

10 exemplar av en karta med en kvadratmeters yta kunde beräknas till omkring 25 kronor eller 2.50 kronor för varje exemplar. Enligt vad kommittén inhämtat, uppginge kostnaden vid kopiering för hand av ett exemplar — oberäknat färgläggning — i vanliga fall till 50 à 75 kronor.

Tillämpades en autografisk reproduktionsmetod vid lantmäterikartors kopiering, skulle varje jordägare oftast utan ökad kostnad kunna erhålla ett exemplar av kartan. Kartan kunde utan större olägenhet utlämnas senast vid skiftets avslutande, så att den under besvärstiden vore tillgänglig för delägarna. Fastställelsebevis finge tecknas å det exemplar, som för delägarnas gemensamma räkning fortfarande syntes böra efter fastställelsen avlämnas för att förvaras med skifteshandlingarna.

Därest så påyrkades, kunde kopieringen ske omedelbart efter det ägograderingen och figurernas numrering skett. Ett exemplar av kartan kunde då avlämnas till delägarna för att vara för dem tillgängligt redan inom tiden för besvär över graderingen, därest till viss tid begränsad besvärsrätt bleve stadgad. I sådant fall återstode skifteslinjernas utmärkande å kartan, vilken åtgärd det skulle åligga lantmätaren att verkställa före skiftets avslutande. De ändringar, som stundom föreskreves av skiftesdomstol, finge efter fastställelsen införas å kartan. Detta kunde väl någon gång medföra, att den först utgivna kartan bleve mindre tydlig, vilket däremot ej behövde bliva fallet med det exemplar, som skulle utlämnas efter fastställelsen.

Genom införandet av autografisk reproduktion av lantmäterikartor skulle vinnas beaktansvärda fördelar även i andra avseenden än de, som närmast föranlett kommitténs skrivelse.

Främst borde därvid framhållas den ökade tryggheten mot att alla exemplar av kartan över ett laga skifte eller annan viktig lantmäteriförrättning genom eldsvådor, slitning m. m. förstördes. Under nu rådande förhållanden vore faran härför obestridlig. Sannolikheten att för en längre framtid kunna bevara dessa viktiga urkunder vore givetvis större, ju flera exemplar det funnes av dem.

En avsevärd nationalvinst vore att påräkna genom besparat personligt arbete för renovationer av lantmäterikartor.

Vidare skulle möjliggöras, att *alla* kartor, således även de, som nu ej underginge publik renovation, och vilka ofta vore av stor betydelse, såsom t. ex. klyvnings- och styckningskartor, kunde samlas i generallantmäterikontorets arkiv och underlätta förekommande utredningar samt utgöra ett lätt tillgängligt material för rikets allmänna kartverks fortskridande.

För utförande av kartreproduktionen ansåge kommittén, att genom

[79.] statsverkets försorg borde i huvudstaden inrättas en litografisk anstalt, ställd under lantmäteristyrelsens överinseende. Möjligen borde ock några dylika i skilda delar av landet inrättas vid länens lantmäterikontor. Till närmaste dylik anstalt skulle lantmätaren hava att insända sina konceptkartor för kopiering. Kostnaderna borde erläggas av lantmätaren halvårsvis eller kvartalsvis och av honom påföras vederbörande jordägare vid avgivande av arvodesräkning för verkställd förrättning.

Lantmäteristyrelsen ^{14/8}
1912.

I häröver infordrat utlåtande den 14 mars 1912 anförde lantmäteristyrelsen, bland annat, att för införandet av ett modernt sätt för den mängd av kartor, som ständigt måste kopieras i lantmäteristyrelsens arkiv, i länens lantmäterikontor och hos rikets lantmätare, föreläge sedan åtskilliga år tillbaka sådant behov, att det snarast möjligt borde tillgodoses. De arbeten med renovation av kartor i länens lantmäterikontor och med kopiering för lantmäterikontorets i Umeå räkning av kartor i lantmäteristyrelsens arkiv, för vilkas utförande anslag då dels redan beviljats, dels begärts, skulle göra samma behov än mer trängande. Skiftesstadgekommitténs förslag den 28 juli 1911 till lag om skifte av jord m. m. vore delvis baserat på kartors kopiering på modernt sätt och gjorde kravet på reproduktionsfrågans lösning oavvisligt. Det av särskilda sakkunniga den 30 september 1911 avgivna förslaget angående fastighetsregister för stad m. m. skulle ock, i händelse det antoges, föranleda mångfaldigande av kartor i sådan utsträckning, att deras ritande för hand skulle innebära verklig misshushållning.

Lantmäteristyrelsen lämnade därefter en framställning angående de olika reproduktionssätten och sammanfattade sin mening sålunda, att den direkta kopieringen ägde följande företräden framför andra reproduktionssätt, nämligen:

- 1) Framför *boktryck*, att sättning m. m. bortföle;
- 2) framför *koppar- och stentryck*, att graveringen eller ritningen på koppar eller sten bleve obehövlig, då genom originalets direkta anbringande på tryckplattan den tidsödande och kostsamma renritningen av särskilt svartrycksoriginal samt kollationering eller korrekturläsning m. m. inbesparades;
- 3) framför *fotolitografien* med autografi eller blå- och vitkopieförfarandet eller andra liknande metoder, att den fotografiska glasplattan, den arbetsamma svartritningen med fet tusch eller på särskilt tunnt papper, olämpligt för kartor, helt undvekes; samt
- 4) framför *alla andra reproduktionssätt*, att kopieringen i allmänhet skedde utan kartornas behandling med vätskor, till följd varav föga eller

ingen märkbar ändring i dimensionen hos original eller kopior inträdde, såvitt nämligen nödig försiktighet och hänsyn till ernåendet härav under arbetet vederbörligen iakttoges.

Dessa fördelar utvisade, att den direkta kopieringen på det hela utgjorde ett billigare och tillförlitligare reproduktionssätt än andra hittills brukliga.

Den direkta kopieringen hade, enligt vad styrelsen vidare anförde, på grund av sina ovan antydda egenskaper kommit till användning för reproduktion av sådana kartor, vilka icke tålde någon förändring i storlek vid eller genom reproduktionen. Detta vore fallet med de flesta kataster- eller lantmäterikartor, åtminstone de, som numera upprättades. Äldre dylika kartor däremot hade ofta undergått förändring i mått, isynnerhet förminskning genom så kallad krympning, så att det original, som skulle reproduceras, med någon procent eller del därav avveke från de rätta måtten enligt den skala, varuti kartan upprättats. Vid reproduktionen av dylika förändrade originalkartor utfördes kopiorna i riktig skala därigenom att de medelst fotografi och viss inställning av kameran gjordes efter behov mindre eller större än det i varje dylikt fall till reproduktion föreliggande originalet. Men utom dessa jämförelsevis mindre förstoringar eller förminskningar användes numera fotografi med eller utan samband med den direkta kopieringen till sådan omfattning och på sådant sätt, att kartkopior utfördes i vilken önskad skala som helst med eller utan avseende på originalets skala. Sålunda kunde kopior ske direkt i t. ex. dubbelt eller flera gånger större eller mindre skala än originalet.

En synnerligen viktig användning av fotografien förekomme numera ock för sammansättning av två eller flera originalkartblad till en enda kartkopia eller delning av ett blad i flera.

Ända sedan 1600- och 1700-talen hade rikets lantmätare varit skyldiga att redovisa originalen av upprättade skattläggnings-, avvittnings- och skifteskartor och handlingar till länens lantmäterikontor samt ett kopierat exemplar därav till vederbörande jordägare och general-lantmäterikontoret eller lantmäteristyrelsens arkiv. Publik renovations-skyldighet hade dock efter år 1864 ej ålegat lantmätarna vidkommande kartor över klyvningar av hemman, som ej legat enstaka, likasom renovationsskyldighet ej heller ägde rum i avseende å kartor över ägostyckning av sådant hemman.

De i lantmäteristyrelsens arkiv förvarade kartorna vore redovisade i blad, benämnda regalark, med dimensioner av 47.5 × 59.4 centimeter, marginaler inbegripna. Lösen enligt gällande lantmäteritaxa av ett

[79.] regalark vore till beloppet beroende av den upptagna arealen och således av kartans skala samt av ägofigurernas antal. För ett regalark, upprättat i den mest använda skalan 1:4000 eller åkerskalan, kunde lösen växla från 20 à 25 till 100 kronor och däröver, allt efter ägofigurernas växlande storlek och antal. Vål kunde lantmätarens självkostnad för kartritning nedbringas stundom ända till hälften av lösen genom anlitan- de av elever, kvinnliga ritbiträden eller tekniska biträden, men sådant biträde vore dock ej alltid att påräkna. Med hänsyn till den omständig- heten att nu för tiden upprättade skifteskartor oftast upptog en mängd ägofigurer, varigenom kopieringskostnaden för hand högst väsentligt ökades i jämförelse med motsvarande kostnad för kartor, upptagande stora och således få ägofigurer, syntes kostnaden för kopiering för hand på hittills vanligt sätt av ett dylikt regalark ej kunna beräknas till mindre än 40 kronor för varje ark.

Till lantmäteristyrelsens arkiv hade under åren 1907—1911 redo- visats i medeltal något mer än 2,000 regalark årligen, omfattande huvud- sakligen endast laga skifteskartor. Med utgång från denna siffra och då än flera regalark av samma kartor ritades för att utlämnas till del- ägarna, till vilka ett gemensamt exemplar av kartan enligt lag skulle utgiv- as och bland vilka en och annan dessutom löste särskilt kartexem- plar för eget behov, finge antagas att skifteskartor årligen ritades för hand till minst dubbelt så stor omfattning som de publika renovatio- nerna eller minst 4,000 regalark. Över de under senare åren hastigt sig ökande sekundära jorddelningarna, hemmansklyvningar, ägostyck- ningar och jordavsöndringar, ävensom över städernas och liknande sam- hällens områden m. m., upprättades av rikets lantmätare årligen kartor till betydande antal. Dessa behövde väl ej för närvarande publikt reno- veras, men då en handkopia av förut befintlig karta oftast användes såsom konceptkarta eller original för sekundära delningar och minst en kopia av den sekundära delningskartan måste utgiv- as till vederbörande jordägare, vore det sannolikt, att i själva verket handkartekopior årligen utfördes i större omfattning för sekundära jorddelningar och andra mindre förrättningar än för rena laga skiften. Om dock för undvikande av för hög beräkning antoges, att lika mycket kartor årligen kopierades för hand för sekundära delningar och dylikt som för laga skiften, så skulle alltså i vårt land omkring 8,000 regalark lantmäterikartor årligen hand- kopieras. Då det nyss antagna ritningspriset av 40 kronor för regalark måste anses vara något för högt såsom medelpris för kartor över vissa sekundära delningar och andra mindre förrättningar, borde medelpriset något nedsättas för sådana kartor, eller till omkring 35 kronor. Med

hänsyn till dessa antaganden och beräkningar syntes den årliga kostnaden inom landet för kopiering för hand av lantmäterikartor kunna beräknas i runt tal till omkring 300,000 kronor. Häri vore dock ej inberäknad kostnaden för de ingalunda oansenliga kopieringar av dylika kartor, som skedde av andra än lantmätare, t. ex. av lantbruksingenjörer, jägmästare, järnvägsingenjörer och andra tjänstemän samt av enskilda. [79.]

Till belysning av frågan om kostnaden för modern reproduktion bifogade lantmäteristyrelsen två prislister för utförande av direkt kartreproduktion, liknande den som lantmäteristyrelsen ansåge böra komma till användning för lantmäterikartor. Den ena vore utgiven av en firma i Stockholm över så kallat roko-tryck, och framginge därav att priset för reproduktion av ett kartblad med en storlek av t. ex. 50×60 centimeter, som närmast överensstämde med dimensionerna för lantmäterikartornas regalark, utgjorde 4 kronor 15 öre, då endast en kopia toges. Med införande av ett billigt reproduktions sätt skulle dock lantmäterikartorna säkerligen komma att hädanefter kopieras i flera exemplar än hittills varit vanligt, varigenom kostnaden per exemplar skulle sänkas. Av prislistan framginge nämligen, vad som vid liknande arbeten hörde till sakens natur, att reproduktionskostnaden minskades i nära proportion till kopiornas eller reproduktionernas antal. Vid beställning av ett antal av 5 exemplar nedsattes sålunda ovannämnda pris av 4 kronor 15 öre till 40 procent därav och skulle alltså bliva endast 1 krona 66 öre för varje kartblad av en storlek av 50×60 centimeter.

Den andra prislistan vore utgiven av en tysk firma och avsåge så kallat manul-tryck. Enligt denna lista utgjorde priset för kartblad om 50×70 centimeter, som blott litet överstege våra regalarks dimensioner, 6.50 mark för 5 exemplar förutom papper, vilket pris inklusive papper syntes nära motsvara samma belopp i kronor och alltså endast omkring 1 krona 30 öre för varje regalark. Lantmäteristyrelsen hade tagit del även av åtskilliga andra firmors allmänna försäljningspriser för liknande direkt reproduktion och funnit dem i allmänhet ej överstiga de nyss angivna, och vissa firmor hade ej ens högre pris för ett exemplar än för t. ex. fem, men vid än större antal minskades priset.

Reproduktionspriset per ark för modern kartreproduktion kunde således ej exakt angivas, men på grund av det anförda kunde leveranspriset sägas i allmänhet växla emellan 1 och 2 kronor för ark av ungefär samma storlek som lantmäterikartornas regalark, då reproduktionen skedde i endast 1, 2 à 5 exemplar, medan detta pris fölle med

[79.] ökat antal exemplar. Härvid vore dock att märka att själva kostnaden näppeligen uppginge till ens hälften av nyss angivna pris per ark.

Kostnaden för kartans färgläggning vore visserligen icke inbegripen i berörda pris. Emellertid kunde färgläggning oftast ersättas med å konceptkartan före reproduktionen anbragta konventionella tecken. Om dock färgläggning å vissa kartor ungefär såsom hittills eller åtminstone av sjöar, vattendrag och dylikt ansåges önskvärd, så kunde den ske för hand såsom hittills. Kostnaden därför skulle, då den även för fullständig färgläggning ej uppginge till mer än omkring en tiondel av hela handritningskostnaden, i allmänhet bliva av mindre betydelse. För övrigt kunde numera kartor, som vore belagda med färger sammansatta av växtämnen och ej av mineralämnen, utan hinder av sådan färgläggning direkt reproduceras, varför styrelsen ansett särskild kostnad för färgläggning ej böra beräknas.

Kostnaden för förstoring eller förminskning av kartor genom elektrisk fotografering i samband med direkt kopiering vore ej avsevärt högre än nyss angivna kopieringspriser.

Av det anförda vore enligt styrelsens mening ådagalagt, att kostnaden för kopiering av kartor direkt från originalet medelst modern reproduktion ställde sig mångfaldigt lägre än för handkopiering på hittills vanligt sätt. Vid sådant förhållande syntes uppenbart att införandet av ett billigare reproduktionssätt skulle lända landets jordägande befolkning till stort gagn och särskilt vara välkommet och välbehövt för den egna bildande delen därav. Men även för tillgodoseendet av statens eget ansenliga kartbehov skulle saken givetvis vara av avsevärd ekonomisk betydelse. På grund härav och då allmänt införande av direkt kopiering av lantmäterikartor skulle innebära en årlig minskning i arbetskostnader för dylika kartors kopiering inom hela landet till belopp av 300,000 kronor eller mer, syntes frågan om införande av ett dylikt kopieringssätt vara av stor nationalekonomisk betydelse och därför tarva en snar lösning.

Skiftesstadgekommittén syntes med ifrågavarande framställning i främsta rummet hava åsyftat åstadkommandet av skiftesförrättingars snabbare och bättre fortgång genom beredande av möjlighet att tidigare än hittills varit möjligt tillhandahålla delägarna exemplar av skifteskartan. På sätt kommittén framhållit hade frågan härom rätt länge varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet, men dess lösning hade mött svårigheter, särskilt med hittills vanlig kartkopiering. Kommittén hade emellertid i sitt lagförslag upptagit frågan om jordens gradering eller värdering bland dem, som skulle vara slutligt avgjorda

före skiftes fortsättande och avslutande, samt grundat förslaget genomförbarhet i denna del huvudsakligen på hoppet om ett snart genomförande av förbättrad reproduktion av lantmäterikartor. Graderingsfrågans avgörande såsom en preliminär skiftesfråga förutsatte emellertid, att delägarna omedelbart efter graderingens fullbordande sattes i tillfälle att med ledning av skifteskartan taga del av den utförda graderingens resultat. Men då sådan karta ej nog fort kunde utföras för hand och, även om så i vissa fall kunde ske, dock bleve allt för kostsam, kunde berörda av skiftesstadgekommittén föreslagna reform praktiskt taget ej genomföras, därest ej modern reproduktion av lantmäterikartor utan dröjsmål infördes.

Men även andra skiftesåtgärder än graderingen skulle säkerligen med tillhjälp av snabbt och billigt erhållna kartkopior kunna vinna snabbare och i vissa fall säkrare utförande än hittills. Sålunda skulle ägomätning och kartläggning ävensom själva delningens planläggning och utförande avsevärt påskyndas och underlättas genom användning av dylika kopior såsom hjälpmedel. Detta gällde för övrigt alla lantmäteriförrättningar i stad såväl som å landsbygd.

För modern kartreproduktions införande hade skiftesstadgekommittén även ur andra än skiftessynpunkter framhållit skäl, vilka lantmäteristyrelsen hölle för särdeles viktiga. I kartverksfrågan ansåge sig styrelsen böra tillägga, att det givetvis numera, sedan de sekundära delningarna förekomme i övervägande antal i förhållande till de egentliga laga skiftena, vore så gott som en framtida livsfråga för de sammandragande kartverken, att även kartor över hemmansklyvningar, ägostyckningar, avsöndringar och dylikt bleve publikt renoverade till lantmäteristyrelsens arkiv. Berörda kartverk vore nämligen och hade städse varit hänvisade att grunda sina kartor till huvudsaklig del på sammandragning av lantmäterikartorna och kunde således i längden näppeligen tillfredsställande fungera, om ett så viktigt material för deras arbeten som kartorna över sekundära delningar ej gjordes tillgängligt i lantmäteristyrelsens arkiv. Då rikets lantmätare genom 1864 års instruktion befriades från skyldighet att publikt renovera dylika kartor, hade detta visserligen inneburit billighet mot de lönlösa lantmätarna, men ur statens synpunkt och för befrämjande av översiktskartors upprättande genom de mera kartsammandragande än egentligen å marken mätande kartverken, rikets allmänna kartverk, sjökarteverket och Sverges geologiska undersökning, hade det säkerligen varit fördelaktigare att bibehålla berörda skyldighet även mot erläggande för publik renovation av viss ersättning eller lösen till lantmätarna. Att avhjälpa detta miss-

[79.] tag kunde och borde utan olägenhet ske, så snart modern reproduktion av lantmäterikartor blivit införd. För publik renovation av kartor över sekundära delningar och för övrigt alla lantmäterikartor talade även det förhållandet, att önskemålet att skifteskartor måtte till jordäganderättens bevarande skyddas för brand och annan åverkan genom deras förvaring i skilda offentliga arkiv uppenbarligen ej vore ens nödortfigt tillgodosett, så länge icke publik renovationsskyldighet förefunnnes även vidkommande kartor över dylika delningar. För rättsliga utredningar och andra forskningar syntes det ock vara av stor vikt, att ett exemplar av alla kartor av legal betydelse funnes förvarade i det centrala kartarkivet.

I stort sett motsvarade Sverges lantmäterikartor andra länders katasterkartor. En av de större ofullständigheter, som hittills vidlått lantmäterikartorna, vore, att de efter sitt första upprättande fått ligga i arkiven utan någon komplettering av de ständigt skeende förändringarna å marken i avseende å ägogränser, ägoskillnader, byggnader m. m. Ett första steg i vårt land till avhjälpande av lantmäterikartornas ofullständighet i nu berörda hänseende innehölles uti ovannämnda förslag till förordning angående fastighetsregister i stad m. m., i det att däri föreslagits registerkartas hållande å jour ungefär såsom för katasterverk med förändringarna beträffande fastigheters gränser å marken. Vederbörande sakkunniga hade uppenbarligen stött såväl nu berörda likasom flera andra delar av sitt förslag på det snara införandet av modern reproduktion av lantmäterikartor.

Även åtskilliga andra skiftes- och kartverkssynpunkter skulle kunna framhållas såsom invergade av kartreproduktionsfrågan, men för undvikande av vidlyftighet ville lantmäteristyrelsen i detta samband endast framhålla, att styrelsen i stort sett hölle före, att det svenska lantmäteri- och kartväsendets utveckling i modern anda ej kunde med framgång äga rum utan införande av förbättrat reproduktionssätt för lantmäterikartor.

Av lantmäteristyrelsens utredning funne styrelsen alltså framgå, att införandet av ett tidsenligt sätt för reproduktion av lantmäterikartor skulle medföra bland andra följande fördelar:

1) avsevärd årlig nationalvinst, då den direkta kopieringen kunde utföras många gånger snabbare och billigare än hittills bruklig kopiering för hand;

2) lantmäteriförrättingars snabbare utförande, i det att ägomätning och kartläggning, gradering och delning av jord med tillhjälp av

modern kartkopiering kunde utföras på kortare tid men dock lika tillförlitligt som hittills; [79.]

3) fullt riktiga kartkopior, ett förhållande, som särskilt vid utförande av sekundära delningar vore av stor betydelse;

4) ökat material för det sammandragande allmänna kartverket och övriga på grund av dess stomkartor arbetande översiktskartverk jämte en avsevärd minskning i dessa kartverks arbeten, särskilt därigenom att karttransportering för hand av lantmäterikartor från och till olika skalor till stor del kunde ske i samband med den direkta kopieringen av dylika kartor, varigenom transporteringskostnaderna till stor del bortföle;

5) möjliggörandet av kartors hållande à jour med å marken skeende förändringar av ägogränser m. m.; samt

6) befrämjandet i övrigt av hela det svenska lantmäteri- och kartväsendets utveckling i modern anda.

I detta sammanhang ansåge sig lantmäteristyrelsen därjämte böra framhålla, att tidsenliga reproduktionssätt sedan årtionden införts och utvecklats i de flesta länder å de europeiska och amerikanska kontinenterna, ja till och med i deras kolonier. Detta gällde i synnerhet beträffande lantmäterikartor, vilka i andra länder motsvarades av katasterkartor, vidare kartor över förekommande skiften eller jorddelningar samt kartor över de vanligen efter moderna metoder med stor noggrannhet uppmätta städerna och deras områden.

I fråga om sättet för införande av tidsenlig reproduktion av kartor i det svenska lantmäteriväsendet hade skiftesstadgekommittén ansett, att en under lantmäteristyrelsens överinseende ställd litografisk anstalt borde inrättas i huvudstaden och möjligen vid länens lantmäterikontor i skilda delar av landet. Enligt lantmäteristyrelsens förmenande borde emellertid frågan om inrättande för ändamålet av mer än en anstalt anstå, tills nödig erfarenhet om lantmäteriets behov uti förevarande avseende vunnits.

Att överinseendet och ledningen av fotografisk kartreproduktion av lantmäterikartor borde tillhöra samma centrala ämbetsverk, som hade tillsynen av rikets lantmäteriväsen sig ålagd, låge i sakens natur, men behovet därav vore även ådagalagt genom den ovan angivna betydelsen av ett dylikt reproduktionssätt för skiftesväsendets och hela lantmäteriväsendets utveckling.

Med hänsyn härtill samt till omfattningen av den kartreproduktion för hand, som årligen verkställdes inom lantmäteristyrelsen, och varför särskilda medel vore beräknade i styrelsens stat, borde det anses

[79.] tillhöra lantmäteristyrelsens ämbetsåliggande att på lämpligt sätt övergå till modern reproduktion av lantmäterikartor. Styrelsen ansåge sig så mycket mindre böra underlåta att vidtaga åtgärder i detta syfte, som anordnande av fotografisk kartreproduktion komme att föranleda väsentlig besparing av statsmedel samt å andra sidan icke skulle nödvändiggöra något större anslag utan endast belopp, vilka i och för sig vore små och i förhållande till sakens betydelse måste anses synnerligen ringa. Lantmäteristyrelsen ansåge emellertid, att förhållandena icke krävde, att en fullt ordnad reproduktionsanstalt omedelbart eller på en gång inrättades, utan hölle före, att till en början blott en försöksanstalt av minsta möjliga omfattning borde anordnas.

Vid en dylik provisorisk anstalt skulle verkställas kopiering

1) av i lantmäteristyrelsens arkiv befintliga kartor, av vilka kopior för det allmännas räkning rekvirerades eller av enskilda begärdes, och varför erforderligt belopp vore beräknat i styrelsens anslag till extra tjänstemän och biträden samt vikariatsersättning;

2) av kartor, som erfordrades såsom bilagor vid utlåtanden och utredningar, som verkställdes av styrelsen;

3) av kartor i styrelsens arkiv, som erfordrades i länens lantmäterikontor till ersättande av där befintliga originalkartor, som vore så bristfälliga, att de icke genom lagning kunde göras användbara och ej heller kunde läggas till grund för kopiering. För sådant ändamål och för lagning av kartor i länens lantmäterikontor hade Riksdagen beviljat anslag och hade för ifrågavarande båda ändamål av lantmäteristyrelsen beräknats en sammanlagd kostnad av 100,000 kronor, därav omkring 40,000 kronor för renovation eller kopiering av trasiga kartor;

4) av i styrelsens arkiv befintliga, till Västerbottens län hörande kartor för anskaffande åt lantmäterikontoret i Umeå av kopior av vissa skifteskartor i ersättning för dem, som gått förlorade vid eldsolycka år 1888. Den sammanlagda kostnaden för ifrågavarande ändamål hade lantmäteristyrelsen ansett sig kunna beräkna till 45,000 kronor, under förutsättning att fotografisk reproduktionsmetod skulle användas i de fall, då sådant låte sig göra;

5) av lantmätarens konceptkartor till den omfattning, sådant kunde ske, och på de villkor, Kungl. Maj:t på framställning av lantmäteristyrelsen kunde finna gott bestämma.

Över kostnaderna för inköp av patent- eller utövningsrätt till lämplig reproduktionsmetod jämte maskiner och övriga erforderliga inventarier för anstalten hade lantmäteristyrelsen verkställt beräkning, uppdragande en slutsumma av 7,050 kronor. Lantmäteristyrelsen ansåge

detta belopp tillräckligt för anstaltens första anordnande, särskilt med hänsyn till dess avsedda uppgift att verkställa kopiering huvudsakligen i svart och således utan färger, i det att erforderlig färgläggning av kartor beräknats att åtminstone tillsvidare göras för hand. Det sålunda behöfliga beloppet syntes kunna utgå av nionde huvudtitelns anslag till expenser m. m. [79.]

Lantmäteristyrelsen ansåge sig icke genast böra föreslå någon viss reproduktionsmetod till användning, utan syntes det böra bero på styrelsen att efter fortsatta undersökningar antaga den metod, som prövades lämpligast. Efter vad styrelsen gjort sig underrättad om, kunde utövningsrätt av dylik metod förvärfvas för 2,000 kronor eller möjligen något mindre belopp.

Den provisoriska anstalten borde inrättas och påbörja sin verksamhet, så snart Kungl. Maj:t fattat beslut i frågan. Vissa av ovannämnda reproduktioner borde omedelbart därefter utföras i anstalten.

För den ifrågasatta verksamhetens bedrivande ansåge lantmäteristyrelsen, att under de första åren erfordrades en personal av minst tre personer, nämligen en föreståndare och faktor, en tryckare och ett kvinnligt ritbiträde. I fråga om föreståndarens kompetens ville styrelsen framhålla, att lantmäteriteknisk utbildning vore i första rummet erforderlig. En lantmäteriauscultant med god erfarenhet i ägomätning samt kartors konstruktion och transporterung syntes därför mest lämplig för denna verksamhet, därvid även kontroll och undersökning av kartor och deras mått komme i fråga. Den teoretiska och praktiska utbildning i kopiering och tryck samt fotografering, som behövdes för både faktorn och tryckaren, kunde inhämtas inom loppet av några månader. Lantmäteristyrelsen komme ock att vid inköp av såväl utövningsrätt till viss metod som maskinella anordningar fästa villkor om, att nöjaktig sådan undervisning meddelades faktorn och tryckaren. Ritbiträdet borde vara kunnigt i kartors ritning, färgläggning och transporterung. Medel till personalens avlöning ansåge sig styrelsen tillsvidare kunna erhålla dels från anslagen till ovannämnda arbeten för renovation av kartor för lantmäterikontoren samt för kartkopior till lantmäterikontoret i Umeå, och dels från det på styrelsens stat uppförda anslag till extra tjänstemän och biträden samt vikariatsersättning, från vilket anslag arvode till ritbiträde för närvarande bestredes.

Beträffande lokal för ifrågavarande ändamål hade styrelsen uppgjort ett förslag, som ginge ut på att för ändamålet få disponera sex rum av vindsvåningen i lantmäteristyrelsens hus. Lantmäteristyrelsen ville emellertid fästa uppmärksamheten därpå, att, därest de ifråga-

[79.] satta försöken med införande av kartreproduktion på fotografisk väg utfölle väl, samma verksamhet stegvis komme att utvecklas. I den mån sådant skedde, skulle givetvis erfordras större utrymme.

Vikten av att lantmäterikartorna bibehölles oförändrade och det förhållandet, att kartorna väsentligt påverkades av fuktighet i luften samt att man icke med visshet kunde räkna med att de skulle återtaga sina ursprungliga dimensioner efter återförande till lokal med torr luft, visade enligt lantmäteristyrelsens mening angelägenheten av att ifrågasvara reproduktionsverksamhet måtte kunna utföras inom samma lokal, där kartorna förvarades, såsom det enda sättet att med säkerhet undgå den fara för kartornas förändring, som deras förflyttning till annan lokal innebure. Härtill komme att verksamhetens förläggande till annan lokal skulle nödvändiggöra, att utrymme där även bereddades för kartornas komplettering för hand, vilket arbete under nuvarande förhållanden till följd av vissa papperssorters beskaffenhet och hittills brukad färgläggning komme att bliva av ganska stor omfattning och kräva en personal av åtskilliga personer. Till följd härav måste, därest verksamheten skulle förläggas till annan lokal, anspråken på utrymme givetvis bliva större. Verksamheten skulle då bliva ganska omfattande och den ständiga sändningen av kartor med därtill hörande beskrivningar komme därför att öka arbetet för personalen i arkivet och på samma gång verka hinderligt för arbetena i fråga. Dessa arbeten borde givetvis stå under överinseende av någon av styrelsens byråchefer, och i händelse arbetet skulle förläggas till annan lokal, komme avsevärd tid att åtgå därtill. Slutligen borde erinras om olägenheterna för styrelsen och allmänheten, att kartor till det antal, varom här vore fråga, och som behövde anlitas vid forskning, skulle finnas i annat hus i staden än där styrelsens arkiv vore inrymt.

På grund av vad sålunda anförts anhöll lantmäteristyrelsen om medgivande att för anordnande på ovann angivna sätt av fotografisk kartreproduktion använda ett belopp av högst 7,050 kronor av nionde huvudtitelns anslag till skrivmaterialer och expenser, ved m. m.

Kungl. Maj:ts
beslut
3/8 1912.

Sedan statskontoret avgivit utlåtande den 6 juli 1912, fann Kungl. Maj:t den 3 augusti 1912 gott dels ställa till lantmäteristyrelsens förfogande för inköp av patent- eller utövningsrätt till lämplig metod för autografisk reproduktion av kartor ett belopp av högst 2,000 kronor från nionde huvudtitelns allmänna besparingar, dels ock medgiva styrelsen rätt att till bestridande av övriga kostnader för igångsättande inom styrelsen av en försöksanstalt för dylik reproduktion använda in-

till 5,050 kronor av det under riksstatens nionde huvudtitel uppförda anslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. [79.]

Sedan lantmäteristyrelsen under hösten 1912 verkställt utredning angående vilka av de i utlandet mest använda reproduktionsmetoder kunde anses vara lämpligast för svenska förhållanden samt inköpt utövningsrätt till två varandra kompletterande metoder, påbörjades arbetet med försöksanstaltens igångsättande i slutet av år 1912, varefter försöksarbetena kunde taga sin början i medlet av februari månad 1913. Rörande dessa arbetens gång och resultat samt behovet av medel för deras fortsättande anförde styrelsen i skrivelse den 30 juni 1913 bland annat följande.

Lantmäteri-
styrelsen
30/6 1913.

Med hänsyn till de svårigheter, som vore förenade med arbeten av ifrågavarande slag, och till bristen på skickliga arbetskrafter till deras utförande hade anstaltens personal från början inskränkts till endast två personer, av vilka den ene därjämte tjänstgjort såsom amanuens hos styrelsen och haft sin huvudsakliga avlöning ur styrelsens anslag till extra tjänstemän och biträden m. m., medan den andre, en yngre litograf, erhållit sin väsentliga avlöning ur anslaget till renovation av kartor för lantmäterikontoret i Umeå, för vilkas reproduktion de flesta försöken utförts.

Till följd därav att dels papperet i äldre kartor i allmänhet liksom i de uti styrelsens arkiv förvarade kartrenovationer, från vilka kopior till lantmäterikontoret i Umeå måste tagas, dels ock uppritningen och färgläggningen av äldre kartor ofta vore ur reproduktionssynpunkt synnerligen otillfredsställande, kunde endast ett begränsat antal äldre kartor med fördel undergå autografisk eller fotomekanisk reproduktion. Storleken av detta antal vore emellertid även beroende på tryckarens skicklighet. Denna styrelsens erfarenhet hade under de dittills utförda försöksarbetena blott vidare bestyrkts.

Då emellertid införande av fotomekanisk kartreproduktion i det svenska lantmäteriväsendet krävde, att anstalten genom omfattande försöksarbeten gjordes skicklig till utförande av dylik reproduktion, skulle det bliva nödvändigt att hädanefter framför allt verkställa reproduktion av nya kartor samt försök med förstoring och förminskning av kartor på fotografisk väg. För sådant ändamål borde vid försöksanstalten kopiering äga rum ej blott av lantmätarens kartor, utan även av kartor, upprättade av andra tjänstemän och myndigheter, ävensom tabeller m. m. Emellertid borde givetvis fortfarande försök ske med reproduktion av äldre kartor till lantmäterikontoret i Umeå ävensom till andra län, men

[79.] dylika försök borde dock anställas endast, där kartreproduktion däri- genom kunde erhållas för en å själva kopieringen samt retuschering och färgläggning beräknad kostnad, som bleve lägre än kostnaden för en färglagd handkopia. Då, såsom med kopieringen av ifrågavarande äldre kartor vore fallet, endast en enda kopia erfordrades, ställde sig nämligen ritning för hand ofta billigare än fotomekanisk reproduktion, helst då retusch av kopiorna fordrades, vilket naturligtvis inträffade oftare beträffande äldre kartor än i fråga om nya.

Styrelsen hade redan efter fyra månaders försöksarbeten kommit till den uppfattning, att mera omfattande försök än dittills borde verk- ställas, särskilt med reproduktion av nya kartor. Styrelsen hade emel- lertid inga särskilda medel till bekostande av dylika arbeten. Och då de till styrelsens disposition ställda anslag för renovation av kartor till lantmäterikontoret i Umeå samt till länens lantmäterikontor ansåges böra anlitas endast i den mån mot kostnaden fullt svarande arbetsprodukt kunde erhållas i form av användbara kartkopior samt styrelsens anslag till extra tjänstemän och biträden m. m. i anseende till sin knapphet ej heller ansetts böra vidare belastas för rena försöksarbetens utförande, hade dessa inställts i slutet av juni månad 1913 i avvaktan på nödiga medel till försökens fortsättning och anställande därefter av en i foto- mekanisk reproduktion skicklig zinktryckare i stället för en från början av sparsamhetsskäl och till följd av svårigheten att inom landet erhålla fullt kompetent person försöksvis anställd och i facket ej fullt utbildad arbetare, som samtidigt entledigades.

I sistnämnda skrivelse hemställde lantmäteristyrelsen därför — med förmälan att styrelsen hade för avsikt att senare under året, efter vun- nen vidare erfarenhet om storleken av försöksanstaltens behov, göra framställning om proposition till Riksdagen om anslag till försöksarbe- tenas vidare bedrivande — att ett belopp av 2,500 kronor måtte anvisas styrelsen för fortsättande av dessa försöksarbeten, till dess det anslag, Riksdagen kunde komma att bevilja, bleve tillgängligt.

Kungl. Maj:ts
beslut
5/9 1913.

Sedan statskontoret den 21 augusti 1913 avgivit utlåtande över denna framställning och därvid förklarat sig icke hava något att erinra mot att det begärda beloppet ställdes till lantmäteristyrelsens förfogande, men tillika framhållit att varken nionde huvudtitelns allmänna bespa- ringar eller expensanslag vidare borde betungas med utgifter för ifråga- varande försök, utan att det syntes lämpligt, att hädanefter erforderliga medel anvisades av Riksdagen, anbefalldes Kungl. Maj:t den 5 september 1913 statskontoret att för ifrågavarande ändamål av under händer va-

rande medel till lantmäteristyrelsen på rekvisition utanordna nyssnämnda belopp, 2,500 kronor, att framdeles hos Kungl. Maj:t anmälas till ersättande.

[79.]

Lantmäteristyrelsen har nu i skrivelse den 2 oktober 1913 rörande ifrågakvarande ämne vidare anfört följande.

*Lantmäteri-
styrelsen
2/10 1913.*

Styrelsen hade från den 20 oktober 1913 anställt en i fotomekansk reproduktion utbildad tryckare mot en veckoavlöning av 50 kronor.

Det beviljade anslaget av 2,500 kronor vore uppenbarligen så knappt, att det ej tilläte försöksarbetens utförande annat än i ganska ringa omfattning, och de syntes ej tillåta anställning av mer än nyssnämnde tryckare jämte en mindre kvalificerad yngre arbetare eller lärling med uppgift att slipa för reproduktionen nödiga plåtar samt biträda vid tryckning, budskickning m. m. mot en veckoavlöning av högst 20 kronor.

Emellertid vore det nödvändigt, att försöksarbetena finge bedrivas i något större omfattning än hittills, eljest riskerade man, att skiftesstadgekommitténs uttalade önskemål ej kunde vinnas. Försöksarbetena borde därför snarast möjligt utvidgas genom anställande även av en med kartors förstoring och förminskning på fotografisk väg förtrogen person. Därjämte erfordrades ett kvinnligt rit- och skrivbiträde för kartors retuschering och färgläggning samt en del andra arbeten, som måste göras för hand. Genom dylik utvidgning komme försöksanstaltens personal ungefärligen upp till det omfång, lantmäteristyrelsen i sitt utlåtande av den 14 mars 1912 angivit såsom under de första åren erforderligt. I samma utlåtande hade styrelsen i fråga om faktorns eller föreståndarens kompetens framhållit, att lantmäteriteknic utbildning vore erforderlig och att en lantmäteriauskultant med god erfarenhet i ägomätning samt kartors konstruktion och transporterung vore lämplig för denna verksamhet, för vilken nödig teoretisk och praktisk utbildning i tryckning och fotografering kunde särskilt inhämtas inom jämförelsevis kortare tid. Av sparsamhetsskäl hade styrelsen emellertid tänkt, att åtminstone tills vidare kunna undvara sålunda utbildad föreståndare, för att i stället, såsom ovan angivits, anställa en person med nödig utbildning i kartors förstoring och förminskning med avlöning, som tillsvidare ej behöfve ställas högre än reproduktionstryckarens eller 50 kronor per vecka. Ett kvinnligt rit- och skrivbiträde med färdighet i kartors färgläggning och transporterung ansåge sig styrelsen kunna erhålla för en veckoavlöning av 30 kronor. Enligt dessa beräkningar skulle avlöningen för försöksanstaltens personal, nämligen två tryckare,

[79.] ett kvinnligt rit- och skrivbiträde samt en lärling och springpojke uppgå till högst 150 kronor i veckan eller omkring 600 kronor i månaden eller 7,200 kronor för helt år.

Den ökade personalen borde kunna av styrelsen anställas från den 1 juli 1914. Försöksarbetena kunde ej antagas vara slutförda på kortare tid än två à tre år och i varje fall ej före 1915 års utgång. I anledning härav ansåge lantmäteristyrelsen, att anslaget till försöksarbetena under åren 1914 och 1915 ej borde tilltagas lägre än 10,800 kronor.

Till nödig komplettering under dessa år av maskiner, instrument och materialier behövdes emellertid även statsmedel. Beloppet därav hade styrelsen beräknat till 2,500 kronor. Därest å de beräknade avlöningsbeloppen eventuellt uppkommande besparingar finge användas till nämnda inköp, syntes dock nyssnämnda belopp kunna nedsättas till 2,200 kronor.

Sammanlagda anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål under åren 1914 och 1915 uppginge alltså till ett belopp av 13,000 à 13,300 kronor, varav såvitt nu kunde bedömas 6,100 kronor skulle behöva användas under år 1914.

På grund av vad sålunda anförts har lantmäteristyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för fortsättande av arbetena vid en inom lantmäteristyrelsen anordnad försöksanstalt för fotomekanisk reproduktion av kartor på extra stat för år 1915 bevilja behöfligt anslag, med rätt för Kungl. Maj:t att därav under år 1914 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna vad som kunde finnas erforderligt.

*Departements-
chefen.*

Önskvärdheten av att fotomekanisk reproduktion av lantmäterikartor måtte komma till användning i alla de fall, där detta lämpligen låter sig göra, synes mig vara av den ovan lämnade utredningen ådagalagd. Såsom i de refererade yttrandena framhållits, skulle därigenom först och främst en högst avsevärd kostnadsbesparing vinnas, till fördel främst för den jordägande allmänheten. Enär ju kopiorna — om de bleve vällyckade — vore fullständigt lika originalet och varandra, skulle förfaringssättet också innebära en hög grad av säkerhet hos de olika kartexemplaren. Kollationeringsarbetet skulle till väsentlig del bortfalla. Kartorna skulle snabbare kunna mångfaldigas och därigenom lantmäteriförrättningarnas fortgång påskyndas. Av dessa och andra här ovan framhållna skäl tillstyrkte jag på sin tid Kungl. Maj:t att anvisa medel för igångsättande av försök med ett dylikt reproduktionssätt, av vars

tillämpning man alltså med allt fog syntes kunna vänta sig mycket stora fördelar. [79.]

Av lantmäteristyrelsens senaste skrivelse skulle man möjligen kunna draga den slutsats, att de hittills verkställda försöken icke givit tillfredsställande resultat och att de tidigare uttalade förhoppningarna i verkligheten visat sig icke bliva uppfyllda. Jag har emellertid inhämtat, att denna till synes mindre goda överensstämmelse väsentligen får anses vara skenbar och beroende på att det befunnits, att de i lantmäteristyrelsens och de särskilda lantmäterikontorens arkiv nu befintliga kartor i många fall icke rätt väl ägna sig för reproduktion på fotomekanisk väg. Detta förhållande grundar sig icke blott på kartornas av ålder eller flitigt begagnande mindre tydliga utseende, utan beror i minst lika hög grad dels på beskaffenheten hos kartpapperet, som ofta icke är helvitt eller tillräckligt genomskinligt, dels på teckningsättet, som icke är överallt nog skarpt, och dels på beskaffenheten av färgläggningen. Om man sålunda måhända icke kan påräkna att fullt i den utsträckning, som förut ställts i utsikt, på ifrågavarande väg erhålla de kopior, vilka erfordras särskilt för den renovation av kartor i länens lantmäterikontor samt för lantmäterikontorets i Umeå räkning, som nu pågår med anlitanande av för dessa ändamål anvisade särskilda anslag -- ehuru väl även härvid åtskilligt arbete kan lämpligen utföras enligt denna metod — så finnes dock ett mycket stort arbetsfält för en dylik reproduktionsmetod vid renovation och kopiering såväl av en mängd redan upprättade nyare kartor som isynnerhet av de kartor, vilka framdeles upprättas. Jag tillåter mig erinra, att skiftesstadgekommitténs framställning huvudsakligen avsåg det framtida kartarbetet. Jag har även anledning antaga att, om och när medel beviljats till de ifrågavarande försökens fortsättande, lantmäteristyrelsen kommer att i cirkulär lämna rikets lantmätare föreskrifter om vad som bör i avseende å kartpapper, teckningsmetod, färgläggning och i övrigt iakttagas för att kartorna skola vara fullt lämpade för fotomekanisk kopiering.

De sedan någon tid bedrivna och nu till fortsättande föreslagna försöken hava icke till syfte att utexperimentera någon ny metod. Såsom av utredningen härovan framgår, finnes redan en mångfald fullt utarbetade metoder. Fotomekaniska kartreproduktionsmetoder tillämpas redan såväl vid de flesta utländska länders lantmäteri- och katasterverk som ock vid vissa enskilda anstalter i vårt land. Såsom ovan meddelats har ju också utövningsrätt erhållits till två varandra kompletterande metoder. Försöken avse fastmera att för anstaltens räkning inom landet smånigom uppöva en med det ömtaliga och stor skicklighet krävande arbetet fullt

[79.] förtrogen personal. Man skulle ju kunna ifrågasätta, om icke enskilda anstalter av nyss angivet slag lika väl kunde anlitas som att en statsanstalt upprättades. Emellertid synes mig vad lantmäteristyrelsen anfört rörande olägenheterna i flera hänseenden av kartornas förflyttning från styrelsens ämbetslokal härvid böra tillmätas stor betydelse. Det bör särskilt beaktas, att de kartor, som skola renoveras, äro original, vilka förefinnas blott i detta enda exemplar. Det torde ej heller böra lämnas oanmärkt att genom anordnandet av en statens egen anstalt möjligen vissa ekonomiska fördelar i jämförelse med anlitaandet av enskilda anstalter kunna komma att uppstå för statsverket, när anstalten väl kommit i gång och erhållit fullt utbildad personal.

De ifrågavarande försöken hava igångsatts efter en ganska liten måttstock. Mot detta förfaringssätt torde icke några befogade invändningar kunna göras, utan synes detsamma vara förestavat av nödig försiktighet och sparsamhet. När större erfarenhet och vana inhämtats, så att tillfredsställande praktiskt resultat med säkerhet erhålles på denna väg, torde anstalten antagligen böra något utvidgas. Men då böra också lantmäteristyrelsens utgifter för ritning för hand kunna i betydlig mån inskränkas. Huruvida härigenom och genom reproduktionsanstaltens blivande egna inkomster anstaltens driftkostnader komma att bliva fullt betäckta, är uppenbarligen för tidigt att ännu yttra sig om. Omöjligt synes det, såsom ovan antytts, i allt fall icke vara. I varje händelse synas mig de beräknliga fördelarna för allmänheten och för lantmäteriväsendet i dess helhet nu böra föranleda, att försöken fortsättas.

Om ock under försökstiden möjligen några inkomster kunna erhållas genom för lantmätarens eller andras räkning utförda reproduktioner, bliva dessa inkomster uppenbarligen alltför obetydliga och osäkra för att verksamhetens uppehållande skall kunna grundas därpå. Jag finner det därför nödvändigt, att särskilda medel anvisas härtill. Jag vill emellertid härvid uttala den förväntan att, om dylika medel beviljas, försöken bedrivs med sådan kraft, att de må kunna anses avslutade åtminstone vid utgången av år 1915, vilket lantmäteristyrelsen ställt i utsikt såsom möjligt. För detta ändamål synes det mig också böra medgivas, att de inkomster för vid reproduktionsanstalten utfört arbete, som intill sistnämnda tidpunkt möjligen kunna inflyta, må få användas för anstaltens behov, dock naturligtvis så, att de föras i räkenskap och redovisas.

Mot det belopp av 10,800 kronor, som lantmäteristyrelsen beräknat vara erforderligt för avlöningar intill utgången av år 1915, finner jag mig icke böra göra någon erinran. Till komplettering av försöks-

anstaltens utrustning har lantmäteristyrelsen därjämte ansett ett belopp av 2,500 kronor vara behöfligt, som dock under förutsättning, att eventuella besparingar å de beräknade avlöningsbeloppen finge användas för dessa inköp, syntes kunna sänkas till 2,200 kronor. Då det icke torde böra ifrågakomma, att berörda avlöningsbelopp fastställas av Riksdagen, samt de nu angivits närmast såsom en beräkningsgrund för bestämmande av anslagsbehovet, finner jag icke något vara att erinra mot att berörda förutsättning antages inträda, och att alltså nu ifrågavarande belopp beräknas till 2,200 kronor. Jag anser icke lämpligt att, då medel till dessa försök nu i allt fall måste begäras av Riksdagen, kostnaden för utrustningens komplettering, såsom lantmäteristyrelsen eventuellt ifrågasatt, anvisas av Kungl. Maj:t från nionde huvudtitelns expensanslag, utan torde även detta belopp böra äskas av Riksdagen.

Av dessa belopp å tillhoppa 13,000 kronor torde, såsom lantmäteristyrelsen framhållit, en del erfordras redan under år 1914. Det synes emellertid icke vara lämpligt att härför nu bestämma ett visst belopp, utan läser Kungl. Maj:t böra äga att efter omständigheterna låta förskottsvis under innevarande år utanordna vad som må finnas erforderligt.

Slutligen vill jag erinra, att av Riksdagen jämväl torde böra begäras medel till ersättande av det förskott å 2,500 kronor, som Kungl. Maj:t den 5 september 1913 anbefallt statskontoret att utanordna av under händer varande medel för försökens fortsättande under den närmaste tiden.

Inalles torde alltså behövas ett anslag av 15,500 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till en inom lantmäteristyrelsen anordnad försöksanstalt för fotomekanisk reproduktion av lantmäterikartor å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 15,500, därav 2,500 kronor må användas till täckande av på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 5 september 1913 förskottsvis bestridda utgifter för anstalten,

ävensom medgiva, att av anslaget i övrigt Kungl. Maj:t må äga att under år 1914 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna erforderligt belopp.

- [79.] 2. Skiften och avvitrningar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 63,000.
3. Utflyttningshjälp efter skiften, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 50,000.

G. Rikets allmänna kartverk.

1. Rikets allmänna kartverk.

Avlöningar, bestämt anslag	kronor 167,920
Ålderstillägg, förslagsanslag	» 28,580
Kartarbeten m. m., reservationsanslag	» 144,300
	<hr/>
	<i>oförändrat ordinarie anslag</i> kronor 340,800.

2. Namngranskning.

[80.] I likhet med vad under en följd av år ägt rum och i enlighet med framställning av chefen för rikets allmänna kartverk i skrivelse den 3 november 1913 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

Namngranskning.
(extra anslag.)

att till bestridande av kostnader för namngranskning för rikets allmänna kartverks behov å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 3,000.

3. Instrument m. m. för kartverkets geodetiska avdelning.

Kommissionen för de allmänna kartarbetena gjorde den 12 september 1907 framställning till Kungl. Maj:t angående proposition till 1908 års Riksdag om beviljande av anslag till komplettering av instrumentutrustningen vid rikets allmänna kartverks geodetiska avdelning, vilken framställning huvudsakligen var föranledd av samtidigt avgivet förslag till personalökning inom avdelningen.

I skrivelse den 29 juni 1907 hade av professorn vid generalstaben beräknats, att på grund av då gällande priser hela denna komplettering av instrumentutrustningen skulle medföra en kostnad av 49,500 kronor. Denna summa blev för anskaffning av en del ytterligare inventarier av kartverkskommissionen förslagsvis höjd till 49,800 kronor. Härav beräknade kartverkskommissionen att 30,950 kronor skulle erhållas för år 1909, 2,700 kronor för år 1910 och 16,150 kronor för år 1911.

Framställning till Riksdagen om anslag för detta ändamål blev emellertid av anledningar, som omförmälas i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden vid statsverkspropositionen till 1909 års Riksdag, icke gjord förr än sistnämnda år. Jag anförde då, att jag funne den föreslagna anskaffningen av instrument och inventarier oavvisligen betingad av den avsedda ökningen i arbetskrafter vid den geodetiska avdelningen. Vidare omförmälde jag, att kartverkschefen meddelat, att sedan förberörda beräkning över kostnaderna år 1907 gjordes, prisen på instrument ökats med minst 10 procent, så att anskaffningskostnaden dåmera torde uppgå till inemot 54,700 kronor. Då det även upplysts, att kostnaden på grund av rabatter bleve lägre, när större partier beställdes på en gång, ansåg jag mig icke hava tillräcklig anledning att göra någon invändning mot det för första året begärda beloppet av 30,950 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har därefter Riksdagen för ifrågasvarande ändamål anvisat å extra stat för år 1910 30,950 kronor, för år 1911 2,700 kronor och för år 1912 16,150 kronor eller tillhoppa 49,800 kronor.

I skrivelse den 3 november 1913 har nu chefen för rikets allmänna kartverk anført, att för dessa medel hade till samma dag instrument och inventarier dels anskaffats och dels beställts för ett belopp av 45,025 kronor, vadan av hela anslaget såsom odisponerade återstode 4,775 kronor. Däremot återstode att anskaffa dels en basmättningsapparat, två

[81.]
Instrument
m. m. för kart-
verkets geode-
tiska avdel-
ning.
(extra anslag.)

[81.] kronometrar och ett instrumentskåp och dels åtskilliga till de redan anskaffade instrumentens komplettering erforderliga tillbehör och anordningar, vilkas anskaffning av sparsamhetsskäl dittills fått anstå.

Sedan år 1909, då redan en prisstegring av 10 procent beräknades hava uppstått, hade å en del instrument ytterligare prisstegring inträtt.

Visserligen hade det lyckats att erhålla en del mindre instrument m. m. till samma eller ännu lägre pris än som ursprungligen beräknats, men denna kostnadsminskning hade mer än uppvägs genom en betydlig ökning å annat håll. Enligt en skrivelsen bifogad tabell, som angåve dels kostnaden för redan levererade instrument och instrumentdelar dels kostnaden för ofullbordad anskaffning, betingade samtliga de instrument m. m., för vilka kostnaden år 1907 beräknats till 49,800 kronor, numera en kostnad av 56,530 kronor d. v. s. 6,730 kronor mera, eller med andra ord, av de instrument, för vilkas anskaffande Riksdagen beviljat medel, kunde de ännu ej inköpta eller beställda icke erhållas till erforderlig utsträckning utan att sistnämnda belopp ytterligare ställdes till kartverkets förfogande.

I en av professorn vid generalstaben gjord framställning hade denne anfört, att här ifrågavarande instrumentanskaffning hittills icke behövt göras mera omfattande uteslutande av den grund, att den gamla instrumentuppsättningen avsetts till nyttjande i den yttersta mån, detta kunde visa sig möjligt. Då emellertid nu huvuddelen av de nya instrumenten vore anskaffad, och därvid särskilt i fråga om de tre nya dyrbara universalinstrumenten, vilka hittills kostat 14,265 kronor, vartill komme kompletteringskostnader för 1,725 kronor, all den nyare instrumenttekniken vore tillämpad, ansåge han, att det för åstadkommande av räkningarnas förenkling och påskyndande vore synnerligen önskligt, att de fem äldre universalinstrument, kartverket ägde, måtte undergå erforderlig modernisering, varvid cirkelns gradindelning borde ändras från sexagesimalsystemet till centecimalsystemet, vilket kommit till användning för de nyinköpta instrumenten. Då indelningen utfördes till den grad fint, att avläsningen endast kunde ske genom mikroskop, vore det särskilt dennas utförande, som betingade avsevärda kostnader, och hade av professorn beräknats, att efter nu gällande pris här ifrågavarande modernisering skulle betinga ett pris av 5,300 kronor, vartill skulle komma en del kompletterande materiel för omkring 1,000 kronor.

Kostnaden för de geodetiska instrumentens fullständiga komplettering och modernisering skulle alltså med ledning av nu gällande arbetspris kunna beräknas utgöra:

för kompletteringen	6,730 kronor,	[81.]
» moderniseringen och därmed sammanhän- gande komplettering	6,300 »	
	eller summa 13,030 kronor.	

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 mars 1913 hade emellertid kartverkschefen framhållit behovet av att för årets geodetiska mätning anskaffades tre kombinerade heliotroper och nattsignaler utöver det antal, vartill Riksdagen enligt ovanstående beviljat anslag, varvid även behovet av de äldre universalinstrumentens modernisering omnämndes; och hade han föreslagit, att till täckandet av kostnaderna för de tre heliotropernas och nattsignalernas anskaffande skulle få användas försäljningssumman, 2,000 kronor, för ett äldre mindre användbart passageinstrument. Vid bifall till denna framställning och enär heliotroperna och nattsignalerna beräknades kosta sammanlagt 1,155 kronor, skulle återstå av försäljningssumman 845 kronor att användas vid utförandet av ovan nämnda modernisering. Den 2 maj 1913 hade Kungl. Maj:t lämnat bifall till denna framställning.

Om sistnämnda disponibla summa avdroges från ovanstående till såväl modernisering som komplettering erforderliga belopp, skulle hela kostnaden belöpa sig till 12,185 kronor, men då erfarenheten talade om alltjämt fortgående prisstegring, syntes försiktigheten bjuda, att nu nämnda kostnadssumma för dessa arbeten, vilka efter eventuellt beviljande av anslag för ändamålet skulle kräva ett par år, höjdes med 10 procent eller till 13,400 kronor. Kartverkschefen anhölle därför, att Kungl. Maj:t måtte av Riksdagen begära detta belopp anvisande å extra stat för år 1915.

Kommissionen för de allmänna kartarbetena har i skrivelse den 3 november 1913 tillstyrkt kartverkschefens ovan omförmälda hemställan om anslag till fortsatt anskaffning av instrument och inventarier.

Den omständigheten att anskaffningen av instrument m. m. icke kunde ske i avsedd utsträckning redan vid den tid, för vilken kostnadsförslaget uppgjordes, har, såsom jag redan år 1909 framhöll, föranlett, att kostnaden blivit till följd av inträdda prisstegringar icke obetydligt ökad. Då emellertid de instrument m. m., till vilkas anskaffande de redan beviljade anslagen varit avsedda, uppenbarligen äro lika behöfliga, fastän deras pris stegrats, anser jag mig icke kunna göra någon invändning mot att det ytterligare erforderliga beloppet nu begäres av Riksdagen. Då det påtagligen är ofördelaktigt, ifall de olika av den geode-

*Departements-
chefen.*

[81.] tiska avdelningen använda universalinstrumenten äro graderade efter skilda indelningssystem, synes det mig även befogat, att de äldre av dessa instrument moderniseras till likhet med de nyinköpta. Mot kostnadsberäkningen har jag icke någon erinran att göra.

Kartverkschefen yttrar, att de nu avsedda arbetena skulle kräva ett par år. Därav kunde man möjligen föränledas att anse, att anslaget kunde lämpligen delas på två år. Emellertid har jag inhämtat, att det är arbetet hos instrumentmakaren, som beräknas draga nämnda tid, och anslaget måste alltså vara i sin helhet beviljat för att beställningen skall kunna göras. Då beloppet icke är av någon mer betydande storlek, torde det ej heller vara lämpligt att fördela det anslag, som må bliva beviljat, till utgående under skilda år.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för fortsatt anskaffning av instrument och inventarier för rikets allmänna kartverks geodetiska avdelning anvisa å *extra stat* för år 1915 ett anslag av kronor 13,400.

H. Geologiska och hydrografiska undersökningar.

1. Sverges geologiska undersökning.

a. Sverges geologiska undersökning.

[82.] Å ordinarie stat under nionde huvudtiteln är för närvarande upptaget ett anslag å 80,200 kronor till Sverges geologiska undersökning. Därjämte hava å extra stat för innevarande år beviljats dels ett anslag å 36,000 kronor till bestridande av kostnaderna för undersökningens fältarbeten och för utgivande av de på nämnda institutions undersökningar grundade kartor, avhandlingar och uppsatser, dels ock ett anslag av 8,000 kronor till avlöning åt en maskinist och tre eldare, till nattlig bevakning samt till expenser i övrigt.

Till 1913 års Riksdag gjorde Kungl. Maj:t framställning om ett anslag å 7,700 kronor å extra stat för beredande av hyresbidrag åt tjänstemännen vid Sverges geologiska undersökning. De sålunda avsedda tjänstemännen, till antalet elva, åtnjuta nu en avlöning av 4,000 kronor

Sverges geologiska undersökning.
(ordinarie anslag.)

jämte fyra ålderstillägg å 500 kronor. Hyresbidraget skulle utgå med 700 kronor. I denna fråga stannade Riksdagens kamrar i olika beslut, i det att Andra kammaren godkände jordbruksutskottets avstyrkande hemställan, varemot Första kammaren anslöt sig till en reservation, som avsåg att bereda tjänstemännen tillfälligt lönetillägg med 500 kronor. Vid gemensam votering utföll Riksdagens beslut i enlighet med Andra kammarens mening. I såväl utskottsutlåtandet som reservationen hade emellertid erkänts befogenheten av att bereda undersökningens tjänstemän förbättrade avlöningsvillkor och i utskottets, av Andra kammaren godkända motivering framhölls uttryckligen önskvärldheten av att en löne-reglering för ifrågavarande tjänstemän snarast möjligt måtte komma till stånd.

Med anledning av vad sålunda förekommit uppdrog Kungl. Maj:t den 1 augusti 1913 åt löne-regleringskommittén att avgiva yttrande och förslag rörande löne-reglering för nämnda tjänstemän samt därvid tillika taga under överbäggande huruvida i andra hänseenden ändringar borde ske i undersökningens stat. Dyligt utlåtande har ännu icke inkommit från kommittén, men lär snart vara att förvänta. Då vid detta förhållande anledning finnes att antaga, att ärendet må kunna anmälas för Kungl. Maj:t å sådan tid, att proposition i ämnet kan avlätas till innevarande års Riksdag, anser jag, att nu blott vissa belopp böra beräknas å riksstaten.

Enligt vad jag under hand inhämtat från löne-regleringskommittén synes i sådant hänseende böra å ordinarie stat beräknas ett belopp av i runt tal 102,500 kronor.

Jämväl å extra stat torde anslag för år 1915 bliva erforderligt, väsentligen för samma ändamål som de bägge ovannämnda å extra stat för innevarande år beviljade anslagen. På grund av från undersökningens chef inhämtad uppgift anser jag, att ett belopp av 58,000 kronor bör i detta hänseende beräknas. Härtill återkommer jag under nästa punkt.

Nu hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att i avbidan på den proposition angående löne-reglering för personal vid Sverges geologiska undersökning m. m., som Kungl. Maj:t må komma att avläta till Riksdagen, i det å ordinarie stat uppförda anslaget till nämnda undersökning, nu kronor 80,200,
beräkna en förhöjning av » 22,300
till » 102,500.

b. *Fältarbeten, tryckning m. m.*

[83.]
Fältarbeten,
tryckning
m. m.

(extra anslag.)

Under återopande av vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att i avbidan på den proposition angående löne-
reglering för personal vid Sverges geologiska under-
sökning m. m., som Kungl. Maj:t må komma att avlåta
till Riksdagen, å *extra stat* för år 1915 till bestridande
av kostnader för nämnda undersöknings fältarbeten,
utgivande av kartor m. m. samt vissa expenser beräkna
ett anslag av kronor 58,000.

c. *Inredning i Sverges geologiska undersöknings nybyggnad m. m.*

[84.]
Inredning i
Sverges geolo-
giska under-
sökning ny-
byggnad m. m.

(extra anslag.)

I skrivelser den 16 mars 1912 och den 15 februari 1913 gjorde
chefen för Sverges geologiska undersökning framställning om anvisande
av medel bland annat till nyanskaffning och omändring av möbler och
montrer m. m. vid undersökningens under byggnad varande nya lokaler
vid Frescati samt till flyttning av samlingar och inventarier från de nu-
varande lokalerna i huset Mästersamuelsgatan 44 i Stockholm till de nya
lokalerna. Till förstnämnda ändamål beräknade chefen ett anslag av
120,000 kronor vara erforderligt. I proposition den 7 mars 1908 nr 108
föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att bevilja ett anslag å detta belopp
och därav för år 1914 anvisa 20,000 kronor. Riksdagen, som ansåg
användandet av spegelglas i inredningen böra inskränkas, beviljade
anslag för ändamålet med ett till 117,700 kronor nedsatt belopp samt
anvisade därav för år 1914 20,000 kronor. Enär byggnaden är avsedd
att tagas i bruk under år 1915, synes återstoden av det beviljade ansla-
get nu böra med 97,700 kronor äskas av Riksdagen på *extra stat* för
år 1915.

[85.]
Kostnader för
transport av
Sverges geolo-
giska under-
sökning sam-
lingar m. m.

(extra anslag.)

Till bestridande av flyttningkostnaderna beräknade undersök-
ningens chef i ovan omförmälda skrivelser ett belopp av 8,675 kronor
enligt inhämtat anbud från möbeltransportfirman Freys express. Medel
härtill hava hittills ej begärts, men torde nu böra äskas, enär flyttningen
lärer komma att äga rum under år 1915.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. [84, 85.] Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels av det utav Riksdagen för nyanskaffning och omändring av möbler och montrar m. m. till Sverges geologiska undersöknings under byggnad varande nya lokaler vid Frescati beviljade anslag å 117,700 kronor å *extra stat* för år 1915 anvisa återstående kronor 97,700,

dels och för bestridande av kostnaden för transport av undersökningens samlingar och inventarier från dess nuvarande till de nya lokalerna å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 8,675.

2. Hydrografiska undersökningar.

a. Statens hydrografiska byrå.

Till utförande av hydrografiska undersökningar av Sverges färskvatten har Riksdagen anvisat medel å *extra stat* för vart och ett av åren 1908—1914. Dessa undersökningar bedrivs dels vid den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer, till vilka ändamål Riksdagen för innevarande år anvisat under nionde huvudtiteln ett anslag av 55,000 kronor, dels genom meteorologiska observationer, utförda genom meteorologiska centralanstaltens försorg, för vilket ändamål blivit för innevarande år under åttonde huvudtiteln anvisat ett anslag av 13,700 kronor, och dels genom av Sverges geologiska undersökning utförda hydrogeologiska specialundersökningar, för vilka Riksdagen för innevarande år anvisat under nionde huvudtiteln ett anslag av 3,000 kronor.

I skrivelse den 13 juni 1912 gjorde styrelsen för hydrografiska byrån framställning om byråns uppförande å ordinarie stat och i samband därmed om reglering av lönerna för byråns personal samt om höjning av anslaget till byrån med därunder omedelbart lydande observationsstationer, enligt vilket förslag anslagssumman skulle utgöra å ordinarie stat 48,500 kronor och å *extra stat* 19,500 kronor, eller tillhoppa 68,000 kronor. I skrivelse den 26 oktober 1912 hemställde styrelsen därefter om avlåtande till Riksdagen av proposition i dylikt

[86.]
Statens hydro-
grafiska byrå.
(ordinarie
anslag.)

[86.] syfte samt anhöll tillika, att för år 1914 måtte av Riksdagen å extra stat äskas samma belopp som förut till de meteorologiska observationerna och de hydrogeologiska specialundersökningarna.

Enär vid avlåtandet av statsverkspropositionen till 1913 års Riksdag frågan om hydrografiska byråns uppförande på ordinarie stat var föremål för utredning av löneregleringskommittén, föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen blott att beräkna vissa belopp såsom anslag till byrån m. m.

I en därefter den 4 april 1913 till Riksdagen avlåten proposition, nr 267, föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att *dels* besluta, att hydrografiska byrån skulle från och med år 1914 under benämning statens hydrografiska byrå uppföras å ordinarie stat; *dels* godkänna det i statsrådsprotokollet den 4 april 1913 intagna förslaget till stat för byrån, att tillämpas från och med år 1914, ävensom de villkor och bestämmelser, som föreslagits för åtnjutande av de i samma stat för ordinarie befattningshavare upptagna avlöningsförmåner, samt vid bifall härtill å ordinarie stat under riksstatens nionde huvudtitel uppföra ett anslag till statens hydrografiska byrå till belopp av 47,800 kronor; *dels* till bestriktande av kostnaderna under år 1914 för statens hydrografiska byrås fältarbeten, publikationer och utrustning på extra stat för samma år anvisa ett anslag av 19,500 kronor; *dels ock* för verkställande under år 1914 av hydrogeologiska specialundersökningar på extra stat för samma år anvisa ett anslag av 3,000 kronor.

Riksdagen biföll emellertid icke i vidare mån Kungl. Maj:ts förenämnda proposition än att Riksdagen, såsom ovan nämnts, i anledning av densamma *dels* för uppehållande under år 1914 av verksamheten vid den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer på extra stat för samma år anvisade ett anslag av 55,000 kronor; *dels ock* för verkställande under år 1914 av hydrogeologiska specialundersökningar på extra stat för samma år anvisade ett anslag av 3,000 kronor, eller tillhoppa 58,000 kronor.

Å extra stat under åttonde huvudtiteln anvisade Riksdagen tillika, såsom även ovan anförts, ett anslag av 13,700 kronor för meteorologiska observationer för de hydrografiska undersökningarnas räkning.

Med anledning av vad vid dessa ärendens behandling i Riksdagen förekommit i anslutning till vissa uttalanden av löneregleringskommittén har Kungl. Maj:t sedermera uppdragit åt sagda kommitté att avgiva yttrande i fråga om sammanslagning av en del vetenskapliga mindre anstalter, såsom hydrografiska byrån, nautisk-meteorologiska byrån och meteorologiska centralanstalten, eller åvägbringandet på annat sätt av

en intimare samverkan dem emellan. Sådant yttrande har ännu icke inkommit från kommittén, men jag har förhoppning, att det är att förvänta inom sådan tid, att därefter proposition i fråga om hydrografiska byråns ställning i statsförvaltningen och om anslag till densamma och dess arbeten må kunna avlätas till innevarande års Riksdag.

[86.]

På grund härav finner jag mig icke nu böra föreslå, att några anslag för ifrågasatt ändamål för närvarande äskas av Riksdagen, vare sig å ordinarie eller å extra stat, utan torde det vara lämpligast att nu endast beräkna vissa belopp därtill. Vid denna beräkning finner jag mig sakna anledning att frångå de belopp, som äskades i Kungl. Maj:ts till 1913 års Riksdag avlätna proposition i ämnet. Jag tillåter mig erinra, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet redan gjort framställning i fråga om beräkandet av anslag till de meteorologiska observationerna.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att i avbidan på den proposition angående hydrografiska undersökningar av Sverges färskvatten, Kungl. Maj:t må komma att avlåta till Riksdagen, såsom anslag till statens hydrografiska byrå å ordinarie stat beräkna ett belopp av kronor 47,800.

b. *Hydrografiska undersökningar av Sverges färskvatten.*

Under återopande av vad jag under nästföregående punkt anfört angående ifrågasatt uppförande av hydrografiska byrån å ordinarie stat m. m., hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[87.]

Hydrografiska undersökningar av Sverges färskvatten.

att i avbidan på den proposition angående hydrografiska undersökningar av Sverges färskvatten, Kungl. Maj:t må komma att avlåta till Riksdagen, beräkna såsom anslag å *extra stat* under denna huvudtitel för år 1915

(extra anslag.)

dels ett belopp av kronor 19,500 till bestridande av kostnaderna under samma år för statens hydrografiska byrås fältarbeten, publikationer och utrustning, och

dels ett belopp av kronor 3,000 för verkställande under samma år av hydrogeologiska specialundersökningar;

eller tillhopa kronor 22,500.

I. **Veterinärväsendet.**1. **Veterinärundervisningsanstalter.**a. *Veterinärundervisningen.*

[88.]
Veterinärundervisningen.
 (ordinarie anslag.)

Å ordinarie stat under nionde huvudtiteln finnes till veterinärundervisningen uppfört ett anslag å 86,200 kronor. Härav äro 4,400 kronor avsedda till veterinärrättningen i Skara och 81,800 till veterinärinstitutet.

Kungl. Maj:t har förut denna dag beslutat att avlåta särskild proposition till Riksdagen angående stat för veterinärhögskolan m. m. och därvid föreslå Riksdagen att uppföra det under anslagstiteln »veterinärundervisningen» upptagna anslaget till veterinärinstitutet under förändrad benämning: veterinärhögskolan, med ett till 174,600 kronor eller sålunda med 92,800 kronor höjt belopp. Vid bifall härtill kommer ifrågavarande anslagstitel att undergå motsvarande förhöjning eller till 179,000 kronor.

Här bör alltså i anslaget till veterinärundervisningen beräknas en förhöjning från 86,200 kronor, med 92,800 kronor till 179,000 kronor.

b. *Statens veterinärbakteriologiska anstalt.*

[89.]
Statens veterinärbakteriologiska anstalt.
 (extra anslag.)

Till 1908 års Riksdag avlät Kungl. Maj:t förslag om inrättande av en veterinärbakteriologisk anstalt. Den för anstalten förslagsvis uppgjorda staten för år 1909 slutade på 22,200 kronor. Riksdagen biföll förslaget om anstaltens inrättande, men gjorde vissa ändringar i avseende å avlöningsförmånerna för föreståndaren och vaktmästaren, varigenom statens slutsumma nedbringades till 21,320 kronor.

För vart och ett av åren 1910—1912 ställde därefter Riksdagen å extra stat sistnämnda belopp till Kungl. Maj:ts förfogande för anstaltens uppehållande under samma år samt förklarade, att den för år 1909 godkända staten skulle fortfarande gälla.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag godkände Riksdagen år 1912 ny stat för anstalten, slutande å 31,320 kronor, samt anvisade detta belopp å extra stat för år 1913.

För innevarande år har Riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat för enahanda ändamål ett anslag av 38,020 kronor samt godkänt ny stat för anstalten av följande utseende.

Arvode till föreståndaren	kronor	7,250: —
» » laboratorn	»	4,000: —
» » assistenten	»	3,000: —
Till tillfälliga biträden och vikariatsersättningar m. m.	»	4,200: —
Arvode till en vaktmästare	»	1,470: —
Till beredning av tuberkulin och sera, nyanskaffning och ombyte av djur m. m.	»	10,000: —
» instrument, förbrukningsartiklar, reagentier, emballage, böcker och tidskrifter, skrivmaterial, telefon m. m.	»	4,000: —
» belysning, bränsle, gas, vatten, renhållning m. m.	»	3,000: —
» fraktkostnad för insända prov, misstänkta för tuberkulos, m. m.	»	1,100: —
Summa kronor		38,020: —

Under staten äro såsom särskilda »anmärkningar» införda bestämmelser rörande den del av ovan upptagna arvoden, som skola anses såsom tjänstgöringspenningar, samt angående bostadsavdrag för föreståndare, laborator, assistent och vaktmästare ävensom beträffande avlöningsvillkor för föreståndaren och vaktmästaren.

Med skrivelse den 8 oktober 1913 har nu medicinalstyrelsen överlämnat en av anstaltens föreståndare professorn A. M. Bergman gjord framställning om anslag till anstalten för år 1914 å 45,834 kronor samt för egen del tillstyrkt anslag å 40,520 kronor, innebärande alltså en förhöjning i jämförelse med innevarande år av 2,500 kronor.

De av medicinalstyrelsen föreslagna höjningarna fördela sig å de olika anslagsposterna på följande sätt.

Anslagsposten till tillfälliga biträden och vikariatsersättningar föreslås höjd från 4,200 kronor till 5,200 kronor eller med 1,000 kronor. Vid beräkning av anslagspostens storlek för innevarande år utgick jag från att av densamma skulle bestridas arvode till biträde vid juvertuberkulosundersökningar med 1,400 kronor, till biträde vid kontorsgöromål och serumdistribution med 900 kronor och till biträde vid

[89.] tuberkulinberedningen med 900 kronor samt att till biträde för skötsel av djur skulle avses 700 kronor och till vikariatsersättningar 300 kronor. Medicinalstyrelsen har nu ifrågasatt, att arvodet till biträdet vid kontorsgöromål och serumdistribution måtte höjas till 1,200 kronor, att djurskötareersättningen måtte ökas till 1,000 kronor samt att posten till vikariatsersättningar måtte höjas till 700 kronor.

Anslaget till instrument, förbrukningsartiklar m. m. föreslås höjt från 4,000 kronor till 5,000 kronor eller med 1,000 kronor, varjämte medicinalstyrelsen föreslår höjning med 500 kronor i anslaget till belysning, bränsle m. m. till 3,500 kronor.

Därjämte har medicinalstyrelsen, med erinran att vissa villkor för avlöningsförmånernas åtnjutande nu vore stadgade blott för föreståndaren och vaktmästaren, hemställt att dylika villkor måtte bestämmas även i fråga om laboratorn.

Slutligen har styrelsen, under framhållande att anslagsposterna till beredning av tuberkulin och sera m. m. samt till instrument, förbrukningsartiklar m. m. vore avsedda för ändamål, som icke alltid kunde så strängt avgränsas från varandra, att icke understundom tvekan måste förekomma, från vilken av dessa poster en utgift borde gäldas, samt det hänt att brist uppstått å den ena av dessa anslagsposter, under det att den andra utvisat behållning, hemställt om bemyndigande att i dylikt fall få göra erforderliga överföringar mellan nyssnämnda bägge anslagsposter.

*Departements-
chefen.*

Då anstaltens stat såväl för år 1913 som för år 1914 undergått högst betydande förhöjningar, är det tydligt att jag icke kan tillstyrka ytterligare höjning i annat fall, än då sådan synes mig vara av omständigheterna oundgängligen påkallad.

Tillräckliga skäl att redan nu, innan man kunnat erfara verknin-garna av den senast beslutade förhöjningen av anslagsposten till till-fälliga biträden och vikariatsersättningar, höja denna post för beredande av höjt arvode åt kontorsbiträdet samt ökad ersättning för djurens skötsel, synas mig ej vara anförda. Såsom skäl för höjning av det till vikariatsersättningar avsedda beloppet av 300 kronor har medicinal-styrelsen anført, att detta belopp visserligen syntes vara tillräckligt för de vikariatsersättningar, som föranleddes av semestrar för föreståndaren och laboratorn, men att därjämte behövdes dels för beredande av en månads kostnadsfri ledighet åt assistenten 200 kronor, dels för dylik ledighet under 14 dagar åt de mera fast anställda kvinnliga biträdena 183 kronor 75 öre, dels slutligen visst belopp för beredande av ledighet

åt vaktmästaren. Häremot vill jag först erinra, att medicinalstyrelsen själv i utlåtande den 30 september 1912 beräknat vikariatsersättningen till laboratorn, då denne under sex veckor tjänstgör såsom föreståndare under den ordinarie föreståndarens semester, till 136 kronor 66 öre samt dylik ersättning till assistenten vid vikariat för laboratorn under sex veckor till 37 kronor 50 öre. Sistnämnda ersättning bör utgå såväl vid laboratorns egen semester som då laboratorn vikarierar för semesterledig föreståndare. Dessa belopp uppgå tillhopa icke till mer än 211 kronor 66 öre. Någon ersättning av statsmedel till vikarie för assistenten synes, på sätt jag anfört i mitt yttrande i ämnet den 14 januari 1913, icke erforderlig, varken i nyssnämnda fall eller då han själv åtnjuter en månads ledighet, vilken sistnämnda förmån jag i mitt nyssnämnda yttrande förklarade mig anse böra tillkomma honom endast under förutsättning att det kunde ske utan särskild kostnad för statsverket. Någon invändning mot detta uttalande gjordes icke från Riksdagens sida. Jag tillåter mig beträffande den sålunda uttalade principen jämväl framhålla att, sedan löneregleringskommittén i fråga om assistenterna såväl vid statens skogsförsöksanstalt som vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet anfört att, därest det utan hinder för arbetenas behöriga gång och utan särskild kostnad för statsverket kunde låta sig göra att medgiva assistent vid någondera av dessa anstalter någon tids kostnadsfri ledighet, från kommitténs sida icke vore något att däremot erinra, jag anslutit mig till denna kommitténs uppfattning och att icke heller häremot någon erinran gjorts från Riksdagen. Vad vidare beträffar ersättning till vikarie under ledighet för kvinnliga biträden är att märka, att dylik ersättning icke tagits i beräkning vid anslagspostens bestämmande. De särskilda arvodesbeloppen till dessa biträden hava endast för Riksdagen omförmäls såsom beräkningsgrund vid bestämmande av anslagspostens storlek och dessa biträdesbefattningar hava varken i fråga om antal eller avlöningar blivit av Riksdagen fastslagna. Någon delning av de dessa biträden tillkommande arvoden, så att någon del av dem skall motsvara tjänstgöringspenningar, har ännu mindre skett, vilket för övrigt ej heller är fallet i fråga om assistentarvodet. Vid dessa förhållanden synas mig några särskilda medel till vikariatsersättningar för dessa biträden icke böra beräknas. Däremot har jag icke något att invända mot att åt dessa biträden liksom åt assistenten beredes någon kortare tids ledighet årligen, därest detta kan ske utan hinder för arbetenas behöriga gång samt utan särskild kostnad för statsverket. Vad slutligen vaktmästaren vidkommer, vilkens befattning är upptagen i staten med särskilt arvode, varav viss del motsvarar tjänst-

[89.] göringspenningar, torde semesterledighet böra beviljas honom, liksom andra vaktmästare, under 15 dagar. Till gottgörelse åt vikarie under denna tid lämnar det nuvarande beräknade beloppet av vikariatsersättningarna tillgång. Av dessa skäl anser jag mig icke böra nu tillstyrka någon förhöjning uti ifrågavarande anslagspost.

Vad beträffar anslagsposten till instrument, förbrukningsartiklar m. m. blev densamma för innevarande år höjd till dubbla beloppet mot förut. Även om denna höjning, trots all nödig sparsamhet, skulle visa sig otillräcklig, kan detta dock ännu icke anses vara bekräftat av erfarenheten. Jag kan därför icke heller i denna del nu biträda framställningen om ytterligare höjning.

Anslagsposten till belysning, bränsle, gas, vatten, renhållning m. m. är för år 1914 upptagen till 3,000 kronor, vilket visserligen innebär en höjning från föregående år med 300 kronor, men denna höjning beror på att hit numera förts kostnaderna för vissa större extra rengöringar. Nu har professor Bergman ifrågasatt höjning till 3,700 kronor, vilket belopp av medicinalstyrelsen nedsatts till 3,500 kronor. Såsom huvudsakligt skäl för höjningen har Bergman framhållit, att anstalten nu fått kylrum iordningställt för förvaring av sera, tuberkulin, substrat och insänt material, vilket icke genast hinner bearbetas. Härigenom komme förbrukningen av elektrisk ström och vatten m. m. att avsevärt ökas. Då denna anslagshöjning alltså föranledes av en särskild, nytillkommen omständighet och anstalten icke torde böra sakna erforderliga medel för att draga avsedd nytta av det för dess verksamhet mycket viktiga kylrummet, anser jag mig böra tillstyrka, att denna anslagspost varder, såsom medicinalstyrelsen förordat, höjd med 500 kronor till 3,500 kronor.

I fråga om medicinalstyrelsens förslag att särskilda avlöningsvillkor måtte stadgas även för laborator tillåter jag mig erinra, att Kungl. Majts förslag till 1908 års Riksdag innehöll, att dylika villkor skulle bestämmas för föreståndaren och laboratorn, men att Riksdagen, under uttalande att avlöningsvillkoren borde i största möjliga utsträckning vara likartade med dem, som faststälts för den statsmedicinska anstalten, och tillämpas på samma befattningshavare, funnit lämpligt att i stället föreståndaren och vaktmästaren förklarades skyldiga att underkasta sig de avlöningsvillkor, som samtidigt fastställdes. Ehuru väl, då någon laborator icke upptages å statsmedicinska anstaltens stat, det icke synes böra möta något egentligt hinder, att med bibehållande av likheten mellan omförmälda anstalter i fråga om de å bägges stater upptagna befattningshavarna, stadga avlöningsvillkor jämväl för laboratorn vid

nu ifrågavarande anstalt, finner jag mig gent emot Riksdagens ovan anförda beslut icke böra framställa förslag därom.

[89.]

Vad slutligen vidkommer framställningen om bemyndigande för medicinalstyrelsen att genom överföring mellan anslagsposterna till beredning av tuberkulin m. m. och till instrument m. m. så långt sig göra låter täcka brist å den ena anslagsposten medelst överskott å den andra, är denna framställning föranledd av en hemställan av professor Bergman om rätt till sådan åtgärd beträffande statens olika poster utan angivet undantag. Uppenbarligen bör dock i varje fall undantag ske för arvodesposterna samt anslagsposten till tillfälliga biträden. Medicinalstyrelsen anför, att styrelsen först varit betänkt på att i sitt statförslag sammanföra till en enda de bägge av styrelsen i detta hänseende särskilt omförmälda anslagsposterna, men att styrelsen underlåtit detta, enär genom skapandet av ett sådant anslag av alltför stor omfattning den olägenheten kunde tänkas uppstå, att ett ändamål, vilket ostridigt borde i första hand tillgodoses från ett visst av de särskilda anslagen, måste åsidosättas, om det sammanslagna anslaget blivit för hårt anlitat för andra ändamål. Därför syntes försiktigheten bjuda, att anslagen hölles i sär, och har styrelsen tillstyrkt blott ovan nämnda överföringsrätt anslagen emellan. Vad styrelsen sålunda anført rörande olägenheterna av de avsedda anslagsposternas direkta sammanslagning synes mig dock knappast tillräckligt vägande. Man måste ju förutsätta att ingendera av anslagsposternas medel användes för annat än oundgängligen nödiga utgifter och då i allt fall genom den ifrågasatta överföringen bägge posternas medel skulle bliva tillgängliga för hägges utgiftsbehov, synes det mig lika berättigat att — därest framställningen överhuvud finnes förtjänt av avseende — taga steget fullt ut och sammanslå de bägge posterna. Av vad medicinalstyrelsen anført rörande bland annat svårigheten att rubricera en utgift till den ena eller andra av dessa poster synes mig en dylik åtgärd befogad. Jag tillåter mig erinra, att i statsmedicinska anstaltens stat finnes upptaget en gemensam anslagspost å 13,440 kronor till väsentligen motsvarande ändamål nämligen för beredning av animal vaccin, tillverkning och kontroll av serum, inköp av djur samt anskaffande av apparater och reagentier m. m. För veterinärbakteriologiska anstalten skulle de ifrågavarande anslagsposternas oförändrade sammanslagna belopp utgöra 14,000 kronor.

På grund av vad jag nu anført tillåter jag mig framlägga följande förslag till stat för statens veterinärbakteriologiska anstalt för år 1915:

[89.]	Arvode till föreståndaren	kronor	7,250: —
	» » laboratorn	»	4,000: —
	» » assistenten	»	3,000: —
	Till tillfälliga biträden och vikariatsersättningar m. m.	»	4,200: —
	Arvode till en vaktmästare	»	1,470: —
	Till beredning av tuberkulin och sera samt nyanskaffning och ombyte av djur ävensom till instrument, förbrukningsartiklar, reagentier, emballage, böcker och tidskrifter, skrivmaterialier, telefon m. m.	»	14,000: —
	» belysning, bränsle, gas, vatten, renhållning m. m.	»	3,500: —
	» fraktkostnad för insända prov, misstänkta för tuberkulos m. m.	»	1,100: —
		Summa kronor	38,520: —

I fråga om de såsom »anmärkingar» under nu gällande stat upptagna bestämmelserna har jag icke någon ändring att föreslå.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, med godkännande av det av mig framlagda förslag till stat för statens veterinärbakteriologiska anstalt för år 1915, för uppehållande av anstaltens verksamhet under samma år å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag av

kronor 38,520: —.

2. Veterinärstaten.

Länsveterinärer och veterinärstipendiater.....	kronor	86,500
Distriktsveterinärers avlönande, förslagsanslag	»	146,000
	<i>oförändrat ordinarie anslag</i>	kronor 232,500.

J. Vägunderhållet och skjutsväsendet.

1. Vägunderhållet.

a. Bidrag till vägunderhållet på landet, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor	1,250,000.
---	--------	------------

b. *Kostnad för vägdelningar.*

Med anledning av stadgandet i 84 § av lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 därom att, då vägdelning enligt samma lag äger rum första gången, halva kostnaden därför skall bestridas av statsverket, har Riksdagen, på grund av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, för tiden från och med år 1895 årligen på extra stat till bestridande av statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar anvisat förslagsanslag, vars belopp uppgått för varje år till och med år 1910 till 50,000 kronor samt för vart och ett av åren 1911—1914 till 35,000 kronor.

Då anslag för ifrågavarande ändamål är behöfligt jämväl för år 1915 och, ehuru väl utgifterna från anslaget under de bägge senaste åren avsevärt minskats, tillräcklig anledning ännu icke synes föreligga till förändring i det senast beviljade beloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att å *extra stat* för år 1915 anvisa, för bestridande av statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar, såsom förslagsanslag kronor 35,000.

[90.]
Kostnad för
vägdelningar.
(extra anslag.)

c. *Understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt.*

För varje av åren 1907—1914 har Riksdagen till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt på extra stat anvisat ett anslag av 150,000 kronor.

Då anslag för ifrågavarande ändamål synes böra finnas tillgängligt även för år 1915 och någon ändring i anslagsbeloppet icke nu torde böra ifrågasättas, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 150,000.

[91.]
Understöd åt
synnerligt
betungade
väghållnings-
distrikt.
(extra anslag.)

[91.]

2. Färjor och färjkarlar.

Bestämt anslag	kronor 354
Förslagsanslag, friheter	» 25
<i>oförändrat ordinarie anslag</i> kronor 379.	

3. Bidrag till skjutsentreprenader, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 250,000.

4. Gästgivares friheter.

Bestämt anslag	kronor 10,830
Förslagsanslag:	
frierheter	» 6,635
ersättningar	» 1,664
<i>oförändrat ordinarie anslag</i> kronor 19,129.	

K. Fattigvård.

1. Fattigvården i Stockholm och landsorten, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 9,564.

2. Fattigvården i allmänhet.

[92.]
Fattigvården
i allmänhet.
(ordinarie
anslag.)

Det under nionde huvudtiteln å ordinarie stat upptagna förslagsanslag av 260.000 kronor till fattigvården i allmänhet, vilket i riksstaten för år 1912 höjdes till detta belopp från förutvarande 175,000 kronor, har oaktat denna höjning visat sig otillräckligt och måst betydligt överskridas. Vid motiveringen av berörda höjning anförde dåvarande departementschefen, att utgifterna å anslaget under åren 1906—1909 uppgått till i medeltal 260,000 kronor, till vilket belopp anslaget, som nämnt, också bestämdes. Under de därefter förflutna åren hava utgifterna från anslaget utgjort

år 1910	kronor 336,017: 12.	[92.]
» 1911	» 282,811: 40.	
» 1912	» 419,286: 35.	
» 1913 till 1 november	» 284,566: 10.	

Med hänsyn till dessa förhållanden och då en stadigvarande minskning i dessa utgifter i varje fall icke lär vara att påräkna, anser jag en höjning av anslaget böra äga rum, och synes densamma böra bli så pass stor, att anslaget nu bestämmes till 350,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet, nu	kronor 260,000,
med	» 90,000
till	» 350,000.

3. Svenska fattigvårdsförbundet.

Till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet har Riksdagen på extra stat anvisat för vart och ett av åren 1909, 1910 och 1911 ett anslag av 8,000 kronor, för vardera av åren 1912 och 1913 ett belopp av 14,000 kronor samt för år 1914 ett anslag av 17,000 kronor. Av anslagen för de tre sistnämnda åren har ett belopp av 3,000 kronor varit avsett såsom bidrag till ordnande av konsulentverksamhet för barnavård.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu förbundet gjort framställning i fråga om erhållande för år 1915 av statsanslag å 17,000 kronor eller enahanda belopp, som det för år 1914 beviljade.

I infordrat utlåtande den 22 oktober 1913 har statskontoret förklarar sig ej hava något att erinra mot förevarande framställning.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet å extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 17,000, därav 3,000 kronor såsom bidrag till ordnande av konsulentverksamhet för barnavård.

[93.]

Svenska fattigvårdsförbundet.

(extra anslag.)

[93.]

Därest detta anslag beviljas, lärer Kungl. Maj:t vilja liksom hittills meddela särskilda bestämmelser för anslaget åtnjutande och därvid föreskriva, att förbundet skall till Kungl. Maj:t avgiva berättelse över sin verksamhet under år 1915, innefattande jämväl redogörelse för förbundets utgifter och inkomster under samma år, ävensom att ett av chefen för jordbruksdepartementet förordnat ombud skall äga deltaga i revisionen av förbundets räkenskaper för året.

L. Diverse.

1. Ålderstillägg, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 100,000
2. Odlingshjälp åt krononybyggare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 4,500.

3. Belöningar för rovdjurs dödande.

*Belöningar
för rovdjurs
dödande.
(ordinarie
anslag.)*

Till belöningar för rovdjurs dödande är å ordinarie stat uppfört ett förslagsanslag av 38,000 kronor. Anslaget höjdes till detta belopp vid 1913 års Riksdag med anledning av att belöningar för dödande av sälhundar skulle från och med år 1914 utgå av detta anslag. I anslaget belopp ifrågasätter jag nu icke någon ändring.

Då vid anslaget höjning nästlidna år ökningen beräknades endast med ledning av det antagliga antalet belöningar för dödade sälhundar, anser jag mig nu böra erinra därom att, då Kungl. Maj:t den 21 november 1913 utfärdade kungörelse angående dylika belöningar, Kungl. Maj:t tillika anbefallde statskontoret att av ifrågavarande anslag utanordna till lantbruksstyrelsen för år 1914 ett belopp av 1.500 kronor till bestridande av kostnader för anordnande av kontroll över belöningarnas utbetalande, för tryckning av erforderliga blanketter till kvittenser och journaler, ävensom för tryckning i erforderligt antal exemplar av en för tillhandahållande åt personer, som skola utbetala sådana belöningar, avsedd plansch med tydliga avbildningar av de kroppsdelar av sälhund, som skola avlämnas för belönings utbekommande.

Denna åtgärd, som var en följd av belöningsväsendets övertagande av staten, anser jag böra bringas till Riksdagens kännedom genom att på detta sätt omförmålas i statsrådsprotokollet.

4. **Befrämjande av jaktvård.**

Uti en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har svenska jägarförbundet anhållit om ett årligt understöd av statsmedel av 10,000 kronor för att därmed kunna på ett kraftigt sätt bedriva upplysningsverksamhet rörande rationell jakt och jaktvård samt därmed samhöriga ämnen ävensom söka ordna anskaffande av bättre och mer omfattande jaktstatistik.

[94.]
Befrämjande
av jaktvård.
(extra anslag.)

Till stöd för denna framställning har förbundet, under erinran att genom den med år 1913 i kraft trädde nya jaktlagstiftningen bättre möjligheter yppats för jakt och jaktvård samt att otvivelaktigt intresset härför ökats, framhållit, hurusom det dock återstode mycket arbete, innan jakten och jaktvårdens betydelse för landet blivit så känd och uppskattad, som den förtjänade. Få länder i Europa hade i förhållande till arealen så obetydlig inkomst av jakten som Sverge. Detta kunde visserligen till en del bero på klimatiska förhållanden, men i stort sett syntes dock orsaken härtill vara att finna i den liknöjdhet, varmed jakten och vad därmed stode i samband i allmänhet betraktades. Ehuru förbundet sökt i den mån, som vore förbundet möjligt, verka till bättre och riktigare förhållanden härutinnan, hade dock förbundets tillgångar icke tillåtit vidsträcktare verksamhet än som kunnat ske genom utgivande av en tidskrift samt genom hållande av möten, såväl gemensamma för hela landet som ock avdelningsvis. Kunskap om jakt och jaktvård med vad därtill hörde borde emellertid spridas i alla samhällskretsar genom föredrag och ströskrifter, varjämte direkt undervisning borde meddelas utav härför särskilt anställda jaktvårdskonsulenter. Såsom en följd av att allmänheten erhöle ökad insikt om jaktens betydelse kunde ävenledes vara att påräkna större intresse för åvägabringande av en så småningom allt fullständigare jaktstatistik, varom svenska jägarförbundet visserligen redan förut beflitat sig, ehuru dess ekonomi lagt hinder i vägen för ernående av några mera tillförlitliga resultat.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 22 mars 1913 anført följande.

Den allmänna uppfattningen i fråga om jakten i landet hade otvivelaktigt varit och vore i huvudsak fortfarande, att jakten vore ett sportnöje för den enskilde och att den vore av ringa nationalekonomisk betydelse. Genom lagbestämmelser och utfärdade jaktförfattningar hade visserligen staten såväl föreskrivit skydd för det matnyttiga vildas bestånd som ock i särskilda fall bestämt regler för jordägares rätt att utan förfång för andra tillgodogöra sig de djur, som uppehölle sig å respektive ägor, men därest lagbestämmelserna icke hade stöd i det all-

[94.] männa medvetandet, kunde befaras, att de skulle hava ringa utsikt att göra sig gällande. På grund av landets stora vidd i förhållande till den ringa befolkningmängden vore ävenledes övervakandet av jaktlagarna förenat med största svårighet. De jordägare, som icke själva vore jägare, visade i allmänhet ringa förståelse för jaktvården och dess betydelse, varjämte smärre jordägare i allmänhet icke ansåge möda värt att offra något till skydd för det vilda, enär de förmenade att grannar och ej minst tjuvskyttar förnämligast skulle erhålla gagn därav. Förnämligast orsaken till den svenska jaktens otillfredsställande skick och dess ansedda ringa värde vore helt visst allmänhetens okunnighet i fråga om vad som kunde göras för det vildas förkovran samt rörande det ekonomiska värdet av en allmänt tillämpad rationell jaktvård.

En i något avseende tillförlitlig jaktstatistik för hela landet finnes icke, i följd varav någon uppskattning av det årligen fällda villebrådets värde icke kunde göras. I fråga om älgstammens beskattning hade domänstyrelsen emellertid i sina senaste avgivna årsberättelser sammanställt från skogstjänstemännen härom inkomna uppgifter och dessa sammanställningar visade en årlig medelbeskattning under treårsperioden 1909—1911 av 2,876 älgar. Då i denna summa icke kunnat upptagas alla under förbjuden tid tjuvskjutna djur, syntes årliga medelbeskattningen kunna lågt beräknas till 3,000 älgar med ett likaledes lågt beräknat värde av 300,000 kronor. Detta vore visserligen ett bruttovärde, men då nöjet att skjuta en älg ofta skattades högt och rätten att på viss mark anställa jakt efter älg betalades med avsevärt högre belopp än det skjutna djurets handelsvärde, skulle jordägarnas avkomst av den årliga älgjakten kunna skattas till ett betydande belopp, synnerligast därest markägarna i allmänhet utarrenderade jakten å respektive ägor.

Avkomsten av den samfälliga jakten i riket kunde helt visst beräknas till högt värde, vilket dock med ökad kunskap hos allmänheten i fråga om vad som hörde till rationell jaktvård skulle kunna betydligt stegras.

Till svenska jägarförbundet anslutna avdelningar i landsorten hade var i sin ort sökt verka för spridande av kunskap i ifrågavarande avseende såsom genom hållande av diskussionsmöten, utgivande av smärre årsskrifter samt i några län ävenledes genom anställande av jaktvårdskonsulenter, men förbundets och dess avdelningars arbeten hade i brist på medel måst begränsas inom en trängre ram. Genom enskild offervillighet hade svenska jägarförbundet ock sett sig i stånd att under de senare åren få till stånd en jägarskola för utbildande av jaktvårdare och eventuellt jaktvårdskonsulenter, men det uppgaves, att svårighet finnes för skolans fortsatta uppehållande på sätt som hittills skett.

Domänstyrelsen, som kände sig livligt övertygad om den stora

betydelsen för svenska jaktens höjande av att ökad kunskap om rätt jaktvård spredes i de vidaste kretsar landet runt, hölle före, att sådan kunskap förnämligast borde lämnas genom utgivande av lättfattliga ströskrifter samt genom hållande av föredrag och meddelande av direkt undervisning i skilda orter av landsbygden, vilket senare lämpligen syntes böra ske genom anställande av nödigt antal jaktvårdskonsulenter. Sådan undervisning borde omfatta det matnyttiga vildas vård, såsom t. ex. skydd mot ogynnsamma klimatiska förhållanden, beredande av hjälp- eller nödfoder samt skyddande mot rovdjur, vidare vildstammens rationella beskattande, ändamålsenligaste sättet att hålla för det vilda skadliga djur inom behöriga gränser, skötsel och behandling av det skjutna villebrådet för att det måtte lämna tillfredsställande marknadsvara och ej, såsom nu ofta skedde, förfaras, ävensom kännedom om utfärdade jaktlagsbestämmelser och inskräpande av nödvändigheten av dessas hållande i helgd m. m.

Fortsatt uppehållande av förenämnda jägarskola för utbildande av jaktvårdare syntes styrelsen likaledes vara av betydelse, varjämte åstadkommande av en allt fullständigare jaktstatistik för landet helt visst ävenledes vore av värde.

Då svenska jägarförbundet utgjordes av en sammanslutning av landets mera upplysta och intresserade jägare samt vore anordnat med underavdelningar inom rikets flesta län, syntes detsamma äga största förutsättningarna för att kunna verka till gagn för jaktens höjande, därest erforderliga medel funnes till dess förfogande.

Domänstyrelsen hade inhämtat, att förbundet tänkt sig användningen av det begärda anslaget å 10,000 kronor på ungefär följande sätt.

Bidrag till avlöning av jaktpolis i de fyra nordligaste länen med huvudsakligaste uppgift att skydda älgar mot olaga jakt under förbjuden jakttid kronor 2,000: —

Anställande och avlöning av jaktvårdskonsulenter, i första hand ungefär 8, med ett arvode för år av omkring 400 kronor » 3,200: —

Uppehållande av jägarskolan, vilken för närvarande med tvåårig kurs och 6 à 7 elever dragit en kostnad av omkring 3,500 kronor..... » 3,500: —

Tävlingspris för författande av smärre folkskrifter i jaktvård, tryckning och spridning härav samt eventuellt inköp av annan, för lantmannaskolor, folkhögskolor m. fl. lämplig upplysningslitteratur i jaktvårdsämnen m. m., ungefär » 1,300: —

Summa kronor 10,000: —

[94.]

Domänstyrelsen vore av den mening att, därest anslag av statsmedel ställdes till svenska jägarförbundets förfogande för antydda ändamål, Kungl. Maj:t lämpligen borde förordna, att i förbundets styrelse skulle insättas en av Kungl. Maj:t utsedd person, som hade att utöva tillsyn över att beviljat statsanslag komme att bliva använt på för landets jaktvård ändamålsenligaste sätt.

På grund av vad domänstyrelsen sålunda framhållit, har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen göra framställning om ett anslag av statsmedel av 10,000 kronor att ställas till svenska jägarförbundets förfogande för att sätta förbundet i stånd att på ett kraftigt sätt bedriva upplysningsverksamhet rörande rationell jakt och jaktvård och därmed samhöriga ämnen samt tillika söka åstadkomma, i den mån så kunde ske, en hela landet omfattande jaktstatistik.

Departementschefen.

Det torde vara oförnekligt, att de nationaltillgångar, vårt land äger i sin villebrådsstam, hittills icke i allmänhet blivit behörigen uppskattade eller ägnade tillräcklig omvårdnad. Jakten har, såsom domänstyrelsen framhåller, betraktats nästan uteslutande såsom en sport och ett nöje. Och dock skulle säkerligen jakten, ifall sakkunnig och intresserad jaktvård mera allmänt ägde rum, kunna bliva en inkomstkälla av vida större betydelse än nu. Särskilt bör framhållas, hurusom för närvarande ganska sällan de mindre jordägarna vårda sig om jakten å deras marker eller erhålla någon inkomst av densamma. Genom sammanslutning till jaktvårdsföreningar skulle de kunna skydda och öka villebrådstillgången och därmed skaffa jakträtten ett större värde samt småningom i många fall kunna bereda sig en icke oväsentlig inkomst av densamma. Men för att åstadkomma detta fordras en viss väckelse till insikt om jaktvårdens betydelse. Sådan insikt saknas nu i hög grad hos den stora mängden av landets jordägare. Den nu ifrågavarande framställningen åsyftar bland annat åtgärder för att söka avhjälpa detta missförhållande och jag finner den därför förtjänt av beaktande.

Då man under senare tid sökt kraftigt upphjälpa andra näringar, som därav varit i behov, har jakten varit åsidosatt, kanske enär man knappast velat tillerkänna densamma egenskapen av näring. Fisket, varmed jakten ju erbjuder många likheter, har sålunda befunnits tarva och vara förtjänt av kraftiga åtgärder för sitt fortbestånd och utveckling. Sannolikheten samt exemplen från utlandet tala emellertid för att även jakten skall kunna utvecklas till en icke oväsentlig förvärvskälla, när

allmänheten fått ögonen öppna för de möjligheter, densamma innebär, och för de rätta vägarna att nå detta mål.

Jag håller alltså före, att upplysningsverksamhet är vad som i förevarande hänseende främst tarvas och att det är av behovet påkallat, att sådan verksamhet stödjdes från statens sida.

Svenska jägarförbundet torde vara väl ägnat att handhava sagda verksamhet, varför de medel, som kunna komma att beviljas, böra överlämnas till förbundet mot villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas. Att, såsom domänstyrelsen ifrågasatt, Kungl. Maj:t skulle insätta en ledamot i förbundets styrelse finner jag åtminstone för närvarande knappast erforderligt.

Vad beloppet beträffar synes mig detta böra begränsas till 5,000 kronor åtminstone till en början och i avvaktan på erfarenhet om verksamhetens anordnande och resultat.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för befrämjande av jaktvård å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag av..... kronor 5,000 att användas enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskriva.

5. Jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har Riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1912—1914 anvisat anslag av 20,000 kronor till anordnande av jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen.

Då medel för ifrågavarande ändamål synas böra vara tillgängliga jämväl för år 1915, får jag, i enlighet med vad lantbruksstyrelsen tillstyrkt i skrivelse den 15 oktober 1913, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till anordnande av jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 20,000.

[95.]
Jordförmed-
lingsbyråer
för egnahems-
rörelsen.
(extra anslag.)

6. Jordbruksstatistiken.

[96.] I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har Riksdagen på extra stat för vartdera av åren 1913 och 1914 anvisat ett anslag av 25,000 kronor till insamlande av jordbruksstatistiska uppgifter genom lokalundersökningar.

Jordbruksstatistiken.
(extra anslag.)

Uti skrivelse den 9 december 1913 hava nu statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen gjort framställning om anslag av 25,000 kronor till ifrågavarande ändamål jämväl för år 1915, och hava nämnda ämbetsverk därvid anfört, att, så vitt av de numera från hushållningssällskapen inkomna framställningarna om anslag för de under år 1913 verkställda lokalundersökningarna kunde slutas, det hittills beviljade årliga beloppet vore för ändamålet väl avpassat.

Departementschefen.

För fullföljande av ifrågavarande undersökningar anser jag anslag böra äskas av Riksdagen för år 1915. I anslagets belopp finner jag ej anledning att föreslå någon förändring. Vidare anser jag, att i överensstämmelse med vad som skett för innevarande år Riksdagens medgivande bör utverkas för användande under år 1915 av möjligen uppstående överskott å tidigare års anslag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels till insamlande av jordbruksstatistiska uppgifter genom lokalundersökningar å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 25,000,
dels ock medgiva, att vad vid utgången av år 1914 möjligen icke blivit använt av tidigare för ändamålet beviljade anslag må under år 1915 användas för enahanda ändamål.

7. Befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binärningar samt fiskerinäringen.

[97.] Allt sedan år 1897 hava medel varit av Riksdagen anvisade å extra stat till befrämjande av avsättningen i främmande länder av alster av svensk industri och svenska näringar. Från och med år 1910 har beträffande dessa anslag skett den förändring, att under nionde huvudtiteln anvisats å extra stat särskilt anslag till befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binärningar samt fiskerinäringen. Anslaget användes till uppehållande av en mejeri-

Befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binärningar samt fiskerinäringen.

(extra anslag.)

och lantbrukskonsulentbefattning i England samt en konsulentbefattning i Berlin för tillvaratagande av lantbrukets och fiskerinäringens i Sverige intressen. För innevarande år är för detta ändamål anvisat ett anslag av 34,000 kronor, varav 5,000 kronor skulle få förskottsvis utgå under år 1913. Sistnämnda belopp var avsett att utgöra förhöjning för samma år i konsulentens i Berlin arvode samt resekostnads- och expensanslag. Till utgifter för ändamålet under innevarande år beräknades återstående 29,000 kronor.

[97.]

Kungl. Maj:t har den 22 augusti 1913 dels disponerat nyssberörda belopp av 5,000 kronor dels ock av återstående 29,000 kronor anvisat att utgå under år 1914 till upprätthållande av konsulentbefattningen i England 15,000 kronor och till konsulentbefattningen i Berlin 14,000 kronor med 9,000 kronor i arvode åt vardera konsulenten samt till expenser och resekostnader 6,000 kronor åt konsulenten i England och 5,000 kronor åt konsulenten i Berlin.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 18 oktober 1913 hemställt om åtgärder för att medel till ifrågavarande ändamål måtte göras tillgängliga för år 1915 till samma belopp som för år 1914.

Då anslag till uppehållande av ifrågavarande konsulentbefattningar fortfarande är erforderligt och anledning ej föreligger till ändring i beloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

Departements-
chefen.

att å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag
av kronor 29,000,
att av Kungl. Maj:t användas till befrämjande av
avsättningen i främmande länder av alster av svenska
lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen.

8. Internationella lantbruksinstitutet i Rom.

Riksdagen anvisade, på Kungl. Maj:ts förslag, för vart och ett av åren 1907—1913 å *extra stat* ett belopp av 5,000 kronor för bestridande av kostnaden för Sverges deltagande i internationella lantbruksinstitutet i Rom.

[98.]

Internationella lant-
bruksinstitutet
i Rom.

Då Kungl. Maj:t år 1906 första gången av Riksdagen äskade anslag för ifrågavarande ändamål, meddelade dåvarande departementschefen, att Sverges kostnader komme att bestå dels i årsbidrag av två gånger bidragsenheten, 2,500 francs, eller sålunda 5,000 francs, dels ock kost-

(extra anslag.)

[98.] naden för utsändande av en fackman till sammanträdena med institutets generalförsamling.

Under de första åren har emellertid bidragsenheten varit nedsatt till 1,500 francs och först innevarande år kommer det förut beräknade beloppet av 2,500 francs per bidragsenhet att utgå.

Till följd härav och enär generalförsamlingens sammanträden hållits blott vart annat år, hade å de förut beviljade anslagen uppstått besparingar, vilka vid slutet av år 1912 uppgingo till i runt tal 14,000 kronor. Enär vid detta förhållande de besparingar, som vid ingången av år 1914 med säkerhet vore att påräkna å anslagen för detta ändamål, syntes vara fullt tillräckliga att bestrida utgifterna för samma år utan att något ytterligare anslag behövde anvisas, föreslog Kungl. Maj:t 1913 års Riksdag allenast att medgiva, att Kungl. Maj:t finge under år 1914 till bestridande av kostnaden för Sverges deltagande uti internationella lantbruksinstitutet i Rom använda erforderligt belopp av vad som vid samma års ingång icke blivit använt av tidigare för samma ändamål anvisade anslag.

Denna framställning bifölls av Riksdagen.

I en till ministern för utrikes ärendena ställd, till jordbruksdepartementet överlämnad skrivelse har nu Kungl. Maj:ts minister i Rom, friherre C. N. D. Bildt, vilken är Sverges representant i institutets ständiga kommitté, framhållit, hurusom utvecklingen av institutets verksamhet ställde allt större krav på medverkan från de anslutna staternas sida i fråga om lämnande av meddelanden av olika slag. Utom månatliga eller årliga rapporter rörande årsväxt, skörd och andra lantbruksstatistiska och kommersiella förhållanden, begärdes ofta redogörelser för särskilda jordbruks-tekniska och ekonomiska ämnen, avsedda att tjäna som material för de utförliga översikter av dylika saker, som utarbetades inom institutet. Därtill komme att man alltmer övergått till att för de båda av institutet utgivna månadsskrifterna söka få såväl referat som originalartiklar från i de särskilda ämnena speciellt sakkunniga i de anslutna länderna. Med de ökade anspråken på svenskt medarbetarskap följde emellertid oundvikligen ökning av Sverges utgifter. Friherre Bildt hemställde på grund härav och under erinran om att staternas bidrag komme att från och med år 1914 utkrävas med fulla beloppet, att anslag till bestridande av Sverges kostnader för deltagande i institutet måtte beviljas med förhöjt belopp av 8,000 kronor. Därjämte hemställdes att anslaget måtte få karaktären av reservationsanslag, vilket vore så mycket lämpligare, som kostnaderna för institutets generalförsamling återkomme endast vartannat år. Nästa gång skulle generalförsamlingen samman-

träda år 1915. Tillika har föreslagits att för Sverges del omhändertagandet av de direkta förbindelserna med institutet samt omsorgen om meddelande av begärda upplysningar m. m. måtte anförtros åt lantbruksakademien, vilken syntes vara därtill särdeles lämplig.

[98.]

Lantbruksakademien har i anledning härav i utlåtande den 17 november 1913 anfört, att akademien inhämtat, att det internationella lantbruksinstitutets verksamhet numera omfattade anskaffande från alla världens länder av underrättelser rörande lantbrukets administration och teknik, den lantbruksvetenskapliga forskningen samt ekonomiska och sociala förhållanden berörande lantbefolkningens intressen, vilka underrättelser bearbetades genom institutets personal och dels genom institutets publikationer spredes till alla civiliserade länder, dels tjänade till material för utredningar, som institutet i redan ganska stor utsträckning på begäran lämnade, framför allt åt regeringarna i de till institutet anslutna länderna. Denna verksamhet möjliggjordes genom de meddelanden av officiell natur, som erhöles från de olika länderna. För Sverges del hade de begärda meddelandenas antal under senaste tiden starkt tilltagit och under år 1913 omfattat dels regelbundna månadsrapporter, dels mer eller mindre utförliga upplysningar och redogörelser för den svenska jordbruksadministrationen samt även för tekniska och ekonomiska ämnen och för svenska forskningar på lanthushållningens område, dels slutligen referat ur den svenska lantbrukspressen. Då det syntes vara överensstämmande lika väl med Sverges anseende som med dess fördel, att man sökte, så vitt möjligt ske kunde, med största möjliga fullständighet, noggrannhet och snabbhet tillmötesgå de krav, som i dessa avseenden från det internationella lantbruksinstitutets sida ställdes på vårt land, och då det hittills beviljade årsanslaget av 5,000 kronor till bestridande av det årliga bidraget till institutet och kostnaderna för anskaffandet och expedierandet av de antydda meddelandena icke numera syntes vara tillräckligt, då det nämnda bidraget fördragsenligt skulle höjas, ville akademien dels meddela, att densamma vore villig att mottaga uppdraget att handhava förbindelsen med det internationella lantbruksinstitutet i Rom under förutsättning att därav föranledda direkta kostnader såliksom hittills finge bestridas med därför beviljade statsmedel, dels tillstyrka, att åtgärder måtte vidtagas för att det för ändamålet beviljade årliga statsanslaget måtte höjas till det föreslagna beloppet, 8,000 kronor.

Vid akademiens utlåtande var fogad en ur dess handlingar och tidskrift hämtad, av akademiens sekreterare professor H. Jublin-Dannfelt

[98.] författad utförlig redogörelse över institutets hittillsvarande verksamhet samt påbörjade eller i utsikt ställda undersökningar och utredningar.

Departements-
chefen.

Då jag nästlidet år yttrade mig angående behovet av medel till bestridande av Sverges kostnader för deltagande uti ifrågavarande institut, anförde jag, att professor Juhlin Dannfelt, vilken hittills såsom personligt uppdrag omhänderhaft de direkta förbindelserna med institutet, meddelat, att under förutsättning att inga förändringar i deltagandet skulle inträda utöver utbetalandet av fulla årsbidraget, skulle för Sverges del från och med år 1914 fordras dels årsbidrag å omkring 3,600 kronor, dels kanslikostnader i Stockholm å 500 kronor och dels för utsändande av ombud till generalförsamlingen 1,200 eller 2,400 kronor allt efter som ett eller två ombud utsändes. Summan bleve alltså 5,300 eller 6,500 kronor, varvid emellertid vore att märka, att det vore antagligt att, liksom hittills, generalförsamlingen komme att sammanträda blott vart annat år.

Till följd av den utveckling, lämnandet av meddelanden av olika slag till institutet tagit enligt vad såväl friherre Bildts skrivelse som lantbruksakademiens utlåtande giva vid handen, och som för övrigt ytterligare framgår av ovanberörda tryckta redogörelse, synes det i fjol till kanslikostnader beräknade beloppet, inberäknat övriga utgifter i Sverige för anskaffande av begärda meddelanden och utredningar m. m., komma att, såsom jag redan då under sådan förutsättning ställde i utsikt, behöva avsevärt ökas. Med hänsyn till att utgiften för utsändande av ombud till generalförsamlingen endast torde återkomma vart annat år, synes mig emellertid, därest medgivande erhålles att under ett senare år använda vad som besparats å tidigare års anslag, ökningen icke behöva göras fullt så stor, som föreslagits, utan anslaget kunna bestämmas till 7,000 kronor.

Mot överlämnandet åt lantbruksakademien av omsorgen om de direkta förbindelserna med institutet har jag icke någon erinran.

I enlighet med vad jag sålunda anført tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels till bestridande av kostnaden för Sverges deltagande uti internationella lantbruksinstitutet i Rom å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag av... kronor 7,000,

dels ock medgiva, att vad vid utgången av år 1914 möjligen icke blivit använt av tidigare för ändamålet beviljade anslag må under år 1915 användas för enahanda ändamål.

9. Ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 186 till 1913 års Riksdag, åsyftande åtgärder för kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från deras ekonomiska beroende av från rusdryckshanteringen härflytande medel samt minskande av statens beroende av inkomster från sagda hantering, antog Riksdagen enligt skrivelse nr 168 vissa författningsförslag, bland andra förslag till förordning angående ersättning till städer och vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, att träda i kraft den 1 januari 1915. I överensstämmelse med detta Riksdagens beslut har förordning i ämnet utfärdats av Kungl. Maj:t den 18 juli 1913.

I denna förordning stadgas att, sedan samtliga brännvinsförsäljningsmedel indragits till statsverket, skall till städer och vissa köpingar samt landsting och hushållningssällskap av statsmedel utbetalas ersättning på sätt i förordningen stadgas. I 3 § av förordningen föreskrives, att hushållningssällskapen skola årligen erhålla tillhoppa 2,100,000 kronor och i 4 § stadgas bland annat, att till grund för fördelningen mellan hushållningssällskapen skall tillsvidare läggas hushållningssällskapsområdenas folkmängd.

Såväl Kungl. Maj:ts förslag som Riksdagens beslut utgingo uttryckligen från vissa förutsättningar, varibland en var, att erforderliga medel till gäldande av ersättning till hushållningssällskap skulle anvisas i form av anslag å riksstaten. Detta har emellertid icke behövt ske förr än i riksstaten för år 1915.

Beträffande de regler, efter vilka dessa medel böra fördelas mellan hushållningssällskapen, innehåller visserligen förenämnda förordning bestämmelser, som överensstämmer med de hittills gällande. Förslag hade emellertid framkommit om ändring härutinnan, men såväl chefen för finansdepartementet vid hans hemställan om avlåtande av ovan omnämnda proposition som Riksdagen i dess förberörda skrivelse ansågo frågan om fördelningsgrunden böra företagas till vidare utredning särskilt för sig. Riksdagen anhöll uttryckligen, att Kungl. Maj:t ville taga denna fråga under övervägande samt framlägga för 1914 års Riksdag det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Utredning i detta hänseende är infordrad från lantbruksstyrelsen efter hushållningssällskapens ombuds hörande. Jag har för avsikt att, sedan lantbrukssty-

[99.]

Ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.

(ordinarie anslag.)

[99.] relsens utlåtande inkommit, anmäla denna fråga inför Kungl. Maj:t för avlåtande av proposition till Riksdagen.

Oberoende av den lösning, frågan om ifrågavarande ersättningsmedels fördelning kommer att vinna, bör emellertid det av Kungl. Maj:t och Riksdagen redan bestämda ersättningsbeloppet nu uppföras i riksstaten och torde detta böra ske genom dess uppförande såsom ordinarie anslag under nionde huvudtiteln.

Jag får därför nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att för ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel å ordinarie stat under nionde huvudtiteln uppföra ett anslag av kronor 2,100,000.

10. Organisationsbidrag till centralföreningar för jordbrukskredit.

[100.] Frågan om åvägabringandet av lättad driftkredit för det mindre jordbruket har sedan länge varit föremål för utredning. Sedan åtskilliga förslag framkommit men befunnits icke böra föranleda omedelbar åtgärd, har på min anmodan justitierådet P. von Seth utarbetat och den 26 februari 1913 överlämnat förslag till åtgärder i angivna syfte. Dessa åtgärder avse, att driftkrediten skulle förmedlas genom lokala jordbrukskreditföreningar och genom centralföreningar för jordbrukskredit. Enligt förslaget skulle godkänd jordbrukskreditförening kunna av statsmedel undfå bidrag utan återbetalningsskyldighet till de årliga förvaltningskostnaderna med visst belopp, grundat på föreningens medlemsantal. Även centralföreningarna skulle till sina förvaltningskostnader kunna av statsmedel erhålla visst bidrag. Därjämte skulle förening av sistnämnda slag kunna få statsbidrag en gång för alla till organisationskostnader med 2,000 kronor.

Organisationsbidrag till centralföreningar för jordbrukskredit.
(extra anslag.)

Över nämnda förslag hava utlåtanden avgivits av åtskilliga ämbetsverk och myndigheter, varefter detsamma varit föremål för granskning av särskilda sakkunniga, som jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande varit tillkallade för sådant ändamål. Ärendet är för närvarande under handläggning inom jordbruksdepartementet, och hoppas jag inom den närmaste framtiden kunna anmäla detsamma för Kungl. Maj:t och föreslå propositions avlåtande till Riksdagen.

Under förutsättning att bestämmelser i ämnet i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget i ovan angivna delar komma att träda i

tillämpning vid ingången av år 1915, erfordras uppförandet å 1915 års budget av visst anslag till organisationsbidrag för centralföreningar, enär förslaget innehåller, att dylikt bidrag skall utbetalas, så snart godkännande från det allmännas sida meddelats föreningen. Beräklandet av det härtill erforderliga beloppets storlek är naturligtvis ganska vanskligt, enär utgifterna från anslaget bliva beroende av det antal centralföreningar, som bildas under året. Om anslaget erhåller karaktären av förslagsanslag, synes mig emellertid ett belopp av 30,000 kronor vara tillräckligt för år 1915.

Till förvaltningsbidrag behöver icke något belopp upptagas i riksstaten för år 1915, enär enligt förslaget dessa bidrag skola utbetalas först efter det revision av årets förvaltning och räkenskaper ägt rum samt ansvarsfrihet beviljats styrelsen. Då detta icke kan inträffa förrän tidigast under år 1916, kan med äskande av medel till dessa bidrag nu anstå.

I enlighet med vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att i avbidan på den proposition angående anvisande av anslag till organisationsbidrag till centralföreningar för jordbrukskredit, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till Riksdagen, för nämnda ändamål å *extra stat* för år 1915 beräkna ett anslag av..... kronor 30,000.

11. Ersättning för av statskontoret gjorda förskott.

Enligt vad statskontoret anmält, har nämnda ämbetsverk förskjutit följande belopp, vilka torde böra anmälas till ersättande av Riksdagen under nionde huvudtiteln, nämligen:

kostnader för fattigvårdslagstiftningskommittén.....	kronor	14,386: 06
kostnader för biträde inom jordbruksdepartementet vid beredande av vissa ärenden rörande ändringar i gällande jaktlagstiftning m. m.	»	1,988: 17
kostnader för hemslöjdskommittén	»	7,738: 32
kostnader för uppskattning av arrendeavgift till kronan för jordägarandel i åtskilliga gruvor.....	»	269: 60
kostnader för biträde av sakkunniga inom lantmäteristyrelsen för avgivande av förslag till författning angående kartors upprättande m. m.	»	4.700: —
	transport kronor	29,082: 15

[101.]

*Ersättning
för av stats-
kontoret
gjorda
förskott.*

(extra anslag.)

[101.]	transport	kronor	29,082: 15
	kostnader för biträde inom jordbruksdepartementet		
	för utredning angående egnahemsfrågan	»	11,486: 75
	kostnader för sakkunniga för utredning angående		
	ordnande av den högre lantbruksundervisningen	»	6,536: 42
	kostnader för skogslagstiftningskommittén	»	23,535: 16
	kostnader för sakkunniga för utredning rörande för-		
	valtning och skötsel av kronans och andra all-		
	männa skogar i mellersta och södra delarna av		
	riket m. m.	»	5,600: 48
	kostnader för utarbetande och tryckning av provytor		
	till den svenska delen av en ifrågasatt världskarta	»	2,258: —
	kostnader för sakkunniga inom jordbruksdeparte-		
	mentet för utredning av frågan om upplåtelse av		
	kronojord till egna hem	»	16,084: 93
	utförande av en försöksundersökning rörande virkes-		
	tillgång och tillväxt m. m. av skogarna i Värm-		
	lands län	»	3,114: 80
	kostnader för sakkunniga inom medicinalstyrelsen		
	vid uppgörande av förslag till omarbetning av		
	veterinärinstruktionen	»	1,059: 05
	kostnader för sakkunniga för utredning angående		
	dispositionen av de för Strömsholms hingstdepås		
	räkning utarrenderade hemman och lägenheter ...	»	3,825: 16
	kostnader för sakkunniga för utredning rörande		
	statens övertagande av Sverges utsädesförenings		
	praktiskt vetenskapliga verksamhet	»	2,176: 40
	ersättning till en del av domänstyrelsens personal		
	för mistade avlöningsförmåner under tjänstledig-		
	het på grund av arsenikförgiftning	»	1,145: —
	kostnader för reparation av skadade dammar vid		
	lägenheterna Motala kungsfiske nr 26 och Motala		
	Herrekvarn nr 27	»	3,500: —
	ersättning till t. f. revisionssekreteraren B. E. Lilien-		
	berg för biträde vid beredande av vissa på jord-		
	bruksdepartementets föredragning beroende ärenden	»	1,983: 89
	kostnader för sakkunniga för utredning i fråga om		
	interimistiska bestämmelser i syfte att förekomma		
	vanvård av samfällid skog inom Kopparbergs län	»	1,184: 30
	transport	kronor	112,572: 49

	transport kronor	112,572: 49	[101.]
kostnader för professorn A. M. Bergmans resor till utlandet för studerande av där gällande föreskrifter rörande införsel av kött m. m.	»	6,892: 09	
kostnader för sakkunniga biträden vid upprättande av förslag till ytterligare åtgärder från statens sida till nötkreaturstuberkulosens bekämpande	»	2,500: —	
ersättning för mark, exproprierad från soldattorpet nr 57 Nissaryd i Jönköpings län	»	27: —	
kostnader för byggnadsersättning åt skogstorp m. m.	»	8,750: —	
vägs katt för regala laxfisket i Torne älv	»	257: 74	
kostnader för fiskeritillsyningsmän för tillsyn av regala laxfisket i Torne älv samt till båtlega	»	1,994: 50	
odlingshjälp åt kronolägenhetsinnehavare	»	11,250: —	
	eller tillhopa kronor	144,243: 82	

Med iakttagande av grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal av kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till täckande av ovan omförmälda av statskontoret förskottsvis bestridda utgifter anvisa å *extra stat* för år 1915 ett anslag av..... kronor 144,244: —.

12. Rese- och traktamentspenningar.

Under nionde huvudtiteln finnes å ordinarie stat upptaget ett förslagsanslag å 100,000 kronor till rese- och traktamentspenningar. Detta anslag har under senare år visat sig alltmera otillräckligt och måst överskridas med betydliga belopp. Sammanlagda utgifterna från anslaget uppgingo nämligen under år 1910 till kronor 133,635.17, under år 1911 till kronor 158,069.83 och under år 1912 till kronor 153,187.40. Under år 1913 hava utgifterna å anslaget till och med oktober månad uppgått till kronor 117,750.51. Under dessa förhållanden och då någon stadig minskning i utgifterna från detta anslag icke synes vara att påräkna, anser jag erforderligt att anslaget höjes, och torde detsamma nu böra bestämmas till 150,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[102.]
*Rese- och
 traktaments-
 penningar.*
 (ordinarie
 anslag.)

Nionde huvudtiteln.

[102.]

att höja förslagsanslaget till rese- och trakta-
mentspenningar, nu kronor 100,000,
med » 50,000
till » 150,000.

13. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.,
oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 60,000.

14. Extra utgifter, *oförändrat ordinarie reserva-
tionsanslag* kronor 10,000.

15. Extra lönetillägg.

[103.]
*Extra löne-
tillägg.
(extra anslag.)*

Under åberopande av vad statsrådet och chefen för finansdeparte-
mentet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört
i fråga om beredande åt en del tjänstemän och betjänte av extra löne-
tillägg för innevarande år, att uppföras i riksstaten för år 1915, hem-
ställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till beredande i enlighet med de i statsråds-
protokollet över finansärenden för denna dag angivna
grunder av extra lönetillägg för innevarande år åt en
del tjänstemän och betjänte vid under jordbruksde-
partementet lydande verk och stater å *extra stat* för
år 1915 anvisa såsom förslagsanslag ett
belopp av kronor 5,000.

16. Tryckningskostnader.

[104.]
*Trycknings-
kostnader.
(ordinarie
anslag.)*

Till tryckningskostnader är å ordinarie stat uppfört ett förslags-
anslag av 32,103 kronor.

För jämnande av huvudtitelns slutsumma torde detta anslag böra
höjas med 26 kronor, och hemställer jag fördenskull, att Eders Kungl.
Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja förslagsanslaget till tryckningskostnader
från kronor 32,103
med » 26
till » 32,129.

Av nionde huvudtitelns ordinarie anslag, som för innevarande år uppgå till kr. 5,414,645: —

komma vid bifall till de av mig framställda förslag

följande anslag att höjas, nämligen:

till lantbruksstyrelsen	med kr.	20,300: —
» befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar.....	» »	20,000: —
» lantbruksingenjörer och deras biträden	» »	10,100: —
» undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar	» »	3,800: —
» hästavels förbättrande.....	» »	78,350: —
» skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet	» »	67,900: —
» Sverges geologiska undersökning	» »	22,300: —
» veterinärundervisningen ...	» »	92,800: —
» fattigvården i allmänhet...	» »	90,000: —
» rese- och traktamentspenningar.....	» »	50,000: —
» tryckningskostnader	» »	26: —

varjämte å denna huvudtitel skulle komma att uppföras nya ordinarie anslag:

till anställande av personal för tillsyn över utsyningslagens tillämpning	» »	175,000: —
» statens hydrografiska byrå	» »	47,800: —
» ersättning till hushållnings-sällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel.....	» »	2,100,000: —

De ordinarie anslagen skulle

alltså ökas med kr. 2,778,376: — » 2,778,376: —

och sålunda för år 1915 komma att uppgå till kr. 8,193,021: —

transport kr. 8,193,021: —

	transport kr. 8,193,021: —
Summan av de utav mig för år 1915 tillstyrkta extra	
anslag överstiger	med kr. 1,409,224: —
vad som under nionde huvud-	
titeln anvisats å extra stat	
för år 1914 eller	» » 4,705,655: —
varande å extra stat för år 1915 inalles tillstyrkta anslag å	» 6,114,879: —
vadan huvudtitelns slutsumma kommer att uppgå till	kr. 14,307,900: —
och överstiga motsvarande summa för år 1914	» 10,120,300: —
med	kr. 4,187,600: —

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departementschefen sålunda hemställt.

Hans Maj:t Konungen täcktes därtill lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll överlämnas till finansdepartementet såsom ledning vid författandet av Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

Curt Rohlieb.

Bil. A.**Avtal**

mellan

Sverges utsädesförening och allmänna svenska utsädesaktiebolaget.

»Emellan Sverges utsädesförening, här nedan kallad föreningen, och allmänna svenska utsädesaktiebolaget, här nedan kallat bolaget, är denna dag följande överenskommelse upprättad angående övertagandet av från föreningen utgående eliter och nya sorter av lantbruksväxter.

§ 1.

Som säkerhet för fullgörandet av bolagets här nedan åtagna förbindelser, överlämnas antingen garantiförbindelse av skandinaviska kreditaktiebolaget å ett belopp av lägst 60,000 kronor eller ock annan därmed jämn god säkerhet.

§ 2.

Bolaget skall förfoga över så stort och så välskött jordbruk, att förökningen av från föreningen erhållna utsäden under de första åren efter mottagandet kan anses betryggad.

§ 3.

Bolaget skall förfoga över tidsenliga och vid besiktning, verkställd genom föreningens styrelses försorg, godkända magasinslokaler med alla de rensnings- och sorteringsmaskiner m. m., som befinnas vara nödiga för utsädets vederbörliga skötsel.

§ 4.

Föreningen förbinder sig att under kontraktstiden uteslutande till bolaget överlämna de nya sorter och eliter av lantbruksväxter av olika

slag, som av föreningen anses färdiga att utsläppas till allmän odling, samt medgiver bolaget under samma tid rättighet att ensamt under föreningens kontroll och plomb saluhålla utsäde av de övertagna förökningarna med den inskränkning, som under § 6 sägs. Å andra sidan förbinder sig föreningen att icke under kontraktstiden till annan överlämna något kvantum av dessa sorter eller eliter utom till behövliga försöksodlingar och då under sådant förbehåll, att på denna väg intet kan komma ut i marknaden. Skulle förökning av nya sorter eller eliter på grund av föreningens förvällande dock äga rum hos annan än bolaget, är bolaget berättigat att av föreningen fordra skadestånd till av skiljenämnd fastställt belopp.

§ 5.

Bolaget förbinder sig att väl vårda, föröka och under föreningens kontroll och plomb i allmän marknad saluhålla allt utsäde, som från föreningen emottagits, dock med reservation för sådana hinder, som möjligen kunna vållas av missväxt, dålig övervintring, växtsjukdomar m. m.

§ 6.

Bolaget är berättigat att vägra mottaga erbjudna nya sorter, vilka det i så fall skall vara föreningen förbehållet att överlåta åt annan till förökning och försäljning under föreningens kontroll och plomb.

Likaledes är bolaget berättigat, att, om det anser en mottagen sort icke längre värd att föras i handeln, efter hos föreningen därom gjord anmälan upphöra att tillhandahålla densamma i marknaden, med rätt för föreningen att likaledes i sådant fall på sätt här förut sagts till annan överlåta sorten i fråga.

Bolaget är berättigat att framdeles såsom hittills, i händelse någon av annan förädlare än föreningen framställd sort skulle finnas för dess marknad särskilt lämplig eller möjligen överträffa någon av föreningens sorter, med föreningens styrelses medgivande förvärva rättighet till sådan sorts förande i handeln samt under föreningens kontroll, plomb och skydd saluhålla utsäde därav.

§ 7.

Bolaget förbinder sig att ställa sig till efterrättelse de rimliga föreskrifter beträffande odling och förökning, som av föreningens styrelse

för bibehållande av sorternas värde kan finnas nödiga. Vidare är bolaget pliktigt att ställa sig till efterrättelse av föreningens styrelse meddelade föreskrifter beträffande skötseln av de övertagna sorterna samt eventuellt utfärdade förbud att vidare såsom utsäde försälja av sort eller elit, som blivit uppblandad eller av annan orsak befunnits mindervärdig.

§ 8.

Bolaget skall i avseende på förökningen och spridningen av de övertagna sorterna underkasta sig den kontroll å odlingsfält och magasin, som föreningen anbefaller. Kontrollen skall omfatta även de odlingar, som efter medgivande av föreningen anförtrotts åt andra jordbrukare, samt ej mindre alla till de överlåtna sorterna hörande grödor, som av bolaget inköpas från vederbörande odlare för försäljning som utsäde, än även alla andra av bolaget i allmänna marknaden förda utsädesvaror. Kostnaderna för denna kontroll bestridas i sin helhet av föreningen i vad angår såväl löner och material av alla slag som resor, porton, frakter och därmed jämförliga utgifter. För den händelse att bolagets årliga försäljning av kontrollerad och plomberad utsädesvara skulle överstiga tre (3) miljoner kronor, erlägger bolaget till föreningen såsom ersättning för ökade kontrollkostnader en halv ($\frac{1}{2}$) procent å den överskjutande försäljningssumman.

Bolaget ställer till föreningens förfogande den för dess försök erforderliga arealen, färdigberedd och väl gödslad, och erhåller därför en årlig ersättning av 300 kronor per hektar med villkor av överenskomelse om platsen minst två (2) månader före såningstiden.

§ 9.

Bolaget förbinder sig att vid förökning av sådana från föreningen mottagna sorter, som med ekonomisk fördel kunna inom landet odlas, icke utan föreningens styrelses medgivande ingå avtal rörande odling i främmande länder.

§ 10.

Föreningens styrelse förbehålles rätt att yttra sig över de pris, till vilka utsäden av de från föreningen bekomna sorterna tillhandahållas allmänheten.

§ 11.

Bolaget är skyldigt att såsom ersättning för de i denna överenskommelse omförmälda förmåner till föreningen erlagga en årlig avgift av 60,000 kronor. Utbetalningen av här stadgade avgift sker sålunda, att bolaget vid varje kvartals slut utbetalar till föreningen 10,000 kronor, alltså tillsammans 40,000 kronor, samt det resterande beloppet efter det bolagets räkenskaper avslutats och ordinarie bolagsstämma hållits, dock senast den 1 december.

Vidare erhåller föreningen andel i bolagets årsvinst på sätt som nedan i § 15 mom. d) närmare bestämmes.

Därest på grund av politiska förvecklingar — såsom krig, revolution eller därmed till sitt resultat jämförliga kristillstånd — rubbningar i fraktmarknad och avsättning i väsentlig grad uppkomma eller förluster genom följderna därav förorsakas, skall bolaget vara berättigat att påkalla skiljemannaförfarande för vinnande av skäligen nedsättning i här ovan stadgade årsavgift.

§ 12.

Denna överenskommelse gäller från och med den dag Kungl. Maj:t bestämmer, dock tidigast från och med den 1 juli 1913, till dess uppsägning bevisligen från någondera sidan skett, i vilket fall överenskommelsen upphör att gälla på dagen två år efter den första juli, som följer närmast efter uppsägningsdagen. Uppsägningsrätten är ömsesidig.

§ 13.

Uppstår tvist rörande rätta tolkningen av detta kontrakts bestämmelser eller i förhållandet mellan föreningen och bolaget samt deras inbördes rättigheter och skyldigheter, får saken icke dragas inför domstol, utan skall avgöras enligt gällande lag om skiljemän.

§ 14.

För främjandet av ett gott samarbete mellan föreningen och bolaget skall föreningen till sina styrelsesammanträden vara skyldig kalla av bolagets styrelse utsett ombud, vilket må äga vid sammanträden närvara och i överläggningarna men ej i besluten delta. Bolagets representant må äga rätt, om han så påfordrar, erhålla sina yttranden förda till protokollet.

§ 15.

Denna överenskommelse bliver gällande endast, om den för bolaget fastställda bolagsordningen kommer att innehålla följande bestämmelser:

a) Kungl. Maj:t skall äga utse en ledamot i bolagets styrelse, vilken av bolaget erhåller dagtraktamente och reseersättning enligt 3:e klassen i resereglementet;

b) ett ombud för statens räkning skall äga att årligen deltaga i granskningen av bolagets räkenskaper och förvaltning samt därför av bolaget äga åtnjuta dagtraktamente och reseersättning enligt 3:e klassen i resereglementet;

c) bolaget må äga rätt öka det nuvarande aktiekapitalet med högst 600,000 kronor;

d) sedan föreningen erhållit den i det mellan föreningen och bolaget gällande avtal stadgade avgiften, 60,000 kronor, jämte eventuellt bidrag till kontrollkostnaderna enligt § 8 samt sedan erforderliga avskrivningar och avsättningar till förnyelsefond och reservfond ägt rum samt nödvändiga medel för bolagets konsolidering och fortgående utveckling reserverats, må till aktieägarna utdelas högst 6 procent, dock att, i händelse till aktieägarna under något år icke utdelats vad de, efter ty nyss sagts, ägt högst utbetalkomma, underskjutande belopp må kunna framdeles till dem utbetalas.

Den vinst, som härutöver kan förefinnas, skall mellan föreningen och aktieägarna delas lika;

e) ingen ändring i bolagsordningen uti de i denna § angivna hänseenden får under tiden för uppgörelsens giltighet äga rum utan Kungl. Maj:ts medgivande.

Detta avtal gäller endast under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande, och annulleras de tidigare av oss samma personer under tecknade överenskommelserna av den 13 september och 28 november innevarande år.

Svalöv den 12 december 1913.

För Sverges utsädesförening

FABIAN DE GEER.

HARDER SANTESSON.

HANS OTTO RAMEL.

För allmänna svenska utsädesaktiebolaget

AXEL WACHTMEISTER.

JOH. NILSSON.

J. P. JESPERSON.

W. BERG VON LINDE.

PER BONDESSON.

K. BARNEKOW.

WILH. FROST.

L. H. KYLBERG.

Innehållsförteckning.

	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
A. Departementet.			
1.	Departementschefen	17,000	2
2.	Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli	59,300	2
[1.]	3. Provisorisk löneroglering		2
[2.]	4. Extra kanslisekreterare	6,760	2
[3.]	5. Extra föredragande m. m.	5,050	3
		4,000	3
B. Lantbruksstyrelsen.			
[4.]	1. Lantbruksstyrelsen	77,900	4
[5.]	2. Ingenjörbiträden		5
		3,500	
C. Lanthushållningen.			
[6.]	1. <i>Befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar</i>	392,450	9
	Premiering av nötboskap		9
[7.]	2. <i>Lantbruksingenjörer och deras biträden</i>	101,900	18
	3. <i>Undervisningsanstalter</i>	607,300	19
[8.]	a. Lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp		19
[9.]	b. Trädgårdsskola i mellersta Sverige		22
	c. Lantmannaskolor		26
	d. Lanthushållsskolor		27
[10.]	e. Undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp		27
		3,000	
[11.]	f. Hovbeslagsskola vid Alnarp	3,500	28
[12.]	g. Ändringsarbeten vid Alnarps veterinär- institution		28
		3,100	

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[13.]	h. Utbildningskurser för kontrollas-			
	stenter		14,800	33
[14.]	i. Utbildningskurser för ladugårdsförmän		18,800	34
[15.]	j. Jordbrukskonsulenter		62,500	34
[16.]	k. Vandringsrättare		36,000	39
[17.]	l. Stipendiat i boskapsskötsel och mejeri-			
	hushållning		1,500	41
[18.]	m. Fredrika-Bremer-förbundets lanthus-			
	hållningsskola vid Rimforsa		8,000	42
[19.]	n. Lanthushållningsskolan å Brogård		5,500	46
	4. <i>Hästaveln</i>			47
[20.]	a. Stuteriöverstyrelsen			47
[21.]	b. Hästavelns förbättrande	370,470		50
[22.]	c. Ersättning till statens hingstdepåer			
	för vissminskning i inkomster år 1914		20,100	61
[23.]	d. Extra personal vid Flyinge hingstdepå		4,630	62
[24.]	e. Åtgärder för inhemska häststammar		20,000	62
[25.]	f. Stamboksföring rörande hästar		10,000	63
	5. <i>Boskapsskötsel m. m.</i>			64
	a. Förekommande och hämmande av			
	smittosamma sjukdomar bland hus-			
	djuret	50,000		64
[26.]	b. Statsinspektör över köttkontrollen		5,800	64
[27.]	c. Karantänsanstalten i Haparanda för			
	husdjur		750	69
[28.]	d. Avelscentra för nötboskap		25,000	72
[29.]	e. Nötboskapsaveln i Norrbottens län		5,000	73
[30.]	f. Förekommande och hämmande av tu-			
	berkelsjukdomar hos nötkreaturen		100,000	73
[31.]	g. Svinavelns höjande		30,000	77
[32.]	h. Fjäderfäavelns befrämjande		20,000	77
	6. <i>Lantbruksmöten</i>			78
[33.]	Bidrag till kostnaderna för allmänna			
	lantbruksmöten		7,500	78
[34.]	Prisbelöningar vid allmänna lant-			
	bruksmöten		17,500	78
[35.]	7. <i>Redskapsprovninganstalter</i>		21,000	78

	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
8. <i>Kemiska stationer m. m.</i>			79
[36.] a. Kemiska stationer.....		48,000	79
[37.] b. Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län.....		13,750	80
[38.] 9. <i>Svenska Mosskulturföreningen</i>		50,000	81
10. <i>Befrämjande av fröodlingen</i>			83
[39.] a. Frökontrollanstalter.....		10,000	83
[40.] b. Befordrande av inhemsk fröodling....		20,000	84
[41.] c. Statskonsulent i fröodling.....		6,500	84
[42.] d. Sverges utsädesförening.....		66,000	85
11. <i>Mindre jordbruket</i>			92
[43.] a. Höjande av det mindre jordbruket.....		270,000	92
[44.] b. Statskonsulent för det mindre jord- bruket.....		6,500	93
[45.] c. Ordnad bokföring vid mindre jordbruk.....		15,000	93
[46.] 12. <i>Smörprovningar m. m.</i>		16,000	96
13. <i>Vattenavtappningar m. m.</i>			97
[47.] a. Norrländska avdikningsanslaget.....		1,900,000	97
[48.] b. Allmänna avdikningsanslaget.....		450,000	118
14. <i>Torvtillgångarnas tillgodogörande</i>			119
[49.] a. Tillgodogörandet av den i landets torvmossar befintliga bränsletillgång m. m.			119
[50.] b. Torvingenjörer och torvassistent.....		27,000	120
[51.] c. Torvskola.....		7,000	121
15. <i>Husslöjden</i>			122
a. Befrämjande av husslöjden.....	25,000		122
[52.] b. Andre instruktör i husslöjd.....		3,500	122
[53.] 16. <i>Lindring av fraktkostnader för kalk</i>		380,000	123
D. Fiskeriväsendet.			
1. <i>Fiskerinäringens understöd</i>	111,000		129
[54.] 2. <i>Undervisningskurser i navigation för bohus- ländska fiskare</i>		1,400	129
[55.] 3. <i>Södra Sverges fiskeriförening</i>		18,500	133
4. <i>Hydrografisk-biologiska havsundersökningar</i>			135
[56.] a. Hydrografisk-biologiska undersökning- gar av de Sverge omgivande haven.....		30,100	135

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[57.]	b. Underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak		36,000	140
[58.]	c. Försäkring av fartyget Skagerak		5,200	141
[59.]	5. Underhålls- och driftkostnad för fartyget Eustrasalt		8,500	142
[60.]	6. Ett armerat ångfartygs stationerande vid rikets kuster		33,000	144
[61.]	7. Fiskehamnar		620,000	146
[62.]	8. Fiskehamn vid Östra Torp		100,000	173
E. Skogsväsendet.				
	1. Skogsundervisning m. m.			179
[63.]	a. Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet	280,000		179
[64.]	b. Skogsinstitutet		17,100	181
[65.]	c. Personligt lönetillägg åt t. f. lektorn vid skogsinstitutet T. W. Jonson ..		500	181
[66.]	d. Inventarier m. m. för skogshögskolan ..		154,000	183
[67.]	e. Inventarier m. m. för statens skogs-försöksanstalt		38,700	184
[68.]	f. Skogsodlingens befrämjande		100,000	185
[69.]	g. Skogsvårdsstyrelsernas verksamhet ..		67,500	186
[70.]	2. Tillsyn över utsyningslagens tillämpning ..	175,000		186
[71.]	3. Reglering av flottleder		285,000	187
F. Lantmäteriväsendet.				
	1. Lantmäteristaten			194
	a. Lantmäteristaten	536,400		194
[72.]	b. Lantmäteriuundervisningen		36,300	194
[73.]	c. Distriktslantmätarens tjänsteresor m. m.		30,000	197
[74.]	d. Reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen		20,000	214
[75.]	e. Nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen		10,000	217
[76.]	f. Inbindning av handlingar i lantmäterikontoren i länen		5,000	221

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[77.]	g. Anskaffande till lantmäterikontoret i Umeå av kopior av vissa kartor m. m.		9,000	223
[78.]	h. Skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen		12,000	224
[79.]	i. Försök med fotomekanisk reproduktion av lantmäterikartor		15,500	235
	2. <i>Skiften och avvitringar</i>	63,000		256
	3. <i>Utflyttningshjälp efter skiften</i>	50,000		256
G. Rikets allmänna kartverk.				
	1. Rikets allmänna kartverk	340,800		256
[80.]	2. Namngranskning		3,000	256
[81.]	3. Instrument m. m. för kartverkets geodetiska avdelning		13,400	257
H. Geologiska och hydrografiska undersökningar.				
	1. <i>Sverges geologiska undersökning</i>			260
[82.]	a. Sverges geologiska undersökning	102,500		260
[83.]	b. Fältarbeten, tryckning m. m.		58,000	262
[84.]	c. Inredning i Sverges geologiska undersök- nings nybyggnad m. m.		97,700	262
[85.]	Kostnader för transport av Sverges geo- logiska undersöknings samlingar m. m.		8,675	262
	2. <i>Hydrografiska undersökningar</i>			263
[86.]	a. Statens hydrografiska byrå	47,800		263
[87.]	b. Hydrografiska undersökningar av Sverges färskvatten		22,500	265
I. Veterinärväsendet.				
	1. <i>Veterinärundervisningsanstalter</i>			266
[88.]	a. Veterinärundervisningen	179,000		266
[89.]	b. Statens veterinärbakteriologiska anstalt		38,520	266
	2. <i>Veterinärstaten</i>	232,500		272
J. Vägunderhållet och skjutsväsendet.				
	1. <i>Vägunderhållet</i>			272
	a. Bidrag till vägunderhållet på landet	1,250,000		272
[90.]	b. Kostnad för vägdelningar		35,000	273

	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[91.] c. Understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt		150,000	273
2. Färjor och färjkarlar	379		274
3. Bidrag till skjutsentreprenader	250,000		274
4. Gästgivares friheter	19,129		274
K. Fattigvård.			
1. Fattigvården i Stockholm och landsorten	9,564		274
[92.] 2. Fattigvården i allmänhet	350,000		274
[93.] 3. Svenska fattigvårdsförbundet		17,000	275
L. Diverse.			
1. Ålderstillägg	100,000		276
2. Odlingshjälp åt krononybyggare	4,500		276
3. Till belöningar för rovdjurs dödande	38,000		276
[94.] 4. Befrämjande av jaktvård		5,000	277
[95.] 5. Jordförmedlingsbyråer för eignahemsrörelsen		20,000	281
[96.] 6. Jordbruksstatistiken		25,000	282
[97.] 7. Befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binärningar samt fiskerinäringen		29,000	282
[98.] 8. Internationella lantbruksinstitutet i Rom		7,000	283
[99.] 9. Ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel	2,100,000		287
[100.] 10. Organisationsbidrag till centralföreningar för jordbrukskredit		30,000	288
[101.] 11. Ersättning för av statskontoret gjorda förskott		144,244	289
[102.] 12. Rese- och traktamentspenningar	150,000		291
13. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.	60,000		292
14. Extra utgifter	10,000		292
[103.] 15. Extra lönetillägg		5,000	292
[104.] 16. Tryckningskostnader	32,129		292
Summa	8,193,021	6,114,879	

Tionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
14 januari 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Sedan de till nionde huvudtiteln hörande frågor blivit på föredragning av vederbörande departementschef prövade, anhöll chefen för finansdepartementet, statsrådet friherre Adelswärd att få anmäla de frågor, som rörde regleringen av

tionde huvudtiteln,

innefattande pensions- och indragningsstaterna, och anförde därvid till en början beträffande

Bihang till Riksdagens protokoll 1914. 1 saml.

A. **Det civila pensionsväsendet.**

1. Pensionering av civila tjänstnehavare.

[1.]
Pensionering
av civila
tjänstne-
havare.

Till pensionering av civila tjänstnehavare beviljade 1907 års Riksdag å ordinarie stat under tionde huvudtiteln ett förslagsanslag å 100,000 kronor. Detta anslag har på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar höjts av 1912 års Riksdag till 600,000 kronor och av 1913 års Riksdag till 1,100,000 kronor.

Enligt en av statskontoret överlämnad uppgift rörande utgifterna å förslagsanslagens »anvisning i kontant» hava utgifterna från förevarande anslag under tiden 1908—1912 ökats med i medeltal för år 212,499 kronor 12 öre och för år 1912 uppgått till 937,933 kronor 29 öre. Då man vid fastställandet av anslagsbeloppet för år 1915 torde böra räkna med en liknande stegring av ifrågavarande utgifter som hittills förekommit, synes anslaget nu böra ökas med 450,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja det under tionde huvudtiteln å *ordinarie stat* uppförda *förslagsanslaget* till pensionering av civila tjänstnehavare med kronor 450,000
till » 1,550,000.

Departementschefen omnämnde därefter följande ordinarie anslag, i vilka ändring icke föreslås, nämligen:

2. Förvaltningsbidrag till en ny änke- och pupillkassa för civilstaten, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 35,000.

3. För gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av extra provinsialläkare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 15,000.

4. För gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av lasarettsläkare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ... kronor 25,000.

5. Bidrag till sjuksköterskors pensionering, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 6,700.

6. Till bestridande av statens bidrag till pensionering av barnmorskor, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 30,000.

7. Till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*, högst kronor 11,000.

8. Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 101,000.

Föredragande departementschefen anförde vidare:

9 och 10. **Förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt.**

På framställning av Kungl. Maj:t har Riksdagen för vart och ett av åren 1910—1914 till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å extra stat under riksstatens tionde huvudtitel beviljat ett förslagsanslag å 31,000 kronor. Med anslaget har avsetts att höja pensionsbeloppet i anstaltens fjärde klass, omfattande sjöfolk, som icke vore fartygsbefälhavare, styrmän eller maskinister, från 60 till 90 kronor. [2 och 3.]
Förbättring
av pensioneringen från
handelsflottans
pensionsanstalt.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har Riksdagen därjämte till förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt å extra stat för vardera av åren 1913 och 1914 beviljat under riksstatens tionde huvudtitel ett anslag av likaledes 31,000 kronor.

Vid föredragning den 13 juni 1913 av Riksdagens skrivelse den 24 därförutgångna maj, däri Riksdagen anmält sitt beslut att för år 1914 bevilja oförmälda tvenne anslag, bemyndigade Kungl. Maj:t direktionen över handelsflottans pensionsanstalt att till en var, som i enlighet med bestämmelserna i reglementet för handelsflottans pensionsanstalt och direktionens därå grundade beslut komme att för år 1914 eller någon del därav uppbära pension inom fjärde klassen, för motsvarande tid utbetala fyllnadspension efter 30 kronor för år räknat, ävensom att efter ingången av år 1914 hos statskontoret, i mån av behov och mot redovisningsskyldighet, rekvirera för utbetalande av dylika fyllnadspensioner erforderliga medel, som statskontoret skulle hava att till direktionen utanordna från förstnämnda, av Riksdagen till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt anvisade förslags-

anslag å 31,000 kronor. Beträffande omförmälda till förbättring av pensioneringen inom anstaltens tre första klasser beviljade anslag å 31,000 kronor förordnade Kungl. Maj:t,

att anslaget skulle användas uteslutande för pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt;

att de i § 4 av reglementet för nämnda pensionsanstalt den 29 januari 1864 meddelade bestämmelser angående proportionen av pensionsrummens antal i de olika klasserna icke skulle i fråga om användningen av det nya anslaget äga tillämpning;

att de tre första klasserna skulle vid anslagets fördelning betraktas såsom en pensionsklass och de inom desamma pensionssökande sålunda erhålla pension från anslaget i den ordning, de blivit inom anstalten pensionsberättigade, oavsett vilken klass de tillhörde; samt

att utbetalningen av de med tillhjälp av ifrågavarande anslag beviljade nya pensionerna skulle verkställas å de tider, i den ordning och efter de grunder, som sagda reglemente i övrigt föreskreve; och anbefalldes Kungl. Maj:t tillika statskontoret att efter ingången av år 1914 till direktionen, på rekvisition och mot redovisningsskyldighet, utbetala sistberörda anslag.

I skrivelse den 22 december 1913 har nu direktionen över handelsflottans pensionsanstalt gjort framställning om beredande åt pensionsanstalten av anslag för enahanda ändamål å extra stat för år 1915 med samma belopp, som för år 1914 beviljats.

På grund härav och då anslag för ifrågavarande ändamål är av behovet påkallat jämväl för år 1915, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att å *extra stat* för år 1915 under riksstatens tionde huvudtitel bevilja

dels till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt ett *förslags-*

anslag å kronor 31,000;

dels ock till förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt ett *anslag* å kronor 31,000.

Departementschefen erinrade härefter, att Kungl. Maj:t enligt finansdepartementet tillhandakomma protokollsutdrag förut beslutat avlåtande till Riksdagen av följande framställningar, som jämte ordinarie anslag, i vilka ändring icke föreslås, skulle här antecknas, nämligen:

11. Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m., *oförändrat ordinarie anslag* kronor 144,554.

12. Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 68,000.

13. Bidrag till dövstumlärares pensionsanstalt, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 35,000.

14. Bidrag till folkskollärares pensionering, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 681,892.

på *eklesiastikdepartementets* föredragning:

15. Understöd åt vissa äldre behövande, med låg pension avgångna folkskollärare.

(se *bil. 1* vid detta prot., sid. 23)

att Riksdagen måtte

dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskollärarynnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folkskolläraernas pensionsinrättning, må för år 1915 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppgår till 600 kronor,

dels ock för ändamålet anvisa under tionde huvudtiteln för år 1915 ett *extra anslag* av kronor 36,637.

[4.]

Understöd åt vissa äldre behövande, med låg pension avgångna folkskollärare.

16. Extra pensionsavgifter till folkskolläraernas pensionsinrättning.

(se *bil. 1* vid detta prot., sid. 24)

att Riksdagen måtte för bestridande av de extra pensionsavgifter, vilka på grund av § 8 i reglementet för folkskolläraernas pensionsinrättning nu utgå eller till följd av de utav 1906 och 1907 årens Riksdagar beslutade ändrade bestämmelserna om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komma att utgå, bevilja på *extra stat* för år 1915 under riksstatens tionde huvudtitel ett *förslagsanslag* å kronor 104,000.

[5.]

Extra pensionsavgifter till folkskolläraernas pensionsinrättning.

17. Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, *oförändrat ordinarie anslag*..... kronor 73,725.

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

Delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för P. E. Moström.

(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 57)

[6.] att läraren i slöjd vid Gävleborgs läns landstings sinnesslöanstalt i Höghammar vid Bollnäs *Per Edvard Moström* må, utan hinder därav att framställning om delaktighet för honom i folkskollärarnas änke- och pupillkassa icke skett inom stadgad tid, vinna dylik delaktighet, under villkor att Moström till kassan erlägger behöriga pensionsavgifter för tiden från och med år 1912.

Delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för P. E. Moström.

på *jordbruksdepartementets* föredragning:

18. Tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare.

(se *bil. 3* vid detta prot., sid. 60)

[7.] att Riksdagen måtte å *extra stat* under tionde huvudtiteln för år 1915 uppföra ett *förslagsanslag* av kronor 3,400 för utdelande av tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, under villkor att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter och antingen erhållit avsked med pension från allmänna indragningsstaten till belopp understigande 500 kronor, eller ock under år 1908 erhållit avsked med avkortad pension från anslaget till pensionering av civila tjänst innehavare, samt att i avseende å understödets storlek iakttages, att detsamma jämte den utgående pensionen icke må tillsammans överstiga 500 kronor.

Tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare.

19. Bidrag till kungl. hovkapellets pensionsinrättning, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 3,000.

20. Till bestridande av statsverket på grund av lagen angående olycksfall i arbete åliggande utgifter för livräntor m. m., *oförändrat ordinarie förslagsanslag*..... kronor 5,000.

B. Det militära pensionsväsendet.

1. Ersättning till arméns pensionskassa för mistade löneinnehållningar, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 4,640.

2. Ersättning till arméns pensionskassa för nådårs- och begravningshjälpsbesparingar, *oförändrat ordinarie anslag*..... kronor 28,080.

på *lantförvarsdepartementets* föredragning:

3 och 4. Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén m. m.

(se *bil. 4* vid detta prot., sid. 62)
att Riksdagen måtte

dels höja det under riksstatens tionde huvudtitel å *ordinarie stat* uppförda anslaget för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

nu	kronor 121,452:—
med	» 738:—
till	kronor 122,190:—

[8 o. 9.]
Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén, m. m.

dels ock till förstärkande av det i 1914 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag å *extra stat* för år 1915 anvisa ett belopp av kronor 738.

5. Extra anslag till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp samt till fyllnadspensioner.

(se *bil. 5* vid detta prot., sid. 65)

att Riksdagen måtte under riksstatens tionde huvudtitel å *extra stat* för år 1915 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 3,300,000 att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.

[10.]
Extra anslag till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp samt till fyllnadspensioner.

6. Tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén.

(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 67)

[11.] att Riksdagen måtte under riksstatens tionde huvudtitel å *extra stat* för år 1915 bevilja ett *förslagsanslag* av kronor 22,000 för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén i enlighet med de av Kungl. Maj:t med 1907 års Riksdag bestämda grunder.

Understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén.

7. Vadstena krigsmanshuskassa, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 243,640.

8. Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militär tjänstgöring, *oförändrat ordinarie anslag* ... kronor 30,000.

på *lantförsvarsdepartementets* föredragning:

9. Förhöjning i gratialen åt avskedat manskap.

(se *bil. 7* vid detta prot., sid. 70)

[12.] att Riksdagen måtte i avbidan på den proposition, som kan komma att avlätas i ämnet, beräkna en ökning av det å *ordinarie stat* uppförda anslaget till förhöjning i gratialen åt avskedat manskap,

Förhöjning i gratialen åt avskedat manskap.

nu.....	kronor 294,000:—
med	» 500,000:—
till	kronor 794,000:—

10. Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare.

(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 72)

[13.] att Riksdagen måtte under tionde huvudtiteln å *extra stat* för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 1,661 för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare.

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för envar bestämmes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppgår till trehundra kronor.

11. Ersättning till flottans pensionskassas pensionsfond för minskade inkomster, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 36,320.

12. Ersättning till flottans pensionskassas gratialfond för minskade inkomster, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 16,650.

på *sjöförvarsdepartementets* föredragning:

13 och 14. **Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond samt till förstärkande av det i 1914 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag.**

(se *bil. 9* vid detta prot., sid. 74)

att Riksdagen måtte

dels höja det under riksstatens tionde huvudtitel å *ordinarie stat* [14 och uppförda anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond 15.]

nu	kronor 26,100: —
med	» 200: —
till	kronor 26,300: —

Förhöjning av anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond.

dels ock, till förstärkande av det i 1914 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag, å *extra stat* för år 1915 anvisa ett belopp av kronor 200.

15. Till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 270,000.

på *sjöförvarsdepartementets* föredragning:

Pension åt löjtnanten i kustartilleriets reserv E. J. H. Andersson.

(se *bil. 10* vid detta prot., sid. 77)

att löjtnanten i kustartilleriets reserv *Erik Johan Hjalmar Andersson* må tillerkännas enahanda rätt till pension, som enligt nådiga kungörelsen den 27 juni 1902 angående antagning, utbildning och pensionering av reservbefäl för flottan tillkommer reservofficer vid flottan.

[16.]
Pension åt löjtnanten i kustartilleriets reserv E. J. H. Andersson.

Bihang till Riksdagens protokoll 1914. 1 saml.

16. Höjning av förslagsanslaget till pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap.

(se *bil. 11* vid detta prot., sid. 81)

[17.]
Höjning av
förslagsansla-
get till pen-
sionering av
flottans och
lotsverkets
gemenskap.

att Riksdagen måtte, i avvaktan på den proposition angående för-
bättring av pensioner åt avskedad manskap från marinen, Kungl. Maj:t
må komma att till Riksdagen avlåta, i det å *ordinarie stat* under tionde
huvudtiteln uppförda *förslagsanslaget* till pensionering av flottans och
lotsverkets gemenskap, nu kronor 189,600,
beräkna en förhöjning av » 110,600
och sålunda beräkna anslaget i dess helhet till » 300,200.

Pension åt förre båtsmannen A. F. Frilén m. fl.

(se *bil. 12* vid detta prot., sid. 83)

[18.]
Pension till
förre båts-
mannen A. F.
Frilén m. fl.

att förre båtsmännen vid Norrlands 2:a kompani nr 58 *Anders Frövall Frilén* och nr 136 *Johan Petter Bergström Näs* samt vid Norrlands 4:e kompani nr 102 *Erik Abraham Haller Nylander* må tilldelas pension såsom hade de tjänat i tjugu år från tjugu års ålder räknat.

17. Tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid marinen.

(se *bil. 13* vid detta prot., sid. 86)

[19.]
Tillfälliga
understöd åt
f. d. daglönare
vid marinen.

att Riksdagen måtte å *extra stat* för år 1915 under tionde huvudtiteln uppföra ett *förslagsanslag* av kronor 22,200 för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än de, som meddelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

18. **Höjning i pensioneringskostnader m. m. för personalen vid lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna.**

(se *bil. 14* vid detta prot., sid. 89)

att Riksdagen måtte, i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna, Kungl. Maj:t må komma att avlåta till Riksdagen, såsom höjning i pensioneringskostnader m. m. för personalen vid lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna bland de *extra anslagen* under tionde huvudtiteln beräkna ett belopp av..... kronor 185,000.

[20.]
Ökade
utgifter å
pensions- och
indragnings-
stater till följd
av ifrågasatt
lönerreglering
för personalen
vid lots- och
fyrinrätt-
ningen.

19. Invalidhusfonden, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 60,350.

20. För blesserade över- och underofficerare, *oförändrat ordinarie reservationsanslag* kronor 2,400.

Beträffande därefter

C. **Allmänna indragningsstaten**

erinrade föredragande departementschefen om Kungl. Maj:ts på nedan nämnda departements föredragning förut fattade beslut om avlåtande till Riksdagen av följande framställningar, nämligen:

på *justitiedepartementets* föredragning:

1. **Pension åt f. d. predikanten vid tvångsarbetsanstalten och kronohäktet i Norrköping W. Arbin.**

(se *bil. 15* vid detta prot., sid. 91)

att f. d. predikanten vid tvångsarbetsanstalten och kronohäktet i Norrköping *Wilhelm Arbin* må från och med år 1914 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av..... kronor 1,400, dock att, därest Arbin framdeles skulle erhålla auställning med av-

[21.]
Pension åt
f. d. predi-
kanten vid
tvångsarbets-
anstalten och
kronohäktet
Norrköping
W. Arbin.

löning av statsmedel, pensionen skall för den tid, anställningen varar, minskas i den mån den nya avlöningen, sammanlagd med pensionen, överstiger 3,500 kronor;

**2. Tilläggs pension åt direktören vid länsfängelset i Västerås
C. O. Lindeblads änka.**

(se *bil. 15* vid detta prot., sid. 96)

[22.]
Tilläggs-
pension åt
direktören vid
länsfängelset
i Västerås
C. O. Linde-
blads änka.

att direktören vid länsfängelset i Västerås Carl Oscar Lindeblads änka *Hilda Gustafva Lindeblad*, född Frölich, må från och med år 1914, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, utöver den henne från civilstatens änke- och pupillkassa tillkommande pensionen, från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av kronor 240;

på *lantförsvarsdepartementets* föredragning:

3. Pension åt oldfrun Augusta Lovisa Fredrika Vilhelmina Ahlgren.

(se *bil. 16* vid detta prot., sid. 100)

[23.]
Pension åt
oldfrun
Augusta Lo-
visa Fredrika
Vilhelmina
Ahlgren.

att oldfrun vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet *Augusta Lovisa Fredrika Vilhelmina Ahlgren* må från och med månaden näst efter den, under vilken hon varder entledigad från denna sin anställning, under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av kronor 500 å allmänna indragningsstaten;

**4. Pension åt gesällen vid kronobageriet i Stockholm Oskar
Nikolaus Wiström.**

(se *bil. 17* vid detta prot., sid. 102)

[24.]
Pension åt
gesällen vid
kronobageriet
i Stockholm
Oskar
Nikolaus
Wiström.

att gesällen vid kronobageriet i Stockholm *Oskar Nikolaus Wiström* må från och med månaden näst efter den, under vilken han avgår från denna sin anställning, under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av kronor 600 å allmänna indragningsstaten;

5. Pension åt musiksergeanten C. A. Bendixen.

(se bil. 18 vid detta prot., sid. 104)

att musiksergeanten av första klassen vid Älvsborgs regemente, fanjunkaren i regementet *Christian August Bendixen* må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en pension av kronor 900 årligen, att utgå från och med månaden näst efter den, varunder avsked från tjänsten varder honom beviljat;

[25.]
Pension
åt musiksergeanten C. A.
Bendixen.

på sjöförsvarsdepartementets föredragning:

6. Pension åt förre konstapeln vid flottans poliskår B. F. M. Elmbergs änka Amalia Charlotta Elmberg.

(se bil. 19 vid detta prot., sid. 106)

att förre konstapeln vid flottans poliskår Bror Folke Magnus Elmbergs änka *Amalia Charlotta Elmberg*, född Håkansson, må under sin återstående livstid, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förbliver, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 237,50 att utgå från och med år 1914;

[26.]
Pension åt
förre konstapeln vid flottans poliskår B. F. M. Elmbergs änka Amalia Charlotta Elmberg.

7. Begravningshjälp och livränta åt mästerlotsen J. H. Björks änka Thyra Josefina Björk.

(se bil. 20 vid detta prot., sid. 109)

att mästerlotsen vid Sandhamns lotsplats Ivar Hellenfrid Björks änka *Thyra Josefina Björk* må från anslaget till allmänna indragningsstaten uppbära dels begravningshjälp med kronor 75, dels ock en årlig livränta av » 180 att utgå från den 8 oktober 1912, så länge hon lever ogift.

[27.]
Begravningshjälp och livränta åt mästerlotsen J. H. Björks änka Thyra Josefina Björk.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet friherre Adelswärd anförde härefter:

8. Pension åt biträdet hos statistiska centralbyrån Amanda Katarina Eriksson.

[28.]
Pension åt biträdet hos statistiska centralbyrån Amanda Katarina Eriksson.

I skrivelse den 29 september 1913 har statistiska centralbyrån hemställt om pension åt biträdet i ämbetsverket Amanda Katarina Eriksson.

Beträffande Amanda Katarina Erikssons levnadsförhållanden och tjänstgöring meddelar statistiska centralbyrån följande.

Amanda Katarina Eriksson vore född den 4 juni 1848 och ogift. Hon hade antagits såsom biträde i statistiska centralbyrån den 27 mars 1876 och sedan dess, fränsett semesterledighet, blott någon enstaka gång haft tjänstledighet och då på grund av sjukdom. Under sin tjänstgöring i verket hade hon med sällsynt nit och pliktrohet samt mycken skicklighet fullgjort sitt till största delen synnerligen makt-påliggande arbete.

I fråga om beloppet av den pension, som borde Amanda Katarina Eriksson tillkomma, har statistiska centralbyrån anført, att Amanda Katarina Eriksson den 31 december 1914, då hon efter uppnådda sextiosex levnadsår torde komma att erhålla avsked, varit anställd i ämbetsverkets tjänst i nära trettionio år. Hennes avlöning, som för år 1912 utgjort 1,783 kronor 5 öre, kunde för vartdera av åren 1913 och 1914 antagas komma att överstiga 1,800 kronor. Enligt vanliga grunder för beräkning av pension skulle hennes pension följaktligen böra utgöra 1,200 kronor för år. Med hänsyn emellertid såväl till Amanda Katarina Erikssons sällspört långa och pliktrogna tjänstgöring som därtill, att därest i statistiska centralbyrån varit inrättade ordinarie biträdesplatser, hon på grund av det kvalificerade arbete, hon utförde, skulle blivit befördrad till sådan plats av högre lönegrad, ansåge statistiska centralbyrån billigt, att Amanda Katarina Eriksson tillerkändes samma pension som ordinarie biträde av högre lönegrad, eller 1,300 kronor årligen, och detta så mycket mera som hon saknade egna tillgångar och för sitt livsuppehälle under sin återstående levnad vore uteslutande hänvisad till den pension, som kunde komma att beviljas henne.

Statskontoret, som den 11 oktober 1913 yttrat sig i ärendet, har, under erinran att i upprepade föregående fall pension beviljats åt i centrala ämbetsverk anställda skrivbiträden, som icke varit uppförda å ordinarie stat, tillstyrkt, att sådan förmån bleve jämväl Amanda Katarina

Eriksson beredd. Statskontoret kunde emellertid icke finna, att vad statistiska centralbyrån anført om sannolikheten av att hon, därest å ämbetsverkets stat funnits uppförda ordinarie biträdesbefattningar, skulle innehåft sådan befattning av högre grad, vore av beskaffenhet att böra höja det normala pensionsbeloppet till det av ämbetsverket föreslagna. Statskontoret hemställde förty, att pensionen måtte bestämmas till 1,200 kronor och sålunda komma att utgöra två tredjedelar av 1,800 kronor, eller det belopp, vartill Amanda Katarina Erikssons avlöning under år 1913 kunde beräknas.

På grund av vad upplyst blivit rörande Amanda Katarina Erikssons tjänstgöring hos statistiska centralbyrån och med hänvisning till vad av dåvarande chefen för finansdepartementet vid anmälan den 14 januari 1910 av frågor rörande regleringen av utgifterna under tionde huvudtiteln anfördes beträffande pension åt skrivbiträdet hos kammarkollegium, änkan Fredrique Schenholm, anser jag mig böra tillstyrka den gjorda framställningen om beredande av pension åt Amanda Katarina Eriksson. I fråga om pensionsbeloppet finner jag, i likhet med statskontoret, det samma icke böra bestämmas högre än 1,200 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att biträdet hos statistiska centralbyrån *Amanda Katarina Eriksson* må från och med månaden näst efter den, varunder hennes anställning hos ämbetsverket upphör, under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension till belopp av kronor 1,200.

Föredragande departementschefen erinrade härefter om ytterligare följande framställningar till Riksdagen, som Kungl. Maj:t på nedan-nämnda departements föredragning förut beslutat, nämligen:

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

9. Understöd åt äldre behövande, utan pension avgångna folkskollärare.

(se *bil. 1* till detta prot., sid. 25)

att Riksdagen måtte anvisa för år 1915 å allmänna indragningsstaten ett anslag å kronor 4,200,
att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott med-

[29.]
Understöd åt äldre behövande, utan pension avgångna folkskollärare.

delas, användas till understöd av högst 600 kronor åt sådana äldre behövande folkskollärare, vilka oförvitligt skött sin tjänst men därifrån erhållit avsked före år 1867;

10. Understöd åt äldre behövande, utan understöd avgångna småskollärare.

(se bil. 1 till detta prot., sid. 26)

[30.]
Understöd åt äldre behövande, utan understöd avgångna småskollärare.

att Riksdagen måtte för år 1915 å allmänna indragningsstaten anvisa och till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag av ... kronor 25,000, för beredande av ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt kungl. reglementet den 22 juni 1892, samt under enahanda villkor och bestämmelser i övrigt, som gälla beträffande det för år 1914 uti förevarande avseende beviljade anslaget, nämligen

att lärares och lärarinnas tjänstgöring avslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda kungl. reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången av år 1891;

att sådan från tjänsten avgången lärare eller lärarinna uppnått en levnadsålder av minst femtiofem år;

att han eller hon styrkes befinna sig i behövande omständigheter;

att det belopp, vartill understöd högst må meddelas, bestämmas till 200 kronor årligen; samt

att Kungl. Maj:t må äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, vilka befinnas erforderliga;

11. Understöd åt äldre behövande, med lågt understöd avgångna småskollärare.

(se bil. 1 till detta prot., sid. 27)

[31.]
Understöd åt äldre behövande, med lågt understöd avgångna småskollärare.

att Riksdagen måtte för år 1915 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å kronor 25,000, att enligt de grunder, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, användas till understöd åt sådan äldre behövande lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt kungl. reglementet den 22 juni 1892 men beviljats avsked före

utgången av år 1909, dock att understödet tillsammans med det från nämnda ålderdomsunderstödsanstalt utgående må komma att utgöra högst 200 kronor;

12. Understöd åt vaktmästaren E. J. Axbergs änka och minderåriga barn.

(se bil. 2 till detta prot., sid. 29)

att avlidne vaktmästaren vid domkapitlet i Karlstad Erik Johan Axbergs änka *Matilda Axberg* och makarnas minderåriga barn *Ebba Matilda*, *Helga Elisabet* och *Knut Henning* må från och med den 1 mars 1913 å allmänna indragningsstaten uppbära årliga understöd, änkan med kronor 200, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, samt vart och ett av makarnas nyssnämnda barn med kronor 75 till uppnådd ålder av 15 år;

[32.]
Understöd åt
vaktmästaren
E. J. Axbergs
änka och
minderåriga
barn.

13. Pension åt Mary Sofia Schlytern.

(se bil. 2 till detta prot., sid. 31)

att *Mary Sofia Schlytern* må från och med månaden näst efter den, varunder hennes anställning vid nationalmuseum upphör, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av kronor 800;

[33.]
Pension åt
Mary Sofia
Schlytern.

14. Understöd åt e. o. amanuensen E. F. Ihrfors.

(se bil. 2 till detta prot., sid. 32)

att extra ordinarie amanuensen vid landsarkivet i Vadstena *Erik Ferdinand Ihrfors* må från och med månaden näst efter den, varunder hans anställning vid landsarkivet upphör, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av kronor 1,000;

[34.]
Understöd åt
e. o. amanu-
ensen E. F.
Ihrfors.

15. Pension åt vaktmästaren J. E. Söderholm.

(se bil. 2 till detta prot., sid. 36)

[35.]
Pension åt
vaktmästaren
J. E. Söder-
holm.

att förste vaktmästaren vid naturhistoriska riksmuseet *Johan Erik Söderholm* må från och med månaden näst efter den, vari han erhåller avsked från sin befattning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av kronor 1,000;

16. Understöd åt vaktmästaränkan Anna Maria Thurberg, född Björk.

(se bil. 2 till detta prot., sid. 38)

[36.]
Understöd åt
vaktmästar-
änkan Anna
Maria Thur-
berg, född
Björk.

att vaktmästaren vid nationalmuseum Erik Fridolf Thurbergs änka *Anna Maria Thurberg*, född Björk, må från och med den 1 januari 1914, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av kronor 180;

17. Fyllnadspension åt adjunkten E. G. J. Lilljebjörn.

(se bil. 2 till detta prot., sid. 40)

[37.]
Fyllnads-
pension åt
adjunkten
E. G. J.
Lilljebjörn.

att adjunkten vid högre lärarinneseminariet *Erik Gustaf Jonas Lilljebjörn* må från och med månaden näst efter den, vari han avgår från sin adjunktstjänst, å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig fyllnadspension till belopp av kronor 880;

18. Tilläggs pension åt biträdande föreståndarinnan vid högre lärarinneseminariet Hildur Djurberg.

(se bil. 2 till detta prot., sid. 43)

[38.]
Tilläggs-
pen-
sion åt bi-
trädande före-
ståndarinnan
vid högre
lärarinne-
seminariet
Hildur Djur-
berg.

att biträdande föreståndarinnan vid högre lärarinneseminariet, ämneslärarinnan därstädes *Hildur Djurberg* må från och med månaden näst efter den, varunder, efter utgången av juni 1914, hennes anställning vid seminariet upphör, utöver henne tillkommande pension såsom ämneslärarinna, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en tilläggs pension av kronor 290 för år räknat;

19. Pension åt specialläraren vid tekniska högskolan F. G. A. Dahl.

(se *bil. 2* till detta prot., sid. 47)
att specialläraren i ornamentik vid tekniska högskolan *Frans Gustaf Abraham Dahl* må från och med månaden näst efter den, under vilken han avgår från sin anställning därstädes, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära — utöver honom redan tillkommande pension å 3,500 kronor såsom före detta förste intendent i överintendentsämbetet — en årlig pension av ytterligare..... kronor 400;

[39.]
Pension åt
specialläraren
vid Tekniska
högskolan F.
G. A. Dahl.

20. Pension åt överlärarinnan vid tekniska skolan i Stockholm Anna Rosengren.

(se *bil. 2* till detta prot., sid. 49)
att överlärarinnan vid tekniska skolan i Stockholm *Anna Rosengren* må från och med månaden näst efter den, under vilken hon upphör med sin verksamhet vid nämnda skola, under sin återstående livstid uppbära pension å allmänna indragningsstaten till belopp av kronor 1,080 årligen;

[40.]
Pension åt
över-
lärarinnan
vid tekniska
skolan i Stock-
holm Anna
Rosengren.

21. Pension åt vaktmästaren B. Holmqvist.

(se *bil. 2* till detta prot., sid. 51)
att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Malmö *Bengt Holmqvist* må från och med månaden näst efter den, i vilken han varder entledigad från sin vaktmästarsyssla, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp av..... kronor 500 årligen;

[41.]
Pension åt
vaktmästaren
B. Holmqvist.

22. Pension åt vaktmästaren Margareta Nordlund.

(se *bil. 2* till detta prot., sid. 53)
att vaktmästaren vid Katarina realskola i Stockholm *Margareta Nordlund*, född Andersdotter, må från och med månaden näst efter den, under vilken hon bliver entledigad från vaktmästarbefattningen vid sagda skola, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 400;

[42.]
Pension åt
vaktmästaren
Margareta
Nordlund.

23. Pension åt direktören för åkerbrukskolonien Hall F. Fant.

(se bil. 2 till detta prot., sid. 55)

[43.]
Pension åt
direktören för
åkerbruks-
kolonien Hall
F. Fant.

att direktören för åkerbrukskolonien Hall *Fredrik Fant* må från och med månaden näst efter den, vari han efter uppnådda 63 levnadsår avgår från sin ifrågavarande befattning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av ... kronor 4,000;

på jordbruksdepartementets föredragning:

24. Pension åt f.d.kartografen B.Lindegrens änka Anna Maria Lindegren.

(se bil. 21 vid detta prot., sid. 112)

[44.]
Pension åt f.
d.kartografen
B. Lindegrens
änka Anna
Maria Linde-
gren.

att förre kartografen vid rikets allmänna kartverk Brynte Lindegrens änka *Anna Maria Lindegren*, född Fågelberg, må från och med den 1 oktober 1913 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 400.

Föredragande departementschefen anförde slutligen:

25. Anslaget till allmänna indragningsstaten.

[45.]
Anslaget till
allmänna
indragnings-
staten.

Förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten är i nu gällande riksstat upptaget till 2,401,095 kronor.

Utgifterna från detta anslag hava i runda tal nedannämnda år uppgått till följande belopp:

år 1904	kronor 2,299,200: —
» 1905	» 2,403,800: —
» 1906	» 2,488,900: —
» 1907	» 2,596,600: —
» 1908	» 2,609,600: —
» 1909	» 2,483,200: —
» 1910	» 2,420,000: —
» 1911	» 2,336,200: —
» 1912	» 2,208,600: —

Enligt vad jag inhämtat ärnar chefen för civildepartementet föreslå Eders Kungl. Maj:t att förelägga innevarande års Riksdag en proposition rörande omorganisation av och lönereglering för fögderiförvaltningen, vilken proposition avser, bland annat, en till 356,400 kronor beräknad ökad belastning av anslaget till allmänna indragningsstaten. Härtill bör vid beräklandet av detta anslag för år 1915 givetvis tagas hänsyn. Å andra sidan har man anledning att beakta, hurusom utgifterna under anslaget på senare tid kännetecknats av en bestämd nedåtgående tendens. Desamma hava under åren 1908—1912 befunnit sig i jämnt sjunkande med i avrundat medeltal för år 100,250 kronor. Trots det nyssnämnda ökade kravet på anslaget torde sålunda någon höjning av detsamma icke behöva ifrågakomma. Anslaget synes i stället kunna minskas med ett belopp, som för jämnande av huvudtitelns slutsumma upptages

till	kronor	51,972
eller från	»	2,401,095
till	»	2,349,123.

Beträffande här ovan upptagna ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon framställning, har jag icke att föreslå någon förändring.

Av tionde huvudtitelns *ordinarie anslag*, som för innevarande år uppgå till kronor 6,059,198: —
komma vid bifall till de av mig framställda förslag följande anslag att höjas, nämligen

till pensionering av civila tjänst- innehavare	med kronor	450,000: —
» bidraget till pensio- nering av änkor och barn efter befäl och underbefälmed veder- likar vid armén	»	» 738: —
» förhöjning i gratialen åt avskedat manskap	»	» 500,000: —
» bidrag till flottans pensionskassas gra- tialfond	»	» 200: —
Transport	kronor	950,938: —

Tionde huvudtiteln.

Transport kronor	950,938: —
till pensionering av flot-	
tans och lotsverkets	
gemenskap	med » 110,600: —
Summa kronor	1,061,538: —

Om från denna summa drages	
den av mig föreslagna minsk-	
ningen av förslagsanslaget	
till allmänna indragnings-	
staten	» 51,972: —

skulle de ordinarie anslagen ökas med	kronor	1,009,566: —
och sålunda för år 1915 komma att uppgå till...	»	7,068,764: —
Summan av de utav mig nu tillstyrkta <i>extra</i>		
<i>anslagen</i>	»	3,737,836: —
överstiger med	»	565,534: —
vad under tionde huvudtiteln anvisats å extra		
stat för år 1914, nämligen	»	3,172,302: —
Huvudtitelns slutsumma, som utgör för inne-		
varande år	»	9,231,500: —
skulle under förutsättning av bifall till mitt för-		
slag uppgå för år 1915 till	»	10,806,600: —

Vad departementschefen sålunda rörande tionde huvudtiteln hemställt biträdades av statsrådets övriga ledamöter och blev av Hans Maj:t Konungen gillat och godkänt, och behagade Hans Maj:t Konungen på statsrådets tillstyrkande härjämte förordna, att nu anmälda, för statsregleringen erforderliga handlingar skulle tillställas Riksdagens vederbörande utskott.

Ur protokollet:
Gunnar Schumacher.

*Utdrag av protokollet över eklestiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Berg anförde härefter:

115:o.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgav 1910 års Riksdag, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskollärarinnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, finge för år 1911 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet

[4.]
*Understöd åt
vissa äldre
behövande,
med låg pen-
sion avgångna
folkskollärare.*

uppginge till 525 kronor, och anvisade för ändamålet på extra stat under tionde huvudtiteln för år 1911 ett belopp av 36,637 kronor. För enahanda ändamål anvisade Riksdagen på extra stat för vartdera av åren 1912—1914 under tionde huvudtiteln ett belopp av 36,637 kronor, därvid dock för åren 1913 och 1914, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, det belopp, vartill understöd jämte pension finge uppgå, av Riksdagen höjdes från 525 kronor till 600 kronor.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 kungörelse i ämnet att tillsvidare lända till efter rättelse.

Under år 1913 har av ifrågavarande anslag utdelats 17,921 kronor åt 146 understödstagare.

Då det med hänsyn till de beräkningar, som gjordes rörande det för år 1913 erforderliga anslaget, torde kunna antagas, att det hittills utgående beloppet skall visa sig väl förslå jämväl för år 1915, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskollärarinnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, må för år 1915 tillerkännas understöd till så stort belopp, att det samma tillsammans med pensionsbeloppet uppgår till 600 kronor,

dels ock för ändamålet anvisa under tionde huvudtiteln för år 1915 ett extra anslag av 36,637 kronor.

116:o.

[5.]
Extra pensionsavgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning.

För vartdera av åren 1908—1914 har Riksdagen på extra stat under riksstatens tionde huvudtitel beviljat ett förslagsanslag å 20,000 kronor för bestridande av de extra pensionsavgifter, vilka på grund av § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning under nämnda år utgått eller till följd av de av 1906 och 1907 årens Riksdagar beslutade ändrade bestämmelserna om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komma att utgå.

Detta anslag har redan från början visat sig vara för knappt tillmätt. Sålunda utgjorde utgifterna under detsamma år 1908 27,740

kronor 56 öre, år 1909 44,449 kronor 73 öre, år 1910 54,740 kronor 87 öre, år 1911 64,794 kronor 12 öre och år 1912 74,053 kronor 4 öre. Den genomsnittliga anslagsökningen för år synes alltså kunna sättas till omkring 10,000 kronor, vadan utgifterna under anslaget år 1915 kunna beräknas till omkring 104,000 kronor, vilket påkallar en anslagsökning av 84,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för bestridande av de extra pensionsavgifter, vilka på grund av § 8 i reglementet för folkskollärares pensionsinrättning nu utgå eller till följd av de utav 1906 och 1907 årens Riksdagar beslutade ändrade bestämmelserna om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komma att utgå, bevilja på extra stat för år 1915 under riksstatens tionde huvudtitel ett förslagsanslag å 104,000 kronor.

117:o.

För att bereda understöd åt äldre behövande folkskollärare, vilka icke kunnat erhålla pension från folkskollärares pensionsinrättning, har för vart och ett av åren 1885—1904 å allmänna indragningsstaten anvisats ett anslag å 10,000 kronor. För åren 1905 och 1906 bestämde Riksdagen anslaget storlek till respektive 7,000 kronor och 6,650 kronor, för åren 1907 och 1908 till 4,900 kronor, för år 1909 till 5,600 kronor, för år 1910 till 4,400 kronor, för år 1911 till 4,000 kronor, för år 1912 till 3,600 kronor samt för år 1913 till 4,800 kronor. Maximibeloppet för varje understödstagare, vilket till år 1899 var 250 kronor, höjdes av 1898 års Riksdag till 300 kronor och av 1900 års Riksdag till 350 kronor. På grund av inom 1907 års Riksdag väckt motion ökades maximibeloppet till 400 kronor, vilket belopp även blivit bestämt för åren 1909, 1910, 1911 och 1912. Sistnämnda år höjdes maximibeloppet ytterligare till 600 kronor.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 kungörelse att tillsvidare lända till efter rättelse. Under år 1913 hava 5 understödstagare erhållit understöd till ett sammanlagt belopp av 3,000 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

Bihang till riksdagens protokoll 1914. 1 saml.

[29.]
Understöd
åt äldre be-
hövande, utan
pension
avgångna folk-
skollärare.

att anvisa för år 1915 å allmänna indragningsstaten ett anslag å 4,200 kronor att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, användas till understöd av högst 600 kronor åt sådana äldre behövande folkskollärare, vilka oförvitligt skött sin tjänst men därifrån erhållit avsked före år 1867.

118:o.

[30.]
Understöd åt
äldre behö-
vande, utan
understöd av-
gångna små-
skollärare.

För att bereda ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt kungl. reglementet den 22 juni 1892, samt under vissa angivna villkor och bestämmelser i övrigt har för åren 1902—1905 å allmänna indragningsstaten anvisats ett anslag å 19.400 kronor årligen. För vardera av åren 1906, 1907 och 1908 anvisade Riksdagen för samma ändamål 18,000 kronor och för vardera av åren 1909 och 1910 24,000 kronor, för år 1911 21,600 kronor, för år 1912 20,550 kronor samt för år 1913 25,000 kronor. Understödens maximibelopp, som år 1908 höjts från 100 kronor till 150 kronor, bestämdes av 1912 års Riksdag till 200 kronor.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 kungörelse att tillsvida lända till efterrättelse.

Under år 1913 har av anslaget tilldelats åt 118 understödstagare ett sammanlagt belopp av 23,600 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1915 å allmänna indragningsstaten anvisa och till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag av 25,000 kronor för beredande av ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt kungl. reglementet den 22 juni 1892, samt under enahanda villkor och bestämmelser i övrigt, som gälla beträffande det för år 1914 uti förevarande avseende beviljade anslaget, nämligen

att lärares och lärarinnas tjänstgöring avslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda kungl. reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången av år 1891;

att sådan från tjänsten avgången lärare eller lärarinna uppnått en levnadsålder av minst femtio-fem år;

att han eller hon styrkes befinna sig i behövande omständigheter;

att det belopp, vartill understöd högst må meddelas, bestämmes till 200 kronor årligen; samt

att Kungl. Maj:t må äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, vilka befinnas erforderliga.

119:o.

På grund av enskild motion beslöt 1908 års Riksdag att för år 1909 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 8,000 kronor att enligt de grunder, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, användas till understöd av högst 50 kronor till sådan äldre behövande lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt kungl. reglementet den 22 juni 1892 men erhållit avsked före utgången av år 1900, dock att understödet tillsammans med det från nämnda ålderdomsunderstödsanstalt utgående finge utgöra högst 150 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar beviljade Riksdagen för samma ändamål för år 1910 8,000 kronor samt för vartdera av åren 1911 och 1912 4,000 kronor.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning höjde sedermera 1912 års Riksdag maximibeloppet för ifrågakvarande understöd från 150 kronor till 200 kronor samt utsträckte i sammanhang härmed rätten till statsunderstöd till samtliga understödstagare, som före utgången av år 1909 avgått ur tjänsten med lägre understöd än 200 kronor. Samtidigt borttogs bestämmelsen, att understödet ej finge överstiga 50 kronor. Till bestridande av det sålunda höjda statsunderstödet anvisade Riksdagen för vartdera av åren 1913 och 1914 ett anslag av 25,000 kronor.

[31.]
Understöd åt äldre behövande, med lågt understöd avgångna småskollärare.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 kungörelse att tills vidare lända till efter rättelse.

Under år 1913 har av anslaget utdelats understöd med 13,320 kronor till 147 understödstagare.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1915 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 25,000 kronor att enligt de grunder, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, användas till understöd åt sådan äldre behövande lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt kungl. reglementet den 22 juni 1892 men beviljats avsked före utgången av år 1909, dock att understödet tillsammans med det från nämnda ålderdomsunderstödsanstalt utgående må komma att utgöra högst 200 kronor.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 115:o—119:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Börje Knös.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 december 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSSVÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Berg anförde härefter:

2:o.

I skrivelse den 6 mars 1913 har domkapitlet i Karlstad hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen bevilja en årlig pension till det belopp, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt, åt avlidne vaktmästaren vid domkapitlet E. J. Axbergs änka Matilda Axberg under hennes återstående livstid.

Till stöd för framställningen har domkapitlet anført:

Axberg hade avlidit den 25 januari 1913. Född den 2 oktober 1849, hade Axberg den 25 april 1900 antagits till vaktmästare, vilken befattning han sedan

[32.]
 Understöd åt
 vaktmästaren
 E. J. Axbergs
 änka och
 minderåriga
 barn.

den 22 januari 1896 på förordnande uppehållit för sin fader, som då varit vaktmästare hos domkapitlet. Ända sedan år 1876 hade Axberg tidtals biträtt sin fader, som varit gammal och sjuklig, vid tjänstens uppehållande. Axberg, som varit gift två gånger, hade i sitt första gifte haft tio barn och i sitt senare gifte fem barn, och hans hustru i andra giftet, vilken varit änka, hade vid äktenskapets ingående medfört två minderåriga barn. Axberg hade således haft sjuotton barn att uppfostra, av vilka dock två vore döda. Denna stora barnskara hade bidragit till att hans ringa avlöning ej räckt till för familjens uppehälle, utan att han måst dragas med för hans förhållanden stora skulder. Ehuru bouppteckning efter Axberg ännu ej vore förrättad, vore dock domkapitlet övertygat om, att densamma komme att visa brist i boet. Med hänsyn till dessa ömmande omständigheter och då Axberg alltid varit synnerligen plikttrogen och redbar i sin tjänst, hade domkapitlet ansett sig böra hos Kungl. Maj:t hemställa om beredande av pension åt Axbergs efterlämnade änka Matilda Axberg, vilken fortfarande hade fem barn att sörja för, av vilka det äldsta vore idiot.

Domkapitlets uppgifter äro bestyrkta genom vederbörliga intyg. Av desamma inhämtas, att av Axbergs barn med den efterlevande hustrun det äldsta vore fött den 30 juni 1896 och betecknades som epileptiker och idiot, det därefter i åldern vore fött den 4 februari 1898 samt de tre yngsta vore födda, Ebba Matilda den 23 april 1900, Helga Elisabet den 27 juli 1902 och Knut Henning den 19 april 1905.

Efter härå erhållen remiss har statskontoret den 22 mars 1913 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört:

På grund av vad i detta ärende förekommit ansåge statskontoret skäl föreligga att genom framställning till Riksdagen söka bereda änkan Axberg och hennes minderåriga barn något understöd av statsmedel; och syntes ett belopp av 200 kronor till änkan och 75 kronor till vart av de tre minderåriga barnen kunna anses skäligt, att åtnjutas under vanliga villkor.

På grund av vad sålunda i ärendet förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva

att avlidne vaktmästaren vid domkapitlet i Karlstad Erik Johan Axbergs änka Matilda Axberg och makarnas minderåriga barn Ebba Matilda, Helga Elisabet och Knut Henning må från och med den 1 mars 1913 å allmänna indragningsstaten uppbära årliga understöd, änkan med 200 kronor, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, samt vart och ett av makarnas nyssnämnda barn med 75 kronor till uppnådd ålder av 15 år.

Vidare anförde statsrådet Berg:

25:o.

I skrivelse den 30 september 1913 har överintendenten och chefen för nationalmuseum på anhållan av vid museet anställda Mary Sofia Schlytern, vilken uppehölle kamrerargöröromålen därstädes, hemställt om beredande av pension av statsmedel åt henne från och med månaden näst efter den, då hon komme att erhålla avsked.

[33.]
Pension åt
Mary Sofia
Schlytern.

I sin skrivelse har överintendenten anfördt, att Mary Sofia Schlytern, som vore född den 11 juli 1848, antagits från och med den 1 juli 1883 till kamrerargöröromålens bestridande vid museet. Allt sedan dess hade Mary Sofia Schlytern innehaft denna anställning och utan avbrott uppehållit densamma med stort nit, synnerlig omsorg och utmärkt skicklighet, till erkännande varav Kungl. Maj:t den 13 juni 1913 tilldelat henne medalj i guld av femte storleken med inskrift »Illis quorum meruere labores». Mary Sofia Schlytern ansåge sig nu ej längre kunna kvarstå i sin befattning vid museet. Hon vore efter sitt avskedstagande för sin utkomst beroende av att pension kunde beredas henne.

Över ifrågavarande hemställan har statskontoret den 6 oktober 1913 avgivit infordrat utlåtande, varvid statskontoret yttrat:

Å den från och med år 1913 gällande staten för museet vore för bestridande av kamrerargöröromål anvisat ett belopp av 900 kronor, förutom särskild ersättning av donationsmedel enligt Kungl. Maj:ts bestämmande. Denna ersättning utginge enligt brev den 14 december 1894 och den 18 juni 1910 med tillhopa 300 kronor. Den sålunda anvisade avlöningen, sammanlagt 1,200 kronor, uppbares i sin helhet av Mary Sofia Schlytern. Med hänsyn till hennes långvariga, synnerligen väl vitsordade tjänstgöring torde billigheten bjuda, att då hon numera överskridit 65 års ålder, pension av statsmedel bereddades henne. Vid bestämmande av pensionsbeloppet torde hänsyn böra tagas till icke allenast hennes avlöning av statsmedel utan ock det av donationsmedel utgående beloppet, varigenom den å stat uppförda avlöningen kunnat minskas med motsvarande belopp, och pensionen utgå med två tredjedelar av de sammanlagda avlöningsförmånerna eller sålunda 800 kronor för år.

Då jag finner det med billighet överensstämmande, att Mary Sofia Schlytern efter upphörande av sitt långvariga och nitiska arbete i det allmännas tjänst erhåller pension av statsmedel, samt det i sådant avseende föreslagna beloppet synes skäligt, tillstyrker jag, det Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,

Departements-
chefen.

att Mary Sofia Schlytern må från och med månaden näst efter den, varunder hennes anställning vid nationalmuseum upphör, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av 800 kronor.

26:o.

[34.]
*Understöd åt
 amanuensen
 E. F. Ihrfors.*

Hos riksarkivarien har amanuensen vid landsarkivet i Vadstena Erik Ferdinand Ihrfors, som är född den 17 januari 1846, gjort framställning om beredande åt honom av årlig pension.

Av sökandens om sig lämnade och vederbörligen styrkta uppgifter inhämtas, att han under de sista åren av 1870-talet börjat insamla material till samt tecknat och renskrivit ett verk över Östergötlands kyrkor, runstenar och andra minnesvårdar med titel »Ostrogothia sacra». Detta verk hade Ihrfors år 1881 inlämnat till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien och i ersättning härför av akademien fått på förord av dåvarande riksantikvarien Emil Hildebrand uppbära 200 kronor. Under de följande 19 åren eller till år 1900 hade han ständigt varit sysselsatt med utarbetandet av dylika verk beträffande Småland, Öland, Gästrikland, Uppland och Västmanland. Samtliga dessa arbeten hade inlämnats till vitterhetsakademien.

I mars 1900 hade Ihrfors antagits till extra biträde vid landsarkivet i Vadstena och efter erhållen dispens alltsedan slutet av oktober samma år tjänstgjort såsom amanuens därstädes. I landsarkivet hade han ur Östergötlands äldre kyrkoböcker gjort anteckningar, sammanställt i tio särskilda samlingar och omfattande städernas och nio olika häraders kyrkohävdar. Jämväl dessa samlingar hade överlämnats till vitterhetsakademien. Dessutom hade han från trycket utgivit en avhandling, betitlad »Allmän översikt av Tjusts häraders kyrkliga minnen», samt i norska tidningen Sanct Olaf fått införd en längre av honom författad artikelserie »Om Sanct Olofskyrkorna i Sverige».

Av ett utav arkivarien vid ifrågavarande landsarkiv utfärdat, handlingarna i ärendet bilagt tjänstgöringsbetyg inhämtas, att Ihrfors år 1900 haft ett kortare arkivarieförordnande samt att Ihrfors, under den tid, han tjänstgjort i landsarkivet, med berömvärd flit utfört sina arbeten, som dock varit av mindre krävande beskaffenhet.

Riksarkivarien har beträffande Ihrfors' till vitterhetsakademien inlämnade arbeten inhämtat yttrande från riksantikvarien, som härom anför:

Dessa arbeten bestode av 23 handskrivna volymer i kvart, innehållande ej mindre än 17,059 sidor, vartill komme 2 mindre häften i oktav med tillsammans 344 sidor.

Av kvartvolymerna omfattade 13 stycken (8,878 sidor) kyrkbeskrivningar från 6 olika landskap. Texten vore avfattad på latin samt prydligt präntad och försedd med i allmänhet illuminerade initialer. Titelbladen till varje volym samt till de olika avdelningarna inom dessa vore synnerligen rikt såväl ornamentalt som

typografiskt utstyrda. Innehållet bestode av kortfattade beskrivningar över de olika kyrkorna: deras byggnadssätt, ålder — där sådan funnes angiven — de huvudsakliga data i deras tillvaro med mera. Vidare vore nästan alla i kyrkorna befintliga inskrifter: på epitafier, gravstenar, klockor med mera återgivna på det språk, varpå de vore anbragta i kyrkan. Ur äldre i kyrkornas ägo befintliga kyrkböcker och handlingar vore längre och kortare utdrag gjorda. Av alla de beskrivna kyrkorna funnes av författaren utförda teckningar (exteriörer, stundom planer), vidare teckningar av dopfuntar, gravstenar, ringklockor, kyrkdörrar med mera. Även förekomme talrika avbildningar av runstenar samt av en och annan fornlämning av annat slag.

Dessa märkliga präntade kyrkbeskrivningar kunde karakteriseras såsom något i denna väg fullkomligt ensamstående. De vore utförda med en rent otrolig möda och flit och bure på ett talande sätt vittne om den hängivenhet, varmed författaren ägnat sig åt sin uppgift. Den övervägande delen av materialet i de digra volymerna utgjordes av författarens originalteckningar och originalbeskrivningar, åstadkomna efter självsyn under vandring — ofta i bokstavlig mening — från kyrka till kyrka. För kyrkornas forna utseende, nu förlorade fornminnen med mera hade författaren emellertid begagnat äldre avbildningar och beskrivningar. Den första samlingen av kyrkbeskrivningar: *Ostrogothia sacra* (694 sidor) avslutades år 1880 och inlämnades året därpå till vitterhetsakademien, som ansåg det om mycken flit och varmaste intresse vittnande arbetet äga den förtjänst, att akademien beslöt att till författaren lämna som uppmuntran en summa av tvåhundra kronor. Den sist utarbetade samlingen av kyrkbeskrivningar, »*Westmannia sacra*», omfattande ej mindre än 1,976 sidor, inlämnades till akademien år 1902. Under de år, som arbetet med densamma pågätt, från och med år 1898 till och med år 1902, hade Ihrfors därför av akademien erhållit tillsammans 500 kronor.

De arvoden, Ihrfors erhållit för de till tiden mellanliggande kyrkbeskrivningarna: »*Smolandia sacra*», »*Oelandia sacra*», »*Gestricia sacra*» och »*Uplandia sacra*», hade utgått efter liknande skala. Den pekuniära ersättningen för hans mödosamma arbete hade således varit mycket ringa. Det hade ej heller varit sådan, Ihrfors avsett. I ett brev till riksantikvariens den 18 mars 1902 med överlämnande av nyssnämnda *Westmannia sacra* hemställde han, huruvida en liten gratifikation skulle kunna lämnas för renskrivning och inbindningskostnad av det »ringa arbetet» (närmare 2,000 sidor), men tillade urskuldande: »En dylik anhållan kan synas pretentiös af en person, som har till lefnadsregel att ej göra något för löns skull — men herr riksantikvariens ödmjuka tjenare har i arfvode 41 kronor i månaden och de gå jemt åt till vivre och hyra.»

De av Ihrfors utförda och till akademien inlämnade kyrkbeskrivningarna kunde förvisso betraktas som en betydande livsgärning, och de måste komma att för framtiden hava ett bestående värde genom sin samvetsgrannhet och såsom ett ögonvittnes intyg om kyrkornas beskaffenhet vid en viss tidpunkt.

Sedan Ihrfors erhållit anställning vid landsarkivet i Vadstena, hade hans tid ej vidare medgivit fullföljande av kyrkbeskrivningar. Han påbörjade då på från tjänsten ledig tid en serie utdrag ur äldre kyrkböcker och handlingar förvarade i nämnda landsarkiv. Dessa utdrag föreläge nu i 10 till akademien avlämnade volymer i kvart med tillsammans 8,181 sidor. Uppställningen vore särdeles redig och tydlig, och genom Ihrfors förtrogenhet med äldre handlingar samt hans vana

och förmåga att bedöma vad som vore av historiskt och kulturhistoriskt intresse ägde dessa utdrag stort värde och bildade ett lätt tillgängligt forskningsmaterial.

Med skrivelse den 28 oktober 1913 har riksarkivarien till Kungl. Maj:t överlämnat handlingarna i ärendet och därvid yttrat:

Av handlingarna framginge, att Ihrfors endast haft tillfälle att genomgå två eller tre klasser i allmänt läroverk samt att han därefter på egen hand förvärvat sig bildning och kunskaper, bland vilka senare inginge en icke föraktlig vana vid latinska språkets begagnande. Följande en inre kallelse — man torde med skäl kunna tala om en sådan — ägnade han sig vid mogen ålder åt vad som skulle bliva hans levnads uppgift, beskrivningen eller bearbetningen av de kyrkliga antikviteterna, vare sig det gällt kyrkorna själva och deras inventarier eller, på senare tid, kyrkoarkiven. Han hade för detta ändamål besökt Östergötland, Småland, Öland, Gästrikland, Uppland och Västmanland och delvis till fots genomvandrat dessa landskap.

Sedan landsarkivet i Vadstena inrättats, antogs Ihrfors år 1900 till extra biträde och samma år på förslag av dåvarande arkivarien Örnberg av riksarkivarien C. T. Odhner till extra ordinarie amanuens. Sedan kyrkoarkiven börjat inströmma, företog han sig nu att på sin lediga tid göra de ovan antydda anteckningarna ur desamma. Uppställningen i den tionde samlingen därav, behandlande »Skärkinds härad», en volym i stor kvart om 719 sidor, som riksarkivarien haft tillfälle att granska, vore följande för varje församling: 1. Anteckningar om kyrkans ålder, öden, ombyggnader och reparationer (ävensom utdrag ur sockenstämmoprotokollen av kulturhistoriskt intresse); 2. Utdrag ur kyrkans inventarieförteckningar (med bilagor); 3. Avlidna personer, notabla för börd, samhällsställning, hög ålder, så ock ovanligt dödssätt (även allmogemän); 4. Märkliga händelser. Bandet åtföljdes av register över i detsamma upptagna avlidna personer, fördelade i olika grupper. Dessa utdrag ur kyrkoarkiven, ehuru måhända icke av samma betydelse som kyrkbeskrivningarna, hade likväl vid upprepade tillfällen visat sig vara till gagn för forskningar av ett eller annat slag.

Beträffande Ihrfors' verksamhet för landsarkivet hade det snart visat sig, att han saknade de egenskaper, som krävdes för arkivtjänstemannens administrativa uppgifter, förmågan av planmässigt ordnande, liksom förmågan att vid vakanser företräda landsarkivarien och sköta förbindelserna dels med olika myndigheter, dels med allmänheten. Han hade ju hela sitt liv varit en »tjänande broder». När därför tillfälle bereddes att i Vadstena, liksom vid de övriga landsarkiven, anställa en amanuens med fast arvode (1,800 kronor), blev det en annan tjänsteman, som kom i åtnjutande av denna förmån. Ihrfors hade, med en visserligen begränsad tjänstgöringstid (två timmar dagligen), fått nöja sig med gratifikationer, vilkas årliga belopp någon gång gått ned till 600 kronor, i allmänhet hållit sig omkring 700 kronor och aldrig överstigit 750 kronor. Detta finge väl sägas utgöra ett existensminimum och en ringa ersättning för ett långt livs gärning. Det hade emellertid något utökats genom den gratifikation, som vitterhetsakademien på förslag av dess historiska nämnd lämnat Ihrfors för varje del av »Östergötlands kyrkohävd» och som brukat uppgå till 250 kronor. Ihrfors hade sålunda under de senare åren kunnat påräkna en årsinkomst av omkring 950 kronor. Men krafterna avtogo med åren

och det vore ganska ovisst, huru länge han kunde fortsätta med sina »kyrkohävder». Man kunde redan nu i ett och annat märka spår av ålderdomen.

Under sådana förhållanden och med hänsyn till den i sitt slag alldeles egenartade och på sitt område synnerligt förtjänstfulla verksamhet, som Ihrfors utvecklat, hade det syntts riksarkivarien önskvärt, att åt honom under hans återstående levnadsår kunde beredas en pension, tillräcklig för att skydda honom mot nöd. Hans arvoden i landsarkivet hade, såsom redan nämnts, i allmänhet stannat vid omkring 700 kronor om året. Ihrfors hade i sin skrivelse till riksarkivarien anmärkt, att en pension av sistnämnda belopp visserligen skulle befria honom från att »lida den svåraste grad av nöd» men att densamma vid sjukdom sannolikt torde bliva otillräcklig. För jämförelses skull finge nämnas, att pensionen för en förste vaktmästare i riksarkivet kunde uppgå till 1,000 kronor, för en andre vaktmästare till 900 kronor och för en vaktmästare vid ett landsarkiv likaledes till 900 kronor. Detta senare belopp ansåge riksarkivarien för sin del som ett minimum men skulle gärna se, att pensionsbeloppet kunde höjas till 1,000 kronor.

På grund av det anförda hemställde riksarkivarien, att Kungl. Maj:t ville framlägga för Riksdagen proposition om en årlig pension av minst 900 kronor åt Ihrfors från och med ingången av det år, då han bleve 69 år gammal, eller från och med år 1915, ifall det icke läte sig göra att utverka pensionens utgående från någon tidpunkt redan under år 1914.

På grund av särskilda remisser hava utlåtanden i ärendet avgivits den 4 november 1913 av vitterhetsakademien och den 5 december 1913 av statskontoret.

Akademien har framhållit, att Ihrfors på grund av sitt under många år fullföljda, nitiska och uppoffrande arbete för bevarande och vidgande av kännedomen om särskilt våra kyrkor och därmed förbundna minnen syntes förtjänt av ett årligt understöd under sin återstående livstid, vilket lämpligen syntes kunna sättas till 1,000 kronor.

Statskontoret har yttrat:

De uttalanden, som i ärendet gjorts av såväl riksarkivarien som riksantikvaren, gäve vid handen, att Ihrfors genom sitt långvariga, mödosamma och synnerligen omsorgsfullt utförda arbete med bevarande och vidgande av kännedomen om en mångfald av fäderneslandets kyrkor åstadkommit ett verk av bestående värde, säkerligen av stor betydelse vid kommande tiders forskning; att han emellertid icke kunde sägas hava ernått någon ekonomisk fördel genom detta mångåriga arbete, då de understöd, som han vid olika tillfällen åtnjutit från vitterhetsakademien, icke kunde betraktas såsom skälig ersättning för hans arbete utan endast såsom en uppmantran; samt att Ihrfors' inkomster från landsarkivet i allmänhet icke överskridit 700 kronor om året.

På grund av vad sålunda blivit i ärendet upplyst ville det synas statskontoret, som vore från statens sida ett erkännande av Ihrfors' säregna livsgärning väl motiverat, och torde detsamma, med hänsyn till sökandens behövande omständigheter, lämpligen taga sig uttryck i ett årligt bidrag till hans underhåll vid den sannolikt snart inträdande tidpunkt, då han icke längre kunde användas i landsarkivets tjänst

Statskontoret funne sig icke kunna göra någon erinran mot det av akademien föreslagna pensionsbeloppet, 1,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

För de många, som i yttre utmärkelser och framgångar se den bästa belöningen för utfört arbete, torde Ihrfors' livsgärning te sig såsom mer än vanligt glädjelös och arm. Under förhållanden, som tydligen så gott som alltid stannat nedanför försakelsens gräns, har han i långa år vandrat från kyrka till kyrka för att uppteckna och åt eftervärlden bevara deras byggnad och historia. Ur arkivens tysta gömmor har han, glömsk av sig själv, stilla och med outtröttlig arbetsflit framletat och ordnat vittnesbörderna om gångna tiders tilldragelser, städse ödmjuk inför den uppgift, han tagit sig före, städse nöjd med den ringa lott, hans säregna läggning pålagt honom. Uppenbarligen har den inre tillfredsställelse, arbetets möda skänkt, varit honom en fullgod ersättning för de umbäranden, han fått vidkännas.

I vår tid med dess jäktande efter timliga fördelar framstår ett livsverk sådant som detta såsom något nästan sällsamt och i varje fall mycket ovanligt. Det är med verklig glädje, som jag vill lämna min medverkan till ett erkännande från det allmännas sida åt denna sällsynt oegennyttiga forskargärning.

Det understödsbelopp, som föreslagits, torde något överskrida de inkomster, Ihrfors' arbete berett honom, då det varit som bäst lönat. Den utmärkelse, som kan anses ligga häri, synes vara mer än väl förtjänt.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva

att extra ordinarie amanuensen vid landsarkivet i Vadstena Erik Ferdinand Ihrfors må från och med månaden näst efter den, varunder hans anställning vid landsarkivet upphör, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 1.000 kronor.

27:o.

[35.]
*Pension åt
vaktmästaren
J. E. Söder-
holm.*

I skrivelse den 24 september 1913 har vetenskapsakademien anhallit, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1914 års Riksdag bevilja förste vaktmästaren vid naturhistoriska riksmuseet Johan Erik Söderholm en årlig pension från avskedstagandet av 1,000 kronor.

Intendenten vid museet professor Hjalmar Théel, föreståndare för den avdelning, vid vilken Söderholm tjänstgjort, har i en till akademien ingiven framställning i ämnet anført:

Söderholm vore född den 19 december 1836 och uppnådde sålunda i december 1913 den höga åldern av 77 år. Under åren 1883 och 1884 hade han vikarierat för sin föregångare på platsen, vilken av sjukdom varit förhindrad att sköta sin befattning, och allt sedan år 1885 hade han innehaft ordinarie befattningen såsom förste vaktmästare eller så kallad fogde vid riksmuseum. Med utgången av år 1913 kunde Söderholm sålunda se tillbaka på ett oavbrutet arbete i riksmuseets tjänst under mer än 30 år.

Hans åligganden hade varit att på bestämda av akademien fastställda tider öppna och stänga museet, att övervaka ordningen under förevisningstiderna, att, när så påfordrades, även under andra tider öppna museet för skolor, militär och enskilda personer eller sällskap, att övervaka reparationer, ordning och snygghet inom och utom hus m. m.

För denna rätt ansvarsfulla tjänst hade han av staten uppburit en årslön av 700 kronor, vartill kommit fri bostad och vedbrand.

Beträffande det sätt, varpå han skött denna sin befattning, kunde Théel försäkra, att den meningen enhälligt varit gällande bland överordnade tjänstemän såväl som hos den stora allmänheten, att Söderholm i alla avseenden dokumenterat sig som en ytterst samvetsgrann, pliktrogen, nitisk och human förste vaktmästare.

Vid sidan av denna tjänstbefattning, vilken i stort sett ej syntes hava krävt mer än två timmar dagligt arbete året runt, hade Söderholm allt sedan år 1883 innehaft stadigvarande anställning vid riksmuseets evertibratavdelning med en månadslön för närvarande av 90 kronor och en arbetstid av minst 5 timmar dagligen. När brådskan varit stor, t. ex. vid utrustande av vetenskapliga expeditioner till avlägsna farvatten, hade den dagliga tjänstgöringen utsträckts långt utöver 5 timmar, utan att ersättning för överarbete någonsin ifrågasatts. Här finge dessutom ej förtigas, att Söderholm, redan långt innan han erhöll den nyssnämnda stadigvarande anställningen, under åren 1870—1882, tidvis varit anlitad för allehanda göromål, t. ex. grovsortering av naturalier, framställning av vetenskapliga preparat, förfärdigande av kartonger m. m.

Söderholm hade sålunda även vid riksmuseets evertibratavdelning innehaft en fastare anställning såsom vaktmästare under mer än 30 år.

Vaktmästarbefattningen vid evertibratavdelningen krävde av innehavaren egenskaper och färdigheter av mycket olika slag. Han skulle äga ett utpräglat ordningssinne, vara praktiskt anlagd, vara kunnig i grövre och finare snickeri- och metallarbeten, i glassliperi och destillering av sprit och därtill skicklig i packning av ömtåligare stora och små spritfyllda glaskärl — med ett ord, han skulle vara händig i litet av varje. Därtill komme slutligen, att han borde hava ett visst sinne för form för att kunna användas vid grovsortering av inkomna samlingar.

Utän överdrift kunde Théel tryggt påstå, att han aldrig träffat någon person, som i så eminent grad hos sig förenat alla dessa egenskaper. Dessutom hade Söderholm varit i besittning av en ej vanlig allmänbildning. Därtill komme, att Söderholm städse ådagalagt livligt intresse för sitt arbete, en villighet utöver allt beröm och en försynthet i hela sitt uppträdande, som gjort samarbetet med honom till en glädje.

I sin ovanberörda skrivelse har vetenskapsakademien anfört:

Pension beviljades dels av 1909 års Riksdag åt eldaren Lars Larsson Blom,

som innehåft en likartad anställning vid naturhistoriska riksmuseet med avlöning från museets expensmedelsanslag, dels ock av 1908 års Riksdag till Alma Erika Eklund, som varit anställd såsom andra biträde vid samma avdelning, vid vilken Söderholm under 30 år tjänstgjort såsom första biträde.

Med avseende på Söderholms tjänstgöring instämde akademien till fullo i professor Théels i ämnet gjorda framställning. Akademien hade för övrigt redan tidigare givit ett uttryck åt sin tillfredsställelse med Söderholms tjänstgöring, då akademien den 19 december 1911 till honom på hans sjuttiofemårsdag överlämnade sin jeton i guld.

Statskontoret har i utlåtande den 7 oktober 1913 framhållit, att värdet av Söderholms sammanlagda avlöningsförmåner kunde beräknas till 2,000 kronor för år, samt förklarat sig icke hava något att erinra mot det föreslagna pensionsbeloppet.

Jag anser mig kunna biträda akademiens av statskontoret understödda förslag och tillstyrker alltså, det Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,

att förste vaktmästaren vid naturhistoriska riksmuseet Johan Erik Söderholm må från och med månaden näst efter den, vari han erhåller avsked från sin befattning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 1,000 kronor.

28:o.

[36.]

*Understöd
åt vaktmästar-
änkan Anna
Maria Thur-
berg, född
Björk.*

I skrivelse den 4 oktober 1913 har överintendenten och chefen för nationalmuseum, efter framställning från avlidne vaktmästaren vid museet Erik Fridolf Thurbergs änka Anna Maria Thurberg, född Björk, hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1914 års Riksdag att bevilja änkan Thurberg ett årligt understöd.

Vid skrivelsen voro fogade dels prästbetyg, utvisande, bland annat, att änkan Thurberg är född den 27 mars 1855 och sedan den 9 augusti 1913 änka efter förutnämnde vaktmästaren Thurberg samt lever i behövande omständigheter, dels ett den 30 september 1913 utfärdat läkarbetyg av innehåll, att änkan Thurberg i följd av tilltagande ålder, nedsatt hörsel och kronisk reumatism är och förblir oförmögen att genom arbete förvärva vad till livets uppehållande oundgängligen erfordras, dels ett av vederbörlig myndighet utfärdat bevis, varav inhämtas, att enligt den efter vaktmästaren Thurberg upprättade bouppteckningen boets behållning

utgjort 60 kronor 86 öre, dels ock ett av två personer utgivet intyg, att makarna Thurbergs barn på grund av den ringa inkomst, de åtnjuta, icke kunna bereda änkan Thurberg det ekonomiska stöd, varav hon är i behov.

Själv anförde chefen för museet:

Vaktmästaren Thurberg, född den 9 mars 1851, hade antagits till e. o. vaktmästare vid konstavdelningen den 15 november 1883, till vaktmästare med 3 dagars tjänstgöring i veckan den 5 januari 1888 och till vaktmästare med daglig tjänstgöring den 2 januari 1890, i vilken befattning han åtnjutit en årlig lön av 750 kronor. Sedan Riksdagen från och med år 1901 uppfört vissa vid museet anställda vaktmästare på ordinarie stat, hade Thurberg erhållit ordinarie anställning som vaktmästare med daglig tjänstgöring mot en årlig avlöning av 800 kronor och jämlikt kungl. brev den 19 januari 1901 ett årligt ålderstillägg av 100 kronor. Härtill hade kommit, under avvaktan på förestående lönereglering, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1911 ett provisoriskt lönetillägg på 400 kronor under åren 1911 och 1912. Jämlikt den från och med år 1913 gällande avlöningsstaten för museet hade Thurberg åtnjutit från 1913 års början en årlig avlöning av 1,200 kronor med två ålderstillägg å 100 kronor, summa 1,400 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts samt av de skrivelser bifogade handlingarna förklarade överintendenten, som upplyste, att det sist omförmälda intyget vore undertecknat av ojäviga och trovärdiga personer, sig anse det önskligt och skäligt, att änkan Thurberg komme i åtnjutande av pension.

Över ifrågavarande framställning har statskontoret den 13 oktober 1913 avgivit utlåtande och därvid anfört:

Enligt vad statskontoret inhämtat, hade Thurberg icke varit delägare i civilstatens änke- och pupillkassa. Huruvida han jämlikt § 58 jämförd med § 5 av gällande reglemente för kassan kunnat, med hänsyn till sitt hälsotillstånd, vinna sådan delaktighet, vore icke utrett, men under alla omständigheter torde de avgifter till kassan, som han i sådant fall jämlikt § 16 skolat erlägga, få anses så höga i förhållande till hans avlöning, att det, praktiskt taget, torde hava varit honom omöjligt att förvärva dylik delaktighet. Under sådana omständigheter syntes billigheten bjuda, att hans medellösa, sjukliga änka erhöles något understöd, och torde detta kunna bestämmas till 180 kronor eller det belopp, som skulle hava tillkommit henne i pension från berörda kassa, därest mannen varit delägare i densamma.

Åberopande vad sålunda förekommit och då det ifrågasatta understödet torde böra i enlighet med vad statskontoret föreslagit sättas till 180 kronor årligen, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva,

*Departements-
chefen.*

att vaktmästaren vid nationalmuseum Erik Fridolf Thurbergs änka Anna Maria Thurberg, född Björk, må från och med den 1 januari 1914, så länge hon för-

bliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 180 kronor.

Statsrådet Berg anförde härefter:

42:o.

[37.]
Fyllnads-
pension åt
adjunkten
E. G. J.
Lilljebjörn.

Rektorn vid högre lärarinneseminariet i Stockholm har anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen avlåta proposition om beredande åt adjunkten vid nämnda läroanstalt Erik Gustaf Jonas Lilljebjörn av hel pension med 3,050 kronor årligen. Till stöd för framställningen har rektorn anført:

Sedan Lilljebjörn redan som helt ung med goda vitsord bestritt ett tillfälligt vikariat vid Karlstads högre elementarläroverk och sedermera under sin studietid med nit och skicklighet arbetat som informator, hade han under 15 år med utmärkta vitsord tjänstgjort såsom huvudlärare i modersmålet vid Fjellstedtska skolan i Uppsala. Därefter hade han alltsedan början av år 1892 oavbrutet samt med synnerligt nit och skicklighet tjänstgjort vid högre lärarinneseminarier och den med seminariet förenade statens normalskola för flickor. Då vid hans sannolika avgång år 1914 av hans långa tjänstetid icke fullt 23 år upptagits av tjänstgöring vid statsläroverk och han ej före sin avgång torde kunna uppflyttas i högsta lönegraden (han åtnjote för närvarande lön i fjärde lönegraden), skulle hans pension enligt gällande förordningar ej komma att fullt uppgå till $\frac{23}{35}$ av 3,050 kronor eller ungefär 2,000 kronor årligen. Det syntes emellertid ej kunna bestridas, att han genom sin mångåriga verksamhet såsom lärare i modersmålet vid Fjellstedtska skolan, vars allra flesta elever efter avslutade studier bleve präster i svenska statskyrkan, utfört ett minst lika viktigt arbete i statens intresse, som om han under samma tid varit anställd vid allmänt läroverk. Med hänsyn såväl härtill som till hans synnerligen nitiska och framgångsrika verksamhet vid högre lärarinneseminarier ansåge rektor starka skäl tala för att Lilljebjörn, då han avginge från sin befattning, av staten erhöle en pension, som bättre än den honom enligt lag tillkommande motsvarade det förtjänstfulla arbete, han till statens gagn utfört.

Vid rektorns framställning hava fogats dels frejdbetyg för Lilljebjörn, dels ock ett av rektorn för honom utfärdat tjänstgöringsbetyg. Av dessa betyg ävensom handlingar, som i övrigt höra till ärendet eller annars varit att tillgå, inhämtas: att Lilljebjörn är född den 4 juli 1848 och således numera uppnått en ålder av över 65 år; att han under fyra veckor av vårterminen 1867 tjänstgjort såsom vikarierande adjunkt vid högre allmänna läroverket i Karlstad; att han vid Fjellstedtska skolan i Uppsala med utmärkta vitsord tjänstgjort dels såsom timlärare med en undervisningstid av 4—10 timmar i veckan under läsåren 1875—1879

och 1880—1884, dels ock såsom fast lärare under läsåren 1884—1889 samt 1890—1892; att han vid högre lärarinneseminariet tjänstgjort dels under vårterminen 1892 och vårterminen 1893 såsom partiellt vikarierande lektor, dels under höstterminen 1892 såsom extra lärare, dels under läsåret 1893—1894 såsom vikarierande adjunkt, dels ock, efter att den 22 juni 1894 hava erhållit fullmakt såsom ordinarie adjunkt, i sådan egenskap alltsedan höstterminen 1894; att han såsom adjunkt meddelat undervisning i svenska språket, litteraturhistoria och historia inom seminariets tre obligatoriska avdelningar samt klasserna 3—8 av normal-skolan, varjämte han i seminariets valfria fjärde avdelning lett fackstudierna i litteraturhistoria; att han med nit och skicklighet fullgjort sina åligganden och fört en hedrande vandel; att han enligt vederbörligt beslut den 23 december 1909 åtnjuter avlöning i fjärde lönegraden och uppbär, förutom tjänstgöringspenningar, lön till ett belopp av 3,050 kronor; att genom kungl. brev den 10 juni 1912 förordnats, att därest Lilljebjörn vid 1913 års ingång kvarstode å sin befattning, den i staten för högre lärarinneseminariet uppförda avlöningen till en adjunkt, 3,000 kronor, från samma tid skulle till Lilljebjörn utgå å allmänna indragningstaten, varjämte förklarats, att Lilljebjörn ägde uppbära honom tillkommande ålderstillägg och hyresbidrag samt enligt gällande bestämmelser åtnjuta sina avlöningsförmåner, dock att vad sålunda bestämts icke skulle medföra ändring i gällande bestämmelser rörande Lilljebjörns pensionering; att han genom Kungl. Maj:ts beslut den 23 maj 1913 erhållit medgivande att kvarstå vid sin tjänst tillsvidare intill utgången av juni 1914; samt att han icke innehade annan statens tjänst och ej heller för sådan tjänst åtnjöte pension.

På grund av remiss har läroverksöverstyrelsen den 7 november 1913 avgivit utlåtande i detta ärende.

Överstyrelsen, som vid sitt utlåtande fogat en av Lilljebjörn avlämnad meritförteckning samt ett intyg från kamreraren hos direktionen över Stockholms stads undervisningsverk, erinrar, att Lilljebjörn vid utgången av juni 1914 hade att tillgodoräkna sig 22 för pension beräkneliga tjänstår. Därest Lilljebjörn avginge från sin tjänst med utgången av juni 1914, skulle han jämlikt gällande bestämmelser vara berättigad att uppbära pension till ett belopp, som utgjorde $\frac{22}{35}$ av hans lön, 3,050 kronor, d. v. s. 1,917 kronor 14 öre eller med föreskriven avrundning uppåt 1,920 kronor.

I fråga om rektors förberörda framställning yttrar överstyrelsen vidare:

Rektor åberopade sig huvudsakligen dels å Lilljebjörns mångåriga verksamhet såsom lärare i modersmålet vid Fjellstedtska skolan i Uppsala, dels å hans synnerligen nitiska och framgångsrika verksamhet vid högre lärarinneseminarier. Vad det förstnämnda skälet beträffade delade visserligen överstyrelsen den av rektor uttalade meningen, att en undervisningsverksamhet vid enskild läroanstalt, sådan som Lilljebjörns verksamhet vid Fjellstedtska skolan, måste anses vara fullt lika viktig för det allmänna som motsvarande verksamhet vid ett allmänt läroverk. Då emellertid Kungl. Maj:t vid olika tillfällen, såsom genom beslut den 19 oktober 1911 i anledning av en ansökning av adjunkten vid högre allmänna läroverket i Gävle C. Öhlander, funnit ansökningar om tillgodoräknande för pension av tjänstgöringsår vid enskilt läroverk icke föranleda någon åtgärd, kunde givetvis någon avgörande betydelse icke tillkomma nämnda skäl. Överstyrelsen ville dock erinra, hurusom Kungl. Maj:t i fråga om nyssnämnda Öhlander i anledning av en av honom senare gjord ansökning föreslagit 1913 års Riksdag att åt Öhlander bevilja pension till visst belopp, ett förslag, som av Riksdagen bifölls.

Beträffande återigen det andra av de utav rektor anförda skälen eller Lilljebjörns synnerligen förtjänstfulla verksamhet som lärare vid högre lärarinneseminarier måste överstyrelsen anse detsamma vara förtjänt av synnerligt beaktande. Överstyrelsen ville för sin del ytterligare endast erinra, att den läroanstalt, vid vilken Lilljebjörn under sin verksamhet i statens tjänst tjänstgjort, måste för det allmänna anses vara av särskild betydelse, då den vore den enda statens läroanstalt i sitt slag.

På grund av anförda omständigheter ansåg sig överstyrelsen böra tillstyrka rektors framställning.

Jämväl statskontoret har den 22 november 1913 avgivit infortrat utlåtande i ämnet. Statskontoret har anført:

Att det Lilljebjörn enligt pensionslagen tillkommande pensionsbelopp å 1,920 kronor vore i betraktande av hans långa lärarverksamhet synnerligen obetydligt, ville statskontoret ej bestrida. Då därför nu fråga uppkommit, huruvida för beredande av höjning i detta belopp hänsyn kunde tagas till Lilljebjörns förutgående tjänstgöring vid Fjellstedtska skolan, ville statskontoret erinra, att Kungl. Maj:t visserligen lämnat utan avseende den av läroverksadjunkten Öhlander gjorda ansökningen att för pension få tillgodoräkna sig tjänstgöring vid förutnämnda enskilda läroverk men att, då Öhlander, som enligt pensionslagens bestämmelser ej skulle hava varit berättigad till någon pension, sedermera enligt Kungl. Maj:ts och 1913 års Riksdags beslut tilldelats en pension av 1,300 kronor, påtagligen vid bestämmande av detta belopp hänsyn tagits till Öhlanders lärarverksamhet vid Fjellstedtska skolan, och detta även i större utsträckning än vad som skulle hava erfordrats, därest det endast gällt att bereda honom möjlighet till erhållande av någon pension enligt pensionslagen. Beloppet av en sålunda beräknad pension skulle nämligen icke hava utgjort mer än $\frac{10}{35}$ av Öhlanders lön i andra lönegraden eller omkring 660 kronor.

Därest, såsom överstyrelsen förordat, frågan om beredande åt Lilljebjörn av ökad pension av Kungl. Maj:t gjordes till föremål för Riksdagens prövning, borde det alltså ej vara uteslutet, att även i detta fall en motsvarande hänsyn toges till Lilljebjörns femtonåriga tjänstgöring vid Fjellstedtska skolan.

Huruvida åter Lilljebjörns av överstyrelsen såsom synnerligen förtjänstfull

vitsordade verksamhet vid högre lärarinneseminariet borde anses utgöra någon ytterligare grund för beredande åt Lilljebjörn av höjning i pensionen, vore en fråga, som undandrog sig statskontorets bedömande, vadan statskontoret alltså ej vore i tillfälle att yttra sig om lämpligheten av det av överstyrelsen föreslagna pensionsbeloppet.

Av vad i ärendet förekommit finner jag mig manad att söka bereda Lilljebjörn, såsom ett erkännande av hans förtjänstfulla verksamhet i undervisningens tjänst, en mera tillfredsställande pension än den skäligen knappt tillmätta, som författningsenligt tillkommer honom. Läroverksadjunkten Öhlander, som ägde nio tjänstår i statens tjänst, kan anses hava fått för pension räkna sig till godo tio år av sin tjänstgöring vid Fjellstedtska skolan. Skulle Lilljebjörn få åtnjuta samma förmån, komme hans pension upp till ett belopp av omkring 2,790 kronor. För att uppbringa hans pension till detta belopp, avrundat till 2,800 kronor, fordras en fyllnadspension av 880 kronor. Bereder man Lilljebjörn denna förmån, synes mig anledning ej föreligga att för ernående av högre pension taga särskild hänsyn till hans synnerligen väl vitsordade arbete vid högre lärarinneseminariet.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva,

att adjunkten vid högre lärarinneseminariet Erik Gustaf Jonas Lilljebjörn må från och med månaden näst efter den, vari han avgår från sin adjunktstjänst, å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig fyllnadspension till belopp av 880 kronor.

43:o.

I en till läroverksöverstyrelsen insänd skrivelse har rektorn vid högre lärarinneseminariet hemställt om utverkande åt biträdande föreståndarinnan vid seminariet, ämneslärarinnan därstädes Hildur Djurberg av förhöjd pension till belopp av 2,600 kronor årligen.

Till stöd för denna sin framställning har rektor anfört:

Hildur Djurberg hade tjänstgjort vid högre lärarinneseminariet i egenskap av biträdande föreståndarinna från och med höstterminen 1890. Vid hennes sannolika avgång år 1914 skulle hon således hava att tillgodoräkna sig 24 tjänstår eller ²⁴/₂₅ av den tid, som erfordrades för rätt till hel pension, och skulle därför hennes pension enligt gällande bestämmelser komma att uppgå till omkring 2,300 kronor årligen. Det syntes emellertid, som borde pensionsrätten för biträdande föreståndarinna vid läroanstalten icke beräknas efter alldeles samma grunder som för övriga ordinarie

*Departements-
chefen.*

[38.]
*Tilläggspen-
sion åt bi-
trädande före-
ståndarinnan
vid högre
lärarinne-
seminariet
Hildur Djur-
berg.*

lärarinnor därstädes. Det vore nämligen självfallet, att man till föreståndarinnebefattningen måste söka förvärva en lärarinna med särskilt stor erfarenhet, en erfarenhet, som man ej kunde påräkna hos en yngre kraft. Men med högre tillträdesålder följde mindre utsikt att få så många tjänstår, som erfordrades för rätt till hel pension. Därför syntes de särskilda förhållanden, som måste spela in vid val av föreståndarinna, också böra hava inflytande på pensionsfrågan.

Det vore en synnerligen lång och hedrande verksamhet, Hildur Djurberg utövat vid seminariet som dess föreståndarinna. Hennes arbete hade ej i väsentlig grad sports utåt. Så mycket mer hade hennes trägna verksamhet betytt för seminariets inre liv, där hon under 24 år varit en ordnande och sammanhållande, stödjande och hjälpare kraft. Det syntes rektor vara endast en gärd av billig rättvisa, att hon vid sin avgång erhöle en pension, som ej enbart avmättes efter det antal år, hon tjänstgjort, utan ock vittnade om uppskattning av det arbete, hon utfört. Beträffande beloppets storlek syntes det rektor åtminstone icke böra sättas lägre än till 2.600 kronor årligen, nämligen dels 2,400 kronor, svarande mot hel pension för ordinarie lärarinna vid läroanstalten med avlöning i högsta lönegraden, dels 200 kronor, svarande mot det förr i läroverkets ordinarie stat uppförda arvode, som (jämfte hyresersättning av 550 kronor) före år 1910 tillkom biträdande föreståndarinna utöver hennes löneförmåner i egenskap av ordinarie lärarinna, men vilket belopp numera ersatts av förhöjd hyresersättning.

Vid rektors skrivelse funnos fogade följande bilagor:

- 1) frejdbetyg, utvisande att Hildur Djurberg är född den 20 september 1851;
- 2) styrkt tjänsteförteckning, varav framgår, att hon år 1885 utexaminerats från högre lärarinneseminariet, att hon tjänstgjort dels som föreståndarinna vid Kristinehamns elementarläroverk för flickor från och med höstterminen 1885 till och med vårterminen 1890 och dels som biträdande föreståndarinna vid högre lärarinneseminariet från och med höstterminen 1890, samt att hon icke innehade annan statens tjänst eller åtnjöte pension för sådan tjänst;

- 3) ett av rektorn vid seminariet den 28 oktober 1913 utfärdat tjänstgöringsbetyg, vari han vitsordar,

att Hildur Djurberg, som den 24 februari 1890 förordnats till lärarinna och biträdande föreståndarinna vid högre lärarinneseminariet, från och med den 1 juli 1890 tjänstgjort och fortfarande tjänstgjorde i dessa egenskaper, varjämte hon under höstterminen 1898, läsåren 1903—1904 och 1909—1910 samt höstterminen 1913 delvis uppehållit lektorsbefattning vid seminariet och tillika alltsedan början av höstterminen 1905 tjänstgjort i egenskap av inspektris i seminariets hushållsskola, samt

att Hildur Djurberg, som under hela sin tjänstetid icke åtnjutit någon tjänstledighet, vid sin tjänstgöring städse med nit och skicklighet fullgjort sina åligganden samt att hon fört en hedrande vandel;

- 4) ett av kamreraren hos direktionen över Stockholms stads undervisningsverk den 10 november 1913 utfärdat intyg, vari vitsordas, att Hildur Djurberg, jämlikt vederbörlig hos direktionen förd liggare, icke häftade för någon ogulden pensionsavgift.

Med utlåtande den 10 november 1913 har läroverksöverstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat nyss omförmälda handlingar och därvid instämt i rektorns anhållan.

Överstyrelsen har i sin skrivelse meddelat, att Hildur Djurberg, som uppnått en levnadsålder av 62 år, erhållit överstyrelsens medgivande att kvarstå i sin befattning som ämneslärarinna vid högre lärarinneseminariet intill utgången av juni 1914 samt av överstyrelsen förordnats till biträdande föreståndarinna vid samma seminarium till nämnda tidpunkt, att hon ingått på den år 1904 för seminariet fastställda lönestaten samt att hon uppbure avlöning i högsta lönegraden såsom lärarinna med 3,600 kronor årligen och dessutom såsom biträdande föreståndarinna hyresersättning med 750 kronor årligen.

Därest Hildur Djurberg med utgången av juni 1914 avginge från sin befattning som ämneslärarinna, skulle hon, som i egenskap av biträdande föreståndarinna icke ägde åtnjuta andra pensionsförmåner än dem, som tillkomme henne såsom ämneslärarinna, jämlikt gällande bestämmelser vara berättigad att uppbära pension till ett belopp, som utgjorde $\frac{21}{25}$ av hennes nuvarande lön 2,400 kronor, alltså 2,304 kronor eller med föreskriven avrundning uppåt 2,310 kronor.

Beträffande frågan, huruvida ämneslärarinna vid högre lärarinneseminariet, vilken vid sin avgång innehade förordnande som biträdande föreståndarinna och under längre tid innehaft förordnande i sådan egenskap, borde på grund därav tillerkännas högre pensionsbelopp än blott och bart pensionsbeloppet för lärarinna, funne överstyrelsen synnerligen billigt, om så skedde. Ifrågavarande föreståndarinnebefattning måste ju anses vara av mycket stor betydelse och kräva särskilt framstående egenskaper i olika avseenden hos innehavarinnan.

Överstyrelsen ville för jämförelses skull erinra därom, att högsta pensionsbeloppet för en första lärarinna vid statsamskola för närvarande utginge med ett belopp, som med 400 kronor överstege motsvarande belopp för en vanlig ämneslärarinna. Ävenledes syntes i detta sammanhang kunna erinras därom, att 1912 års Riksdag på framställning av Kungl. Maj:t beslutit höja pensionsunderlaget för rektorer vid de allmänna läroverken och att nämnda höjning avsågs skola motsvara en del av det av kommunerna åt rektor lämnade hyresbidraget eller av hyresvärdet å den av kommunen åt rektor lämnade bostaden. Samma förmån hade 1913 års Riksdag tillerkänt rektor vid högre lärarinneseminariet.

Det arvode, en biträdande föreståndarinna vid högre lärarinneseminariet åtnjöte förutom sin avlöning som ordinarie ämneslärarinna, utgjorde enligt gällande bestämmelser fri bostad eller hyresersättning med 750 kronor årligen. Det vore enligt överstyrelsens förmenande lämpligt, om en del av nämnda arvodesbelopp finge ingå i pensionsunderlaget för biträdande föreståndarinna, vilken vid sin avgång efter uppnådd pensionsålder innehaft förordnande som sådan exempelvis i tio år, och det syntes kunna ifrågasättas, om ej, med hänsyn tagen till förhållandet mellan avlöning och pensionsunderlag i åtskilliga andra fall, detta tillägg å pensionsunderlaget borde beräknas till åtminstone 400 kronor.

Vad nu emellertid Hildur Djurberg särskilt vidkomme, ifrågasattes för henne endast en förhöjning av 290 kronor å det pensionsbelopp, vartill hon enligt gällande bestämmelser vore berättigad: I likhet med vad rektorn i sin skrivelse framhållit och under hänvisning i övrigt till vad av honom blivit anfört, ansåge även överstyrelsen, att beviljandet av det för Hildur Djurberg ifrågasatta pensionsbeloppet

skulle innebära ett rättvist erkännande av hennes synnerligen förtjänstfulla verksamhet såsom biträdande föreståndarinna vid högre lärarinneseminariet.

Efter härå erhållen remiss har statskontoret den 25 november 1913 yttrat sig i ärendet och därvid anförde:

På grund av vad av handlingarna inhämtats samt med stöd av civila pensionslagen § 7 hemställde statskontoret, det Kungl. Maj:t tacktes förklara Hildur Djurberg berättigad att från och med månaden näst efter den, vari avgång från tjänsten efter utgången av juni 1914 ägde rum, under sin återstående livstid åtnjuta avkortad pension till belopp motsvarande $\frac{24}{25}$ av pensionsunderlaget eller sålunda, efter föreskriven avrundning, 2,310 kronor att utgå av förslagsanslaget till pensionering av civila tjänst innehavare.

Vad åter beträffade läroverksöverstyrelsens framställning om beredande åt Hildur Djurberg i egenskap av biträdande föreståndarinna vid högre lärarinneseminariet av en tilläggs pension utöver den henne såsom ämneslärarinna författningsenligt tillkommande pensionen funne statskontoret tillräckliga skäl icke föreligga för tillstyrkande av bifall till denna framställning.

*Departements-
chefen.*

Den omständigheten, att vid bestämmandet av pensionsunderlaget för rektorn vid högre lärarinneseminariet ett visst belopp, 500 kronor, beräknas med hänsyn till rektorns rätt till hyresersättning, för närvarande 1,700 kronor, torde icke utan vidare kunna tagas till intäkt för yrkandet på särskild pensionsförmån för biträdande föreståndarinna vid seminariet. Rektorn har i denna sin egenskap sig pension tillförsäkrad, och vid bestämmandet av dess belopp har man funnit skäligt att taga hänsyn till att i hans avlöningsförmåner ingår, förutom kontanta medel, rätt till hyresersättning. För biträdande föreståndarinnan åter såsom sådan är ej någon pensionsförmån utfäst.

Likväl kan jag ej undgå att fästa ett visst avseende vid att biträdande föreståndarinnans hyresersättning verkligen utgör en särskild avlöningsform för hennes arbete såsom föreståndarinna, detta i motsats mot seminarieläroverks hyresbidrag, vilket tillkommit av andra skäl. Fördenskull och då i ärendet vitsordats, att här är fråga om en plikttrogen och förtjänstfull livsgärning på en synnerligen ansvarsfull plats och vid en läroanstalt av den vikt för hela vår kvinnliga undervisning som högre lärarinneseminariet, finner jag mig böra lämna rektorns och överstyrelsens yrkanden mitt understöd.

Jag vill därför tillstyrka, att genom ett tilläggsbelopp till den pension, som enligt gällande bestämmelser tillkommer Hildur Djurberg såsom ämneslärarinna, skänkes ett rättvist erkännande åt de förtjänster, hon inlagt om den kvinnliga lärarbildningen i sin särskilda egenskap av biträdande föreståndarinna. Mot det belopp, 290 kronor, som i avseende härå föreslagits av överstyrelsen, har jag ej anledning till erinran.

På grund av vad jag anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva,

att biträdande föreståndarinnan vid högre lärarinne-seminariet, ämneslärarinnan därstädes Hildur Djurberg må från och med månaden näst efter den, varunder, efter utgången av juni 1914, hennes anställning vid seminariet upphör, utöver henne tillkommande pension såsom ämneslärarinna, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en tilläggs-pension av 290 kronor för år räknat.

44:o.

I en till styrelsen för tekniska högskolan ställd skrivelse har specialläraren i ornamentik vid nämnda högskola, f. d. förste intendenten vid överintendentsämbetet, vice professorn Frans Gustaf Abraham Dahl hemställt, huruvida vid hans avskedstagande pension av statsmedel kunde beredas honom till belopp, som styrelsen funne lämpligt föreslå.

[39.]
Pension för
specialläraren
vid tekniska
högskolan F.
G. A. Dahl.

Med utlåtande den 13 september 1913 har styrelsen för tekniska högskolan överlämnat ifrågavarande framställning och därvid erinrat:

Sedan år 1877 hade Dahl tjänstgjort såsom extra lärare i ornamentik vid högskolan mot en avlöning av 1,350 kronor för år till och med år 1912 och sedan dess mot en avlöning av 1,800 kronor för år. Han hade utan tjänstledighet städse skött denna sin tjänstgöring med utmärkt nit och utmärkt skicklighet. På grund härav hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t måste bereda Dahl, som, enligt vad han meddelat, åtnjöte pension såsom före detta förste intendent med 3,500 kronor för år, en årlig penson av 1,350 kronor, då han lämnade sin tjänst vid högskolan.

Av handlingarna i ärendet framgår, bland annat, att Dahl är född den 13 februari 1835 samt att han den 24 november 1883 utsågs till vice professor i byggnadskonst vid akademien för de fria konsterna men aldrig varit inkallad i tjänstgöring och således ej åtnjutit vare sig lön eller arvode i denna egenskap.

Över förevarande ansökning har statskontoret den 8 november 1913 avgivit infortrat utlåtande och därvid anført:

Av de å tekniska högskolans avlöningsstat upptagna lärartjänsterna vore endast professors- och lektorstjänsterna förenade med pensionsrätt; övriga lärare å denna stat, såsom uppbärande endast arvode, saknade dylik rätt. Sökanden vore således icke berättigad till pension, utan erfordrades för beredande av pension åt honom framställning till Riksdagen.

Sökanden hade uppnått en ålder av 78 år, hade i 36 år innehaft nu ifråga-

komna befattning samt uppbure å densamma ett arvode av 1,800 kronor. Med hänsyn till sökandens långa och mycket väl vitsordade tjänstgöring vid tekniska högskolan ansåge sig statskontoret kunna tillstyrka, att någon pension även å denna befattning måtte beredas sökanden, ehuru han redan förut å allmänna indragningsstaten uppbure 3,500 kronor i pension såsom f. d. förste intendent i överintendentsämbetet.

Statskontoret hemställde fördenskull, att med tillämpning av grunderna för 16 § 2:o i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907, sådan denna paragraf lydde enligt lag den 17 juni 1908, Kungl. Maj:t täcktes genom framställning till Riksdagen bereda Dahl på grund av hans anställning vid tekniska högskolan pension å allmänna indragningsstaten till belopp av 400 kronor årligen.

*Departements-
chefen.*

Av min nu lämnade redogörelse framgår, att Dahl vid tekniska högskolan innehar befattning såsom speciallärare i ornamentik. Till de vid nämnda högskola anställda speciallärarna, vilka intill högskolans år 1911 beslutade omorganisation benämndes extra lärare, har avlöningen alltjämt utgått i form av arvode. För nu ifrågavarande befattning utgör arvodet numera 1,800 kronor. Därest Dahl varit berättigad att såsom innehavare av denna befattning uppbära pension, skulle det årliga pensionsbeloppet därför, med hänsyn till att han redan innehar annan pension, enligt gällande lagbestämmelser hava uppgått till 400 kronor eller det belopp, som av statskontoret föreslagits.

Den långa och väl vitsordade tjänstgöring, Dahl, enligt vad vederbörande betygat, fullgjort vid tekniska högskolan, synes mig vara ett starkt skäl för att åt honom också beredes den fördel, som åtnjutandet av en pension innebär. För denna min uppfattning talar ytterligare den omständigheten, att, såsom jag inhämtat, Dahl särskilt under de tidigare åren av sin tjänstgöring gjort rent personliga och för en lärare med hans jämförelsevis ringa avlöning helt visst rätt kännbara uppoffringar för anskaffande av erforderlig undervisningsmaterieell, vilket varit till stort gagn för undervisningen i hans ämne.

På grund av vad jag nu anfört får jag alltså hemställa, det Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,

att specialläraren i ornamentik vid tekniska högskolan Frans Gustaf Abraham Dahl må från och med månaden näst efter den, under vilken han avgår från sin anställning därstädes, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära — utöver honom redan tillkommande pension å 3,500 kronor såsom före detta förste intendent i överintendentsämbetet — en årlig pension av ytterligare 400 kronor.

45:o.

I skrivelse den 3 mars 1913 har styrelsen för tekniska skolan i Stockholm anfört:

Överlärarinnan Anna Rosengren hade hos styrelsen anhållit om utverkande av pension för henne, då hon avginge från sin befattning vid tekniska skolan.

Överlärarinnan Rosengren hade år 1867 antagits till underlärarinna vid dåvarande slöjdskolan och hade allt sedan denna tid varit anställd vid skolan. Under tiden före slöjdskolans omreglering hade hon tjänstgjort såsom underlärarinna åren 1867—1878 i bokföring, åren 1870—1878 i linear- och projektionsritning samt åren 1873—1878 i såväl aritmetik som skrivkonst. Vid slöjdskolans omreglering hade hon år 1879 anställts såsom underlärarinna i ämnena geometrisk konstruktionsritning samt perspektivlära och hade sedermera år 1904 förordnats till överlärarinna i förstnämnda ämne samt år 1905 i det senare. Därjämte hade hon tjänstgjort såsom underlärarinna i bokföring under åren 1879—1893 samt i välskrivning läroåret 1879—1880, varjämte hon sedan år 1905 vore anställd som underlärarinna i frihandsteckning.

Hon kunde sålunda blicka tillbaka på en tjänstgöringstid vid skolan av mer än 45 år, och det vore för styrelsen en verklig tillfredsställelse att vitsorda den utomordentliga plikttröhet samt det aldrig svikande nit och intresse, hon under denna tid städse ådagalagt vid sitt synnerligen omfattande arbete i skolans tjänst.

I arvode för sin tjänstgöring vid skolan med en tjänstgöringstid av 20 timmar i veckan uppbure hon för närvarande sammanlagt 1,610 kronor för år.

Tekniska skolans ordinarie överlärare och överlärarinnor, vilka i enlighet med § 35 i skolans stadgar av styrelsen antoges medelst förordnande, vore icke berättigade till pension. Riksdagen hade dock i särskilda fall på framställning av Kungl. Maj:t förut beviljat pension åt lärare och lärarinnor vid skolan, exempelvis år 1881 åt överläraren artisten J. Z. Blackstadius till belopp av 1,500 kronor, år 1901 åt vardera av överlärarna F. T. Liljebblad och H. Nerpin med 2,000 kronor, år 1904 åt överlärarinnan Amalia Wilhelmina Eleonora Brandt med 900 kronor samt år 1911 åt överläraren professor O. P. U. Arborelius med 500 kronor.

Vid sådant förhållande och då Anna Rosengren under år 1914 fyllde 65 år samt, såsom av det förut sagda torde framgå, kunde åberopa sig på ett synnerligen långt och gagnande arbete i det allmännas tjänst, vore det enligt styrelsens förmenande med rätt och billighet överensstämmande, om hon genom beviljande av pension kunde komma i åtnjutande av en välförtjänt och behövlig vila från sitt mångåriga och nitiska arbete vid skolan. Styrelsen hemställde därför, att Kungl. Maj:t täcktes åt överlärarinnan Rosengren utverka pension vid avskedstagandet till ett belopp motsvarande $\frac{3}{4}$ av hennes nuvarande inkomst vid skolan eller sålunda i runt tal 1,200 kronor.

I ärendet har ingivits dels frejdbetyg för Anna Rosengren, utvisande att hon är född den 3 maj 1849, dels ock ett av styrelsens kassaförvaltare utfärdat intyg, utvisande att Anna Rosengren för sin

Bihang till Riksdagens protokoll 1914. 1 saml.

7

[40.]

*Pension åt
över-
lärarinnan
vid tekniska
skolan i Stock-
holm Anna
Rosengren.*

tjänstgöring uppbär följande arvoden, nämligen såsom överlärarinna vid kvinnliga avdelningen 700 kronor, vartill kommer en provisorisk löneförbättring för år 1913 av 140 kronor, samt såsom underlärarinna vid samma avdelning 770 kronor, tillsammans alltså 1,610 kronor.

Statskontoret, som den 11 april 1913 avgivit infordrat utlåtande i detta ärende, har därvid tillstyrkt, att pension måtte beviljas Anna Rosengren. I fråga om pensionens storlek har statskontoret anfört:

Beträffande det föreslagna pensionsbeloppet, 1,200 kronor, motsvarande i runt tal $\frac{3}{4}$ av hennes avlöning, ville statskontoret, med erinran därom att enligt bestämmelse i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 pensionsunderlaget och således också högsta möjliga pensionsbeloppet för tjänst innehavare, vars avlöning icke vore delad i lön och tjänstgöringspenningar eller ortstillägg, skulle utgöra $\frac{2}{3}$ av avlöningen, framhålla, att det enligt statskontorets mening icke funnes fog för att i nu förevarande fall avpassa pensionsbeloppet efter annan än den sålunda angivna beräkningsgrunden. Icke heller syntes i föregående, i detta ärende åberopade fall, då pensioner beviljats befattningshavare vid nämnda läroanstalt, en beräkningsgrund hava tillämpats, ledande till ett högre belopp än som motsvarat $\frac{2}{3}$ av vederbörandes avlöning. Pensionsbeloppet syntes därför också i nu förevarande fall böra begränsas till $\frac{2}{3}$ av avlöningen och alltså efter avrundning till närmast högre tiotal bestämmas till 1,080 kronor.

*Departements-
chefen.*

Såsom styrelsen för tekniska skolan erinrat, har Riksdagen redan i åtskilliga fall beviljat pension åt befattningshavare vid nämnda läroanstalt, vilka icke utan vidare varit berättigade till sådan förmån. Alla skäl synas mig tala för, att pension beredes även överlärarinnan Rosengren, då hon efter ett nära halvsekellångt, synnerligen väl vitsordat arbete lämnar sina befattningar vid skolan.

I avseende på pensionens belopp ansluter jag mig till statskontoret. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva,

att överlärarinnan vid tekniska skolan i Stockholm Anna Rosengren må från och med månaden näst efter den, under vilken hon upphör med sin verksamhet vid nämnda skola, under sin återstående livstid uppbära pension å allmänna indragningsstaten till belopp av 1,080 kronor årligen.

46:o.

Med utlåtande den 20 oktober 1913 har läroverksöverstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat en av rektorn vid högre allmänna läroverket i Malmö gjord framställning om beredande av pension åt vaktmästaren vid nämnda läroverk Bengt Holmqvist. [41.]
Pension åt
vaktmästaren
B. Holmqvist.

Rektorns framställning var föranledd av Holmqvists skriftligen gjorda begäran om rektors medverkan för utverkande av pension åt Holmqvist vid hans avgång, vilken Holmqvist önskade måtte få ske med utgången av september 1914. Vid denna tidpunkt skulle Holmqvist hava varit i tjänst i jämnt 49 år. Han hade nämligen antagits i läroverkets tjänst den 1 oktober 1865, därvid han dock till en början eller till den 1 mars 1870 tjänstgjort som biträde åt dåvarande vaktmästaren samt såsom konservator vid läroverkets ganska betydliga zoologiska museum.

Rektorn vitsordade i sin skrivelse de av Holmqvist lämnade uppgifterna.

Rektor anförde vidare, att enligt hans egen erfarenhet och andras utsago Holmqvist med största nit, plikttrohet och omtanke fullgjort de mycket skiftande och ofta mödosamma åligganden, som varit förenade med Holmqvists vaktmästar-tjänst, till vilken under åtskilliga år räknats även sysslan som konservator vid det stora zoologiska museum, som tillföre varit förenat med läroverket men numera övergått till staden. Det vore en sällsynt ihärdig, trogen och arbetsfylld livsgärning, som Holmqvist hade bakom sig, och han vore i hög grad värd den sorgfrihet på ålderdomen, som genom en pension skulle vinnas. Rektor föresloge i detta avseende en pension av 800 kronor för år.

Vid framställningen hava fogats *dels* frejdbetyg, utvisande, att Holmqvist är född den 24 januari 1844, *dels* ett av vederbörande skol-läkare utfärdat intyg, att Holmqvist lider av vänstersidigt ljumskbräck, *dels* ett av rektor meddelat intyg därom, att Holmqvists lön, efter att under många år utgått med 1,000 kronor, år 1904 höjts till 1,200 kronor och år 1908 till nuvarande belopp 1,500 kronor, att Holmqvist dessutom åtnjöte förmån av fri bostad samt att han för tillfället vore utan försörjningsplikt mot någon men eventuellt hade att motse, att ett par åldriga syskon bleve av honom beroende för sin nödtorft, *dels* ock slutligen avskrift av Holmqvists deklaration för sin taxering år 1913, varav inhämtas, att hans sammanlagda inkomst av arbete år 1912 uppgick till 2,117 kronor samt att hans förmögenhet vid utgången av sistnämnda år icke översteg 15,500 kronor, därav 15,000 kronor belöpte sig på en fastighet i Malmö.

I sitt ovannämnda utlåtande har läroverksöverstyrelsen anfört:

Med hänsyn därtill, att Riksdagen uti åtskilliga fall beviljat pension åt vaktmästare vid allmänt läroverk, samt till de sakförhållanden, som förut anförts, syntes pension även uti ifrågavarande fall böra beviljas. Den omständigheten, att Holmqvist, såsom av handlingarna framginge, icke vore alldeles obemedlad, syntes icke böra utgöra något hinder för att han erhöle det bidrag till sitt uppehälle och det erkännande av sin långvariga och trogna verksamhet, som beviljande av pension åt honom skulle innebära.

Beträffande det eventuella beloppet av pensionen erinrade överstyrelsen därom, att överstyrelsen i skrivelse den 12 september 1911 angående en av Sveriges allmänna vaktmästarförening gjord ansökning i fråga om vissa ändringar i de för vaktmästarna vid de allmänna läroverken gällande bestämmelserna om anställning i tjänst m. m. för vaktmästare av den pensionsklass, sökanden skulle hava tillhört, föresloge ett årligt pensionsbelopp av 1,000 kronor, detta under förutsättning bland annat, att kostnaden för sådan vaktmästares pensionering bestritts genom mot pensionsbeloppet svarande bidrag av pensionstagaren själv såväl som av vederbörande läroverk och staten. För nu i tjänst varande vaktmästare av nämnda klass, vilka uppnått 65 års ålder och räknade 30 tjänstår och för vilka intet bidrag till pension förut erlagts, beräknades en statspension av 500 kronor.

Till sistnämnda belopp, 500 kronor, hade även pensionsbeloppet bestämts vid de tillfällen, då Riksdagen förut tillerkänt pension åt vaktmästare vid högre allmänt läroverk. Under sådana förhållanden torde även i detta fall sistnämnda belopp böra föreslås.

Statskontoret, som den 5 november 1913 avgivit infordrat utlåtande i detta ärende, har därvid förklarat sig icke hava något att erinra mot överstyrelsens i ärendet framlagda förslag.

*Departements-
chefen.*

Såsom läroverksöverstyrelsen erinrat, har Sveriges allmänna vaktmästarförening framställt förslag bland annat även om pensionering av vaktmästare vid de allmänna läroverken. Berörda skrivelse blev av läroverksöverstyrelsen jämte eget utlåtande överlämnad till Kungl. Maj:t. Med anledning av överstyrelsens förslag om upprättande av en särskild pensionsanstalt, benämnd »läroverksvaktmästarnas pensionsanstalt» och ställd under förvaltning av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning, har ärendet sedermera remitterats till sagda direktion. Denna myndighet avgav sitt yttrande i april 1912. Jämväl statskontoret har erhållit befallning att yttra sig i ämnet. Statskontoret har likväl ännu icke inkommit med utlåtande. Enligt vad jag inhämtat beror detta förnämligast på den av 1912 års Riksdag framställda begäran om en allsidig utredning, huruvida och på vilka grunder en centralisering av pensionsanstalter, understödda av staten, lämpligen må kunna genomföras. Denna utredning är igångsatt men ännu ej slutförd.

Under alla förhållanden lärer den i övrigt svårlösta frågan om läroverksvaktmästarnas allmänna pensionering icke kunna föreläggas 1914 års Riksdag.

Fördenskull och då Riksdagen förut vid olika tillfällen beviljat pension åt vaktmästare vid allmänna läroverk med av överstyrelsen nu ifrågasatt belopp, vill jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,

att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Malmö Bengt Holmqvist må från och med månaden näst efter den, i vilken han varder entledigad från sin vaktmästarsyssla, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp av 500 kronor årligen.

47:o.

I en till Kungl. Maj:t ingiven ansökning har innehavaren av vaktmästarbefattningen vid Katarina realskola i Stockholm Margareta Nordlund, född Andersdotter, anhållit om en pension av 400 kronor om året, räknat från den dag hon erhöle avsked från sin befattning.

[42.]
*Pension åt
vaktmästaren
Margareta
Nordlund.*

Vid ansökningen voro fogade

- 1) frejdbetyg, utvisande att Margareta Nordlund är född den 9 juli 1845;
- 2) läkarbetyg, utvisande att hon lider av hjärtmuskelinflammation och är oförmögen att uppehålla sin plats som vaktmästare vid nämnda skola;
- 3) ett av före detta rektorn vid Katarina lägre allmänna läroverk C. Björling utfärdat intyg, varav framgår

att Margareta Nordlund från år 1878 till år 1884 ensam bestritt vaktmästarsysslan vid läroverket, medan hennes dåvarande man, Anders Johansson, som dött år 1880, under åren 1878—1880 varit upptagen av annat arbete,

att hon under en stor del av åren 1884—1902, då hon varit gift med S. Nordlund, till största delen skött vaktmästargöromålen vid sagda läroverk, under det hennes man hade arbete vid stenhuggeri, men sedermera, då han av sagt sig sistnämnda sysselsättning, med honom delat göromålen vid skolan,

att hon efter mannens död år 1902 ensam förestått vaktmästarsysslan till år 1905, samt

att hon alltid med nit och omsorg fullgjort sina åligganden;

4) ett av nuvarande rektorn vid Katarina realskola Sten Boije utfärdat intyg, däri Boije i anslutning till nyssnämnda av hans i juli 1905 avgångne närmaste företrädare i rektorsämbetet avgivna intyg vitsordat,

att Margareta Nordlund under hans rektorstid fortfarande varit och ännu vore anställd som vaktmästare vid läroverket,

att hon hela tiden haft och fortfarande hade skyldighet att, där så behövdes, med av henne själv bekostad hjälp förutom de egentliga vaktmästargöromålen sköta

städning och eldning i läroverkets samtliga lokaler med undantag av »annexet» i nr 22 Tjärhovsgatan,

att hennes avlöningsförmåner varit och vore, förutom husrum, vedbrand och delvis lyse, kontant 1,400 kronor, därav 500 kronor beräknade för gymnastiksalens eldning och städning, samt

att hon alltid fullgjort sina åligganden med nit och omsorg.

Efter härå erhållen remiss har läroverksöverstyrelsen den 10 november 1913 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anför:

Med hänsyn därtill, att Riksdagen uti åtskilliga fall beviljat pension åt vaktmästare vid allmänt läroverk, samt till de sakförhållanden, som i ärendet föreläge, syntes pension även uti ifrågavarande fall böra beviljas. Beträffande det eventuella beloppet av pensionen erinrade överstyrelsen om sitt av mig i det föregående under punkten 46:o omförmälda förslag rörande pensionering av läroverksvaktmästare. Enligt detta förslag skulle för nu i tjänst varande vaktmästare av den klass, sökanden tillhörde, vid uppnådda 65 levnads- och 30 tjänstår samt under förutsättning, att intet bidrag till pension förut erlagts, beräknas en statspension av 500 kronor.

Till sistnämnda belopp, 500 kronor, hade även pensionsbeloppet bestämts vid de tillfällen, då Riksdagen förut tillerkänt pension åt vaktmästare vid högre allmänt läroverk, under det att vid de tillfällen, då vaktmästare vid realskola erhållit pension av Riksdagen, pensionsbeloppet bestämts till 400 kronor årligen. Överstyrelsen anmärkte även, att vid ett tillfälle pensionsbeloppet för en kvinnlig vaktmästare vid läroanstalt under överstyrelsens inseende bestämts till 400 kronor, nämligen år 1906, då Riksdagen åt vaktmästaren och portvakten vid högre lärarinneseminarieret änkan Margareta Andersson beviljat pension till nämnda belopp.

Överstyrelsen hemställde sålunda, med stöd av vad som anförts, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva, att Margareta Nordlund måtte få komma i åtnjutande av pension till belopp av 400 kronor årligen.

Vid överstyrelsens utlåtande var fogat ett av överstyrelsen infordrat, av vederbörande roteman utfärdat intyg, utvisande att Margareta Nordlund saknade egna medel samt underhåll och vård av annan.

Vidare har statskontoret den 18 november 1913 yttrat sig i ärendet och därvid såsom sin mening uttalat, att statskontoret på grund av föreliggande omständigheter ansåge billigt, att någon pension beredd Margareta Nordlund, när hon till följd av ålder och sjuklighet icke längre kunde kvarstå vid befattningen, samt att statskontoret beträffande beloppet biträdde det av läroverksöverstyrelsen framställda förslaget.

*Departements-
chefen.*

Såsom av det anförda framgår, har Margareta Nordlund, som är över 68 år gammal och i mer än 35 år handhaft göromål, hörande till ifrågavarande vaktmästarsyssla, ensam bestritt densamma i omkring 17 år. Jag finner det vara billigt, att hon efter upphörande av sitt långvariga och trogna arbete i det allmännas tjänst erhåller understöd av statsmedel, och har intet att erinra mot storleken av det utav henne

begärda beloppet. Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,

att vaktmästaren vid Katarina realskola i Stockholm Margareta Nordlund, född Andersdotter, må från och med månaden näst efter den, under vilken hon bliver entledigad från vaktmästarbefattningen vid sagda skola, under sin återstående livstid å allmänna in-
dragningsstaten uppbära en årlig pension av 400 kronor.

Statsrådet Berg anförde vidare:

85:o.

I en till Kungl. Maj:t ställd ansökning har styrelsen för föreningen till minne av konung Oscar I och drottning Josefina anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes bereda direktören för föreningens åkerbrukskoloni Hall Fredrik Fant en årlig pension av 4,000 kronor att av honom uppbäras från och med månaden näst efter den, då han efter uppnådda 63 levnadsår erhåller avsked från direktörsbefattningen.

[43.]
*Pension åt
direktören för
åkerbruks-
kolonien Hall
F. Fant.*

Till stöd för framställningen har styrelsen anfört:

Fant, som är född den 6 mars 1852 och år 1870 avlade mogenhetsexamen vid högre allmänna läroverket i Uppsala, inträdde i statens tjänst den 29 maj 1874, då han av fängvårdsstyrelsen förordnades till skolföreståndare vid fängelserna å Långholmen. Den 4 november 1878 konstituerades han till bevakningsbefälhavare vid kronohäktet å Långholmen. Från denna befattning erhöll han på begäran avsked den 1 augusti 1888, sedan han från och med den 1 februari 1882 utan avbrott åtnjutit ledighet för tjänstgöring såsom direktör vid åkerbrukskolonien Hall, vilken sistberörda befattning han alltsedan nämnda den 1 februari 1882 innehåft.

Kolonien Hall, som tillkommit på enskilt initiativ och genom enskild offervillighet, har till uppgift att tillgodose ett viktigt statsändamål och har under sitt nära 38-åriga arbete kunnat utföra en för samhället i hög grad gagnande verksamhet. Ledningen av en så betydande anstalt har ställt mycket stora krav på dess föreståndare. Det har varit hans uppgift att leda, ordna och övervaka uppfostringsarbetet för den stora skara av vanartade gossar, som varit anförtrodd åt anstaltens vård, och att därvid vinnlägga sig om att själv lära känna dem alla samt med kännedom om deras individuella anlag söka på dem utöva en uppfostrande inverkan. Det har ålegat honom att oavlåtligen tillse, att de många befattningshavarna vid kolonien nitiskt och med förstånd fullgöra de var och en av dem tillkommande uppgifter; därjämte har han haft att övervaka skötseln av anstaltens jordbruk och att handhava den betydande förvaltningen i övrigt. Det torde vara

sällan, man finner hos en person förenade de egenskaper, som erfordras för att tillfredsställande fylla en plats, på vilken man ställer så mångskiftande anspråk. Det har emellertid lyckats Fant att såväl under anstaltens krävande utvecklingsår som sedan under lång tid på ett framgångsrikt sätt leda denna anstalt samt där alltjämt genomföra förbättringar såväl i uppfostringsarbetet som i yttre anordningar. Att Fant på ett synnerligen förtjänstfullt sätt skött sin befattning, vill styrelsen på grund av långvarig kännedom om förhållandena vitsorda, och samma omdöme har uttalats av de många sakkunniga personer, som tagit kännedom om verksamheten vid Hall.

Då Fant, som uppnått den ålder, att man kan tänka sig, att den tid ej är så avlägsen, då hans krafter ej längre räcka till för det slitande arbetet å denna plats, vars innehavare ej lämpligen kunnat beredas tillfälle till åtnjutande av årlig semester, måste styrelsen givetvis söka bereda honom rätt till pension vid avskedstagandet. Och då föreningens tillgångar icke medgiva bestridandet av den därmed förenade utgiften, lär ej annan utväg stå till buds än att äska pensionens utgående av allmänna medel. Detta synes med så mycket större skäl kunna ske, då Fants verksamhet ägnats åt främjande av ett viktigt statsändamål, vilket, om det ej av föreningen tillgodosetts, måst av statsverket bekostas, och då han för att, efter anmodan av dåvarande chefen för fångvårdsstyrelsen, övertaga sin nuvarande befattning lämnade sitt arbete i statens tjänst och därmed en säker utsikt till befordran och rätt till pension.

Då för tillfredsställande ledning av anstalten och ej minst för disciplinens upprätthållande bland den vanartiga ungdom, som skall där uppfostras, det är av vikt, att föreståndaren är i besittning av oförminskad arbetskraft och spänstighet samt behåller oförminskat intresse för sitt kall, är det angeläget, att Fant beredes möjlighet att avgå från befattningen, innan hans krafter försvagats. Styrelsen anser därför, att pensionsåldern för honom, liksom för innehavarna av vissa andra allmänna befattningar, bör inträda tidigare än den för civila tjänstemän i regeln bestämda; och att pension må kunna utgå från och med den tid, då Fant uppnått 63 år, då han kommer att innehava i statens och föreningens tjänst tillhopa i det närmaste 41 tjänstår.

Vad pensionens belopp beträffar torde denna, då Fants lön, utom bostad och andra naturaförmåner, utgjort 6,000 kronor, böra bestämmas till 4,000 kronor, vilket synes så mycket skäligare, som Fant, därest han kvarstått i fångvårdens tjänst, utan tvivel nått en befattning, som medfört pension till detta belopp. Enligt den av 1910 års Riksdag för fångvårdsstaten antagna avlöningsstaten åtnjuta direktörerna vid centralfängelset å Långholmen och vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö, efter intjänata ålderstillägg, samma kontanta avlöning som Fant. Såväl nämnda direktörer som direktörerna vid övriga centralfängelser äro efter ålderstilläggens och fulla tjänstårs ernående tillförsäkrade pension av 4,000 kronor årligen.

Statskontoret har i infortrat utlåtande den 26 november 1913 yttrat:

Ehuru icke statsinstitution i egentlig mening, hade dock åkerbrukskolonien Hall till uppgift att främja ett viktigt statsändamål, vilket, om det icke på annat sätt tillgodosetts, med största sannolikhet måst bekostas av statsverket.

Den krävande befattningen såsom koloniens direktör hade Fant, enligt vad styrelsen för föreningen till minne av konung Oscar I och drottning Josefina vitsordade, på ett synnerligen förtjänstfullt sätt under en lång följd av år skött, varför det syntes statskontoret rättvist, att åt Fant, när hans krafter icke längre räckte till för utförande av det med direktörsbefattningen förenade ansträngande arbetet, bereddes pension av statsmedel, särskilt vid det förhållande att han lämnat innehavd befattning vid fängvården och befodringsutsikter därstädes för att helt kunna ägna sig åt skötseln av åkerbrukskolonien Hall.

Det föreslagna pensionsbeloppet, 4,000 kronor, syntes i förhållande till den av Fant åtnjutna avlöningen vara väl avvägt, och finge statskontoret fördensskull hemställa, det Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgiva, att Fant finge från och med månaden näst efter den, vari han efter uppnådda 63 levnadsår avginge från befattningen, under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 4,000 kronor.

I likhet med statskontoret anser jag, att Fants verksamhet såsom föreståndare för åkerbrukskolonien Hall varit av sådan art, att pension av statsmedel bör beredas honom. Jag har icke något att erinra mot storleken av det begärda pensionsbeloppet, 4,000 kronor, och anser lämpligt, att pensionen må kunna utgå efter uppnådda 63 levnadsår. I sistberörda hänseende tillåter jag mig erinra dels därom, att Fant då skulle hava i det närmaste 41 tjänstår i statens och föreningens tjänst, dels ock därom, att enligt civila pensionslagen åtskilliga befattningshavare äro berättigade till pension redan vid 62 levnads- och 30 tjänstår.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,

att direktören för åkerbrukskolonien Hall Fredrik Fant må från och med månaden näst efter den, vari han efter uppnådda 63 levnadsår avgår från sin ifrågasvarande befattning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 4,000 kronor.

86:o.

Hos Kungl. Maj:t har läraren i slöjd vid Gävleborgs läns landstings sinnesslöanstalt i Höghammar vid Bollnäs *Per Edvard Moström* anhållit att få vinna delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa utan hinder därav, att framställning om hans inträde i kassan icke skett inom stadgad tid.

[6.]
*Delaktighet i
folkskollärar-
nas änke- och
pupillkassa
för P. E.
Moström.*

Moström har därvid anført, hurusom, med stöd av kungl. kungörelsen den 22 juni 1911 angående delaktighet i dövstumläraernas pensionsanstalt och folkskolläraernas änke- och pupillkassa för lärarpersonalen vid statsunderstödda sinnesslöanstalter, år 1912 för hans slöjdläraryrbesättning medgivits delaktighet i nämnda pensionsanstalt. Då framställning om denna delaktighet gjorts, hade emellertid av förbiseende icke tillika anmälts Moströms önskan att vinna delaktighet i berörda änke- och pupillkassa, och härigenom hade den tid, inom vilken sådan ansökan jämlikt kungörelsen skulle ske, försuttits.

Styrelsen för Gävleborgs läns landstings sinnesslöanstalt har i avgivnet yttrande anført:

Moström hade inför styrelsen uttryckt önskan att vinna delaktighet i folkskolläraernas änke- och pupillkassa, samtidigt som fråga uppstått om lärarpersonalens vid sinnesslöanstalten delaktighet i dövstumläraernas pensionsanstalt. Genom ett beklagligt förbiseende hade styrelsen emellertid icke kommit att i tid ingå till direktionen för änke- och pupillkassan med Moströms anhållan, och när saken ånyo kommit på tal, hade den stadgade tiden varit försuttet. På grund av vad sålunda förekommit ville styrelsen på det varmaste tillstyrka bifall till Moströms ansöknings.

Jämväl inspektören över sinnesslöanstalterna har tillstyrkt ansöknings.

Direktionen över folkskolläraernas änke- och pupillkassa har i yttrande den 20 september 1913 anført:

Med avseende å vad handlingarna innehölle rörande anledningen till sökandens uraktlåtenhet att inom föreskriven tid hos direktionen anmäla sig till delaktighet i änke- och pupillkassan hade direktionen emellertid intet att erinra mot bifall till nu förevarande ansöknings under den jämväl av sökanden själv angivna förutsättningen, att det ålades honom att för inträde i kassan erlægga behöriga pensionsavgifter till densamma för tiden från och med år 1912.

*Departements-
chefen.*

Den åsyftade bestämmelsen i ovanberörda kungörelse innehåller, att rättighet att vara delägare i folkskolläraernas änke- och pupillkassa skulle tillkomma en var manlig tjänst innehavare vid statsunderstödd sinnesslöanstalt, som vid den tid, då kungörelsen trädde i kraft, eller den 1 januari 1912, innehade tjänst, för vilken vederbörande styrelse vunne delaktighet i dövstumläraernas pensionsanstalt, under villkor att ansökan om delaktighet skedde hos kassans direktion inom utgången av det år, varunder styrelsen för tjänsten vunnit delaktighet i pensionsanstalten. Då denna bestämmelse torde avsett allenast att förekomma, att tjänst innehavare skulle kunna vinna inträde i änke- och pupillkassan vid en avsevärt senare tidpunkt, än hans tjänst finge delaktighet i pensionsanstalten, synes vid det förhållande, att framställning om Moströms inträde i kassan skett endast några få månader för sent, tillmötesgående

av hans önskan om inträde i kassan kunna ur nu berörda synpunkt väl försvaras. Härtill kommer, att, enligt vad i ärendet upplysts, försummelsen icke varit hans egen. Emellertid erfordras för bifall till den gjorda ansökningen Riksdagens medverkan. Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,

att läraren i slöjd vid Gävleborgs läns landstings sinnesslöanstalt i Höghammar vid Bollnäs Per Edvard Moström må, utan hinder därav att framställning om delaktighet för honom i folkskollärarnas änke- och pupillkassa icke skett inom stadgad tid, vinna dylik delaktighet, under villkor att Moström till kassan erlägger behöriga pensionsavgifter för tiden från och med år 1912.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 2:o, 25:o—28:o, 42:o—47:o, 85:o samt 86:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Hemming Gadd.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19
december 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde vidare.

[7.]
Tillfälliga
understöd åt
pensionerade
kronojägare.

På extra stat under tionde huvudtiteln har Riksdagen för vart och ett av åren 1912 och 1913 uppfört ett förslagsanslag av 4,000 kronor samt för år 1914 ett dylikt anslag av 3,600 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, under villkor att understöd ej finge tilldelas annan än den, som styrkte sig vara i behövande omständigheter och antingen erhållit avsked med pension från allmänna indragningsstaten till belopp understigande 500 kronor, eller ock under år 1908 erhållit avsked med avkortad pension från anslaget till pensionering av civila tjänst innehavare, samt att i avseende å understödets storlek skulle iakttagas, att detsamma jämte den utgående pensionen icke finge tillsammans överstiga 500 kronor.

Av det för år 1913 anvisade anslaget tilldelade Kungl. Maj:t understöd åt 36 kronojägare med tillhopa 3,695 kronor. Av dessa 36 kronojägare hava under år 1913 tre avlidit och åt de kvarlevande 33 jämte ytterligare en kronojägare har Kungl. Maj:t, i anledning av därom inkomna ansökningar, genom beslut förut denna dag av anslaget för år 1914 beviljat understöd med sammanlagt 3,495 kronor.

Även för år 1915 torde ett förslagsanslag för enahanda ändamål böra uppföras på extra stat under tionde huvudtiteln och torde det lämpligen kunna nedsättas till förslagsvis 3,400 kronor. Någon ändring i villkoren för rätt att komma i åtnjutande av understöd av förevarande slag ifrågasätter jag ej.

Under återopande härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å extra stat under tionde huvudtiteln för år 1915 uppföra ett förslagsanslag av 3,400 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, under villkor att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter och antingen erhållit avsked med pension från allmänna indragningsstaten till belopp understigande 500 kronor, eller ock under år 1908 erhållit avsked med avkortad pension från anslaget till pensionering av civila tjänst innehavare, samt att i avseende å understödets storlek iakttages, att detsamma jämte den utgående pensionen icke må tillsammans överstiga 500 kronor.

I denna hemställan förenade sig statsrådets övriga ledamöter.

Vad statsrådet sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen bifalla med föreskrift tillika, att utdrag av protokollet skulle tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:
Curt Rohtlieb.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19
december 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

[8 och 9.]

*Ang.
dels höjning
av ordinarie
anslaget för
bidrag till
pensionering
av änkor och
barn efter
befäl och
underbefäl
med vederlikar
vid armén,*

Departementschefen, statsrådet Bergström, anförde härefter:
»1883 års Riksdag beviljade enligt skrivelse den 13 juni 1883
ett årligt bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och
underbefäl med vederlikar vid armén. Detta bidrag skulle utgå med
1 $\frac{1}{2}$ procent årligen på summan av de löner och beklädnadsbidrag, vilka
enligt gällande stater kunde läggas till grund för bestämmandet av
fyllnadspension.

Ifrågavarande anslag, som tillgodokommer även änkor och barn
efter sådana krigsmän, som överflyttats från armén till kustartilleriet

men bibehållits vid sin delaktighet i arméns änke- och pupillkassa, är naturligtvis av ordinarie natur, men då det skall beräknas »enligt gällande stater», har det pläгат giva anledning till även ett årligt extra ordinarie anslag. Eftersom staterna för samma år, det ordinarie anslaget avser, icke äro kända vid den tidpunkt då anslaget begäres, plägar nämligen detta bestämmas enligt föregående års stater; och plägar därefter Riksdagen ett följande år vidtaga nödig rättelse, vilken, då staterna nästan ständigt ökas, plägar bestå i ett särskilt extra ordinarie anslag såsom tillägg till föregående års ordinarie.

dels ock ett därmed sammanhängande extra ordinarie anslag.

Sälunda beviljade 1913 års Riksdag dels ett ordinarie anslag, som, beräknat enligt 1912 års stater, uppgick till 121,452 kronor, dels ock å extra ordinarie stat 723 kronor till förstärkande av det ordinarie anslag, som 1912 års Riksdag beviljat.

Direktionen över arméns pensionskassa har nu i skrivelse den 29 oktober 1913 anmält, att med hänsyn till 1913 års stater bör det ordinarie anslaget beräknas till 122,190 kronor. På sedvanligt sätt har direktionen därefter lagt detta belopp till grund för det ordinarie anslag, som 1914 års Riksdag bör bevilja, och för det extra ordinarie anslag, som av samma Riksdag bör äskas till fyllande av det utav föregående Riksdag beviljade ordinarie anslaget. Direktionen har nämligen begärt, att det ordinarie anslaget för år 1915 höjes med 738 kronor till 122,190 kronor och att såsom extra ordinarie anslag för samma år anvisas ett belopp av 738 kronor.

Uti avgivet utlåtande har *arméförvaltningen* icke haft något att anmärka mot de av direktionen föreslagna beräkningarna rörande nu anmälda anslagsbehov.

Jag får i anslutning härtill hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att höja det under riksstatens tionde huvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

nu	kronor 121,452:—
med	» 738:—
till	kronor 122,190:—

dels ock att till förstärkande av det i 1914 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag å extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 738 kronor.»

*Departements-
chefen.*

Tionde huvudtiteln: bil. 4.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Erik von Horn.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Bergström, anförde härefter:

»I en följd av år har Riksdagen å extra stat beviljat ett förslags-
anslag dels till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensio-
nering och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de av Riksdagen
godkända grunder för sådana pensioners utgående. År 1907 fastställdes
detta anslag till 2,350,000 kronor, med vilket belopp det sedermera
årligen beviljades, till dess 1911 års Riksdag, på Kungl. Maj:ts därom
gjorda framställning, vari påvisades, att anslaget under de senare åren
varje år överskridits med avsevärda belopp, höjde anslaget till 2,850,000
kronor. Med detta belopp utgick anslaget sedermera, till dess 1913
års Riksdag, på Kungl. Maj:ts framställning, höjde anslaget till 3,000,000
kronor. Liksom föregående år tillförbands pensionskassan att till gen-

Bihang till Riksdagens protokoll 1914. 1 saml.

[10.]

Ang.
extra anslag
till upprätt-
hållande av
arméns pen-
sionskassas
egen pensio-
nering med
fastställda
pensions-
belopp samt
till fyllnads-
pensioner.

gäld under anslagsåret avstå de densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna.

Direktionen över arméns pensionskassa har nu uti skrivelse den 29 oktober 1913 hemställt, att detta anslag även för år 1915 måtte uppföras med 3,000,000 kronor.

Arméförvaltningens civila departement har uti den 11 november 1913 avgivet yttrande instämt i denna hemställan.

Jag har emellertid från direktionen över arméns pensionskassa infordrat uppgift angående beloppet av utgifterna från anslaget under år 1913; och med anledning av vad direktionen till svar härå meddelat såväl angående nämnda belopp som angående den årliga utgiftsökningen under de senare åren, torde medelsbehovet för år 1915 böra upptagas till 3,300,000 kronor. Jag hemställer därför, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att under riksstatens tionde huvudtitel å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag av 3,300,000 kronor, att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.»

Till denna departementschefens, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:
Gunnar Åkerman.

*Utdrag ur protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19
december 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Bergström, anförde härefter:

»Uti den till 1907 års Riksdag avlätna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att å extra stat under tionde huvudtiteln för år 1908 uppföra ett förslagsanslag av 34,360 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén under villkor:

att understöd ej måtte tilldelas annan än den, som styrkt sig vara i behövande omständigheter och före år 1902 erhållit avsked med pension från arméns pensionskassa eller, på grund av punkt 8 i kungl. cirkuläret den 22 juni 1877, från allmänna indragningsstaten, samt

[11.]

Ang. extra
anslag till
utdelande av
tillfälliga
understöd åt
avskedade
underoffi-
cerare och
vederlikar vid
armén.

att i avseende å understödets belopp iakttoges, att för den, vilkens pension och fyllnadspension icke uppginge till 200 kronor, understödet icke måtte tillsammans med pensionen och fyllnadspensionen överstiga 300 kronor, och att till annan pensionär understöd icke måtte utgå med högre belopp än 100 kronor eller tillsammans med pension och fyllnadspension överstiga 600 kronor.

Berörda framställning blev av Riksdagen bifallen.

Då det för varje år erforderliga anslagsbeloppet för nu ifrågavarande ändamål är beroende på antalet understödsbehövande underofficerare och storleken av deras pensioner, anbefalldes direktionen över arméns pensionskassa i kungl. brev den 18 oktober 1907 att årligen till Kungl. Maj:t avlämna uppgift angående det anslagsbelopp, som för nästpåföljande år kunde beräknas för ifrågavarande ändamål erforderligt med hänsyn till de under löpande året utbetalda belopp samt de understödstagare, som under året avlidit eller eljest såsom behöriga sökande avgått.

På grundvalen av dylika uppgifter, som därefter årligen infordrats, har Kungl. Maj:t sedermera äskat och Riksdagen för åren 1909, 1910, 1911, 1912, 1913 och 1914 å extra stat beviljat ett förslagsanslag å respektive 34,360, 30,620, 28,131, 26,231, 24,131 och 23,200 kronor.

Uti underdånig skrivelse den 29 oktober 1913 har nu *direktionen över arméns pensionskassa* meddelat, att av de personer, som år 1912 vid beräkning av anslagsbehovet för år 1914 upptagits såsom eventuella sökande av understöd från detta anslag, 11 avlidit. Högsta möjliga understödsbelopp, verkliga eller beräknade, hade för dessa uppgått till sammanlagt 1,060 kronor. Direktionen ansåge därför, att ifrågavarande anslag för år 1915 borde uppföras med allenast 22,000 kronor.

*Departements-
chefen.* Då det icke torde vara något att erinra emot förevarande framställning, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att under riksstatens tionde huvudtitel å extra stat för år 1915 bevilja ett förslagsanslag av 22,000 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén i enlighet med de av Kungl. Maj:t med 1907 års Riksdag bestämda grunder.»

Till denna departementschefens, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans

Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Erik von Horn.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

[12.]
Ang.
förhöjning i
gratialen åt
avskedat
manskap.

Departementschefen, statsrådet Bergström, anförde vidare:

»Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 3 september 1912 hava särskilda sakkunniga varit tillkallade för att biträda med verkställande av utredning och avgivande av förslag rörande höjning av de till avskedat manskap vid armén och flottan från Vadstena krigsmanshuskassa och flottans pensionskassa utgående underhåll och pensioner.

Den 9 innevarande månad hava de sakkunniga avgivit betänkande och förslag i ämnet beträffande avskedat manskap vid armén.

Över detta förslag hava yttranden inforrats från vederbörande myndigheter, men yttrandena hava ännu ej inkommit.

Frågan synes mig emellertid, med hänsyn till det behjärtansvärda syftet därmed, böra göras till föremål för prövning av nästa års Riksdag, och då för ändamålet kan förutsättas komma att erfordras en ökning med omkring 500,000 kronor i det å ordinarie stat under tionde huvud-

titeln uppförda anslaget å 294,000 kronor till 'förhöjning i gratialen åt avskedat manskap', får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att i avbidan på den proposition, som kan komma att avlätas i ämnet, beräkna en *ökning* av detta anslag

nu	kronor 294,000: —
med	» 500,000: —
till	kronor 794,000: —»

Till vad departementschefen sålunda hemställt, tacktes, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Gunnar Åkerman.

Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 december 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCEOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSSVÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

[13.]

*Ang.
 anslag för
 utdelande av
 tillfälligt
 understöd åt
 f. d. förråds-
 vaktmästare.*

Departementschefen, statsrådet Bergström, anförde:

»Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition beviljade 1913 års Riksdag under tionde huvudtiteln å extra stat för år 1914 ett anslag av 1,812 kronor för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

att understöd ej tilldelades annan än den, som styrkte sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för envar bestämdes till sådant belopp, att det jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa uppginge till 300 kronor.

Beträffande förvaltningen av omförmälda anslag föreskrev Kungl. Maj:t i brev till arméförvaltningen den 4 juli 1913, att det skulle åligga arméförvaltningen att årligen inom den tid, då de till statsregleringen

hörande ärenden borde vara till Kungl. Maj:t inkomna, till Kungl. Maj:t avlämna uppgift angående *dels* de personer, vilka under det löpande året åtnjutit understöd från ifrågavarande anslag, *dels* de till dessa personer utbetalade belopp, *dels* de understödstagare, vilka under året avlidit eller eljest såsom behöriga sökande avgått, *dels ock* det anslagsbelopp, som kunde beräknas för nästpåföljande år bliva erforderligt för ifrågavarande ändamål.

I underdånig skrivelse den 30 september 1913 har nu *arméförvaltningen* anmält, att samtliga f. d. förrådsvaktmästare utom f. d. förrådsvaktmästaren vid Västernorrlands regemente A. Witlock, vilken ej befunne sig i behövande omständigheter, under 1913 redan uppburit eller komme att tilldelas understöd från ifrågavarande anslag envar med 151 kronor eller tillhopa 1,661 kronor, *samt att* samtliga berörda understödstagare ännu levde och finge anses vara i behov av understöd under 1915. Det belopp, som för ifrågavarande ändamål kunde beräknas bliva erforderligt för år 1915, utgjorde således 1,661 kronor, och hemställde arméförvaltningen, att förevarande anslag i följd därav måtte för år 1915 upptagas till sistnämnda belopp.

Då jag icke har något att erinra häremot, får jag hemställa, det *Departements-*
chefen.
Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att under tionde huvudtiteln å extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 1,661 kronor för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för envar bestämmes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppgår till trehundra kronor.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:
Erik von Horn.

Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 december 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSSVÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Larsson:

[14 och] Till 1908 års Riksdag gjorde Kongl. Maj:t framställning om att
 15.] Riksdagen måtte bevilja flottans pensionskassa bidrag av statsmedel
 Ang. motsvarande 1 1/2 procent årligen på summan av de avlöningsförmåner,
 förhöjning av som enligt gällande stadganden kunde läggas till grund vid bestämmande
 anslaget av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid flottan,
 för bidrag till samt för sådant ändamål å riksstatens tionde huvudtitel för år 1909
 flottans uppöra under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratial-
 pensionskassas fond.» ett ordinarie anslag av 35,000 kronor.

Riksdagen, som ansåg med billighet överensstämmande, att flottans pensionskassas gratialfond i likhet med arméns änke- och pillkassa

finge av statsverket erhålla ett bidrag beräknat efter 1 ½ procent av summan av ovanberörda avlöningsförmåner, eller i runt tal 35,000 kronor, fann emellertid det nya statsanslaget böra för det dåvarande begränsas till det belopp, som erfordrades för att gratialkassan, inberäknat ett redan då till gratialfonden utgående årligt anslag av statsverket å 16,650 kronor till ersättning för mistade inkomster för pensionskassans gratialfond, finge åtnjuta ett statsbidrag av sammanlagt 35,000 kronor, eller till 18,350 kronor, och uppförde Riksdagen i anslutning härtill under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» å riksstaten för år 1909 ett ordinarie anslag av 18,350 kronor.

På framställning av Kungl. Maj:t har detta anslag sedermera år för år höjts och i riksstaten för år 1914 upptagits till ett belopp av 26,100 kronor.

Nu har direktionen över flottans pensionskassa i underdånig skrivelse den 17 oktober 1913, med överlämnande av uppgift å beloppet av de avlöningsförmåner för år 1914, som enligt gällande stadganden kunna läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid pensionering genom flottans pensionskassa, anhållit, att till nästkommande års Riksdag måtte göras framställning om att flottans pensionskassas gratialfond finge år 1915 komma i åtnjutande av anslag, beräknat efter 1 ½ procent på berörda avlöningsförmåner 2,854,577 kronor 32 öre till 42,818 kronor 66 öre.

Marinförvaltningen har i häröver den 12 november 1913 avgivet utlåtande icke haft något annat att erinra mot direktionens framställning än att den av direktionen lämnade uppgiften angående avlöningsförmåner rätteligen bort upptaga för marinförvaltningens tjänstemän ålders- tillägg till ett belopp av 5,500 kronor i stället för 6,000 kronor samt för mariningenjörkåren av direktionen ej beräknat ålderstillägg till ett belopp av 8,000 kronor, vid vilket förhållande uppgiftens slutsumma skulle utgöra 2,862,077 kronor 32 öre, därå 1 ½ procent utgör 42,931 kronor 16 öre.

För ifrågavarande ändamål skulle alltså, utöver anslaget till ersättning för mistade inkomster för flottans pensionskassas gratialfond å 16,650 kronor, erfordras ett belopp av 26,281 kronor 16 öre och torde därför det under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» uppförda ordinarie anslag nu utgående med 26,100 kronor böra för år 1915 höjas med i jämnat tal 200 kronor.

Ett lika stort belopp synes mig emellertid böra å extra stat för samma år anvisas till förstärkande av det i 1914 års riksstat för ifrågavarande ändamål uppförda ordinarie anslag.

Jag får alltså tillstyrka, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

dels att höja det under riksstatens tionde huvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond

nu	kronor 26,100: —
med	» 200: —
till	kronor 26,300: —

dels ock att, till förstärkande av det i 1914 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag, å extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 200 kronor.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Alfr. Stuart.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28
november 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Larsson anförde härefter:

Enligt § 12 i nådiga kungörelsen den 27 juni 1902 angående antagning, utbildning och pensionering av reservbefäl för flottan är reservofficer vid flottan, som erhållit avsked i vederbörlig ordning, därest han fullgjort stadgad tjänstgöringsskyldighet, berättigad att efter uppnådda 55 års ålder under sin återstående livstid åtnjuta årlig pension till belopp av 300 kronor. Avsked enligt nämnda kungörelse meddelas reservofficer vid flottan efter utgången av det år, varunder han fyller 40 år.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av chefen för kustartilleriet överlämnad ansökning har löjtnanten i kustartilleriets reserv Erik Johan Hjalmar Andersson, vilken, född år 1882, den 30 oktober 1903 utnämns till underlöjtnant och den 30 oktober 1908 till löjtnant i nämnda reserv,

[16.]

*Ang. rätt
till pension
för löjtnanten
i kustartil-
leriets reserv
E. J. H. An-
dersson.*

anhållit att i pensionshänseende bliva likställd med flottans reservofficerare.

Sökanden har till stöd för sin framställning anfört huvudsakligen följande.

Den 5 juni 1901 antogs sökanden till reservofficersvolontär vid Vaxholms artillerikår och blev sedermera vid kustartilleriets bildande den 1 januari 1902 överflyttad till detta vapen, vilket förbällande för honom, då vid kustartilleriet någon reservofficersinstitution icke bildades, medfört och även framdeles, om inga åtgärder vidtoges, kunde komma att medföra ekonomisk förlust. Om sökanden nämligen beretts tillfälle att kvarstanna vid armén, hade han varit berättigad åtnjuta dels vid utnämning till reservunderlöjtnant ett belopp av 500 kronor till ekiperingshjälp, dels vid uppnådda 55 års ålder en årlig pension av 300 kronor, under det han vid sin utnämning till underlöjtnant i kustartilleriets reserv icke erhöll ekiperingshjälp och för närvarande icke vore berättigad till erhållande av pension.

Vid bedömande av sökandens hemställen att uti ifrågavarande hänseende bliva likställd med reservofficer vid flottan syntes en jämförelse mellan en dylik officers tjänstgöring och den tjänstgöring, som av sökanden fullgjorts, böra verkställas.

En reservofficer vid flottan underginge en ettårig utbildningskurs och vore därefter skyldig att genomgå en repetitionsövning om högst 6 månader (under senare år omkring 5 månader), således en sammanlagd tjänstgöring av högst 18, i regel 17 månader. För sökandens utbildning till officer hade han varit i tjänst följande tider:

$\frac{5}{6}$ 1901— $\frac{15}{11}$ 1902	17 månader 10 dagar
$\frac{16}{5}$ 1903— $\frac{30}{9}$ 1903	4 » 15 »
	Summa 21 månader 25 dagar.

Dessutom hade han under följande tider varit tjänstledig för studier för avläggande av reservofficersexamen, nämligen:

$\frac{16}{11}$ 1902— $\frac{15}{5}$ 1903	6 månader —
$\frac{1}{10}$ 1903— $\frac{26}{10}$ 1903	— 26 dagar
	Summa 6 månader 26 dagar.

Då ämnenas omfång i reservofficersexamen överstigit motsvarande ämnens omfång i de av sökanden vid regementet genomgångna skolorna, hade sökanden under denna tid icke kunnat i nämnvärd mån

ägna sig åt annan sysselsättning än ifrågavarande studier, och bleve således den tid, som måst av honom användas för utbildning till officer i reserven, 28 månader och 21 dagar.

Såsom officer hade han sedermera tjänstgjort tre särskilda gånger, nämligen:

$16/7$ 1904— $20/8$ 1904	1 månad	5 dagar
$28/8$ 1906— $29/9$ 1906	1 »	7 »
$14/9$ 1908— $29/9$ 1908	—	16 »

Summa 2 månader 28 dagar.

Inalles hade sökanden således dels för sin utbildning till officer, dels för tjänstgöring såsom officer tillsatt 31 månader 19 dagar och sålunda nära dubbelt så lång tid, som av flottans reservofficerare krävdes.

Sökanden hade alltså utan egen tillskyndan kommit i sin nuvarande i ekonomiskt hänseende oförmånliga ställning och därjämte tjänstgjort sammanlagt nära dubbelt så lång tid som för reservofficer vid flottan vore föreskrivet.

Förevarande framställning har tillstyrkts såväl av chefen för Vaxholms kustartilleriregemente som av chefen för kustartilleriet.

I ärendet hava vidare underdåniga utlåtanden avgivits dels den 11 april 1913 av marinförvaltningen, som jämväl tillstyrkt nådigt bifall till ansökningsen, och dels den 10 november samma år av statskontoret.

Sistnämnda ämbetsverk har anfört följande:

Genom sin transport från anställning vid Vaxholms artillerikår till beställning såsom officer i kustartilleriets reserv hade sökanden gått förlustig den utsikt till pension, som han jämlikt nådiga förordningen angående ersättning åt personal tillhörande arméns reserver den 30 december 1898 förut ägt, och hade således genom sin ofrivilliga förflyttning i pensionshänseende kommit i en sämre ställning än om han fått kvarstanna vid truppförband tillhörande armén. Vid sådant förhållande syntes rättvist och billigt, att sökanden bereddes möjlighet att återfå den utan hans förskyllan honom frångångna pensionsrätten.

Statskontoret har därför, enär vid kustartilleriet någon reservofficersinstitution icke funnes inrättad, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte begära Riksdagens medgivande att sökanden i pensionshänseende bleve likställd med för flottan utbildade reservofficerare.

Departements-
chefens yt-
rande.

Av vad sålunda förekommit synes framgå, att sökanden Andersson har fullgjort tjänstgöring, motsvarande den reservofficer vid flottan åliggande utbildningskurs och repetitionsövning. Vid sådant förhållande finner jag, i likhet med de myndigheter, som yttrat sig i föreliggande fråga, att sökanden bör beredas rätt till pension i överensstämmelse med vad som i sådant avseende gäller i fråga om reservofficer vid flottan. Därav bör då följa, att sökanden, för att efter erhållet avsked komma i åtnjutande av dylik pension, har att behörigen iakttaga de skyldigheter med avseende å inställelse i händelse av krig eller större rustning m. m., som i omförmälda nådiga kungörelse den 27 juni 1902 stadgats såsom villkor för reservofficers vid flottan pensionsrätt.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva

att löjtnanten i kustartilleriets reserv Erik Johan Hjalmar Andersson må tillerkännas enahanda rätt till pension, som enligt nådiga kungörelsen den 27 juni 1902 angående antagning, utbildning och pensionering av reservbefäl för flottan tillkommer reservofficer vid flottan.

Vad departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter gilla och bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

R. Sundin.

Utdrag av protokollet över sjöförsvärsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSSVÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Larsson yttrade härefter:

De jämlikt nådigt bemyndigande den 3 september 1912 tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning och avgivande av förslag beträffande ifrågasatt höjning av de till avskedat manskap vid armén och flottan utgående underhåll och pensioner hava den 9 december 1913 avgivit ett betänkande i ärendet beträffande arméns avskedade manskap. Däremot har något betänkande i fråga om flottans avskedade manskap ännu ej avgivits; men hava de sakkunniga under hand meddelat uppgift å den ökning i det å tionde huvudtiteln upptagna förslagsanslaget »till pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap», som skulle föranledas av de sakkunnigas förslag angående förbättring av pensioner åt f. d. båtsmän och marinsoldater, beträffande vilka manskapsklasser de sakkunnigas utredning uppgivits vara färdig. Denna ökning har av de sakkunniga angivits till 110,600 kronor.

[17.]
*Ang. höjning
 av förslags-
 anslaget till
 pensionering
 av flottans och
 lotsverkets
 gemenskap.*

Jämte det jag anhåller att, efter det fullständig utredning i nu förevarande fråga inkommit, få ånyo anmäla densamma inför Eders Kungl. Maj:t, på det att slutlig framställning må kunna göras till Riksdagen, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, i avvaktan på den proposition angående förbättring av pensioner åt avskedat manskap från marinen, Kungl. Maj:t må komma att till Riksdagen avlåta, i det å ordinarie stat under tionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap, nu 189,600 kronor, måtte beräknas en förhöjning av 110,600 kronor och anslaget i dess helhet sålunda beräknas till 300,200 kronor.

Till vad departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

Utdrag av protokollet över sjöförsvärsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 november 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Larsson:

Direktionen över flottans pensionskassa har till Eders Kungl. Maj:ts prövning överlämnat särskilda av förre båtsmännen vid Norrlands 2:a kompani nr 58 Anders Frövall Frilén och nr 136 Johan Petter Bergström Näs samt vid Norrlands 4:e kompani nr 102 Erik Abraham Haller Nylander gjorda ansökningar att komma i åtnjutande av pension; och har direktionen därvid anført bland annat följande.

Frilén vore född den 3 augusti 1858 och avskedades den 17 september 1897 efter en tjänstetid av 21 $\frac{6}{12}$ år, därav 19 år 1 månad 14 dagar från 20 års ålder, och med vitsord att han under tjänstetiden sig redligt och utmärkt väl skickat.

[18.]
 Angående
 pension till
 förre båts-
 mannen A. F.
 Frilén m. fl.

Näs vore född den 6 januari 1856 och avskedades den 4 oktober 1895 efter en tjänstetid av $22\frac{4}{12}$ år, därav 19 år 8 månader 28 dagar från 20 års ålder, och med vitsord att han under tjänstetiden sig redligt och väl skickat.

Nylander vore född den 21 juli 1858 och avskedades den 2 april 1898 efter en tjänstetid av $22\frac{6}{12}$ år, därav 19 år 8 månader 12 dagar från 20 års ålder, och med vitsord att han under tjänstetiden sig redligt och utmärkt väl skickat.

Enär sökandena icke tjänat i 20 år från 20 års ålder, kunde direktionen reglementsenligt icke tilldela dem någon pension; men då de emellertid tjänat kronan över 20 år, ehuru en del av denna tjänstetid intjänats innan de uppnått 20 års ålder, hemställde direktionen i underdånighet, att de måtte få tilldelas pension såsom hade de tjänat i 20 år räknat från 20 års ålder.

Enligt § 85 av Kungl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och reglemente angående styrelsen och förvaltningen av amiralitetskrigsmanskassan den 26 oktober 1838 erfordras för att båtsman må kunna tilldelas pension i femte eller lägsta klassen, att han uppnått 55 levnadsår och innehar 20 tjänsteår från 20 års ålder.

Vid 1859—1860 års riksmöte framlade Kungl. Maj:t förslag om förbättrade pensioner för flottans gemenskap, varvid förutsattes, att de i nyssnämnda reglemente fastställda grunder fortfarande skulle vara gällande; och beslöt Riksdagen att, med bifall till pensioneringsförslaget, anvisa ett av Kungl. Maj:t äskat årligt kreditiv att för ändamålet användas. Härefter utfärdades nådigt cirkulär den 20 november 1860 angående förbättrade pensioner för flottans gemenskap m. m., enligt vilket cirkulär, som ännu äger tillämpning i fråga om båtsmän, pension för båtsman i femte klassen utgör 30 kronor.

Sökandena äro, såsom direktionen över flottans pensionskassa anført, reglementsenligt icke berättigade till erhållande av någon pension, men billighetsskäl synas mig tala för att de, i likhet med vad tidigare i dylika fall ägt rum, därav må komma i åtnjutande. I sådan händelse lära med tillämpning av nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909 angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedat manskap, sökandena jämväl få åtnjuta höjning av pensionen med 25 kronor årligen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva

att förre båtsmännen vid Norrlands 2:a kompani nr 58 Anders Frövall Frilén och nr 136 Johan Petter Bergström Näs samt vid Norr-

lands 4:e kompani nr 102 Erik Abraham Haller Nylander må tilldelas pension såsom hade de tjänat i tjugu år från tjugu års ålder räknat.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Elis Rahmn.

Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 december 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSVÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

[19.]
 Ang. tillfälligt understöd åt f. d. daglönare vid marinen.

Departementschefen, statsrådet Larsson anförde:
 Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition uppförde 1913 års Riksdag under tionde huvudtiteln å extra stat för år 1914 ett förslagsanslag av 24,230 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än de, som meddelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:
 att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt
 att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalid-

underhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har nu i skrivelse den 15 innevarande december meddelat, att för år 1915 ett förslagsanslag av 22,200 kronor beräknades vara erforderligt för utdelande av dylika understöd ävensom att direktionen icke funnit något att erinra emot de fastställda bestämmelserna för rätt att komma i åtnjutande av förevarande understöd.

Även för år 1915 torde ett förslagsanslag för enahanda ändamål böra uppföras å extra stat under tionde huvudtiteln. På grund av direktionens nyssberörda uppgift föreslår jag, att anslaget för år 1915 bestämmes till 22,200 kronor. Någon ändring i villkoren för rätt att komma i åtnjutande av understöd av förevarande slag lär ej böra ifrågasättas.

Under åberopande härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1915 under tionde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag av 22,200 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än de, som meddelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910 under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

Till vad departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av stats-

Tionde huvudtiteln: bil. 13.

rådets övriga ledamöter, lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Jacob Seth.

Utdrag av protokollet över sjöförsvärens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Larsson anförde därefter:

På sätt framgår av Kungl. Maj:ts beslut denna dag rörande framställningarna till Riksdagen under femte huvudtiteln, avser Kungl. Maj:t att, om möjligt, till innevarande års riksdag avlåta proposition om lönerreglering för personalen vid lots- och fyrinrättningarna. Genomförandet av en dylik lönerreglering torde även komma att medföra ökade krav på statskassan för bestridande av ersättning åt personal å övergångs- och indragningsstat samt gäldande av kostnader för pensionering, livräntor och understöd. Dessa motsedda utgifter, vilka böra påföras tionde huvudtiteln, kunna av skäl, som anförts under femte huvudtiteln med avseende å ifrågasatt lönerreglering, icke nu tillförlitligt angivas.

Bihang till Riksdagens protokoll 1914. 1 saml.

[20.]
 Ökade utgifter å pensions- och indragningsstaten till följd av ifrågasatt lönerreglering för personalen vid lots- och fyrinrättningen.

Med ledning av uttalanden dels av särskilt tillkallade sakkunniga, vilka den 15 mars 1913 avgivit betänkande angående omförmälda löneroglering, och dels av lotsstyrelsen i utlåtande i samma ämne den 27 oktober 1913, anser jag emellertid ett belopp av 185,000 kronor för här ifrågasvarande ändamål nu böra tagas i beräkning vid framställningarna under tionde huvudtiteln i fråga om anslagsbehoven för år 1915.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna, Kungl. Maj:t må komma att avlåta till Riksdagen, såsom höjning i pensioneringskostnader m. m. för personalen vid lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna bland de *extra anslagen* under tionde huvudtiteln beräkna ett belopp av 185,000 kronor.

Till vad departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott onsdagen den 31 december 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSWÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Departementschefen statsrådet Sandström anförde:

1:o)

»I en den 23 april 1913 avlåten skrivelse har fängvårdsstyrelsen hos Kungl. Maj:t hemställt om beredande av årligt understöd åt f. d. predikanten vid tvångsarbetsanstalten och kronohäktet i Norrköping Wilhelm Arbin.

Arbin är född den 6 april 1856. Sedan han prästvigt 1880 och därefter tjänstgjort inom Linköpings stift huvudsakligen såsom förordnad å prästerliga befattningar inom församlingarna, utnämndes han 1890 till komminister i Risinge församling. Där kvarblev han till 1896, då han den 20 april konstituerades och förordnades att från och med den

[21.]

Ang.
 pension åt
 f. d. predi-
 kanten vid
 tvångsarbets-
 anstalten och
 kronohäktet i
 Norrköping
 W. Arbin.

I maj tills vidare vara predikant vid centralfängelset och kronohäktet i Norrköping. I denna befattning vid fängvårdsanstalterna i Norrköping, av vilka centralfängelset ombildats till tvångsarbetsanstalt för kvinnor, verkade Arbin till 1906. Från och med den 16 november 1906 åtnjöt han oavbruten tjänstledighet för sjukdom, tills han den 16 augusti 1909 på egen begäran erhöll avsked från befattningen, räknat från den 16 nästföljande september. Arbin är gift och har två barn, en 21-årig son och en 18-årig dotter.

Medan Arbin tjänstgjorde vid Norrköpingsfängelserna, uppbar han ett arvode av 2,000 kronor för år, vartill efter 5 års tjänst kom ett ålderstillägg å 500 kronor. Därjämte åtnjöt han hyresersättning med 900 kronor och vedanslag, beräknat efter upphandlingspriset för 15 kubikmeter björkved och 8 kubikmeter barrved, i följd varav hans årliga inkomst av tjänsten efter ålderstilläggets intjänande uppgick till över 3,500 kronor. Då en fjärdedel av arvodet jämte ålderstillägget utgjorde tjänstgöringspenningar, som han under tjänstledighet icke fick uppbära, frångick honom under berörda tid, då han av sjukdom var hindrad att sköta tjänsten, ett belopp av 625 kronor om året, så att hans tjänsteinkomst minskades till omkring 2,900 kronor.

De vid fängvården anställda prästerliga tjänstemännen hava ej pensionsrätt.

I en den 18 april 1913 dagtecknad skrivelse anhöll Arbins hustru Agda Arbin, född Holmberg, hos fängvårdsstyrelsen, att styrelsen ville ingå till Kungl. Maj:t med begäran om något understöd för hennes man, att årligen utgå till dess han möjligen bleve så återställd till hälsan, att han åter kunde försörja sig och sin familj. Om anledningen till denna anhållan meddelade hustru Arbin:

Mannens iråkade sjukdom hade orsakats av överansträngning. Då han begärt sitt entledigande ur fängvårdens tjänst, hade detta avgörande steg tagits under inflytande av samvetsbetänkligheter, i det att han ansett, att befattningen måste lida av att fortfarande uppehållas av vikarie. Härtill hade kommit, att enskild person lovat sörja för familjens uppehälle, till dess mannens hälsa åter tillåte honom att inträda i prästerlig tjänstgöring. Denne person hade emellertid själv råkat på obestånd, och från 1913 års början vore makarna Arbin i fullständig saknad av existensmedel. Själv vore hustru Arbin till följd av sjukdom urständsat att bidra till makarnas uppehälle.

Särskilda, av professorn F. Lennmalm i april och maj 1913 utfärdade intyg innehålla, att Arbin, som sedan 7 år lidit och fortfarande lede av kronisk nervsjukdom, på grund därav icke kunde med något arbete bidra till familjens underhåll, att han efter all sannolikhet icke vidare

bleve arbetsför och att han icke själv kunde taga hand om vården av sina ekonomiska angelägenheter.

Hustru Arbins uppgifter om den huvudsakliga anledningen till mannens avskedstagande, om makarnas ekonomiska trångmål och om hennes egen oförmåga att bidra till familjens försörjning bestyrkas i ett av kyrkoherden F. Hammarsten, kontraktsprosten Ch. Meurling och rote-mannen C. E. Schröder avgivet intyg.

I sin skrivelse den 23 april 1913 har fängvårdsstyrelsen, med överlämnande av handlingarna i ärendet (utom det först i maj 1913 utfärdade läkarintyget, däri uttalande gjorts angående Arbins framtida arbetsförhet), anfört följande:

I sin ansökan om entledigande hade Arbin anfört, att, då han efter nära tre års tjänstledighet ännu icke återvunnit hälsa och krafter, han trodde sig handla i enlighet med Guds vilja, när han avsåg sig predikantbefattningen, på det att tjänsten icke längre skulle behöva uppehållas genom vikarie utan skulle kunna besättas med ny ordinarie innehavare, som helt kunde ägna sig åt sin uppgift.

Enligt de av överläkaren vid Stockholms hospital, professorn Bror Gadelius utfärdade intyg, som varit fogade vid Arbins varje halvt år upprepade ansökningar om tjänstledighet, hade Arbin åren 1906—1907 genomgått ett svårare nervöst och psykiskt lidande med åtföljande kroppslig utmattning. När nu Arbin i anförda ordalag begärt sitt avsked, syntes han hava varit i mera eller mindre mån påverkad av detta sitt nedsatta psykiska tillstånd och näppeligen varit i stånd att överblicka de ödesdigra ekonomiska följderna för honom själv och familjen av det steg, han tagit. Då Arbin varit försedd med konstitutorial å predikanttjänsten, hade han nämligen tvivelsutan varit berättigad att under sin iråkade sjukdom allt fort kvarstå i befattningen med tillgodonjutande av den avlöning, gällande stat och lönevillkor anvisade.

Den föreliggande ansöknings funne styrelsen synnerligen behjärtansvärd. I den nödställda belägenhet, vari Arbin blivit försatt efter en fängvårdstjänstgöring, i vilken han ådagalagt framstående skicklighet, varmt nit och uppoffrande trohet, syntes ett ingripande från statens sida väl påkallat. Under sin tjänstgöringstid hade Arbin vid sidan av tjänstegöromålen utövat en omfattande hjälpverksamhet för de kvinnor, som frigåves från tvångsarbetsanstalten. Han hade med medel, som han själv anskaffat eller tillskjutit, anordnat och skött ett upptagningshem för dem. Med visshet kunde antagas, att den överansträngning, som såväl härav som av tjänstearbetet följt, och den sinnesbörda, som besvikelserna i skyddsarbetet pålagt honom, väsentligen bidragit till den sjukdom, varav han nedbrutits. Den omständigheten, att Arbin i samvetsöm pliktkänsla, över hövan skärpt av denna hans psykiska sjukdom, trott sig böra till fängvårdens gagn avsäga sig en för hans nödortft behövlig löneinkomst, till vilken han även under sjukdom varit för sin återstående livstid berättigad, hade visserligen försatt staten i den rättsliga ställningen att icke vidare mot honom hava andra förpliktelser än mot alla fattiga och nödlidande. Men det syntes styrelsen, att en moralisk skyldighet för det allmänna kvarstode att icke helt begagna sig av den uppoffring, en tjänare sålunda under

andra förhållanden velat göra. Arbins avskedstagande hade i varje fall för kronan medfört en ej obetydlig besparing.

Vid beräkningen av det sökta bidragets storlek syntes det belopp, som enligt den under tiden för Arbins anställning vid fångvården tillämpade avlöningsstaten och de för civila tjänstemän gällande pensionsbestämmelserna skulle kommit Arbin till godo, om han varit såsom civil tjänsteman pensionsberättigad, skäligen kunna tagas till jämförelse.

Under nämnda förutsättning skulle pensionen, där Arbin uppnått stadgade levnads- och tjänstår, hava utgått med tre fjärdedelar av hans arvode med ålders- tillägg eller 1,875 kronor. När Arbin erhållit avsked, hade han likväl hunnit allenast femtiotre levnads- och i fångvården tretton tjänstår. Lagen angående civila tjänst- innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 tillerkände pensionsberättigad tjänstinnehavare, som icke uppnått stadgad levnadsålder men, efter att under fem på varandra följande år i följd av sjukdom varit ur stånd att tjänstgöra, funnits vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen, pension icke understigande 75 procent av hel pension. I analogi härmed skulle Arbin under enahanda omständigheter kunnat påräkna en årlig pension av omkring 1,400 kronor.

Vidare har fångvårdsstyrelsen erinrat, att en avsevärd förbättring i löneförmåner enligt 1910 års lönereglering för fångvårdsstaten tillkommit innehavaren av ifrågavarande befattning, men att, enär Arbin redan avgått, då den nya avlöningsstaten trätt i tillämpning, något avseende ej kunde vid den föreliggande frågans avgörande fästas vid den förhöjda avlöningen.

Fångvårdsstyrelsens hemställan är, att Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning därom, att Arbin måtte beviljas ett understöd av 1,400 kronor för år, att utgå från och med år 1913 tills vidare, så länge Arbin vore oförmögen att försörja sig och sin familj.

I utlåtande, som statskontoret, efter remiss, den 19 maj 1913 avgivit i anledning av fångvårdsstyrelsens framställning, har statskontoret yttrat:

På grund av vad i ärendet förekommit och då av professorn Lennmalms senare intyg, vilket ingivits till statskontoret, framginge, att Arbin efter all sannolikhet icke vidare bleve arbetsför, syntes det, som skulle synnerligen goda skäl föreligga för beredande åt Arbin av ett årligt understöd för hans återstående livstid. Statskontoret, som i fråga om beloppet icke hade något att erinra mot fångvårdsstyrelsens förslag, tvekade därför icke att förorda en framställning till Riksdagen i sådant syfte. Den nödställda belägenhet, vari Arbin och hans familj befunne sig, gjorde det synnerligen önskligt, att understödet kunde tillgodokomma honom redan under år 1913. Då det emellertid torde vara för sent att framlägga ärendet för den vid tiden för avgivandet av statskontorets utlåtande församlade riksdagen, finge statskontoret hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes dels bemyndiga statskontoret att under förskottstitel av omhänderhavande medel åt Arbin tills vidare utbetala ett understöd till belopp av 1,400 kronor, för år räknat, dels ock i nådig

proposition föreslå Riksdagen att för Arbin å allmänna indragningsstaten uppföra en årlig pension av samma belopp, att utgå från och med år 1913.

Då ärendet anmäldes i statsrådet den 30 maj 1913 fann Kungl. Maj:t gott tilldela Arbin en nådegåva av 300 kronor, att utgå av andra huvudtiteln's anslag till extra utgifter, varjämte Kungl. Maj:t förklarade sig vilja framdeles till prövning upptaga frågan om framläggande för Riksdagen av förslag om pension åt Arbin.

De prästerliga tjänstemännen vid fängelserna hava till största delen fångvårdstjänsten såsom en bisyssla. Men vid de centrala anstalterna äro i allmänhet anställda prästmän — numera benämnda pastorer — med skyldighet att huvudsakligen ägna sig åt arbetet vid fängelset. Såsom jag redan nämnt, hava emellertid icke ens dessa pensionsrätt. I regel övergå de, efter längre eller kortare tids tjänst vid fångvården, till ordinarie prästerliga befattningar i församlingarna. Härigenom blir sörjt för deras ålderdom och även för understöd under sjukdom, som i förtid kan göra dem oförmögna till arbete. I det senare hänseendet beredes dem, så länge de kvarstå vid fångvården, viss trygghet därigenom, att fängelsebefattningarna tillsättas medelst konstitutorial.

Denna trygghet förlorade Arbin genom sitt avskedstagande, och med avseende å de omständigheter, under vilka avskedet söktes, anser jag, i likhet med såväl statskontoret som fångvårdsstyrelsen, starka skäl tala för att, då Arbin nu råkat i verklig nöd, staten lämna honom bistånd under den kommande tiden. En statspension torde här vara på sin plats, och dess belopp lär skäligen kunna, efter de för pensionsberättigade civila tjänst innehavare gällande grunder, bestämmas till 1,400 kronor årligen. Då emellertid läkaren icke intygat, att Arbin är för framtiden oförmögen till tjänstgöring, utan allenast att han med all sannolikhet icke vidare blir arbetsför, torde, i enlighet med vad stundom plägar ske, vid beviljande av pensionen böra fästas förbehåll om minskning av pensionsbeloppet eller pensionens upphörande för den händelse, att Arbin efter tillfrisknande skulle vinna anställning med avlöning av statsmedel till belopp, som tillsammans med pensionen överstiger de till 3,500 kronor för år beräknade avlöningsförmåner, Arbin åtnjöt under tjänstgöringen vid fängelserna i Norrköping.

I fråga om tiden, från vilken pensionen skall utgå, vill jag ej ifrågasätta, att den skall börja utbetalas förr än från och med innevarande år.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva, att f. d. predikanten vid tvångsarbetsanstalten och kronohäktet i Norrköping Wilhelm Arbin må från och med år 1914

under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 1,400 kronor, dock att, därest Arbin framdeles skulle erhålla anställning med avlöning av statsmedel, pensionen skall för den tid, anställningen varar, minskas i den mån den nya avlöningen, sammanlagd med pensionen, överstiger 3,500 kronor».

2:o)

[22.]
*Ang. tilläggs-
 pension åt
 direktören vid
 länsfängelset
 i Västerås
 C. O. Linde-
 blads änka.*

»Direktören vid länsfängelset i Västerås kaptenen Carl Oscar Lindeblads änka Hilda Gustafva Lindeblad, född Frölich, har till Kungl. Maj:t inkommit med ansökan om tilläggs-pension.

Angående direktören Lindeblad har fängvårdsstyrelsen i infordrat utlåtande över ansökningen lämnat följande uppgifter. Lindeblad var född den 8 juli 1844 och ägnade sig först åt militäryrket. Efter att hava avancerat till kapten övergick han 1888 i fängvårdens tjänst. Den 14 december sistnämnda år erhöll han sitt första förordnande vid fängvården, varefter han innehade förordnanden såsom bevakningsbefälhavare och direktör vid olika fängvårdsanstalter, till dess han, som den 16 april 1895 konstituerades till direktör vid dåvarande länsfängelset, numera straffängelset, i Västerås, tillträdde denna befattning, vilken han innehade till sin död den 22 januari 1909.

Lindeblad efterlämnade, utom änkan, som är född 1843, en dotter, född 1876, samt två söner, födda 1879 och 1880. Bouppteckningen visade en behållning i boet av omkring 6,000 kronor. Detta överskott har emellertid huvudsakligen uppkommit därigenom, att boets andel i några lantfastigheter efter taxeringsvärdet upptagits till ett belopp något överstigande den å samma andel belöpande intecknade gälden, och i bouppteckningen är anmärkt, att andelen i sagda fastigheter, vilka vore mycket förfallna, aldrig lämnat makarna Lindeblad någon inkomst.

Årliga avlöningen för direktörsbefattningen vid fängelset i Västerås var — ålderstillägg inräknade — intill år 1904 2,300 kronor samt från och med år 1904 till och med år 1910 3,800 kronor. Efter sistnämnda år uppgår avlöningen jämte ålderstillägg till 5,000 kronor. De änkepensioner, som enligt reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa den 21 december 1907 svara mot dessa avlöningar, äro respektive 360, 460 och 740 kronor. Nämnda reglemente blev vid sitt ikraftträdande den 1 januari 1908 tillämpligt å mannen Lindeblad såsom dittillsvarande delägare i civilstatens enskilda änke- och pupillfond. För honom skulle härvid delaktighetsbeloppet i kassan bestämmas efter de löneförmåner, som den 1 januari 1902 varit förenade med hans tjänst, dock att Linde-

blad, därest han icke redan fyllt 60 år, ägt möjlighet att mot erläggande till kassan av viss tilläggsavgift bereda sig den förhöjning i delaktighetsbeloppet, som motsvarade den från och med år 1904 inträdda ökningen av hans avlöning. Då Lindeblad den 1 januari 1908 överskridit sagda åldersgräns, var berörda möjlighet för honom utesluten, och änkans pension från änke- och pupillkassan blev alltså fastställd till allenast 360 kronor för år.

Änkan Lindeblad är fortfarande boende i Västerås och har två av barnen, nämligen dottern och den yngre sonen, hemma hos sig. Såväl änkan som denne son hava hårt drabbats av sjukdom. Ett i ärendet företett läkarbetyg innehåller, att änkan Lindeblad sedan februari 1913 vore förlamad i högra benet och högra armen, till följd varav hon ej kunde på något sätt reda sig utan hjälp av sköterska, samt att den 32-årige sonen Kristen Lindeblad, som efter hjärninflammation i tidigaste barnaåren vore i det närmaste blind, så att han ej ens såge att vägleda sig, därjämte vore lam i högra sidan med benet förkortat och armen slapp ävensom lede av epileptiska anfall. På grund av detta sitt tillstånd vore — intygar läkaren — Kristen Lindeblad icke endast absolut oförmögen att i minsta mån bidraga till sitt uppehälle utan även i behov av ständig omvårdnad, hjälp och tillsyn. Beträffande änkan Lindeblad yttrar läkaren slutligen, att någon nämnvärd förbättring i hennes tillstånd icke vore att påräkna.

I sin underdåniga ansökning, av den 26 september 1913, anhåller änkan Lindeblad, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen begära tilläggs-pension åt henne till belopp, som Kungl. Maj:t täcktes bestämma. Hon framhåller härvid den stora skillnaden mellan hennes statspension 360 kronor och mannens avlöning, som, utom förmånen av fri bostad med vedbrand, uppgått till 3,800 kronor. Vidare uppger och anför änkan Lindeblad:

Utom pensionen uppbure hon årligen 150 kronor såsom understöd från en enskild donationsfond och 300 kronor, som ur en av Västerås stads fonder tilldelats henne för den obotligt sjuke sonen. Med tillhoppa 810 kronor skulle alltså de oundgängliga utgifterna bestridas. Med anledning av sonens sjukdom hade särskild tjänarinna måst anställas och, sedan änkan Lindeblad själv förra vintern träffats av ett slaganfall, från vilket hon endast delvis tillfrisknat, även en sjuksköterska. Under dylika förhållanden kunde de omnämnda tillgångarna ej långt förslå. I någon mån förbättrades visserligen ställningen därigenom, att den hemmavarande dottern åtnjöte årligt arvode av 1,500 kronor såsom biträde å Västerås stads gas- och elektricitetsverks kontor, men förhållandena vore dock synnerligen bekymmersamma, då ju utgifter krävdes för bostad, kost åt 5 personer och kläder ävensom avlöning åt tjänarinna och sjuksköterska.

Vid ansökningen är fogat ett den 24 september 1913 dagtecknat intyg av domprosten i Västerås F. Fähræus, vilken vitsordar, att änkan Lindeblad till följd av sin och sonens sjukdom befunne sig i synnerligen tryckta omständigheter. I betraktande därjämte av hennes alltid hedrande vandel ville domprosten på det kraftigaste förorda den ansökan om understöd eller förhöjd pension, änkan Lindeblad vore sinnad att göra. Å nu nämnda intyg har instämmande tecknats av stadsfullmäktiges i Västerås ordförande M. Schenström och borgmästaren därstädes J. Karlsson.

Fångvårdsstyrelsen har i sitt utlåtande över änkan Lindeblads framställning tillstyrkt avlåtande av proposition till Riksdagen om årligt understöd åt såväl sökanden som hennes sjuke son. Beträffande understödets belopp erinrar styrelsen, att pension för änka efter innehavare av ifrågavarande direktörsbefattning numera utgjorde 740 kronor och att, om pensionsberättigat barn även funnes, pensionen höjdes med 50 procent eller 370 kronor till 1,110 kronor. Visserligen vore — yttrar styrelsen — avliden tjänstemans barn berättigat till pension endast om det vore under 21 år gammalt, men äldre son, som i likhet med Kristen Lindeblad vore absolut oförmögen att i minsta mån bidra till sitt uppehälle och krävde ständig tillsyn och vård, syntes vara i ännu större behov av understöd. Med tillkännagivande att direktören Lindeblad i sin tjänstgöring städse ådagalagt stor redbarhet, plikttröhet och nit, hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen avlåta proposition om beviljande åt hans änka för hennes återstående livstid samt åt obotligt sjuke sonen Kristen Lindeblad av ett årligt understöd till belopp av skillnaden mellan 1,110 kronor och den pension av 360 kronor, som änkan Lindeblad uppbure från civilstatens änke- och pupillkassa, eller således av 750 kronor, att utgå för änkan Lindeblad med två tredjedelar, 500 kronor, och för hennes bemälda son med en tredjedel, 250 kronor, vilket sistnämnda belopp borde få av sonen uppbäras även efter moderns död, så länge han levde, oförmögen att försörja sig själv.

Sedan ärendet vidare remitterats till statskontoret, har detta ämbetsverk i avgivet utlåtande förklarat, att ämbetsverket åtminstone icke för närvarande kunde tillstyrka pensions beredande åt Kristen Lindeblad. Ej heller kunde statskontoret — yttrar ämbetsverket — förorda tilläggs-pension åt änkan Lindeblad med det av fångvårdsstyrelsen föreslagna beloppet, såsom hänförande sig till avlönings- och pensionsförhållanden, som inträtt efter direktören Lindeblads död, men då i förevarande fall synnerligen ömmande omständigheter talade för beredande av någon

tilläggs pension åt änkan Lindeblad, ville statskontoret ifrågasätta, huruvida icke skäl kunde anses föreligga att söka hos Riksdagen utverka, att hon från och med år 1914, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, finge, utöver pensionen från änke- och pupillkassan, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 240 kronor.

Då änka efter en statens tjänsteman kommit i åtnjutande av henne författningsenligt tillkommande pension, bör tillägg till pensionsbeloppet icke ifrågasättas utan att särdeles talande skäl kunna anföras för en höjning därav. I det föreliggande fallet synas emellertid sammanstötande olyckliga omständigheter hava försatt pensionstagerskan i sådan ställning, att staten skäligen bör träda hjälpende emellan. Ur synpunkten av möjliga konsekvenser torde ett beslut härom icke böra möta betänklighet, helst om tilläggs pensionen, på sätt jag vill tillstyrka, begränsas till det av statskontoret föreslagna beloppet. Detta, sammanlagt med den nu utgående pensionen, skulle uppbringa änkan Lindeblads pensionsförmåner av statsmedel till ett årligt belopp av 600 kronor.

I fråga om Kristen Lindeblad anser jag lika med statskontoret, att åtgärd från Kungl. Maj:ts sida nu ej bör vidtagas för beredande av understöd åt honom.

Min hemställan i detta ärende är följaktligen, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen medgiva, att direktören vid länsfängelset i Västerås Carl Oscar Lindeblads änka Hilda Gustafva Lindeblad, född Frölich, må från och med år 1914, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, utöver den henne från civilstatens änke- och pupillkassa tillkommande pensionen, från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 240 kronor.»

Vad föredraganden under 1:o och 2:o här ovan, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt fann Hans Maj:t Konungen gott bifalla; och skulle utdrag av protokollet angående dessa ärenden överlämnas till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering för år 1915 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:
Israel Myrberg.

*Utdrag ur protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

[23.]

*Ang. pension
åt oldfrun
Augusta Lo-
visa Fredrika
Vilhelmina
Ahlgren.*

Departementschefen, statsrådet Bergström, anförde härefter:
»I skrivelse den 16 oktober 1913 har chefen för skjutskolan för in-
fanteriet och kavalleriet hemställt, att till 1914 års Riksdag måtte avlätas
proposition angående beviljande av ett årligt understöd av 720 kronor
åt oldfrun vid skjutskolan Augusta Lovisa Fredrika Vilhelmina Ahlgren.
Till stöd härför har anförts,
att oldfrun Ahlgren är född år 1844 och varit anställd i sin nuva-
rande befattning sedan den 1 oktober 1885,
att hon under hela sin anställning med aldrig svikande nit och
plikttrohet samt utan anmärkning fullgjort sin tjänst och att hon städse
utmärkt sig för en i allo hedrande vandel,
att emellertid hennes höga ålder i förening med tilltagande dövhet
torde inom en snar framtid göra för henne omöjligt att nöjaktigt full-
göra de oldfrun tillkommande med varje år ökade göromålen, samt

att, då skjutskolans året om tjänstgörande personal utgöres av, förutom chefen, endast oldfrun och en vaktmästare ävensom den i Stockholm bosatte redogöraren, av vilka vaktmästaren är sjuklig och endast med stor svårighet kan fullgöra honom åliggande sysslor, den nuvarande oldfruns ersättande med en yngre, fullt arbetsför person är en angelägenhet av vikt för upprätthållande av ordning och god ekonomi vid skolan.

Beträffande oldfrun Ahlgrens avlöningsförmåner har upplysts, att de ursprungligen utgjort 250 kronor, men under årens lopp undan för undan höjts, så att de nu uppgå till 720 kronor om året jämte fri bostad och vedbrand.

Framställningen har tillstyrkts av såväl *chefen för femte arméfördelningen* som *arméförvaltningens artilleridepartement*.

Statskontoret har icke funnit annat att erinra, än att det föreslagna pensionsbeloppet, 720 kronor, synes vara, i förhållande till den avlöning som av oldfrun Ahlgren uppburits, något för högt tilltaget, och har för sin del förordat ett pensionsbelopp å 500 kronor.

Även jag finner skäligt, att oldfrun Ahlgren beredes pension och ansluter mig i fråga om pensionsbeloppet till statskontorets mening. *Departements-
chefen.*

Jag får därför hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva,

att oldfrun vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet Augusta Lovisa Fredrika Vilhelmina Ahlgren må från och med månaden näst efter den, under vilken hon varder entledigad från denna sin anställning, under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 500 kronor å allmänna indragningsstaten.»

Till denna departementschefens av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Gunnar Åkerman.

*Utdrag ur protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

[24.]
*Ang. pension
åt gesällen
vid krono-
bageriet i
Stockholm
Oskar
Nikolaus
Wiström.*

Departementschefen, statsrådet Bergström, yttrade:
»Uti skrivelse den 6 oktober 1913 har chefen för arméns inten-
denturförråd i Stockholm hemställt om utverkande av en årlig pension
av 600 kronor åt gesällen vid kronobageriet i Stockholm Oskar Nikolaus
Wiström.

Till stöd härför har anförts:

att Wiström är född år 1848 och varit i tjänst vid kronobageriet
sedan den 1 februari 1885,

att Wiström, som i allmänhet åtnjutit en avlöning av omkring
1,600 kronor om året, plikttroget och villigt utfört sitt arbete och städse
iakttagit ett mönstergillt uppförande,

att han nu efter 28 års verksamhet i statens tjänst är till följd av
i hög grad nedsatta kroppskrafter och sjukdom så gott som oförmögen
till arbete, samt

att, då han därtill saknar alla tillgångar, han är ur stånd att försörja sig själv.

Arméförvaltningens intendentsdepartement har funnit det med rättvisa och billighet förenat, att Wiström beredes något understöd, och har i betraktande av här föreliggande omständigheter ansett detta icke skäliggen kunna sättas till lägre belopp än 600 kronor årligen.

Jämväl *statskontoret* har tillstyrkt framställningen.

För egen del får jag instämma med myndigheterna och hemställer alltså, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva, *Departements-
chefen.*

att gesällen vid kronobageriet i Stockholm Oskar Nikolaus Wiström må från och med månaden näst efter den, under vilken han avgår från denna sin anställning, under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 600 kronor å allmänna indragningsstaten.»

Till denna departementschefens av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställda täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:
Gunnar Åkerman.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:st Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
31 december 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

[25.]
*Ang. pension
åt musikser-
geanten C. A.
Bendixen.*

Departementschefen, statsrådet Bergström, anförde härefter:
»I underdånig skrivelse har chefen för Ålvsborgs regemente på
därom gjord framställning hemställt, att musiksergeanten av första klas-
sen vid regementet, fanjunkaren i regementet Christian August Bendixen
måtte beredas pension å allmänna indragningsstaten till belopp mot-
svarande pension och fyllnadspension.

Såsom skäl härför har anförts, att Bendixen på grund av sjukdom
varit tjänstoduglig under de senaste 4 åren och att det med hänsyn till
tjänstens krav icke kan vara önskvärt, att han kvarstår i tjänst intill
uppnådd pensionsålder.

Av ett skrivelsen bifogat läkarintyg framgår, att Bendixen lider
av kronisk hjärtsjukdom och lungemfysem samt att han till följd av
dessa sjukdomar är urståndsatt att uthärda de med tjänsten förenade
ansträngningar.

Chefen för tredje arméfördelningen har tillstyrkt framställningen.

Under anförande, att Bendixen är och för all framtid kommer att förbliva oförmögen att tjänstgöra såsom militärmusiker, har jämväl *arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse* förklarat sig biträda framställningen.

Arméns pensionskassa har i ärendet meddelat, att Bendixen, som är född den 31 augusti 1857 och varit i tjänst sedan den 1 februari 1888, alltså räknar 55 levnadsår och 25 tjänstår efter 20 åldersåret, samt att han, jämlikt 48 § i kungl. pensionsreglementet av den 26 februari 1904, följaktligen är berättigad att träda ur sin innehavande tjänst och, mot erläggande av expektansavgifter, från och med den 1 februari 1918 tillträda 180 kronor pension i 9 klassen av arméns pensionskassa. Om Bendixen nu hade uppfyllt villkoren för erhållande av fyllnadspension, skulle den hava utgått med 720 kronor, eller tillsammans med kassapensionen med ett belopp av 900 kronor årligen.

Då av handlingarna framginge, att Bendixen är på grund av sjukdom för all framtid tjänstoduglig och alltså med hänsyn till tjänstens krav syntes böra beredas tillfälle att avgå från tjänsten, har *statskontoret* hemställt, att till Riksdagen måtte avlätas proposition om beredande av pension åt Bendixen å allmänna indragningsstaten till ett belopp av 900 kronor.

På grund av vad sålunda förekommit, får jag hemställa, det *Departements-*
Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva, *chefen.*

att musiksergeanten av första klassen vid Älvsborgs regemente, fanjunkaren i regementet Christian August Bendixen må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en pension av 900 kronor årligen, att utgå från och med månaden näst efter den, varunder avsked från tjänsten varder honom beviljat.»

Till denna departementschefens av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:
Gunnar Åkerman.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28
november 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Larsson anförde härefter:

[26.]
Angående
pension åt
förra konstapel-
n vid flot-
tans poliskår
B. F. M. Elm-
bergs änka
Amalia Char-
lotta Elmberg.

Uti en till Kungl. Maj:t ställd och av varvschefen vid flottans station i Karlskrona med underdånig skrivelse den 16 augusti 1913 överlämnad ansökning har förra konstapeln vid flottans poliskår Bror Folke Magnus Elmbergs änka Amalia Charlotta Elmberg, född Håkansson, anhållit, att något gratial måtte beredas henne under hennes återstående livstid.

Av ansökningen bifogade handlingar inhämtas, bland annat, att sökandens man, som föddes den 4 februari 1844, antogs till skeppsgosse den 1 maj 1857 och till jungman den 1 maj 1863; att han, efter erhållet avsked från flottans sjömanskår den 8 september 1873, i januari 1874 erhållit anställning såsom konstapel vid flottans poliskår, från vilken befattning han den 26 januari 1911 erhöll avsked med pension;

att han, som under sin tjänstgöringstid aldrig varit straffad, erhållit svärds-tecknet den 7 februari 1901 och den 23 mars 1911 guldmedalj av 5:e storleken; att sökanden vore född den 12 juli 1856 och sjuklig samt jämte makarnas dotter, som vore född den 4 oktober 1895, befunne sig i behövande levnadsvillkor; samt att den vid rådhusrätten i Karlskrona inregistrerade bouppteckningen efter sökandens man, som avlidit den 1 april 1913, utvisade en behållning av 245 kronor 35 öre.

Härjämte har sökanden till stöd för sin ansökning anfört: I följd av obestämda föreskrifter angående flottans poliskårs ställning till flottans pensionskassa hade sökandens man icke kunnat grundlägga något gratial för sökanden. Visserligen hade poliskårens medlemmar under år 1892 satts i tillfälle att bliva medlemmar av flottans pensionskassa, men den 1 oktober 1895 hade polismännen åter uteslutits ur kassan. Med 1900 års ingång hade polismännen väl åter medgivits rätt att på ansökan bliva delägare i kassan, men i följd av fattigdom hade sökandens man icke kunnat begagna sig därav. Då emellertid bestämmelse utfärdades, att polisman vid flottan ej finge vara i tjänst efter fyllda 65 år, hade sökandens man nödgats upplåna medel för att vinna inträde i pensionskassan, men hade han i följd av sjukdom och även brist på medel varit oförmögen att grundlägga gratial genom att inbetala belöpande retroaktiva avgifter. Sökandens familj hade ej länge fått njuta av pensionen, förrän mannen avgått med döden. Den skuld, vari han satt sig för att vinna inträde i pensionskassan, hade varit obetald vid dödstillfället.

Efter särskilda nådiga remisser hava underdåniga utlåtanden i ärendet avgivits dels den 25 september 1913 av direktionen över flottans pensionskassa, dels den 4 november 1913 av statskontoret.

Direktionen över flottans pensionskassa har meddelat, att konstapeln Elmberg den 17 april 1909 antogs till delägare i kassan och därvid i enlighet med sin önskan befriades från att erlägga gratialavgifter för grundläggande av gratial åt sina efterlevande, vadan änkan sålunda icke vore berättigad till något gratial från kassan.

Statskontoret har i sitt utlåtande anfört följande: Av handlingarna inhämtades, att mannen Elmberg visserligen för egen del förvärvat delägarrätt i flottans pensionskassa, men att han genom sjuklighet och fattigdom saknat möjlighet att åstadkomma medel till betalande av de ansenliga retroaktivavgifter, som erfordrats för beredande av gratial åt hans änka. Under sådana omständigheter syntes billigt, att hans medelösa och genom sjukdom till självförsörjning oförmögna änka av staten erhöle något bidrag till sitt uppehälle. Om sökanden varit berättigad till gratial från flottans pensionskassa, skulle detsamma, enligt 22 § av

det för kassan gällande reglemente, hava utgjort 237 kronor 50 öre. Ehuru några gratialavgifter icke erlagts, finge statskontoret likväl, då ovannämnda belopp i och för sig icke kunde anses vara för högt tilltaget, med erinran att 1912 års riksdag i ett liknande fall beviljat pension, i underdånighet hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå Riksdagen medgiva, att änkan Elmberg finge för sin återstående livstid, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förbleve, från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 237 kronor 50 öre att utgå från och med år 1914.

Med avseende å vad sålunda förekommit och då även jag anser sökanden på grund av de i ärendet föreliggande särskilda omständigheter böra komma i åtnjutande av pension till föreslaget belopp och från angiven tid, får jag hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen medgiva

att förre konstapeln vid flottans poliskår Bror Folke Magnus Elmbergs änka Amalia Charlotta Elmberg, född Håkansson, må under sin återstående livstid, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förbliver, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 237 kronor 50 öre, att utgå från och med år 1914.

Vad departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21
november 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Larsson anförde därefter:

I skrivelse till lotsstyrelsen den 21 oktober 1912 anhöll lotskaptenen i Stockholm, att änkan Thyra Josefina Björk, vilkens man, mästerlotsen vid Sandhamn's lotsplats Ivar Hellenfrid Björk, den 8 i samma månad omkommit genom drunkning under resa för tillsyn å en av kustsignalväsendets stationer, vid vilken Björk varit uppbördsman, måtte komma i åtnjutande av begravningshjälp och livränta jämlikt nådiga förordningen den 22 oktober 1909 angående ersättning åt efterlevande, då någon av lotsverkets betjäning till följd av tjänsteutövning ljutit döden.

Genom beslut den 3 december 1912 fann lotsstyrelsen berörda framställning icke kunna bifallas.

Över detta lotsstyrelsens beslut anförde änkan Björk underdåniga

[27.]

*Angående
begravnings-
hjälp och liv-
ränta åt mä-
sterlotsen
J. H. Björks
änka Thyra
Josefina
Björk.*

besvär, men fann regeringsrätten i utslag den 7 april 1913 ej skäl göra ändring i lotsstyrelsens beslut.

I besvärsskriften hade änkan Björk hemställt, att, därest den av henne begärda ersättningen av Kungl. Maj:t befunnes icke kunna av lotsverkets medel utgå, förmåner motsvarande dem, som bort tillkomma henne på grund av bestämmelserna i ovan berörda nådiga förordning, måtte beredas henne av andra allmänna medel.

I häröver infordrat underdånigt utlåtande av den 4 mars 1913 hade lotsstyrelsen tillstyrkt bifall till änkan Björks anhållan att omförmälda förmåner måtte beredas henne av andra än lotsverkets medel.

Marinförvaltningen har uti infordrat, den 27 sistlidna juni dagtecknat underdånigt utlåtande anfört, att regeringsrättens ovanberörda utslag visserligen gäve vid handen, att nådiga förordningen den 22 oktober 1909 angående ersättning åt efterlevande, då någon av lotsverkets betjäning till följd av tjänstutövning ljutit döden, icke finge anses vara å förevarande fall tillämplig, men att, då mästerlotsen Björk obestridligen omkommit under utövande av den tjänstgöring, som ålegat honom på grund av hans anställning i lotsverkets tjänst, ämbetsverket ansåge, att rättvisa och billighet ej mindre än statens värdighet oavvisligen krävde, att änkan måtte beredas enahanda förmåner, som de i 3 § av meranämnda förordning bestämda, nämligen begravningshjälp 75 kronor samt en årlig livränta av 180 kronor från dödsfallet, så länge hon levde ogift; och ville förvaltningen fördenskul *dels* hemställa om nådigt medgivande därtill, att till sökanden såsom begravningshjälp efter hennes avlidne man måtte få av anslaget till flottans övningar utbetalas ett belopp av 75 kronor, *dels* föreslå, det nådig proposition måtte avlåtas till nästkommande Riksdag om beviljande åt sökanden av en årlig livränta av 180 kronor, att utgå från hennes avlidne mans dödsdag eller den 8 oktober 1912, så länge hon förbleve ogift.

I ärendet har slutligen statskontoret inkommit med infordrat underdånigt yttrande av den 8 sistlidna september, däri ämbetsverket, då enligt regeringsrättens utslag den 7 april 1913 ovanberörda nådiga förordning den 22 oktober 1909 icke ansetts tillämplig i förevarande fall, där sökandens man omkommit under resa för tillsyn å en av kustsignalväsendets stationer, samt ersättning åt sökanden ej heller torde kunna beredas med stöd av nådiga förordningen den 18 juni 1909 angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, lika litet som lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete kunde komma i tillämpning, förklarar sig anse, att ersättning borde sökanden beredas med belopp, som skulle hava till-

kommit henne, om mannen omkommit under utövning av lotstjänsten; och hade statskontoret för sin del icke annat att mot marinförvaltningens hemställan erinra än att, då i allt fall framställning till Riksdagen vore nödvändig, medel jämväl till begravningshjälpen syntes lämpligen böra begäras att liksom livräntan anvisas att utgå från anslaget till allmänna indragningsstaten.

I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna anser jag det vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att änkan Björk av statsmedel beredes ersättning motsvarande den, som skulle hava tillkommit henne, därest mannen omkommit under tjänstgöring i lotsverkets tjänst; och får jag fördenskull hemställa, att, på sätt statskontoret tillstyrkt, Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva

att mästerlotsen vid Sandhamns lotsplats Ivar Hellenfrid Björks änka Thyra Josefina Björk må från anslaget till allmänna indragningsstaten uppbära dels begravningshjälp med 75 kronor, dels ock en årlig livränta av 180 kronor att utgå från den 8 oktober 1912, så länge hon lever ogift.

Vad departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, gilla och bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll till finansdepartementet överlämnas för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Elis Rahmn.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj: Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19
december 1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Petersson, anförde vidare.

[44.] Ut i skrivelse den 10 november 1913 har t. f. chefen för rikets
Pension åt f. allmänna kartverk hemställt, att avlidne förre kartografen vid rikets
d. kartografen allmänna kartverk Brynte Lindegrens efterlämnade änka Anna Maria
B. Lindegrens änka Anna Lindegren, född Fågelberg, måtte från och med den 1 oktober 1913
Maria Linde- komma i åtnjutande av en årlig pension av 400 kronor.
gren.

I ärendet har nämnde t. f. chef anført, bland annat, följande.

Kartografen Lindegren, som anställdes som extra kartograf den 15
maj 1872 och förordnats till kartograf den 15 november 1873, från
vilken befattning han avgått med pension den 1 januari 1902, hade
avlidit den 29 september 1913. Hans efterlämnade änka vore född den
13 oktober 1839. Enär kartografen Lindegren under sin trettiåriga

tjänst vid de ekonomiska kartarbetena med aldrig svikande plikttrohet, med nit och skicklighet utfört de arbeten, som blivit honom anförtrodda, kunde det icke vara annat än med rättvisa förenat, att hans änka genom statsverkets försorg erhöle något understöd, då hon nu vid makens bortgång stode, 74-årig, medellös och utan förmåga att genom eget arbete försörja sig.

Vid skrivelsen funnos fogade dels ett av legitimerad läkare utfärdat dödsbevis för förre kartografen Lindegren, dels ett av vederbörande pastorsämbete utfärdat bevis, utvisande att änkan Lindegren vore född å den av t. f. kartverkschefen uppgivna dag samt åtnjöte medborgerligt förtroende, dels ock ett av sparbankskamreraren C. J. Bergström och domkyrkovicepastorn John Hanson, båda i Luleå, utfärdat intyg, att änkan Lindegren vore medellös och i behov av pension.

På grund av remiss har statskontoret i utlåtande den 18 november 1913 anført, att Riksdagen på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar vid åtskilliga tillfällen och senast innevarande år beviljat pensioner åt i behövande omständigheter stadda änkor efter kartografer vid rikets allmänna kartverk samt att vid ifrågavarande framställning syntes föreligga ungefär lika ömmande skäl som i föregående fall, då dylika ansökningar bifallits. I anledning härav ansåge sig statskontoret böra tillstyrka, att änkan Lindegren måtte från och med den 1 oktober 1913, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 400 kronor.

Vid utlåtandet var fogad bestyrkt avskrift av den efter den avlidne upprättade bouppteckningen, utvisande, att han såsom stärbhusdelägare efterlämnat förenämnda änka och två gifta döttrar samt att behållningen i boet uppgått till 343 kronor 10 öre.

På grund av vad sålunda förekommit anser jag pension böra beredas änkan Lindegren till samma belopp, som under senare år beviljats änkor efter kartografer, eller 400 kronor, och får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,

att förre kartografen vid rikets allmänna kartverk Brynte Lindegrens änka Anna Maria Lindegren, född Fågelberg, må från och med den 1 oktober 1913 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 400 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna

Tionde huvudtiteln: bil. 21.

bifall med föreskrift tillika, att utdrag av protokollet skulle tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Curt Rohtlieb.

Innehållsförteckning.

Punkt.	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
A. Det civila pensionsväsendet.			
[1.] Pensionering av civila tjänst innehavare	1,550,000		2
Förvaltningsbidrag till en ny änke- och pupill- kassa för civilstaten	35,000		2
För gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av extra provinsialläkare	15,000		2
För gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av lasarettsläkare	25,000		2
Bidrag till sjuksköterskors pensionering	6,700		2
Till bestridande av statens bidrag till pensio- nering av barnmorskor	30,000		3
Till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt	11,000		3
Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt	101,000		3
[2.] Förbättring av pensioneringen från handels- flottans pensionsanstalt		31,000	3
[3.] Förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensions- anstalt		31,000	3
Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.	144,554		5
Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärar- personalen vid enskilda läroanstalter	68,000		5
Bidrag till dövstumlärares pensionsanstalt	35,000		5
Bidrag till folkskollärares pensionering	681,892		5

Punkt.	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[4.] Understöd åt vissa äldre behövande, med låg pension avgångna folkskollärare		36,637	5
[5.] Extra pensionsavgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning		104,000	5
Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa	73,725		6
[6.] Delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för P. E. Moström			6
[7.] Tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare		3,400	6
Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsinrättning	3,000		6
Till bestridande av statsverket på grund av lagen angående olycksfall i arbete åliggande utgifter för livräntor m. m.	5,000		6
B. Det militära pensionsväsendet.			
Ersättning till arméns pensionskassa för mistade löneinnehållningar	4,640		7
Ersättning till arméns pensionskassa för nådårs- och begravningshjälpsbesparingar	28,080		7
[8.] Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén m. m.	122,190		7
[9.] Till förstärkande av det i 1914 års riksstat uppförda anslag för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén		738	7
[10.] Till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp samt till fyllnadspensioner		3,300,000	7
[11.] Tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén		22,000	8
Vadstena krigsmanshuskassa	243,640		8
Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militär tjänstgöring ...	30,000		8

Tionde huvudtiteln.

117

Punkt.	Ordinarie anslag Kronor.	Extra anslag Kronor.	Sid.
[12.] Förhöjning i gratialen åt avskedad manskap...	794,000		8
[13.] Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare		1,661	8
Ersättning till flottans pensionskassas pensions-			
fond för minskade inkomster	36,320		9
Ersättning till flottans pensionskassas gratial-			
fond för minskade inkomster	16,650		9
[14.] Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond	26,300		9
[15.] Till förstärkande av det i 1914 års riksstat			
uppförda anslag för bidrag till flottans pen-			
sionskassas gratialfond		200	9
Till pensionering av flottans befäl och under-			
befäl med vederlikar	270,000		9
[16.] Pension åt löjtnanten i kustartilleriets reserv			
E. J. H. Andersson			9
[17.] Höjning av förslagsanslaget till pensionering			
av flottans och lotsverkets gemenskap	300,200		10
[18.] Pension åt förre båtsmannen A. F. Frilén m. fl.			10
[19.] Tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid			
marinen		22,200	10
[20.] Höjning i pensioneringskostnader m. m. för			
personalen vid lots- och fyrinrättningen med			
livräddningsanstalterna		185,000	11
Invalidhusfonden	60,350		11
För blesserade över- och underofficerare	2,400		11

C. Allmänna indragningsstaten.

[21.] Pension åt f. d. predikanten vid tvångsarbets-			
anstalten och kronohäktet i Norrköping W.			
Arbin			11
[22.] Tilläggspension åt direktören vid länsfängelset			
i Västerås C. O. Lindeblads änka			12
[23.] Pension åt oldfrun Augusta Lovisa Fredrika			
Vilhelmina Ahlgren			12
[24.] Pension åt gesällen vid kronobageriet i Stock-			
holm Oskar Nikolaus Wiström			12

Punkt.	Ordinarie anslag Kronor.	Extra anslag Kronor.	Sid.
[25.] Pension åt musiksergeanten C. A. Bendixen ...			13
[26.] Pension åt förre konstapeln vid flottans polis- kår B. F. M. Elmbergs änka Amalia Char- lotta Elmberg			13
[27.] Begravningshjälp och livränta åt mästerlotsen I. H. Björks änka Thyra Josefina Björk ...			13
[28.] Pension åt biträdet hos statistiska centralbyrån Amanda Katarina Eriksson			14
[29.] Understöd åt äldre behövande, utan pension avgångna folkskollärare			15
[30.] Understöd åt äldre behövande, utan understöd avgångna småskollärare			16
[31.] Understöd åt äldre behövande, med lågt un- derstöd avgångna småskollärare			16
[32.] Understöd åt vaktmästaren E. J. Axbergs änka och minderåriga barn			17
[33.] Pension åt Mary Sofia Schlytern			17
[34.] Understöd åt e. o. amanuensen E. F. Ihrfors ...			17
[35.] Pension åt vaktmästaren J. E. Söderholm			18
[36.] Understöd åt vaktmästaränkan Anna Maria Thurberg, född Björk			18
[37.] Fyllnadspension åt adjunkten E. G. J. Lillje- björn			1
[38.] Tilläggs pension åt biträdande föreståndarinnan vid högre lärarinneseminariet Hildur Djur- berg			18
[39.] Pension åt specialläraren vid tekniska högskolan F. G. A. Dahl			19
[40.] Pension åt överlärarinnan vid tekniska skolan i Stockholm Anna Rosengren			19
[41.] Pension åt vaktmästaren B. Holmqvist			19
[42.] Pension åt vaktmästaren Margareta Nordlund			19
[43.] Pension åt direktören för åkerbrukskolonien Hall F. Fant			20
[44.] Pension åt f. d. kartografen B. Lindegrens änka Anna Maria Lindegren			20
[45.] Anslaget till allmänna indragningsstaten	2,349,123		20

Reserverade medel till försvarskostnader.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADEL SVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Adelswärd yttrade härefter: Cheferna för lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen hava meddelat mig, att de hava för avsikt att framdeles underställa Eders Kungl. Maj:ts prövning förslag till förbättringar i rikets försvarsväsende, avsedda att föreläggas Riksdagen innevarande år. Till mötande av kostnader, som påkallas av förslagens realiserande, torde till 1915 års statsreglering böra nu reserveras ett belopp av 5,000,000 kronor.

Bihang till Riksdagens protokoll 1914. 1 saml.

Reserverade medel till försvarskostnader.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, i avbidan på förslag i ärendet,

till försvarskostnader bland utgifterna å riksstaten för år 1915 beräkna ett belopp
av kronor 5,000,000.

Till vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall.

Ur protokollet:

Gunnar Schumacher.

Riksdags- och revisionskostnader. Räntor å statsskulden.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Adelswärd anförde vidare:
Jag tillåter mig nu anmäla frågan om anvisande av anslag å
riksstaten till riksdags- och revisionskostnader m. m. ävensom till betal-
ning av räntor å statsskulden m. m.

Bihang till Riksdagens protokoll 1914. 1 saml.

2 **Riksdags- och revisionskostnader. Räntor å statsskulden.**

I skrivelse den 11 december 1913 med förslagsberäkningar rörande sådana riksgäldskontorets inkomster och utgifter under år 1915, som böra upptagas i nämnda års riksstat, hava fullmäktige i riksgäldskontoret meddelat, att 1915 års förslagsanslag till riksdags- och revisionskostnader m. m. beräknats till 1,518,000 kronor samt att räntorna å statsskulden m. m. för samma år beräknas komma att uppgå till 26,242,063 kronor.

Anslagen till riksdags- och revisionskostnader m. m. hava specificerats sålunda:

Riksdags- och revisionskostnader, förslagsanslag ...	kronor 1,225,000: —
Kostnader för riksdagens hus, förslagsanslag	» 75,000: —
Kostnader för riksdagens bibliotek, reservationsanslag	» 7,000: —
Avlöningar m. fl. förvaltningskostnader vid riksgäldskontoret, förslagsanslag	» 175,000: —
Avlöning, resekostnader och expenser för justitieombudsmannen och hans expedition, förslagsanslag	» 36,000: —
	<hr/>
	Summa kronor 1,518,000: —

Ett par av nämnda anslag beröras av det förslag om utvidgning av Riksdagens bibliotek till centralt förvaltningsbibliotek, som den 8 november 1913 avgivits av därtill förordnade sakkunniga. Då proposition med anledning av detta förslag torde komma att avlåtas till instundande Riksdag, lärer redan nu böra iakttagas de höjningar i ifrågasvarande anslag, som föranledas av samma förslag. Sålunda bör anslaget till kostnader för Riksdagens bibliotek ökas med 3,000 kronor till 10,000 kronor. Rörande anslaget natur torde framdeles i sammanhang med berörda förslag få göras framställning. Vidare bör anslaget till avlöningar m. m. höjas med 10,000 kronor till 185,000 kronor. Däremot torde kostnaderna för de av förslaget påkallade byggnadsarbetena inom riksdagshuset kunna bestridas av anslaget till Riksdagens hus utan att detsamma behöver höjas.

Med avseende å de nya lånebehov, som för år 1915 göra sig gällande och i fråga om vilka jag har för avsikt att senare i dag göra vederbörliga underdåniga framställningar, torde utöver vad av fullmäktige i riksgäldskontoret angivits såsom erforderligt för betalning av räntorna å statsskulden böra för ändamålet beräknas ytterligare ett belopp

Riksdags- och revisionskostnader. Räkter å statsskulden. 3

av 800,000 kronor, vilket för jämnande av förevarande utgiftstitels slutsumma torde upptagas till 800,037 kronor.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels för bestridande av riksdags- och revisionskostnader m. m. för år 1915 anvisa ett förslagsanslag å 1,531,000 kronor,

dels ock för betalning av räntor å statsskulden m. m. för samma år anvisa likaledes ett förslagsanslag å 27,042,100 kronor.

Vad departementschefen sålunda hemställt biträdades av statsrådets övriga ledamöter och blev av Hans Maj:t Konungen gillat och godkänt.

Ur protokollet:
Gunnar Schumacher.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADEL SVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Sedan frågorna om statsverkets verkliga utgifter blivit på före-
dragning av vederbörande departementschefer prövade, anhöll chefen
för finansdepartementet, statsrådet friherre Adelsvärd att få anmäla de
frågor, som berörde regleringen av statens

utgifter för kapitalökning.

Vad först angick

statens affärsverksamhet,

erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t på civildepartementets
(se *bil. 1* vid detta protokoll) och jordbruksdepartementets (se *bil. 2*)

Bihang till Riksdagens protokoll 1914. 1 saml. 1 häft.

Utgifter för kapitalökning.

föredragning förut denna dag beslutit avlåtande till Riksdagen av följande framställningar, nämligen:

A. Postverket.

[1.] att för inköp av inventarier för postverkets behov för år 1915
Inköp av inventarier. anvisa kronor 300,000: —
 med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna kronor 150,000: —
 (bil. 1 sid. 14);

[2.] att till uppförande å den ännu icke för centralpostkontoret i Stockholm disponerade delen av postverkets tomt inom kvarteret Riddaren i Stockholm, efter rivning av därå uppförda byggnader, av en tillbyggnad samt för vidtagande i sammanhang därmed av vissa förändringar å den nuvarande posthusbyggnaden i samma kvarter bevilja
Nybyggnader. ett anslag av kronor 960,000: —
 samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av kronor 60,000: —
 (bil. 1 sid. 49);

att av det av Riksdagen till inköp av vissa tomter i Uddevalla samt uppförande därå av posthusbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, beviljade anslag å kronor 240,000: —
 för år 1915 anvisa återstående beloppet kronor 115,000: —
 (bil. 1 sid. 49);

att av det av Riksdagen till uppförande å den postverket tillhöriga tomten i Norrköping av ny posthusbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för riksbankens behov, beviljade anslag å kronor 400,000: —
 för år 1915 anvisa återstoden kronor 200,000: —
 (bil. 1 sid. 49).

B. Telegrafverket.

[3.] att dels medgiva
Inköp och bebyggande av fastigheter. att å telegrafverket tillhörig tomt i Eskilstuna må uppföras en telegrafstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i staden, för en kostnad, ej överstigande kronor 380,000: —
 att för telegrafverkets räkning må inköpas tomterna n:r 142 och 143 i Oskarshamn jämte åbyggnader för en köpeskilling av kronor 34,000: —

samt att likaledes för telegrafverkets räkning må inköpas fastigheten Telegraftomten nr 1 och 2 med åbyggnader i Utviks by i Ullångers socken och Västernorrlands län för en köpeskilling av kronor 3,500:— dels ock för år 1915 anvisa till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning ett anslag av..... kronor 400,000:— (bil. 1 sid. 55);

att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1915 anvisa ett anslag av..... kronor 4,650,000:— med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna beloppet (bil. 1 sid. 64);

[4.]
Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.
(Länemedel.)

att av det till anordnande av telefonförbindelse mellan Gottland och fastlandet beviljade anslaget..... kronor 900,000:— anvisa för år 1915 återstående beloppet..... kronor 150,000:— (bil. 1 sid. 64).

[5.]
Telefonkabel till Gottland.

C. Statens järnvägar.

att till utförande av nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar anvisa för år 1915 ett belopp av..... kronor 4,060,200:— med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna ett belopp av..... kronor 650,200:— (bil. 1 sid. 90);

[6.]
Nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

att för fortsättande av arbetena med ombyggnad av Malmö statsbangård för år 1915 anvisa ett belopp av..... kronor 1,000,000:— (bil. 1 sid. 90).

[7.]
Anslag till ombyggnad av Malmö statsbangård.
(Länemedel.)

att för inköp av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer, för år 1915 anvisa ett anslag av..... kronor 300,000:— (bil. 1 sid. 91);

[8.]
Anslag till markförvärv.
(Länemedel.)

att för nya inventarier och ökat förlag vid statens järnvägar anvisa ett anslag för år 1915 av..... kronor 2,000,000:— (bil. 1 sid. 91);

[9.]
Anslag till inventarier och förlag.

[10.] att för år 1915 till anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar bevilja ett anslag av kronor 3,900,000:—
 (bil. 1 sid. 96);
Anslag till ny rullande materiel för statens järnvägar.
 (Lånemedel.)

[11.] att för fortsättande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna samt utläggande av bispår till Södertälje stad och ombyggnad av stationen därstädes för år 1915 anvisa återstående beloppet kronor 574,200:—
 (bil. 1 sid. 97);
Utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.
 (Lånemedel.)

[12.] att för fortsättande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Göteborg och Alingsås och därmed sammanhängande arbeten för år 1915 anvisa ett belopp av kronor 1,750,000:—
 (bil. 1 sid. 98);
Utläggning av dubbel-spår mellan Göteborg och Alingsås.
 (Lånemedel.)

[13—17.] I. att till fortsättning av statsbanan Järna—Norrköping för år 1915 anvisa återstående beloppet kronor 1,612,000:—
 med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1914 förskjuta kronor 500,000:—
 (bil. 1 sid. 99);
Anslag till vissa statsbanebyggnader.
 (Lånemedel.)

II. att besluta anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Norrköping och Mjölby för en beräknad kostnad av sammanlagt kronor 7,400,000:—
 samt för nämnda anläggning och därmed sammanhängande arbeten för år 1915 anvisa ett belopp av kronor 1,000,000:—
 med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna kronor 500,000:—
 (bil. 1 sid. 104);

III. att dels till fortsättning av statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 1,300,000:—
 dels ock medgiva att härutöver må för enahanda ändamål användas de besparingar intill ett belopp av kronor 700,000:—
 som uppkommit å det till anläggning av en statsbana från Östersund till Ulriksfors anvisade anslaget (bil. 1 sid. 107);

IV. att för fortsättande av statsbanan Älvsby—Piteå för år 1915 anvisa återstående beloppet..... kronor 935,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1914 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna kronor 500,000: — (bil. 1 sid. 108).

V. att till fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 1,800,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att redan år 1914 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna ett belopp av..... kronor 500,000: — (bil. 1 sid. 109).

att i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas om anslag för fortsättande av arbetena på en statsbana från Karungi till Haparanda och för anläggande av utfartsvägar till landsvägen Boden—Lappträsk för år 1915 tillsvidare beräkna för banbyggnaden

ett anslag av kronor 947,500: —

och för utfartsvägarna ett anslag av..... kronor 172,600: —

(bil. 1 sid. 110).

[18.]

Statsbanan
Karungi—
Haparanda
samt ut-
fartsvägar
till lands-
vägen
Boden—
Lappträsk.
(947,500
kronor av
länemedel.)

att till anläggningar å linjen Kiruna—Riksgränsen för ökad malmtransport för år 1915 bevilja ett anslag av kronor 400,000: — (bil. 1 sid. 110).

[19.]

Anläggning-
gar å linjen
Kiruna—
Riksgrän-
sen för
malm-
transport.

att för anläggningar å linjen Gällivare—Svartön för ökad malmtransport för år 1915 bevilja ett anslag av kronor 300,000: — (bil. 1 sid. 111).

[20.]

Anläggning-
gar å linjen
Gällivare—
Svartön
för ökad
malm-
transport.

att till vissa anläggningar vid statsbanorna för militära ändamål för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 150,000: — (bil. 1 sid. 112).

[21.]

Anslag till
stats-
banorna
för militära
ändamål.

att för utförandet av vissa förändringar av spårsystemet vid centralstationen i Stockholm jämte därmed sammanhängande arbeten bevilja ett anslag av..... kronor 5,480,000: —

samt därav på extra stat för år 1915 anvisa » 2,480,000: —

[22.]

Baugårds-
byggnader i
Stockholm.
(Länemedel.)

Utgifter för kapitalökning.

med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna kronor 2,000,000: —

att medgiva, att det å en vid bilagda protokoll över civilärenden denna dag fogad karta med högröd färg utmärkta område av kronolägenheten Tomteboda må överlåtas å statens järnvägar; samt

att medgiva, att den ersättning, som i anledning av omförmälda områdes överlåtelse å statens järnvägar kan finnas böra utgå, må, i den mån det nu beviljade anslaget ej därtill lämnar tillgång, förskjutas av statsmedel.

(bil. 1 sid. 166.)

[23.] att för år 1915 avsätta ett belopp av kronor 2,500,000: —
 Avsättning till fortsättande av inlandsbanan m. m. till fortsättande, enligt framtida beslut av Riksdagen, av inlandsbanan norr om Ångermanälven (Volgsjön) och andra järnvägsanläggningar i övre Norrland.
 (bil. 1 sid. 171).

D. Statens vattenfallsverk.

[24.] att av det för anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg av Riksdagen beviljade anslaget å kronor 22,800,000: —
 Anslag för anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg. för år 1915 anvisa ett belopp av » 3,000,000: —
 (bil. 1 sid. 173.)

(Lånemedel.)

[25.] att för inköp av inventarier för Porjus kraftverk för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 100,000: —
 Inköp av inventarier för Porjus kraftverk. med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna kronor 50,000: —
 (bil. 1 sid. 174).

[26.] att av det för reglering av Stora Lule älvs vattensystem ovanför Porjus beviljade anslaget å högst kronor 1,000,000: —
 Auslag till reglering av Stora Lule älvs vattensystem ovanför Porjus. för år 1915 anvisa återstående beloppet kronor 500,000: —
 med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna beloppet.
 (bil. 1 sid. 175).

(Lånemedel.)

Utgifter för kapitalökning.

7

- att av det av Riksdagen för anläggande av ett statens kraftverk vid Älvkarleby beviljade anslaget å kronor 9,210,000: —
 för år 1915 anvisa återstoden kronor 1,110,000: —
 (bil. 1 sid. 176).
- [27.]
Anslag för anläggande av ett statens kraftverk vid Älvkarleby.
 (Lånemedel.)
- att för anläggande av en ångkraftsstation vid statens kraftverk vid Älvkarleby bevilja ett anslag av kronor 1,000,000: —
 samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av kronor 400,000: —
 (bil. sid. 182).
- [28.]
Ångkraftcentral vid Älvkarleby.
 (Lånemedel.)
- att för år 1915 anvisa ett belopp av kronor 2,200,000: —
 att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelar, användas för anläggning av ledningar, avsedda att distribuera elektrisk energi från statens kraftverk, samt för därmed sammanhängande arbeten med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna kronor 1,000,000: —
 (bil. 1 sid. 187).
- [29.]
Ledningar för distribution av elektrisk energi från statens kraftverk.
 (Lånemedel.)
- att för utvidgning av den mellan Maren och Saltsjön belägna delen av Södertälje kanal bevilja ett anslag av kronor 550,000: —
 samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av ... » 300,000: —
 (bil. 1 sid. 194.)
- [30.]
Utvidgning av Södertälje kanal å delen Maren—Saltsjön.
 (Lånemedel.)
- att i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående ombyggnad av Södertälje kanal, för ändamålet tillsvidare beräkna ett anslag av kronor 200,000: —
 (bil. 1 sid. 194.)
- [31.]
Ombyggnad av Södertälje kanal.
 (Lånemedel.)
- att för inköp av inventarier och materialier för Södertälje kanalverk för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 5,000: —
 (bil. 1 sid. 195.)
- [32.]
Inköp av inventarier och materialier för Södertälje kanalverk.

E. Statens domäners fond.

[33.] att för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark samt till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 1,000,000: — (bil. 2 sid. 2).

Inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark.

[34.] att för inköp och iståndsättande av lägenheten Hedeberga inom Gällivare municipalsamhälle till jägmästarbostad m. m. för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 25,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis av tillgängliga medel under innevarande år utanordna beloppet. (bil. 2 sid. 5).

Kostnader för anordnande av jägmästarbostad i Gällivare.

Beträffande de sålunda för år 1915 ifrågasatta anslagen för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, för fortsättande av arbetena med ombyggnad av Malmö statsbangård, för inköp av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer, för anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar, för fortsättande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna samt utläggande av bispår till Södertälje stad och ombyggnad av stationen därstädes, för fortsättande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Göteborg och Alingsås och därmed sammanhängande arbeten, för fortsättning av statsbanan Järna—Norrköping, för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Norrköping och Mjölby, för fortsättande av statsbanorna Ulriksfors—Volgsjön, Älvsby—Piteå och Sveg—Brunflo, för fortsättande av arbetena på en statsbana från Karungi till Haparanda, för utförande av vissa förändringar av spårsystemet vid centralstationen i Stockholm jämte därmed sammanhängande arbeten, för anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg, för reglering av Stora Lule älvs vattensystem ovanför Porjus, för anläggande av ett statens kraftverk vid Älvkarleby, för anläggande av en ångkraftsstation vid statens kraftverk vid Älvkarleby, för anläggning av ledningar, avsedda att distribuera elektrisk energi från statens kraftverk, samt därmed sammanhängande arbeten, för utvidgning av den mellan Maren och Salt-

sjön belägna delen av Södertälje kanal samt för ombyggnad av Södertälje kanal hemställde föredragande departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,
att vart och ett av dessa anslag finge utgå av lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså av sammanlagda beloppet kronor 41,896,500: —
av samtliga för nu ifrågavarande statsregleringsperiod erforderliga anslag till utgifter för statens affärsverksamhet ett belopp av » 29,958,700: —
bestridas av lånemedel.

Vidkommande därefter

statens utlåningsfonder

erinrade departementschefen till en början om Kungl. Maj:ts på jordbruksdepartementets föredragning (*bil 2*) förut fattade beslut att föreslå Riksdagen:

1. Odlingsslånefonden.

dels medgiva, att under år 1915 ett belopp av kronor 1,000,000: — [35.]
må av Kungl. Maj:t disponeras såsom lån från odlingsslånefonden; **Odlingsslånefonden.**
dels ock till kapitalökning för odlingsslånefonden för år 1915 anvisa (Lånemedel.)
ett anslag av kronor 450,000: —
(bil. 2 sid. 6).

2. Egnahemsslånefonden,

dels medgiva, att för år 1915 ett belopp av... kronor 7,500,000: — [36.]
må av Kungl. Maj:t enligt gällande bestämmelser disponeras såsom lån **Egnahemsslånefonden.**
från egnahemsslånefonden; (Lånemedel.)
dels ock till kapitalökning för egnahemsslånefonden för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 5,200,000: —
(bil. 2 sid. 7).

3. Fonden för fiskerinäringens befrämjande.

[37.] dels medgiva, att under år 1915 ett belopp av kronor 750,000: —
 Fonden för må av Kungl. Maj:ts disponeras såsom lån från fonden för fiskerinä-
 fiskeri- ringens befrämjande;
 närings- dels och till kapitalökning för samma fond under år 1915 anvisa
 befräm- ett anslag av kronor 100,000: —
 jande. (bil. 2 sid. 9).
 (Lånemedel.)

4. Norrländska nyodlingsfonden.

[38.] att medgiva, att från och med år 1915 tillsvidare ett belopp
 av kronor 300,000: —
 Norr- må enligt gällande bestämmelser årligen disponeras såsom lån från norr-
 ländska nyodlings- ländska nyodlingsfonden;
 fonden. (bil. 2 sid. 9).

5. Jordförmedlingsfonden.

[39.] att till kapitalökning för jordförmedlingsfonden för år 1915 anvisa
 Jordförmed- ett anslag av kronor 200,000: —
 lings- (bil. 2 sid. 11).
 fonden.
 (Lånemedel.)

6. Täckdikningslånefonden.

[40.] att såsom kapitalökning till täckdikningslånefonden för år 1915
 anvisa ett anslag av kronor 200,000: —
 Täck- (bil. 2 sid. 11).
 diknings- lånefonden.
 (Lånemedel.)

7. Lånefonden för inköp av ädla avelsston.

[41.] att såsom kapitalökning för lånefonden för inköp av ädla avelsston
 Lånefonden för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 100,000: —
 för inköp (bil. 2 sid. 12).
 av ädla
 avelsston.

Härefter anförde departementschefen:

8. Hantverkslänefonden.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning har Riksdagen enligt skrivelse den 3 juni 1910 *dels* beslutit, att en särskild fond å 200,000 kronor skulle inrättas för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri, från vilken fond, efter prövning av Kungl. Maj:t, i mån av tillgång lån finge tilldelas Sveriges hantverksorganisation, som förklarar sig villig att i egenskap av låneförmedlare utlämna låneunderstöd till hantverkare och mindre industriidkare för anskaffande av arbetsmaskiner, motorer och andra dyrbarare arbetsredskap; att inflytande räntor å de från fonden utlämnade lån finge ingå till fonden för att tillsammans med fondens övriga tillgångar användas för det med fonden avsedda ändamål; att riksgäldskontoret skulle bemyndigas att för ändamålet under år 1911 i mån av behov tillhandahålla statskontoret ett belopp av högst 50,000 kronor; samt att för lån, som av Kungl. Maj:t sålunda beviljades, skulle gälla vissa av Riksdagen godkända allmänna villkor och bestämmelser; *dels* medgivit, att Kungl. Maj:t ägde meddela de ytterligare föreskrifter, som i avseende å ifrågavarande lånerörelse kunde finnas erforderliga; *dels ock* för år 1911 å riksstatens sjunde huvudtitel beviljat ett extra anslag å 2,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att tilldelas låneförmedlaren såsom bidrag till betäckande av de för honom genom lånerörelsen uppkommande förvaltningskostnader och andra direkta utgifter.

Den 16 december 1910 har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri; varjämte Kungl. Maj:t genom nådigt brev till kommerskollegium av samma dag, bland annat, uppdragit åt kollegium att handhava högsta uppsikten över Sveriges hantverksorganisation i dess egenskap av låneförmedlare vid ifrågavarande lånerörelse.

Vidare har, likaledes på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar, Riksdagen enligt skrivelse den 24 maj 1911 *dels* till ökning av förenämnda fonds kapital för år 1912 anvisat ett anslag av 75,000 kronor att utgå av lånemedel, *dels* beslutit, att av inflytande räntor å de från fonden utlämnade lån skulle från och med samma år det belopp, som kunde återstå, sedan kostnaderna för fondens förvaltning blivit från räntorna bestridda, tillföras statsverket, *dels ock* såsom bidrag till täckande av de för Sveriges hantverksorganisation i egenskap

[42.]
Om ökning
av fonden
för befräm-
jande av
hantverk
och därmed
jämförlig
mindre in-
dustri.
(Lånemedel.)

[42.] av förmedlare av utlåningen från ifrågavarande lånefond uppkommande förvaltningskostnader ävensom av andra utav låneförmedlingsverksamheten härflytande direkta utgifter för hantverksorganisationen, för år 1912 beviljat ett anslag å 2,000 kronor, att utgå direkt av fondens avkastning.

Slutligen hava 1912 och 1913 års Riksdagar, på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar, *dels* till ökning av fondens kapital för åren 1913 och 1914 anvisat anslag vardera å 25,000 kronor, att utgå av lånemedel, *dels ock* såsom bidrag till täckande av omförmälda förvaltningskostnader m. m., för vardera av samma år beviljat 2,000 kronor, att utgå direkt av fondens avkastning.

Styrelsen för Sveriges hantverksorganisation har nu gjort särskilda framställningar *dels* om utfärdande av vissa ändrade bestämmelser för lånens utlämnande och *dels* om beredande av medel för ökning av fondens kapital samt för täckande av uppkommande förvaltningskostnader.

Ändringar i
villkoren
för lånens
utlämnande.

Av dessa framställningar upptager jag först till behandling den, som avser ändringar i nu gällande bestämmelser för lånens utlämnande. Till en början vill jag då erinra, att Kungl. Maj:t genom förutnämnda kungörelse den 16 december 1910 förordnat, att för lån, som ur fonden beviljades, skulle bland andra allmänna villkor och bestämmelser gälla, att låneunderstöd, som av låneförmedlaren utlämnades, skulle utgöra minst 500 kronor och för en och samma låntagare högst 5,000 kronor samt under inga förhållanden finge uppgå till mera än tre fjärdedelar av det eller de för inköp avsedda föremålens värde.

Sveriges
hantverks-
organisation.

I en till kommerskollegium ingiven skrift av den 26 mars 1913 har nu styrelsen för Sveriges hantverksorganisation — som redan i samband med sin år 1912 avgivna redogörelse för organisationens låneförmedlingsverksamhet under år 1911 uttalat den uppfattningen, att vissa förändringar i lånevillkoren måste vidtagas, om lånefonden skulle kunna bliva mera använd — närmare redogjort för sina önskemål i berörda avseende.

För tillgodoseende av de ofta förekommande mindre lånebehoven för inköp av elektrisk motor, smärre arbetsmaskiner och dyrbarare handverktyg eller andra arbetsredskap, har styrelsen därvid till en början föreslagit, att minimigränsen för lånebeloppen måtte sänkas från 500 kronor till 300 kronor.

Därjämte har styrelsen uttalat, att den hittills stadgade begränsningen av lånebeloppet till högst tre fjärdedelar av den avsedda inköpssumman varit den förnämsta

orsaken till att ifrågavarande slags statslånerörelse icke kommit till större utveckling. I de flesta fall vore det icke nog för yrkesiddkaren med det tilldelade statslånet för anskaffning av maskiner och arbetsredskap jämte den fjärdedel av den för desamma betingade inköpssumman, som låntagaren själv finge tillhandahålla. Därutöver måste han nämligen anskaffa medel för de med anskaffningen förenade kostnaderna för byggnadsändringar, installationer, ledningar och dylikt. Om sålunda motivet för den gällande gränsen varit, att det skulle finnas någon ekonomisk styrka hos låntagaren, kunde denna i de flesta fall anses ligga däri, att han borde hava egna medel för bestridande av de med anskaffningen förenade extra kostnaderna, om man över huvud taget kunde räkna med att denna egna resurs verkligen funnes, ty i många fall toges kanske ett annat lån för tillgodoseende av behovet utöver statslånet, och bekvämare bleve det då för honom att få sitt lånebehov fyllt på ett ställe i stället för på två. På grund härav och i betraktande av att förändringar i inköpspriset stundom förekomme mellan lånets beviljande och inköpet har styrelsen föreslagit, att lån måtte få beviljas upp till 90 % av inköpssumman.

Under hänvisning till syftet med lånefonden, har styrelsen vidare hemställt om berättigande att utlämna lån jämväl i sådana fall, då inköpet redan ägt rum och yrkesiddkaren fortfarande haft i skuld därför.

Slutligen har styrelsen gjort framställning om sådant tillägg till ovannämnda kungörelse, att hantverksorganisationen medgäves rätt att uppsäga lån till återbetalning, därest vid iakttagen minskning i säkerhetens värde låntagaren icke efterkomme anmodan att komplettera säkerheten. Såsom förhållandena nu vore, stode organisationen, därest säkerhetens värde minskats eller gått helt förlorat, maktlös inför låntagaren, så länge denne ej bruste i fullgörandet av ränte- eller amorteringslikvid. Först då han gjorde sig skyldig till uraktlåtenhet härutinnan, kunde organisationen enligt nuvarande bestämmelser uppsäga oguldet lånebelopp till återbetalning. Emellertid kunde även sådant fall inträffa, att låntagaren till undvikande av uppsägning fullgjorde förfallen likvid för att uppehålla lånet och förhindra organisationen att uppsäga detsamma, och detta trots att den lämnade säkerheten kunde anses värdelös.

Över hantverksorganisationens framställning i sistnämnda avseende, som framburits jämväl i en till kommerskollegium från organisationens styrelse ingiven skrift av den 28 februari 1912, har kommerskollegium inhämtat yttrande från sitt ombud vid kontrollen över organisationens ifrågavarande förmedlingsverksamhet; och har ombudet tillstyrkt densamma.

Kommerskollegii ombud vid kontrollen över hantverksorganisationens förmedlingsverksamhet.

Med skrivelse den 4 oktober 1913 har kommerskollegium till Kungl. Maj:t överlämnat hantverksorganisationens ifrågavarande framställningar och nyssnämnda, av kollegium inhämtade yttrande.

Kommerskollegium.

Kollegium har därvid anfört följande:

»Redan i den framställning av styrelsen för hantverksorganisationen om åstadkommandet av nu ifrågavarande lånefond, varöver kollegium den 14 december 1906 avgav underdånigt utlåtande, hade organisationsstyrelsen meddelat, att inom styrelsen ifrågasatts, att minimibeloppet stundom skulle kunna bestämmas lägre än till 500 kronor, ävensom föreslagit, att lånebeloppen skulle utgöra 75 à 90 % av inköpsvärdena.

Utgifter för kapitalökning.

[42.] Med hänsyn till det dubbla önskemålet, att lånen måtte komma så många yrkesidkare som möjligt till godo samt att låntagarna bereddes kännbar hjälp, ansåg kollegium, att maximibeloppen borde sättas till tre fjärdedelar av värdena.

I anledning av de erfarenheter, styrelsen numera vunnit beträffande de behövliga lånebeloppens storlek och efterfrågan på lånen, finner sig kollegium nu böra biträda dess framställningar om minimigränsens sänkande till 300 kronor och om höjning av lånens maximibelopp i förhållande till inköpspriserna från 75 till 90 %. Detta senare kommer icke att inverka på lånesäkerheten. Denna brukar nämligen utgöras av borgen.

Även styrelsens hemställan om rätt att lämna lån jämväl för betalande av skuld för redan gjort inköp finner sig kollegium böra såsom väl grundad tillstyrka. Därvid torde dock lämpligen stadgas, att inköpet skall hava ägt rum inom viss ej alltför lång tid före låneansökan, vilken tid lämpligen synes kunna bestämmas till sex månader.

Vad åter beträffar styrelsens yrkande att tillerkännas rättighet att i fall av säkerhetens försämrande uppsäga lån, därest ej låntagaren lämnar ny säkerhet, får kollegium påpeka, att styrelsen i sin jämväl denna dag till Eders Kungl. Maj:t överlämnade ansökning om anvisande av medel för lånerörelsens bedrivande under år 1915 anmält sin önskan att icke längre än till och med sistnämnda år fortfarande utöva sin förmedlingsverksamhet; och anser sig kollegium vid sådant förhållande sakna skäl att tillstyrka den begärda utvidgningen av styrelsens rätt att uppsäga lån.

Kollegium får således hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes

dels förelägga instundande Riksdag förslag att åt de i mom. 4 av nu gällande kungörelse av den 16 december 1910 stadgade villkor och bestämmelser för omhandlade lån måtte givas följande lydelse:

'Låneunderstöd, som av låneförmedlaren utlämnas skall utgöra minst 300 kronor, och för en och samma låntagare högst 5,000 kronor samt må under inga förhållanden uppgå till mera än nio tiondelar av det eller de för inköp avsedda föremålens värde',

dels förklara, att ifrågavarande lån må kunna tilldelas jämväl för betalande av sådana maskiner eller andra föremål, som anskaffats inom en tid av sex månader före låneansökans ingivande till låneförmedlaren.»

Statskontoret.

Statskontoret, som den 23 oktober 1913 avgivit infortrat utlåtande i ärendet, har förklarat sig ur synpunkten av den befattning, statskontoret hade att taga med ifrågavarande lånerörelse, för sin del icke hava något att erinra mot den av kommerskollegium i ärendet gjorda hemställan.

*Departements-
chefen.*

Mot de av styrelsen för Sveriges hantverksorganisation framställda förslagen om sänkning av minimigränsen för lånebeloppen från 500 kronor till 300 kronor och om höjning av lånens maximibelopp i förhållande till inköpsprisen från 75 till 90 % av desamma har jag icke något att erinra. Såsom kommerskollegium framhållit, har ju nämligen erfarenheten visat, att en dylik förändring i lånevillkoren skulle medföra den fördelen, att lånefonden skulle komma till större nytta för

låntagarna. Särskilt torde förändringen av bestämmelsen om nämnda maximigräns komma att medföra lättnader för de lånesökande. Genom de fluktuationer i priserna å verktyg och maskiner, som från tid till annan förekomma, kunna nämligen ofta svårigheter uppstå för en lånesökande att vid tiden för låneansökningens inlämnande angiva det blivande priset å de maskiner eller verktyg, för vilka lånet sökes, och detta förhållande torde för sökanden medföra den olägenheten, att han icke kan beräkna, huru stort belopp, han själv måste tillskjuta utöver statslånet. Om statslånet utlämnades till högre kvotdel av inköpspriset, bleve emellertid denna olägenhet mindre kännbar. Från statens synpunkt torde en dylik förändring icke medföra någon risk, enär, såsom kommerskollegium upplyst, statens säkerhet i allmänhet utgöres av borgen.

[42.]

Såsom hantverksorganisationen framhållit, har emellertid bland de lånesökande framträtt en önskan, att lån skulle kunna meddelas även för betalande av maskiner och andra föremål, vilka redan anskaffats vid låneansökans ingivande. Något hinder för ett dylikt medgivande har jag icke funnit föreligga, men torde medgivandet icke böra givas större utsträckning än kommerskollegium föreslagit eller sålunda endast omfatta betalande av sådana föremål, som anskaffats inom en tid av sex månader före låneansökans ingivande till låneförmedlaren.

Ehuru lånevillkorens nuvarande innebörd möjligen icke kan anses utesluta, att lån meddelas för berörda ändamål, torde emellertid förtydligande ändringar av lånevillkoren i detta syfte lämpligen böra vidtagas.

Av praktiska hänsyn torde villkoren i sin helhet böra förnyas med de av mig tillstyrkta ändringarna.

Hantverksorganisationens förslag om utvidgad rätt att uppsäga lån anser jag mig i likhet med kommerskollegium icke böra tillstyrka.

Jag övergår nu till den av hantverksorganisationen i en till Kungl. Maj:t ställd, till kommerskollegium ingiven skrift av den 23 september 1913 gjorda framställningen om ökning av hantverkslånefondens kapital samt om anvisande av medel för täckande av förvaltningskostnaderna under år 1915. Styrelsen har därvid upplyst, att av hittills till fonden anvisade 175,000 kronor ännu funnes för ändamålet odisponerade 50,000 kronor, ävensom yttrat, att enligt styrelsens åsikt för år 1915 torde böra hos Riksdagen äskas 25,000 kronor såsom tillskott till fonden, var- efter densamma skulle uppnå det belopp av 200,000 kronor, som av 1910 års Riksdag bestämts. Styrelsen har därjämte hemställt, att

Ökning av
fondens
kapitalm.m.
Sveriges hant-
verksorga-
nisation.

- [42.] anslaget för täckande av förvaltningskostnader måtte bestämmas till sedvanligt belopp eller 2,000 kronor. Slutligen har styrelsen, såsom jag redan berört, anmält sin önskan att snarast möjligt bli befriad från uppdraget att utöva låneförmedlingen, men likväl förklarar sig beredd att längst till och med år 1915 fortfarande utöva samma verksamhet, därest uppdrag i sådant hänseende gäves för denna tid.

Kommerskollegium.

Med skrivelse den 4 oktober 1913 har kommerskollegium överlämnat styrelsens för Sveriges hantverksorganisation nu ifrågavarande framställning och därvid meddelat, att styrelsen, enligt vad kollegium från densamma inhämtat, ansett de på sista tiden stegrade anspråken på fonden kunna för år 1915 fullt bestridas med de enligt styrelsens uppgift disponibla medlen, det föreslagna tillskottet till fonden och influtna amortingar. Kollegium har därjämte anfört följande:

»Beträffande den verksamhet, Sveriges hantverksorganisation såsom förmedlare av lån från ifrågavarande fond utövat under år 1912, har organisationen till kollegium avgivit föreskriven redogörelse, som kollegium med skrivelse den 21 sistlidna april överlämnat till Eder Kungl. Maj:t. Av nämnda redogörelse inhämtas, bland annat, att under året ingivits ansökningar om lån från 54 yrkesidkare. Av dessa 54 sökande hava 14 fått till sig utlämnat ett sammanlagt lånebelopp av 19,050 kronor, varjämte en del låneansökningar beviljats utan att låntagarna begagnat sig därav, men förväntades några av dem säkert återkomma längre fram.

Nedanstående tabell visar fördelningen av dessa lån med hänsyn till låntagarnas yrken:

Yrke.	Antal.	Avsett inköpsvärde kronor.	Lånebelopp kronor.
Snickare.....	4	8,505	5,500
Smeder.....	1	1,375	900
Bleckslagare.....	1	2,145	1,600
Bokbindare.....	1	1,540	1,100
Vagnmakare.....	1	1,025	750
Filfabrikanter.....	1	6,110	4,000
Båtbyggare.....	1	1,525	1,000
Färgare.....	1	1,480	1,000
Tunnbindare.....	1	1,430	1,000
Korgmakare.....	1	1,700	1,000
Cykelfabrikanter.....	1	1,600	1,200
	Summa 14	28,435	19,050»

Kollegium, som icke funnit anledning till någon erinran, varken i avseende å det av hantverksorganisationen föreslagna helopp av 25,000 kronor, som borde tillföras fonden år 1915, eller beträffande det begärda förvaltningsbidraget, har alltså hemställt om bifall till hantverksorganisationens framställning.

I likhet med kommerskollegium tillstyrker jag vad av styrelsen för Sveriges hantverksorganisation i nu förevarande hänseende äskats. Då de medel, som erfordras för täckande av fondens löpande utgifter, d. v. s. de för låneförmedlaren genom lånerörelsen uppkommande förvaltningskostnader och andra direkta utgifter, icke skola utgå av anslag, anvisade på riksstaten, utan av fondens avkastning, torde Kungl. Maj:t, i likhet med vad som föregående år ägt rum, böra i särskild proposition föreslå Riksdagen att såsom bidrag till ifrågavarande ändamål jämväl för år 1915 bevilja ett anslag å 2,000 kronor, att utgå direkt av fondens avkastning; och kommer jag att härom framdeles göra framställning.

[42.
Departements-
chefen.

Det belopp å 25,000 kronor, som sålunda under år 1915 skulle tillföras fonden, torde böra utgå av lånemedel.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels besluta, att för lån, som av Kungl. Maj:t beviljas från fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri, skola gälla följande allmänna villkor och bestämmelser:

1:o) Av Kungl. Maj:t beviljat statslån må av låneförmedlaren på en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret emot avlämnande av en utav låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, av statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låneförmedlarens åtagande att återbetala lånet i här nedan omförmäld ordning, varjämte, innan någon del av statslånet må utbekommas, godkänd säkerhet för den avgivna skuldförbindelsens uppfyllande skall till statskontoret avlämnas. Låneförmedlaren må icke förvägras att under lånetiden utbyta avlämnad säkerhet mot annan, som kan av statskontoret godkännas.

Därest statskontoret under lånetiden skulle finna ställd säkerhet icke vidare vara nöjaktig, skall låneförmedlaren inom av statskontoret förelagd tid, dock minst tre månader, avlämna nya säkerhetshandlingar, som av statskontoret godkännas.

2:o) Sedan från fonden undfånget lån innehafts under ett år från lyftningsdagen, skall under de därpå följande fem åren återbetalas en femtedel av det ur-

Utgifter för kapitalökning.

[42.]

sprungliga lånebeloppet, så att hela lånet varder senast inom utgången av det sjätte året till fullo guld.

Å lyftat statslånebelopp skall erläggas årlig ränta från lyftningsdagen med fyra procent, dock med skyldighet för låneförmedlaren att, därest förfallet kapitalbelopp icke inom föreskriven tid inbetalas, å det förfallna beloppet erlägga sex procent årlig ränta från förfalldagen, till dess inbetalning sker.

3:o) Ställer sig låneförmedlaren icke till efterrättelse meddelade bestämmelser i fråga om ränte- och kapitalavbetalning, eller underlåter han att inom föreskriven tid fullgöra av statskontoret erhållet föreläggande att avlämna nya säkerhetshandlingar, äger statskontoret att därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, som bestämmer, huruvida oguldet statslånebelopp jämte ränta skall anses vara till återbetalning genast förfallet.

4:o) Låneunderstöd, som av låneförmedlaren utlämnas, skall utgöra minst 300 kronor och för en och samma låntagare högst 5,000 kronor samt må under inga förhållanden uppgå till mera än nio tiondelar av värdet å det eller de för inköp avsedda eller redan inköpta föremål, för vilkas betalande lån sökes.

5:o) Lån må icke tilldelas för betalande av maskin eller annat föremål, som anskaffats tidigare än sex månader före låneansökningens ingivande till låneförmedlaren.

6:o) Rörande låneunderstöd, som av låneförmedlaren utlämnas, skall, innan någon del därav må av låntagaren uppbäras, mellan låneförmedlaren och låntagaren upprättas fullständigt lånekontrakt, vari bestämmelser i följande avseenden skola finnas intagna, nämligen:

 beträffande beskaffenhet och värde av arbetsmaskin, motor eller annat arbetsredskap, för betalande varav låneunderstöd är avsett, samt, därest föremålet i fråga ännu icke är inköpt, tid och sätt för anskaffningen därav;

 rörande lånets belopp, säkerheten och villkoren i fråga om ränta och återbetalning;

huruvida lånet må på en gång eller i särskilda terminer lyftas samt angående sättet och villkoren för lånets utbekommande;

angående viss tid, inom vilken lånet skall vara till fullo uttaget, vid äventyr att rätten till utbekommande av ej lyft belopp skall vara förverkad;

angående kontroll från låneförmedlarens sida, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig;

därom, att möjligen uppkommande tvister mellan låneförmedlare och låntagare beträffande tillämpningen av lånekontraktets bestämmelser skola avgöras av skiljemän i enlighet med lagen om skiljemän den 28 oktober 1887, samt att klander mot skiljemännens beslut icke må äga rum.

7:o) Vid uppgörande av omförmälda lånekontrakt skall lända till efterrättelse:

att andra villkor icke må betingas i fråga om ränta och återbetalning, än som angående statslånet stadgats, dock med undantag i följande avseenden, nämligen:

att låntagare skall äga att, därest han så önskar, även före lånetidens utgång på en gång inbetala ogulden del av låneunderstödet; samt

att låneförmedlaren må kunna förbehålla sig rätt att under nedan angivna förutsättningar uppsäga lämnat låneunderstöd till inbetalning å tid, som låneförmedlaren bestämmer, nämligen:

a) om låntagaren ej fullgör vad i kontraktet föreskrivits i fråga om anskaffandet av viss arbetsmaskin, motor eller annat arbetsredskap;

b) om låntagaren visar sig försumlig i att erlægga föreskriven ränte- och kapitalavbetalning;

c) om låntagaren genom bedräglig uppgift föranlett lånets beviljande;

d) om sådana förhållanden inträffat, att låntagaren, med hänsyn till det med lånet avsedda ändamål, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta det samma.

8:o) Lånekontrakt skall upprättas i två exemplar, av vilka vardera kontrahenten skall taga ett.

Utgifter för kapitalökning.

[42.]

9:o) Låneförmedlaren vare obetaget att under lånetiden medgiva låntagare de lindringar i avseende å lånets återbetalning eller låntagarens skyldigheter i övrigt, vilka icke strida mot meddelade föreskrifter eller eljest äro oförenliga med lånets ändamål.

10:o) Låneförmedlaren skall årligen före april månads utgång till kommerskollegium avgiva redogörelse för lånerörelsen under det nästföregående året, vilken redogörelse kollegium har att med det egna underdåniga utlåtande, vartill anledning må förefinnas, till Kungl. Maj:t överlämna.

dels ock till ökning av fondens för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri kapital för år 1915 anvisa ett anslag av kronor 25,000: — att utgå av lånemedel.

Slutligen vill jag erinra om nedannämnda av Kungl. Maj:t på civildepartementets (bil. 1) föredragning förut denna dag beslutade framställningar till Riksdagen, nämligen,

9. Fond för bibanor i vissa delar av riket.

[43.] att för avsättning till fonden för att underlätta åstadkommande av bibanor i vissa delar av riket i riksstaten för år 1915 upptaga ett belopp av kronor 2,000,000: — (bil. 1 sid. 196).

Avsättning till fonden för bibanor i vissa delar av riket.

(Lånemedel.)

10. Allmänna järnvägslånefonden.

[44.] att för avsättning till allmänna järnvägslånefonden i riksstaten för år 1915 upptaga ett belopp, av kronor 1,500,000: — (bil. 1 sid. 196).

Avsättning till allmänna järnvägslånefonden.

(Lånemedel.)

Beträffande ovanberörda anslag för ökning av odlingslåne-, egnahemslåne-, fiskerilåne-, jordförmedlings- och täckdikningslånefondernas kapital, för avsättning till fonden för att underlätta åstadkommande av bibanor i vissa delar av riket samt för avsättning till allmänna järnvägslånefonden hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,

att vart och ett av dessa anslag må utgå av lånemedel.

Under förutsättning av bifall till vad jag härovan föreslagit, skulle [44.]
 av utgifterna för statens lånefonder ett belopp av kronor 9,675,000: —
 komma att täckas av lånemedel och ett belopp av » 100,000: —
 att täckas av andra medel.

I fråga om de medel, som för år 1915 borde utgå för

[45.]

avbetalning å statsskulden

Avbetalning
 å statsskulden.

anförde departementschefen härefter:

1913 års Riksdag beslöt, att till fonden för statsskuldens amortering skulle — förutom de medel, som enligt Riksdagens förut fattade beslut i anledning av statsräntelånens upptagande dit ingå — för år 1914 avsättas ett belopp av 500,000 kronor, vilket belopp därför uppfördes i riksstaten för år 1914. Därjämte ingick Riksdagen genom skrivelse den 21 maj 1913 till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t vid uppgörande av förslag till riksstat att gälla från och med år 1915 årligen måtte beräkna — förutom de medel, som enligt Riksdagens förut fattade beslut i anledning av statsräntelånens upptagande ingå till fonden för statsskuldens amortering — ytterligare ett belopp av 1,000,000 kronor för att avsättas till nämnda fond. *Riksdagens beslut och skrivelse 1913.*

Riksdagens beslut grundade sig på ett utlåtande av banköutskottet, vilket utlåtande i sin ordning närmast föranletts av en skrivelse till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret den 27 februari 1913. I denna skrivelse framhålla fullmäktige bland annat de olägenheter, som följa av en stor utländsk skuldsättning, ävensom de bördor, som genom densamma läggas på kommande generationer, och finna detta utgöra en kraftig maning att genom ökade amorteringsanslag söka motverka en alltför hastig tillväxt av skuldsättningen. Det har ock synts fullmäktige kunna sättas i fråga, huruvida amorteringstiden för lånen står i rätt förhållande till den tid, som anses böra beräknas för amortering av de anläggningar, vari de upplånta medlen blivit nedlagda; fullmäktige hava funnit dessa anläggningar i medeltal kräva en amorteringstid icke överstigande 50 år från lånens upptagande, medan den nuvarande amorteringen av statsskulden som helhet kräver längre tid. I avseende på amorteringsslånen anse fullmäktige likväl icke anledning föreligga att nu öka de för dem utgående amorteringsanslagen, då icke blott flertalet av amorteringsslånen har en ganska kort amorteringstid utan därjämte nästan alla lån av denna typ äro upptagna för jämförelsevis lång tid sedan oeh *Fullmäktige i riksgäldskontoret.*

[45.] sålunda snart återbetalda. Annorlunda är åter enligt fullmäktiges mening förhållandet med räntelånen. För sex av dessa lån, med ett sammanräknat kapitalbelopp av över 204 miljoner kronor, uppgår beräknad amorteringstid till i medeltal circa 70 år; och då man även för framtiden torde hava att räkna med en regelbundet återkommande ny upplåning till betydande belopp, synes det fullmäktige uppenbart, att denna tid är för lång. Enligt fullmäktiges mening måste det anses vara önskvärt, att amorteringstiden nedbringas till 50 år efter upptagandet, vilket enligt verkställd uträkning skulle kräva en ökning i annuitetsanslagen med 1,412,000 kronor, att utgå från och med år 1914. Med hänsyn till de stora anspråk, som nu ställas på statsregleringen, inskränka sig likväl fullmäktige, som för närvarande endast vilja göra framställning med avseende å den ökade amortering, som synes vara påkallad av de nuvarande räntelånens upptagande, till att hemställa om en ökning av det årliga anslaget till fonden för statsskuldens amortering med 1,000,000 kronor. Fullmäktige fästa härvid uppmärksamheten på att fonden för statsskuldens amortering enligt riksgäldskontorets reglemente skall med hänsyn till föreliggande förhållanden användas antingen till amortering av statsskulden genom ökad utlottning eller obligationsköp eller ock till minskning i ny upplåning; och fullmäktige anse viktigt, att dem fortfarande lämnas öppet att med hänsyn till föreliggande förhållanden välja den utväg, som för ändamålet befinnes lämpligast.

*Departements-
chefen.*

Vid bedömande av den svenska statsskuldens verkningar måste man till en början betona den stora skillnad, som råder mellan upplåning för produktiva och upplåning för improduktiva ändamål. I den mån de upplånade medlen användas för ändamål, vilka själva giva staten minst lika stor avkastning som räntekostnaden, är det nämligen uteslutet, att även en betydlig skuldsättning över huvud taget kan medföra ökade bördor för blivande generationer. Det torde vara allmänt känt, att den svenska statsskulden helt och hållet upptagits för statens produktiva fonder samt alltså till sin beskaffenhet skiljer sig från flertalet länders statsskuld. Härav följer dock icke omedelbart, att placeringarna giva lika stor avkastning som låneräntan; och att exakt angiva, om det så förhåller sig, är tyvärr omöjligt av den anledning, att det i statens produktiva fonder nedlagda kapitalet består av både skatte- och låne-medel. En viss ledning erhåller man dock genom att betrakta netto-avkastningen på det totala kapitalet i statens produktiva fonder, sådan den framgår av det sammandrag av statistiska tablåer över statens affärsverksamhet och vissa av statens utlåningsfonder år 1912, vilket verkställts av statskontorets riksbokslutsbyrå. Det visar sig därav, att

dessa produktiva fonder giva en medelavkastning utgörande 4,154 procent på det under året i medeltal disponerade kapitalet. Denna relativa avkastning är något högre än den effektiva räntan på de åren närmast före 1912 upptagna lånen och höjer sig ännu något mera över medelräntefoten på statsskulden år 1912. Men å andra sidan har räntefoten under de senaste åren stigit så mycket, att den nyss angivna relativa avkastningen icke motsvarar den ränta, svenska staten numera får betala för sina obligationslån.

Sistnämnda förhållande innebär, att skuldens medelräntefot måhända inom få år blir minst lika hög som de produktiva fondernas räntabilitet och utgör därför en allvarlig maning till ökad varsamhet vid utvidgning av statens affärsverksamhet och utlåning. Men även i ett sådant läge måste svenska statens lånemedel sägas fortfarande vara placerade på fullt betryggande sätt. Så stora belopp av skattemedel ha nämligen använts för produktiva ändamål, att de produktiva fondernas nettoavkastning långt överstiger räntorna på statsskulden. För år 1912 utgjorde sålunda, enligt de nyss återopade tablåerna, sammanlagda överskottet på de däri upptagna produktiva fonderna 41,440,165 kronor, medan räntorna på statsskulden samma år utgjorde endast 21,893,309 kronor, lämnande en marginal av icke mindre än 19,546,856 kronor. Visserligen ingår i den förstnämnda summan även postverkets vinst, som i flere hänseenden har karaktär av skatteinkomst; men även om denna frånräknas, kvarstår ett belopp av 37,747,895 kronor och en marginal av 15,854,586 kronor, vilken sistnämnda summa, även om hänsyn tages till att år 1912 var ett i konjunkturförhållande ovanligt gott år, måste anses innebära full trygghet för statens förmåga att utan användning av skattemedel bestrida låneräntorna.

Trots detta utgör emellertid den under senare år i hög grad tillväxande skuldsättningen i förening med den tilltagande del, lånemedlen kommit att utgöra i anslagen för kapitalökning, ett viktigt skäl att taga i övervägande medel emot alltför stark ökning i upplåningen; och en ytterligare anledning härtill har man i den ovanligt starka stegring i räntefoten på långa lån, vilken för närvarande äger rum. Därför gäller det nu att undersöka, vilka åtgärder som motverka en alltför hastig tillväxt av statsskulden; och därvid framgår utan vidare, att målet kan nås endast genom sådana medel, som nedbringa statsskuldens totala belopp.

Frågan blir då närmast, om *amortering* av statslånen är ett medel att nedbringa skuldens totala belopp, och härvid fattas amortering till en början i den närmast till hands liggande betydelsen av indragning

[45.] (genom utlottning eller uppköp) av utelöpande obligationer. En minskning i skuldens totalbelopp kan tydligen uppnås genom en sådan åtgärd, om skuldsättningen äger rum för ändamål, som icke ständigt återkomma, t. ex. för krig, vilka efterföljas av en kortare eller längre fredsperiod. I dessa fall är ett nedbringande av skuldsumman därjämte särskilt nödvändigt, om icke blivande generationer skola otillbörligt betungas. I detta läge befinner sig exempelvis England, som har upptagit sina stora statslån huvudsakligen för krigsändamål och som med klar finansiell blick strävar att icke låta krigskostnaderna överflyttas på framtiden.

Men den oundgängliga förutsättningen för, att denna politik skall lyckas, är, att icke under amorteringstiden något nytt lånebehov uppstår. Frånvaron av denna förutsättning har en gång just i Englands finanshistoria medfört statsfinansiellt olyckliga resultat. Det gäller den av den yngre William Pitt år 1786 grundlagda amorteringsfonden (»the Sinking Fund»), som genom ett årligt anslag på en miljon pund sattes i tillfälle att uppköpa statsobligationer och att sedan genom ränteavkastningen på dessa årligen öka sina inköp; genom denna anordning skulle statsskulden automatiskt försvinna. Men då de stora revolutions- och Napoleonskrigen under följande årtionden framtvingo en mångdubbelt större ny upplåning än det belopp, amorteringsfonden kunde uppköpa, så blev följden *trots* denna fond en mycket stor ökning i skuldens totalbelopp; och då ökningen i lånebehovet ständigt försämrade statens lånevillkor, uppstod *på grund av* denna amortering den utveckling, att den äldre skulden med lägre räntefot blev utbytt mot nyare skuld med högre räntefot.

Vid ett statsfinansiellt läge av denna beskaffenhet måste alltid ett försök till amortering medföra dylika verkningar. Detta betyder med andra ord, att *verklig* amortering av ett lands statsskuld som helhet samtidigt med regelbundet återkommande ny upplåning över huvud taget icke är möjlig. Vad som i detta fall framträder såsom amortering, är i stället en form av *konvertering*, utbyte av äldre obligationer emot nyare. Visserligen råder härvid den skillnaden från vanlig konvertering, att statens tillgångar ökas med de till amorteringen anslagna skattemedlen; men skuldsumman såsom sådan minskas lika litet som vid vanlig konvertering, den ändrar allenast sammansättning. Därmed har man emellertid fått en helt ny synpunkt på frågan. Lämpligheten av konvertering bestämmes nämligen, såsom man lätt inser, helt och hållet av de fördelar ett nytt lån erbjuder i jämförelse med ett äldre. För frågan om konvertering är det alltså utan betydelse, huruledes de

genom de gamla lånen erhållna medlen äro använda; och någon anledning att påskynda dessa låns utbytande mot nya på grund av att de anläggningar, vari de gamla lånen placerats, skola amorteras, finnes uppenbarligen icke.

Det gäller nu att taga i betraktande, i vad mån ett sådant utbyte av äldre obligationer emot nyare kan vara fördelaktigt för vårt land under nuvarande förhållanden.

Därvid ställer sig saken väsentligen olika, allt efter som frågan gäller amorteringslån eller statsräntelån. I avseende på *amorteringslånen* har staten i lånekontrakten förbundit sig, antingen att med bestämda mellantider utlotta och till pari inlösa ett visst antal obligationer (svenska fonderade statslånen av 1880 och 1886) eller att verkställa sådan amortering, likaledes med bestämda mellantider men antingen genom uppköp eller genom utlottning (1890 och 1899 års lån), eller slutligen att före en viss tidpunkt men utan bestämmelser om fast amorteringsplan på ett eller annat sätt ha slutamorterat lånet (1894 års lån).¹⁾ För dessa lån kunna besparingar göras genom uppköp av obligationer vid fördelaktiga tidpunkter. Har räntefoten stigit och kursen som följd därav sjunkit under pari, uppstår nämligen en besparing (kursvinst), lika stor som skillnaden mellan köpkurs och parikurs, om riksgäldskontoret uppköper obligationer och med dem verkställer den i planen fastställda amorteringen. I de fall, då verklig utlottning måste äga rum, är det visserligen omöjligt att verkställa själva amorteringen genom uppköp, av den anledningen, att riksgäldskontoret ej kan bestämma vilka obligationer som skola genom utlottning inlösas; och de uppköp samt annulleringar av dylika obligationer, vilka förekommit, ha därför knappast underlättat amorteringen. Men i de fall däremot, då amortering får äga rum genom uppköp, särskilt då såsom för 1894 års lån ingen fast amorteringsplan är föreskriven i kontraktet, blir det alltid en konjunkturfråga, huruvida besparingen ökas eller minskas genom uppköp i förväg resp. genom påskyndad amortering. I avseende på 1890 och 1899 års lån har det under senare år varit förmånligt att uppköpa obligationer och verkställa den kontraktsenliga amorteringen genom annullering av visst antal sådana obligationer; det är avsevärda besparingar, som faktiskt kunnat göras härigenom.

Härav följer, att riksgäldskontoret alltid bör hava likvida tillgångar till sitt förfogande i tillräcklig utsträckning för att kunna verkställa fördelaktiga uppköp av obligationer av amorteringslånetypen. Intet tvivel torde emellertid råda om att sådana tillgångar redan nu äro till-

¹⁾ Sistnämnda lån upptages i riksgäldskontorets översikter såsom räntelån men torde lämpligare kunna betraktas som amorteringslån, enär tid för slutamorteringen är bestämd i lånekontraktet.

[45.] finnaudes, vilket även framgår av, att fullmäktige, såsom nyss nämndes, redan i ganska stor utsträckning begagnat sig av dylika utvägar. Därtill kommer, att hela denna fråga är av mindre betydelse för det nu föreliggande ämnet. Sedan år 1899 har nämligen svenska staten liksom flertalet stater med solid kredit upphört att begagna sig av amorteringslåneformen; och enighet torde råda därom, att denna form även i framtiden bör undvikas, då den binder låntagaren till amorteringar på tider, som icke alltid äro de fördelaktigaste. Såsom förut anförts, ha fullmäktige i riksgäldskontoret icke heller ifrågasatt påskyndad amortering av amorteringslånen.

Väsentligen annorlunda ställer sig frågan i avseende på *statsräntelånen*, för vilka den nu ifrågasatta ökningen i amorteringsanslaget såsom nämnts är avsedd. I lånekontrakten för dessa lån är ingen som helst återbetalningstid föreskriven, och de besparingar, som nyss visats uppstå vid amorteringen genom uppköp av obligationer av amorteringslånetypen, komma här ej i fråga, då ingen amortering behöver verkställas. Med hänsyn härtill äro även amorteringsanslagen annorlunda beskaffade i avseende på räntelånen än i avseende på amorteringslånen. Medan anslagen i avseende på de sistnämnda utgå till verklig amortering, utgå beloppen i avseende på de förra ej till amortering utan till *avsättning*. Samtliga annuitetsanslag för statsskulden överföras till riksgäldskontorets likvidations- och amortissementsfond; men, sedan härifrån utgått samtliga räntebetalningar samt amortering av amorteringslånen (och övertagna lån), överföras avsättningsbeloppen för statsräntelånen till en särskild fond, fonden för statsskuldens amortering (riksgäldskontorets reglemente § 20). Behållningen av denna fond skall med hänsyn till föreliggande förhållanden användas *antingen* till amortering av statslån medelst utlottning eller obligationsköp *eller ock* till minskning i den nya upplåning, vartill fullmäktige av Riksdagen erhållit bemyndigande (anf. regl. § 21). Det följer härav, att avsättning av anslag för avbetalning å statsräntelånen icke *behöver* innebära någon *verklig* amortering av de lån, för vilkas amortering avsättningen sker.

Emellertid torde det vara lämpligt att först taga i övervägande verkningarna av detta anslag, för den händelse detsamma kommer till användning för verklig minskning i beloppet av utelöpande äldre obligationer. Härvid kunna, såsom också framgår av riksgäldskontorets reglemente, tänkas två möjligheter, antingen inlösning till pari (utlottning) eller uppköp.

Att *inlösning till pari* av obligationer, som löpa med lägre räntefot än de nyupptagna lånens, innebär förlust, torde vara så uppenbart, att något vidare ordande därom icke kan erfordras.

Vad åter beträffar *uppköp* av obligationer, må till en början mera i förbigående påpekas, att sådana uppköp knappast med något verkligt berättigande kunna kallas amorteringar, så länge icke obligationerna annullerats; ty de uppköpta obligationerna utgöra då placeringar av riksgäldskontorets tillgångar och intaga alltså i huvudsak samma ställning som andra räntebärande papper i kontorets ägo samt böra liksom dessa uppköpas och eventuellt åter försäljas, då vinst därav kan uppstå. Först vid *annullering* av de uppköpta obligationerna kan amortering av de lån, till vilka de höra, anses vara genomförd. Men annullering av obligationer av räntelånen (och därav föranledd minskning i fonden för statsskuldens amortering) har riksgäldskontoret blott en gång under senare år verkställt; och tydligen är frivillig annullering av lågprocentiga obligationer sällan en praktisk anordning för ett land med ständigt behov av ny upplåning, ty det avskär från möjligheten att ånyo emittera dessa obligationer. Men därav följer också, att amortering av ett räntelån genom uppköp av dess obligationer under nuvarande förhållanden icke i egentlig mening kan sägas äga rum.

Emellertid gäller det nu att taga i betraktande, om dylika uppköp av obligationer, som löpa med lägre räntefot än de nyupptagna lånens, för närvarande kunna antagas bliva lönande. Härvid märkes genast, att uppköp av detta slag i varje fall icke kunna bliva tillnärmelsevis lika förlustbringande som en inlösning av obligationerna till pari skulle hava varit, alldenstund den lägre räntefot, varmed de löpa, även har sänkt deras kurs. Utan tvivel kunna också fall inträffa, då denna kurssänkning är så stor, att ett uppköp blir lönande; detta inträffar uppenbarligen i de fall då köpkursen är så låg, att obligationen avkastar högre ränta än den staten får betala för ett nyupptaget lån. Men i tider av *stigande* räntefot äger detta endast rent undantagsvis rum. Redan det förhållandet, att uppköpen ske successivt över en längre tidrymd och att det nya lånet först därefter upptages, gör det sannolikt, att det nya lånet, redan därför att det är senare till tiden, kommer att betinga en högre räntefot än de förutgående uppköpen. Men mera betyder i flertalet fall, att själva upptagandet av ett nytt lån vanligen betingar betydliga kostnader i form av provisioner o. s. v., vilka höja den effektiva räntefot staten för dem får betala och alltså göra denna räntefot avsevärt högre än räntan på köpeskillingen för inköpta obligationer av äldre typ. Hela detta resonemang bekräftas även till fullo av erfarenheten. Det torde knappast finnas exempel på, att riksgäldskontoret under de senaste åren, d. v. s. vid stigande räntefot, erhållit inköpta obligationer till så låg kurs, att köpen givit samma ränta, som

[45.] måst betalas för det påföljande nya statslånet. Och likväl ha riksgäldskontorets inköp vanligen gällt obetydliga poster, medan ett uppköpande i större utsträckning oundgängligen skulle ha höjt kursen och alltså än mer ökat skillnaden i räntefot.

Detta sammanhang måste på förhand anses tämligen givet, om man blott fasthåller, att en amortering av äldre lån i samband med ny upplåning innebär en *konvertering* av skulden. Konvertering, utbyte av äldre obligationer mot nyare, är nämligen något som aldrig kan bli lösningsbara annat än i tider av *sjunkande* räntefot, såsom naturligt är och som alla hittillsvarande konverteringars historia visar. Vid stigande räntefot äro äldre lån nästan alltid under i övrigt lika förhållanden fördelaktigare än yngre, och någon konvertering kommer då icke i fråga.

För att fullt klargöra sammanhanget må dock ytterligare ett par synpunkter på frågan beröras.

Man kunde möjligen anse, att amorteringen av de äldre lånen skulle vara erforderlig för att tillfredsställa långivarna och därmed för att höja vår statskredit. Om denna tankegång vore riktig, skulle emellertid uppenbarligen en återgång till amorteringslåneformen vara den enda rätta lösningen. Denna låneform bereder nämligen långgivaren säkerhet för amortering och skulle alltså, under förutsättning av den angivna tankegångens riktighet, utgöra en långt större lockelse än en oviss utsikt till något, vartill låntagaren aldrig utfäst sig. Såsom redan nämnts, blir emellertid amorteringslåneformen nu alltmera allmänt övergiven; och amorteringslånets kurser, jämförda med statsräntelånens, tyda knappast på att amorteringslånen ens för långivarna äro mera tilltalande än räntelånen.

En helt annan fråga är, huruvida icke obligationer av äldre typer böra uppköpas, i syfte att kursen därigenom skall kunna hållas uppe och nya lån som följd därav erhållas på gynnsammare villkor än eljest. Detta är tydligen en ren konjunkturfråga, som måste skiljas från frågan om amorteringsplaner för de särskilda obligationslånen; ty detta slag av konjunkturköp måste tydligen ske utan hänsyn till amorteringsplaner. Att sådana köp ofta kunna löna sig väl indirekt, även om räntan på inköpspriset icke är hög, torde utan vidare vara klart. Möjlighet för riksgäldskontoret att verkställa sådana tillfälliga köp torde utan tvivel förefinnas, och under alla förhållanden har denna fråga på angivna grunder knappast något sammanhang med den nu behandlade frågan om statsskuldens normala amortering.

I detta sammanhang torde det böra meddelas, att fonden för statsskuldens amortering vid 1913 års slut, förutom för året löpande ränta,

uppgick till 11,823,406 kronor 18 öre. Fonden ökas årligen med de av Riksdagen beslutade avsättningarna. Av Riksdagen i anledning av statsräntelånens upptagande beslutade avsättningar samt av riksgäldsfullmäktige föreslagen avsättning för 1913 års lån uppgå för år 1915 till sammanlagt 2,369,414 kronor. Vid 1913 års slut finnes å likvidations- och amortissementsfonden en kvarstående behållning, som, under året upplupen ränta oräknad, uppgick till ett belopp av 4,352,912 kronor 82 öre.

Såsom slutsats av det nu anförda torde alltså kunna sägas, att någon amortering av statsräntelånen, i betydelsen av minskning i beloppet av utelöpande äldre obligationer, *icke* för närvarande bör komma i fråga.

Återstår frågan om en ökning i avsättningen för statsskuldens amortering, åsyftande *minskning i ny upplåning*.

Detta är uppenbarligen en åtgärd, vars verkan är den motsatta mot amortering av äldre obligationer. Medan amorteringen ökar de nya obligationernas andel i den totala skuldsumman, ökar avsättningen för minskning i ny upplåning tvärtom de äldre obligationernas andel; och *i tider av stigande räntefot kommer alltså amorteringen att höja skuldens medelräntefot, medan minskningen i ny upplåning sänker densamma*. I likhet med amorteringen ökar avsättningen för ny upplåning statens tillgångar genom de härför anslagna skattemedlen, men gör det utan att samtidigt föranleda ett utbyte av lågprocentiga obligationer mot högprocentiga. Intet av vad som här ovan invänts emot amorteringen (eller »konverteringen»), gäller därför om den nu ifrågavarande lösningen, som i hittills berörda hänseenden endast erbjuder fördelar.

Frågan blir då närmast, om en nominell avsättning för amortering, åsyftande minskning i ny upplåning, kan anses nödig av hänsyn till avskrivningar å de anläggningar, vari lånemedlen äro nedlagda.

Det torde kunna sägas, att så icke är förhållandet. Det årliga överskott, som statens affärsdrivande verk redovisa, är en verklig nettovinst, d. v. s. är det belopp som erhållits, sedan — vare sig genom avsättning till särskilda förnyelsefonder eller genom direkta förnyelsearbeten — åtgärder vidtagits för att hålla det i början av året i verken nedlagda kapitalet uppe vid oförminskat värde. Något verkligt frigörande av de affärsdrivande verkens kapital, taget som en helhet, åger alltså icke rum och bör knappast heller äga rum, då anledning saknas att antaga, att de någonsin i sin helhet skola bliva överflödiga. Men under sådana förhållanden föreligger uppenbarligen heller icke

[45.] något av medlens placering framkallat behov att i den ena eller andra formen minska skuldens storlek, annat än i den ringa mån som kapitaltillgångar tagas i anspråk för löpande utgifter.

Även om läget i detta hänseende vore ett annat, skulle emellertid icke därav följa, att en avsättning av nu berörda slag vore lämplig. Sakens realitet i denna punkt är tydligen vidtagandet av åtgärder för att hindra en ökning av statens *totala* skuldsomma i hastigare tempo än ökningen av tillgångarnas värde; och det hela löper alltså ut i frågan, huruvida dessa avsättningar äro det bästa medlet att begränsa den nya skuldsättningen.

Därvid märkes till en början, att denna utväg — en avsättning som i verkligheten användes till minskning av ny upplåning — i bästa fall måste anses såsom en omväg till målet och därtill såsom en omväg, vilken betydligt minskar budgetens klarhet och konsekvens. Under »utgifter för kapitalökning» upptagas nämligen först anslag för statens affärsverksamhet och utlåningsfonder, att täckas av respektive lånemedel och andra statsinkomster (skattemedel), samt därefter avbetalning å statsskulden; men i verkligheten är den del av sistnämnda post, som går till fonden för statsskuldens amortering, ett förskottsanslag av skattemedel till de produktiva fonderna samt alltså ett belopp, varmed anslagen av lånemedel till dessa ändamål rätteligen borde minskas. På samma sätt borde inkomsterna av lånemedel på inkomstsidan minskas med motsvarande belopp. Med andra ord, först upptages i budgeten ett belopp lånemedel och därefter ett belopp skattemedel för amortering av dessa lånemedel, medan i verkligheten det senare beloppet kommer att utgå i stället för lika stor del av det förra. Budgetens båda sidor ökas onödigtvis med det amorteringsanslag, som i verkligheten är avsett för ökning av de produktiva fonderna.

Tydligt är detta icke budget-tekniskt någon lycklig lösning; från budgetens synpunkt vore det riktigare att från början sammanföra den ifrågavarande delen av amorteringsanslaget med anslagen av skattemedel för de produktiva fonderna.

Det förefaller mig alltså uppenbart, att det nu ifrågasatta ökade anslaget till avsättning för statsskuldens amortering i varje fall icke skulle vara ägnat att öka redan i statsfinanserna. Det enda, som kunde anses tala för anslagets upptagande i budgeten, vore då, att därmed skulle vinnas en faktisk begränsning i den nya upplåningen. Icke ens detta är dock utan vidare givet. I Kungl. Maj:ts förslag till riksstat för år 1915 äro lånemedlen minskade med omkring två miljoner kronor i jämförelse med föregående års riksstat; och under

förutsättning av riksstatens godkännande i övrigt skulle medel för ett ökat amorteringsanslag kunna erhållas endast genom att öka låne-medlen med ett lika stort belopp, vadan det nya anslaget i detta fall åtminstone icke skulle åstadkomma någon ytterligare begränsning av statsskuldens ökning. Huruvida så under andra förhållanden skulle bliva fallet, torde vara svårt att avgöra. I varje fall synes det mig vara klart, att betydligt mera skulle vinnas genom att gripa sig an med uppgiften *direkt*, genom att skapa fasta normer för såväl de totala anslagen till kapitalökning som även förhållandet mellan låne- och skattemedel i denna del av budgeten. Jag har haft denna fråga under noggrannt övervägande och har enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat sakkunniga inom finansdepartementet för att verkställa utredning och avgiva förslag beträffande såväl denna som densamma närliggande frågor. Detta arbete har dock ej kommit till den punkt, att jag nu kan framlägga något resultat, vilket jag emellertid hoppas kan ske tillräckligt tidigt, för att det må kunna tjäna till ledning vid uppgörandet av 1916 års statsreglering.

En konsekvent tillämpning av de av mig angivna synpunkterna skulle även leda till en förnyad granskning av annuitetsbeloppen för såväl de förut upptagna statsräntelånen som även det år 1913 upptagna lånet av samma typ. Men då en ändring härutinnan skulle vålla rubbningar i redan fastställda eller uppgjorda amorteringsplaner, har det syntts mig riktigast att uppskjuta dessa frågor, tills den nyss av mig berörda allmänna planen för anslagen till kapitalökning kan föreläggas Kungl. Maj:t.

Det synes mig alltså lämpligast, att det ifrågavarande ökade anslaget till avsättning för statsskuldens amortering icke upptages i 1915 års riksstat och att anslagen till avsättning för avbetalning å statsräntelånen upptagas allenast med de belopp, som enligt Riksdagens på sin tid i anledning av statsräntelånens upptagande fattade beslut ingå till fonden för statsskuldens amortering, ävensom för det år 1913 upptagna lånet med av fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse den 11 december 1913 föreslaget belopp, dock för avrundande av utgiftstitelns slutsumma jämkat till 183,598 kronor 5 öre. Avsättningarna till avbetalning å statsräntelånen skulle sålunda enligt mitt förslag för år 1915 uppgå till sammanlagt 2,369,412 kronor 5 öre.

I nyssnämnda skrivelse hava fullmäktige i riksgäldskontoret meddelat, att för år 1915 erfordras för amorteringen av statens fonderade amorteringslån 4,453,820 kronor och för amorteringen av de utav riksgäldskontoret övertagna lånen 112,367 kronor 95 öre.

Utgifter för kapitalökning.

[45.] Till avbetalning av statsskulden skulle alltså, vid bifall till mitt förslag, för år 1915 erfordras en summa av 6,935,600 kronor.

Jag hemställer sålunda, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1915 anvisa ett förslagsanslag
å..... kronor 6,935,600: —
att tillhandahållas riksgäldskontoret för avbetalning å
statsskulden.

[46.] Slutligen yttrade departementschefen, statsrådet friherre Adelswärd
angående avsättning till

Avsättning
till stats-
verkets
fond av
rusdrycks-
medel.

statsverkets fond av rusdrycksmedel

följande:

Enligt föreskrift i 1 § av förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel skall av statsverkets inkomster av brännvinstillverkningsskatt, maltskatt, punschskatt och brännvinsförsäljningsmedel — efter restitution för denaturerat brännvin och för malt, som vid skattepliktigt bryggeri omedelbart använts för tillverkning av svagdricka — till en särskild fond avsättas vad som för varje år överskjuter ett belopp av 41,900,000 kronor.

Jämlikt Kungl. Maj:ts tidigare denna dag fattade beslut skola ifrågavarande skattemedel i förslaget till riksstat för år 1915 beräknas till ett sammanlagt belopp av 47,100,000 kronor. Det belopp, varmed sistnämnda summa överstiger 41,900,000 kronor, d. v. s. 5,200,000 kronor, bör sålunda i form av anslag anvisas att utgå till en statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Då den summa, som skall tillföras fonden, givetvis är beroende på storleken av de belopp, varmed skattemedlen verkligen inflyta, bör anslaget uppenbarligen erhålla karaktären av förslagsanslag.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till en statsverkets fond av rusdrycksmedel för
år 1915 anvisa ett förslagsanslag å kronor 5,200,000: —

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och behagade hans Maj:t Konungen på statsrådets tillstyrkan härjämte förordna, att nu anmälda för statsregleringen erforderliga handlingar skulle tillställas Riksdagens vederbörande utskott.

Ur protokollet:

Gunnar Schumacher.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING
till
utgifter för kapitalökning.

Punkt.	Att täckas av		Sid.
	länemedel. Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	
Statens affärsverksamhet.			
A. Postverket.			
[1.] Inköp av inventarier	—	300,000:—	2.
[2.] Nybyggnad i Stockholm	—	60,000:—	2.
[2.] " " Uddevalla	—	115,000:—	2.
[2.] " " Norrköping	—	200,000:—	2.
B. Telegrafverket.			
[3.] Inköp och bebyggande av fastigheter	—	400,000:—	3.
[4.] Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegraf- väsende	4,650,000:—	—	3.
[5.] Telefonkabel till Gottland	—	150,000:—	3.
C. Statens järnvägar.			
[6.] Nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar	—	4,060,200:—	3.
[7.] Anslag till ombyggnad av Malmö statsbangård	1,000,000:—	—	3.
[8.] Anslag till markförvärv	300,000:—	—	3.
[9.] Anslag till inventarier och förlag	—	2,000,000:—	3.
[10.] Anslag till ny rullande materiel för statens järnvägar	3,900,000:—	—	4.
[11.] Utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rön- ninge och Järna m. m.	574,200:—	—	4.
[12.] Utläggning av dubbelspår mellan Göteborg och Alingsås	1,750,000:—	—	4.

Utgifter för kapitalökning.

35

Punkt.	Att täckas av		Sid.
	länemedel.	andra stats-	
	Kronor.	inkomster. Kronor.	
[13.] Anslag till fortsättande av statsbanan Järna—Norrköping	1,612,000: —	—	4.
[14.] D:o d:o Norrköping—Mjölby	1,000,000: —	—	4.
[15.] D:o d:o Ulriksfors—Volgsjön	1,300,000: —	—	4.
[16.] D:o d:o Älvsby—Piteå	935,000: —	—	5.
[17.] D:o d:o Sveg—Brunflo	1,800,000: —	—	5.
[18.] Statsbanan Karungi—Haparanda samt utfartsvägar till landsvägen Boden—Lappträsk	947,500: —	172,600: —	5.
[19.] Anläggningar & linjen Kiruna—Riksgränsen för malmtransport	—	400,000: —	5.
[20.] Anläggningar & linjen Gällivare—Svartön för ökad malmtransport	—	300,000: —	5.
[21.] Anslag till statsbanorna för militära ändamål	—	150,000: —	5.
[22.] Bangårdsbyggnader i Stockholm	2,480,000: —	—	5.
[23.] Avsättning till fortsättande av inlandsbanan m. m.	—	2,500,000: —	6.

D. Statens vattenfallsverk.

[24.] Anslag för anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg	3,000,000: —	—	6.
[25.] Inköp av inventarier för Porjus kraftverk	—	100,000: —	6.
[26.] Anslag till reglering av Stora Lule älvs vattensystem ovanför Porjus	500,000: —	—	6.
[27.] Anslag för anläggande av ett statens kraftverk vid Älvkarleby	1,110,000: —	—	7.
[28.] Ångkraftcentral vid Älvkarleby	400,000: —	—	7.
[29.] Ledningar för distribuering av elektrisk energi från statens kraftverk	2,200,000: —	—	7.
[30.] Utvidgning av Södertälje kanal & delen Maren—Saltsjön	300,000: —	—	7.
[31.] Ombyggnad av Södertälje kanal	200,000: —	—	7.
[32.] Inköp av inventarier och materialier för Södertälje kanalverk	—	5,000: —	7.

E. Statens domäners fond.

[33.] Inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark	—	1,000,000: —	8.
[34.] Kostnader för anordnande av jägmästarebostad i Gällivare	—	25,000: —	8.

Utgifter för kapitalökning.

Punkt.	Att täckas av		Sid.
	länemedel. Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	
Statens utlåningsfonder.			
[35.] Odlingslånefonden	450,000:—	—	9.
[36.] Egnahemslånefonden	5,200,000:—	—	9.
[37.] Fonden för fiskerinäringens befrämjande	100,000:—	—	10.
[38.] Norrländska nyodlingsfonden	—	—	10.
[39.] Jordförmedlingsfonden	200,000:—	—	10.
[40.] Täckdikningslånefonden	200,000:—	—	10.
[41.] Lånefonden för inköp av ädla avelston	—	100,000:—	10.
[42.] Hantverkslånefonden	25,000:—	—	11–20.
[43.] Avsättning till fonden för bibanor i vissa delar av riket	2,000,000:—	—	20.
[44.] Allmänna järnvägslånefonden	1,500,000:—	—	20.
Avbetalning å statsskulden	—	6,935,600:—	21–32.
Statsverkets fond av rusdrycksmedel	—	5,200,000:—	32.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Schotte anförde vidare:
I enlighet med den av Kungl. Maj:t och Riksdagen år 1911 godkända uppställning av riksstaten anhåller jag få anmäla erforderliga anslag för kapitalökning för de till civildepartementet hörande affärsdrivande verk och produktiva fonder.

Innan jag övergår till behandling av de särskilda anslagsfrågorna för ifrågavarande ändamål, må det tillåtas mig att göra några uttalanden rörande de senare årens utvecklingstendenser inom det område, som omfattas av civildepartementets anslag för kapitalökning, samt de principer, jag på grund av de sålunda anmärkta förhållandena ansett mig böra följa vid bedömandet av verkens anslagskrav för år 1915.

Jag meddelar då först följande översikt av de vid 1909—1913 års Riksdagar beviljade och vid 1914 års Riksdag av Kungl. Maj:t begärda belopp:

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

	Att täckas av			Att täckas av			
	lånemedel.	andra stats- inkomster.	Summa.	lånemedel.	andra stats- inkomster.	Summa.	
	1909			1910			
1	Statens järnvägar	12,591,246	3,201,200	15,792,446	15,776,000	2,671,100	18,447,100
2	Postverket ¹⁾	—	160,000	160,000	—	—	—
3	Telegrafverket	4,000,000	507,500	4,507,500	3,500,000	511,000	4,011,000
4	Statens vattenfallsverk	6,050,300	—	6,050,300	6,145,000	—	6,145,000
5	Fonden för bibanor i vissa delar av riket	—	—	—	—	—	—
6	Järnvägslånefonden	1,500,000	—	1,500,000	1,500,000	—	1,500,000
	Summa	24,141,546	3,868,700	28,010,246	26,921,000	3,182,100	30,103,100
		1911			1912		
1	Statens järnvägar	15,684,900	5,358,900	21,043,800	15,437,300	5,199,600	20,636,900
2	Postverket	—	298,400	298,400	—	356,000	356,000
3	Telegrafverket	4,000,000	1,340,000	5,340,000	4,000,000	614,000	4,614,000
4	Statens vattenfallsverk	13,950,000	150,000	14,100,000	13,705,000	—	13,705,000
5	Fonden för bibanor i vissa delar av riket	1,000,000	—	1,000,000	1,000,000	—	1,000,000
6	Järnvägslånefonden	1,500,000	—	1,500,000	1,500,000	—	1,500,000
7	Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby	930,000	—	930,000	200,000	—	200,000
	Summa	37,064,900	7,147,300	44,212,200	35,842,300	6,169,600	42,011,900
		1913			1914 (förslag):		
1	Statens järnvägar	17,084,000	6,133,000	23,217,000	17,598,700	9,582,800	27,181,500
2	Postverket	—	638,000	638,000	—	675,000	675,000
3	Telegrafverket	4,600,000	650,000	5,250,000	4,500,000	550,000	5,200,000
4	Statens vattenfallsverk	9,123,000	820,000	9,943,000	7,710,000	105,000	7,815,000
5	Fonden för bibanor i vissa delar av riket	2,000,000	—	2,000,000	2,000,000	—	2,000,000
6	Järnvägslånefonden	1,500,000	—	1,500,000	1,500,000	—	1,500,000
	Summa	34,307,000	8,241,000	42,548,000	33,458,700	10,912,800	44,371,500

¹⁾ De belopp, som i driftkostnadsstaten motsvara det nu bland utgifter för kapitalökning uppförda anslaget till inköp av inventarier, ha ej kunnat medräknas.

Är det sant, att skapandet av nya och förbättrandet av gamla kommunikationsleder samt färdigställandet av nya kraftkällor är ägnat att framkalla eller stimulera industri, handelsomsättning och näringsliv överhuvud, måste det anses glädjande, att svenska staten kunnat på ett så kraftigt sätt lämna näringarna sitt bistånd.

Men saken har också en annan sida. Två mindre gynnsamma omständigheter falla vid en blick på ovanstående tablå genast i ögonen, den ena det starka språnget i höjden från och med år 1911 — hade jag gått några år längre tillbaka i översikten, skulle intrycket blivit ännu mera påfallande — och den andra stegringen av upplåningen från och med samma tid.

Den förstnämnda omständigheten innebär, att staten satt i gång stora företag just under en uppåtgående högkonjunktur och således ingalunda fyllt den roll av utjämnare på arbetsmarknaden, som anses vara ett viktigt led i dess företagareverksamhet.

Det ökade anlitaudet av lånevågen åter har vållat vissa svårigheter vid låneanskaffningen, i synnerhet som den svenska statens stegrade efterfrågan på lån infallit under en period, då av åtskilliga orsaker penningmarknaden varit särskilt ansträngd. Redan i mitt yttrande till statsrådsprotokollet sistlidet är angående anslagskraven för statens järnvägars räkning hade jag anledning något beröra dessa svårigheter. Sedermera har uppmärksamheten starkt riktats härpå, särskilt genom vissa uttalanden i Riksdagens år 1913 församlade revisorers berättelse, varur jag torde få anföra följande:

»Enligt beslut av 1912 och föregående års Riksdagar hade riksgäldskontoret vid innevarande års början en lånerätt av något över 50,800,000 kronor. I anledning härav och då även 1913 års Riksdag komme att anvisa betydande belopp till utgående av lånemedel, hade fullmäktige redan under januari månad detta år till behandling upptagit frågan om de åtgärder, som lämpligen borde vidtagas för tillgodoseende av riksgäldskontorets medelsbehov, och hade därvid, bland annat, framställt förslag om att genom förmedling av riksbanken söka försälja skattkamarväxlar till belopp av omkring 25 miljoner kronor. Med hänsyn till de osäkra politiska förhållandena uppsköts emellertid frågan om upplåningen till i april månad, då från riksbanken inkommit meddelande, att bankhuset M. M. Warburg & C:o i Hamburg förklarat sig hava förhoppning om att under den närmaste tiden kunna på uppgivna villkor placera ett belopp av £ 1,500,000 svenska skattkamarväxlar, löpande med 4 % ränta och förfallande till betalning efter två år. Med anledning av detta erbjudande beslöt fullmäktige, enligt vad deras protokoll för den 3 april 1913 utvisar, bemyndiga nämnda bankhus att under viss kortare tid söka för riksgäldskontorets räkning försälja omförmälda belopp skattkamarväxlar, ett bemyndigande, som därefter gång efter annan förnyades. På grund härav har under tiden till och med den 30 sistlidne juni, då det herrar M. M. Warburg & C:o meddelade uppdraget upphörde att gälla, ett belopp av sammanlagt £ 1,100,000 skattkamarväxlar av ovan angiven typ blivit försålt.

Under innevarande år hava fullmäktige i riksgäldskontoret även fattat beslut om uppläggande av ett nytt fonderat statslån, löpande med 4 1/2 % ränta. Det nya lånet,

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

som uppgår till nominellt 100 miljoner francs eller 72 miljoner kronor, är fördelat på 200,000 st. obligationer, vardera å 500 francs, motsvarande 360 kronor, 19 £ 16 shilling sterling och 404 rmk. Obligationerna äro daterade den 1 oktober 1913 samt utfärdas med svensk, fransk, engelsk och tysk text; de åtföljas av 40 st. halvårsvis förfallande räntekuponger jämte talong.

Genom kontrakt av den 12 sista juni hava fullmäktige med ett av Stockholms enskilda bank och aktiebolaget Stockholms handelsbank representerat bankkonsortium träffat avtal, enligt vilket konsortiet fast övertagit 34 miljoner francs av ifrågavarande statslån. För övertagandet av återstående 66 miljoner francs har konsortiet förbehållit sig optionsrätt intill utgången av februari månad 1914. Av denna optionsrätt har konsortiet likväl, enligt vad från riksgäldskontoret meddelats Revisorerna, ännu vid tiden för statsrevisionens avslutande icke begagnat sig. — —

Såsom ovan är nämnt, har riksgäldskontoret för erhållande av det nya statslånet måst underkasta sig hårdare villkor än förut på en tidrymd av ej mindre än trettiofem år. Revisorerna vilja med avseende härpå särskilt erinra om den effektiva ränta, som staten enligt verkställda beräkningar har att betala för de under den senaste tioårsperioden upptagna fonderade lånen. Denna utgör för 1904 och 1906 års lån 3,643 %, för 1907 års lån 3,77 %, för 1908 års lån 3,87 % och för 1911 års lån 4,005 %. Vad 1913 års lån angår, äro Revisorerna av skäl, som ovan angivits, förhindrade att till siffran uppgiva den effektiva ränta, som detta lån kommer att betinga. Men att stegringen är högst betydande, framgår därav, att den i obligationerna förskrivna räntan, som för 1911 års lån är 4 % under de femton första åren av lånets löpetid och därefter 3 1/2 %, nu måst förändras till 4 1/2 utan någon motsvarande oavsättning efter viss tids förlopp.

Den oavbrutet fortgående snabba tillväxten av svenska statens fonderade skuld måste redan i och för sig giva anledning till allvarliga betänkligheter. Nämda skuld uppgick vid början av år 1899 till i runt tal 284 miljoner kronor och utgör nu omkring 622 miljoner kronor samt har sålunda mer än fördubblats på en tid av ej fullt femton år. Betänkligheterna mot ett fortgående på denna väg framträda ännu starkare, om man tager i betraktande att de villkor, långivarna betingat sig, blivit alltmera tryckande, och att utgifterna för statsskuldens förräntande i följd av övergången till en högre räntefot proportionsvis stiga snabbare än ökningen i själva kapitalskulden.

Såsom en bidragande orsak till att lånevillkoren år för år blivit allt ofördelaktigare förtjänar särskilt framhållas, att riksgäldskontoret under den senaste tiden alltför ofta måst uppträda såsom lånesökande. Under åren 1904—1913 hava nämligen ej mindre än sex nya statslån emitterats, varjämte under samma tid en betydande försäljning av obligationer, tillhörande det år 1887 upplagda 3,6 % lånet, ägt rum. I sammanhang härmed torde jämväl böra erinras om de betydande anslagsbelopp, som de senaste Riksdagarna anvisat till utgående av lånemedel. Dessa belopp utgjorde för år 1912 43,789,900 kronor, för år 1913 44,805,300 kronor och för år 1914 42,314,000 kronor, eller tillsammans över 130 miljoner kronor på en tid av endast tre år.

Med hänsyn till de erfarenheter, som vunnits särskilt vid upptagande av 1913 års fonderade statslån, hava Revisorerna ansett som sin plikt att fästa Riksdagens synnerliga uppmärksamhet på vådan av att — åtminstone under nuvarande penningtider — alltför hastigt öka statens lånebehov.»

Revisorerna omnämna även, att inom riksgäldskontoret den meningen framträtt, att den utländska lånemarknaden icke för tillfället bort an-

litas, utan en del av statens lånebehov fyllas genom upptagande av ett inländskt lån å 20—25,000,000 kronor, vilket skulle kunnat erhållas på billigare villkor än de från utlandet erbjudna.

Uppenbarligen erbjuder sig här en nära hands liggande utväg att undgå svårigheterna på den utländska penningmarknaden, och det är mig bekant, att vederbörande redan hava sin uppmärksamhet riktad på denna möjlighet. Men det är också klart, att vissa betänkligheter kunna anföras mot att inom landet placera alltför stor del av statens lån med hänsyn till andra lånesökandes behov samt att i allt fall utvägen knappast räcker att fylla ett kontinuerligt stegrad behov av statslån för produktiva ändamål.

Man hänvisas då ovillkorligen till att under nu rådande förhållanden inskränka själva statens företagareverksamhet, som är källan till lånebehovet, samt att vid dessa begränsningar taga en viss hänsyn till företagens förmåga att förränta därå nedlagt kapital. Dessa synpunkter hava också varit ledande för de sista årens förslag till utgifter för kapitalökning. Emellertid må bemärkas, att ett återförande av statens lånebehov till något snävare gränser allenast kan ske så småningom. Åtskilliga igångsatta företag måste inom rimlig tid fullbordas; andra företag kunna ej avvisas i följd av den allmänna utvecklingen och rörelsen i landet; andra åter krävas för att underlätta utvecklingsmöjligheterna i på kommunikationer vanlottade trakter och i någon mån utjämna de olika levnadsförhållandena i skilda delar av vårt vidsträckta land.

Vid behandling av de olika verkens anslagskrav för år 1915, må det tillåtas mig att först med några ord beröra förslagen till *byggnader vid post- och telegrafverken*, ehuru det icke ifrågasatts, att utgifterna för nämnda ändamål skulle bestridas av lånemedel.

I den mån dessa verks rörelse växer, gör sig helt naturligt gällande behov av vidgade lokaler. I vissa fall torde det vara nödvändigt, att detta behov tillgodoses genom att staten uppför egna byggnader. I andra fall kan det vara tvivelaktigt, om en sådan byggnadsverksamhet är fördelaktig. En granskning av kostnaden för tjänstelokaler före och efter dylika byggnaders uppförande visar en påtaglig stegring efter inflyttning i statens hus. När det ena eller andra är lämpligast, måste bliva beroende på prövning i varje särskilt fall och kan knappast avgöras genom någon allmän regel. Så mycket kan dock sägas, att det är synnerligen önskvärt, att anslagen för dessa nybyggnader något så när jämnt fördelas på de olika statsregleringarna. Det är möjligt,

att detta allt emellanåt kan möta svårigheter, särskilt genom att nybyggnader för ifrågavarande statsbehov ofta fordra långvariga underhandlingar med kommuner och enskilda, men jag har dock velat framhålla en dylik utjämning såsom ett mål att inrikta sig på. Huvudsakligen ur denna synpunkt har jag ansett mig böra föreslå väsentliga nedsättningar i generalpoststyrelsens äskanden för byggnadsändamål för år 1915.

Med anslagen till fortsatt utveckling av statens *telefon- och telegrafväsende* kommer jag över till de utgifter, som pläga bestridas med lånemedel. Anslag för ändamålet har för år 1910 och i de tre senaste årens riksstat varit upptaget med 4,000,000 kronor, under det anslaget för år 1911 uppgick till 3,500,000 kronor. Nu ifrågasätter telegrafstyrelsen en ökning av senast utgående anslag med 650,000 kronor. Såsom jag här nedan får tillfälle att närmare utveckla, synes detta vara en kapitalplacering, på vilken staten skall kunna räkna en god, direkt ränteavkastning.

Vad *statens järnvägar* beträffar, uppgå anslagskraven från järnvägstyrelsen till ett sammanlagt belopp av icke mindre än 31,460,500 kronor, däri då inberäknats, förutom nedan omförmälda förslag, jämväl framställning om anslag å tillhoppa 1,600,000 kronor till påbörjande av ett nytt färjeläge vid Trälleborg och en ny gods färja, vilken framställning jag emellertid icke funnit vara av så trängande beskaffenhet, att anslag för ändamålet nu kunnat ifrågasättas, helst underhandlingar med vissa ortsmyndigheter ännu ej äro fullt avslutade. Bland de olika posterna visa särskilt anslagen till nya byggnader och anläggningar (anslagsmedel) samt till ny rörlig materiel (lånemedel) en avsevärd stegring.

I detta sammanhang må omnämnas, att styrelsen helt nyligen till Kungl. Maj:t inkommit med en utredning angående behovet av nya byggnader och anläggningar samt ny rullande materiel vid statens järnvägar för tioårsperioden 1914—1923, vilken utredning, såvitt jag kunnat bedöma under den korta tid, som härför stått till buds, är grundad på en i detalj gående granskning av de sannolikt uppkommande behoven. Jag nämner detta därför, att siffrorna i vissa avseenden avvika från de till försvarsberedningarna med skrivelse den 26 april 1912 lämnade, vilka uppenbarligen icke kunnat vila på en så fullständig granskning som den nu verkställda.

Den föreliggande utredningen visar följande beräknade anslagsbehov under perioden.

Alt. I. Ångdrift bibehålles.

	Beräknad total- kostnad kronor.	Kostnaden bestrides från	
		förnyelsefond kronor.	anslag kronor.
I. Rullande materiel	81,000,000	40,000,000	41,000,000
II. Löpande byggnadsarbeten	67,281,600	36,000,000	31,281,600
III. Större byggnadsarbeten och ångfärjor	71,000,000	6,000,000	65,000,000
Summa	219,281,600	82,000,000	137,281,600

Alt. II. Vissa linjer elektrifieras.

	Beräknad total- kostnad kronor.	Kostnaden bestrides från	
		förnyelsefond kronor.	anslag kronor.
I. Rullande materiel	81,000,000	40,000,000	41,000,000
II. Löpande byggnadsarbeten	65,706,100	36,000,000	29,706,100
III. Större byggnadsarbeten och ångfärjor	103,000,000	6,000,000	97,000,000
Summa	249,706,100	82,000,000	167,706,100

Utredningen har betydelse först och främst ur den synpunkten, att den medger en mera planmässig fördelning av anslagen än som hittills kunnat ske. Den visar också, att en viss varsamhet måste iakttagas med anslagsreduktionerna för rullande materiel och anläggningar vid de trafikerade banorna. Annars löper man fara att antingen få hopa allt för stora anslag för dessa arbeten och anskaffningar på några få år eller att icke kunna hålla statsbanorna uppe i den nivå, som trafiken kräver.

I samma skrivelse har järnvägsstyrelsen även framkommit med ett uppslag i fråga om specifikationen av nu berörda anslag. Enligt hittills gällande föreskrifter och praxis lämnar järnvägsstyrelsen specifika uppgifter med erforderlig motivering i fråga om de ändamål, för vilka anslag begäres. Anslagen komma sedermera i regel icke till användning förrän två år efter det detaljuppgifterna anskaffats. Järnvägsstyrelsen framhåller nu, att det icke är möjligt att så långt i förväg med säkerhet kunna förutse dylika behov, samt att följden härav blivit, att allt emellanåt en mindre behövlig anläggning kommer till utförande, under det en annan mera behövlig icke i rätt tid kan komma till stånd. Med stöd härav framhåller järnvägsstyrelsen, att det nuvarande sättet med specifikation vid ifrågavarande anslags begärande och beviljande icke är förmånligt för den bästa användningen av anslaget. Till avhjälpan av denna olägenhet har styrelsen föreslagit, att årligen ett anslag skulle beviljas för rullande materiel och löpande arbeten vid statens järnvägar, med bemyndigande för Kungl. Maj:t att, på förslag av järnvägsstyrelsen, närmare bestämma användningen av detta anslag, varvid dock fortfarande såsom hittills ett visst belopp borde ställas till styrelsens förfogande för mindre eller särskilt brådskande arbeten. Storleken av det sålunda

erforderliga årsanslaget anser styrelsen kunna bestämmas med ledning av den nu lämnade tioårsutredningen.

Enligt styrelsens förslag skulle således fördelningen av ifrågavarande anslag å särskilda utgiftsposter ske ungefär i överensstämmelse med vad som för närvarande är fallet beträffande anslagen till nya telegraf- och telefonledningar samt till distributionsledningar från statens kraftverk. Tiden har icke medgivit mig att ägna styrelsens förslag tillräcklig prövning för att nu kunna uttala ett definitivt omdöme. Så mycket torde jag dock kunna säga, att det i stort sett synes mig innebära vissa ekonomiska fördelar och kunna vara ägnat att befordra en efter trafik- och underhållsbehovet lämpad anskaffnings- och byggnadsverksamhet. Emellertid förefaller det mig, som om bland de arbeten, på vilka styrelsen tänker sig anslagen fördelade av Kungl. Maj:t, inginge även så betydande företag, att desamma otvivelaktigt böra underställas Riksdagens prövning. Huruvida och på vad sätt en lämplig medelväg skall kunna finnas för att å ena sidan behålla Riksdagens anslagsprövande rätt oförkränt och å andra sidan tillgodose statens affärsintresse, är jag nu icke beredd att angiva. Om en sådan utväg kan utfinnas, torde jag i sinom tid, efter ytterligare utredningar och överläggningar med järnvägsstyrelsen, få inkomma med förslag i ämnet.

Vad härefter beträffar anslagen till nya järnvägsanläggningar, ber jag att först få meddela följande av generaldirektör F. W. H. Pegelow i en promemoria av den 3 maj 1912 till första försvarsberedningen överlämnade beräkning av den procentuella avkastningen av det totala i statsbaneaffären bundna kapitalet *under åren 1914—1923*:

Förutsättning: endast sträckan Kiruna—Riksgränsen elektrifierad.

Förutsättning: Elektrifiering genomförd för ett antal linjer utöver Kiruna—Riksgränsen.

Å r.	Kapital.	Netto- inkomst.	Av- komst- procent.	Å r.	Kapital.	Netto- inkomst.	Av- komst- procent.
1914	652,0	17,4	2,7	1914	653,0	17,4	2,7
1915	674,1	18,6	2,8	1915	677,1	18,6	2,7
1916	696,2	19,5	2,8	1916	702,2	19,5	2,8
1917	718,2	19,9	2,8	1917	728,2	20,0	2,7
1918	740,1	20,4	2,8	1918	755,1	20,7	2,7
1919	761,8	21,0	2,8	1919	781,8	21,6	2,8
1920	783,5	21,6	2,8	1920	808,5	22,5	2,8
1921	805,2	22,3	2,8	1921	835,2	23,4	2,8
1922	826,9	22,8	2,8	1922	861,9	24,3	2,8
1923	848,6	23,0	2,7	1923	888,6	24,8	2,8

Jag påpekar, att denna beräkning är en genomsnittskalkyl, grundad på jämförelse med den verkliga avkastningen under en föregående tioårsperiod. Tablån räknar således med medelsiffror för perioden, utan att taga hänsyn till variationer under olika år på grund av högkonjunktur eller kris. Den i tablån upptagna nettoinkomsten för år 1915 kan därför icke utan vidare jämföras med den av järnvägsstyrelsen i dess inkomstberäkning för år 1915 lämnade siffran, som slutar på ett belopp av 21,200,000 kronor. Erinras må också, att en ökning i nettoinkomsten utöver vad som upptagits i tablån alltid kan påräknas på grund av beslutet om den ökade malmtransporten vid 1913 års Riksdag.

I varje fall torde man emellertid kunna säga, att inkomsten ej kommer att räcka till att förränta det i statsbanorna nedlagda kapitalet. Till detta resultat bidraga emellertid i främsta rummet de under senare åren beslutade och projekterade norrländska banorna. Jag åberopar i detta avseende följande i propositionen n:r 69 vid 1911 års Riksdag meddelade tabell över inkomster och utgifter för de under tidsperioden 1912—1922 tillämnade nya bandelarna:

B a n a.	Längd. Kilometer.	Inkomster. Millr kr.	Utgifter. Millr kr.
1. Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmen	63.6	0.19	0.19
2. Järna—Norrköping	116.4	1.40	1.00
3. Östersund—Ströms vattudal (Ulriksfors)	115.8	0.41	0.41
4. Ströms vattudal—Ångermanälven	120.0	0.18	0.26
5. Norra inlandsbanan från Ångermanälven till Gällivare	460.8	0.60	0.92
6. Sveg—Brunflo	161.0	0.81	0.64
7. Lappträsk—Tornedalen	107.2	0.11	0.16
8. Älvsby—Piteå	55.8	0.18	0.18
9. Umeå—Holmsund	11.9	0.02	0.02
10. Tvårbana mellan norra stambanan och inlandsbanan (Lyckselebanan)	184.0	0.18	0.19

En uppdelning av statsbanedelarna i de norr om Stockholm belägna med tillägg av Bohusbanan, men med frånräkning av banan Luleå—Gällivare—Riksgränsen, å ena sidan, samt de sydliga statsbanedelarna med nämnda modifikation, å andra sidan, lämnade enligt den av filosofie doktorn Key-Åberg för åren 1906—1909 verkställda utredning det resultat, att de nyssnämnda nordliga statsbanedelarna för år 1906 lämnade en avkomst av 0,96 %, men för övriga år visade drift-

underskott, under det de sydliga bandelarna under hela den period, utredningen omfattade, lämnade nettoinkomst, högst 6,14 och lägst 3,39 %.

Jag påpekar även i detta sammanhang, att staten genom fonden för bibanor i vissa delar av landet jämväl lämnar ett kapitalunderstöd till bananläggningar, vilkas räntabilitet sannolikt blir ganska svag. Denna fond uppgår enligt hittills fattade beslut till 8,000,000 kronor, men torde, om den ursprungliga planen skall kunna fullföljas, kräva en mycket väsentlig ökning, och det är således även här fråga om ett betydande kapitalutlägg för statsverket.

Med det sagda har jag ingalunda velat uttala mig mot byggandet av ifrågavarande norrländska och gränsbanor, vilkas stora betydelse såsom hävstänger för vittomfattande, hittills på kommunikationer vanlottade bygders utveckling jag är den förste att erkänna. Tvärtom måste en ytterligare utveckling av järnvägskommunikationerna, särskilt i övre Norrland, vara synnerligen nödvändig och utgöra en av statsmakternas viktigaste omsorger på kommunikationsområdet. Jag menar ej heller, att i ett land som Sverige, med dess stora avstånd och ringa folktäthet, kravet på räntabilitet skall vara huvudsynpunkten för statsbanors anläggande och drift, men vad jag ansett mig böra framhålla är, att det under en period av dyra statslån måste vara klokt att iakttaga varsamhet vid byggande genom medel, som upplånas å utländsk penningmarknad, av sådana banor, som lämna minsta bidrag till de höga räntor, staten får betala för sitt däri nedlagda kapital.

Vad slutligen *vattenfallsverken* beträffar, kan jag icke framlägga någon kalkyl över den blivande avkastningen, då ju denna i så hög grad är beroende av efterfrågan å kraft, att en beräkning skulle bli alltför approximativ. Så mycket torde dock kunna sägas, att avsättningen från såväl Trollhättans som Älvkarleby kraftverk hittills överträffat förväntningarna. Vad Porjus beträffar, har det sin särskilda uppgift att i första hand fylla, kraftbehovet för Riksgränsbanan och malmfälten. Huruvida därutöver energiförsäljning kan komma till stånd inom den närmaste framtiden, kan jag icke för närvarande uttala mig om. För samtliga verken gäller, att vid blivande utvidgningar kostnaderna för den nyvunna kraften torde bliva relativt lägre än för den, som erhålles genom första utbyggnaden. Det vore därför önskvärt, om penningeförhållandena ej lade hinder i vägen för de utvidgningar, som eljest skulle kunna beräknas lämna staten en god inkomst, på samma gång de allt fortfarande underlätta industriens utveckling genom dess förseende med nödiga kraftkällor.

Jag övergår härefter till de särskilda verkens anslagskrav.

Postverket.

Vidkommande anslagen för 1914 till postverket under utgifter för kapitalökning må erinras om, att 1913 års Riksdag anvisade tillsammans 638,000 kronor.

Dessa medel voro avsedda att användas på följande sätt:

till inventarier	kronor	240,000: —
» posthusbyggnad i Uddevalla	»	125,000: —
» » » Norrköping	»	200,000: —
» inköp av tomt för postverkets räkning i Linköping	»	73,000: —
	Summa kronor	638,000: —

I skrivelse den 25 september 1913 har generalpoststyrelsen avgivit förslag i fråga om anslag till kapitalökning beträffande postverket för år 1915. Däri har styrelsen till en början yttrat sig om inköp av inventarier.

Inköp av inventarier.

För ifrågavarande ändamål har för år 1914 anvisats ett anslag av 240,000 kronor, därav för inventarier i allmänhet 220,000 kronor samt för inköp av frimärksautomater 20,000 kronor. [1.]

För år 1915, säger styrelsen, erfordras till en början det i generalpoststyrelsens skrivelse den 23 oktober 1912 angående anslag till, bland annat, inköp av inventarier för år 1914 omhandlade återstående belopp av 15,000 kronor för fortsatt anskaffande under år 1915 av frimärksautomater. Men därutöver finner styrelsen det av behovet påkallat att i och för posttjänsten anskaffa ytterligare postala mekaniska hjälpmedel. Härom anför styrelsen följande:

»Den snabba utveckling, som poststyrelsen de senare åren tagit, har nämligen framvingit anlitan i posttjänsten i allt större utsträckning av dylika hjälpmedel. Då sådana naturligtvis underlätta postarbetet i synnerligen hög grad samt spara tid och arbetskraft, har generalpoststyrelsen, i den mån under sista åren de för inventarier anvisade medel därtill lämnat tillgång, sökt att tillgodose detta behov, som allt mer och mer trätt i förgrunden.

Bland de maskinella hjälpmedlen i posttjänsten intager numera å de större postkontoren den elektriska brevstämpningsmaskinen en framstående plats. Generalpoststyrelsen har också vid en del postkontor anskaffat dylika maskiner. Men generalpoststyrelsen anser, att ett utsträckt användande av brevstämpningsmaskiner skulle innebära en avsevärd fördel för såväl allmänheten som postverket. Genom den

[1.] snabbare stämplingen av breven, som medels brevstämpningsmaskin kan äga rum (800 st. i minuten), vinnes nämligen för den korresponderande allmänheten den fördelen, att brevlådorna kunna tömmas närmare tiden för posternas avgång och därigenom ett större antal försändelser vinna befordran med en tidigare lägenhet än vad eljest skulle äga rum. Därjämte inbesparas det tidsödande arbete med avstämpling för hand av såväl de ankommande som de avgående postförsändelserna, med vilket arbete, åtminstone vid ett medelstort kontor, en man till huvudsakligaste del är upptagen.

Ett annat viktigt mekaniskt hjälpmedel äro s. k. brevtransportörer, genom vilka brev och korsbandsförsändelser automatiskt befordras från i ytterväggen till postkontorslokal anbragta brevöppningar direkt till postkontorets avdelning för avgående poster. Då härigenom de nedlagda försändelserna utan tidsspillan komma direkt till avgående avdelningen, varest de kunna omedelbart uppsorteras, vinnes en avsevärd besparing i tid och arbetskraft. Härförutom beredes givetvis ökad trygghet för försändelserna, i det att de från nedläggandet i brevöppningen till deras omhändertagande inom avdelningen ej kunna åtkommas. Dylika brevtransportörer, drivna med elektrisk kraft, finnas redan uppsatta å vissa platser.

Med stöd av den erfarenhet generalpoststyrelsen vunnit beträffande dessa brevtransportörer anser generalpoststyrelsen emellertid det vara till fördel för posttjänsten, att ytterligare en del postkontor med stor brevinlämning försåges med dylika transportörer. Och särskilt gäller detta beträffande de nya, större lokaler i vissa nybyggda post- eller telegrafhus, som postverket inom de närmaste åren kommer att erhålla. Ävenså vore det önskvärt, att i ganska stor utsträckning kunna anordna särskilda hissinträttningar för transporterande av post mellan de olika avdelningarna inbördes inom samma postkontorslokal.

Skriv- och räknemaskiner hava sedan länge varit använda såväl i generalpoststyrelsen som vid distriktsförvaltningarna ävensom vid en del större postkontor. Sådana maskiner måste nu betraktas såsom oundgängliga för posttjänsten i ett flertal fall. Vad räknemaskiner angår, torde icke närmare behöva framhållas de fördelar, som i anseende till arbetets snabbhet och säkerhet samt arbetsbesparing ernås genom dylika maskiners användande. Särskilt i avseende å kreditering av postanvisningar och postanvisningars uppförande å förteckningar äro de å de större postkontoren av synnerlig nytta.

Allt eftersom tiden ställer större krav på hygien för bevarandet av människornas hälsa, torde även staten i detta avseende böra göra allt vad på densamma ankommer. Genom väl inredda och ventilerade lokaler sörjes nu för tiden för, att den luft, i vilken tjänstemännen arbeta, i möjligaste mån hålles frisk och ren. Utom det rent mänskliga intresse, som här i främsta rummet gör sig gällande, kan ock sägas, att härigenom en klok besparing av den mänskliga arbetskraften uppstår, då det måste, rent ekonomiskt sett, anses vara av synnerlig vikt, att alla skäligen åtgärder vidtagas för att i arbetet skydda personalens hälsa. De ofta dammiga postpåsarna och postsäckarna hava alltid berett svårigheter att hålla expeditiionslokalerna och postkupéerna fria från damm. Därför hava ock på några platser tagits i bruk säckrensningmaskiner, som lämnat ett gott resultat. Anskaffande av ett större antal dylika maskiner är av behovet påkallat.

Såsom upprepade gånger framhållits, har postanvisningsrörelsen särskilt å de större postkontoren under de senaste åren ökat i avsevärd grad. I den mån så är möjligt torde därför ytterligare åtgärder än vad hittills skett böra vidtagas, för att genom mekaniska hjälpmedel underlätta det med nämnda rörelse förenade arbete.

Jämväl på grund av poströrelsens utveckling i övrigt torde därjämte tilläventyrs behöva anskaffas en del ytterligare för posttjänsten lämpade dylika hjälpmedel.»

[1.]

För generalpoststyrelsens och dess avdelningars behov samt för anskaffande genom persedelförrådets försorg av vissa inventarier och effekter, såsom kassa- och blankettskåp, sorteringsfack för poststationer, poststolar och soffor, postväskor, brevlådor, skyltar m. m., hava för år 1914 anvisats, med fränseende av 20,000 kronor för frimärksautomater, 60,000 kronor. För distrikts- och lokalförvaltningarnas räkning har för samma år till inventariet köp anslagits ett belopp av 160,000 kronor. Sammanlagda beloppet, 240,000 kronor, torde enligt styrelsens mening icke vara högre än som kommer att erfordras för ändamålet för år 1914.

Med hänsyn till vad sålunda framhållits samt i betraktande särskilt därav att, på sätt ovan omförmälts, under de närmaste åren nya lokaler komma att upplåtas för åtskilliga större postkontor, vilket naturligtvis i sin ordning föranleder anspråk på nya inventarier till avsevärda belopp, anser generalpoststyrelsen, att anslaget till inköp av inventarier icke, utan åsidosättande av berättigade krav, kan för år 1915 bestämmas till lägre belopp än i sin helhet 300,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har fördenskull hemställt, att anslaget till inköp av inventarier för postverkets behov måtte för år 1915 fastställas till 300,000 kronor, vilket innebär en ökning av 60,000 kronor i det senast fastställda anslaget. Med hänsyn till svårigheterna vid postverket att kunna längre tid i förväg beräkna storleken av nu ifrågasvarande anslagsbelopp, har styrelsen därjämte hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva, att, på sätt för år 1913 medgivits, Kungl. Maj:t finge förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna högst hälften av anslagsbeloppet för år 1915 eller 150,000 kronor.

I fråga om anslaget till frimärksautomater må erinras, att generalpoststyrelsen i sin underdåniga skrivelse den 23 oktober 1912 anförde, att det för vinnande av det med dessa automater avsedda ändamålet till en början torde böra anskaffas omkring 500 automater. Vid en sådan större beställning kunde enligt infordrade prisuppgifter anskaffningskostnaden beräknas till ett så lågt belopp som omkring 70 kronor för varje frimärksautomat eller således för omkring 500 automater 35,000 kronor. Kostnaden för ett dylikt inköp ansågs emellertid böra fördelas på två år, och anvisade i enlighet härmed nästlidet års Riksdag för ifrågasvarande ändamål ett belopp av 20,000 kronor. Sedan ytterligare prov verkstälts angående vissa för E. V. Nyberg patente-

*Departements-
chefen.*

[1.] rade automater, vilka styrelsen avsett att inköpa, samt därjämte från generalpoststyrelsen inhämtats, att dylika automater, som postverket under längre tid haft uppsatta på skilda orter, jämväl utomhus, fungerat tillfredsställande, har Kungl. Maj:t genom beslut den 19 december 1913 ställt det anvisade anslaget 20,000 kronor till styrelsens förfogande, därvid styrelsen ålagts att tillse, att de automater, som av styrelsen inköptes, vore utexperimenterade. Framställning till Riksdagen om anvisande av återstående 15,000 kronor torde i enlighet med generalpoststyrelsens förslag nu böra göras.

Med inräknande av nämnda post innebär styrelsens hemställan om tillhopa 300,000 kronor en ökning av anslaget till inköp av inventarier med 60,000 kronor, vilket belopp skulle bliva erforderligt dels på grund av utsträckt användning av maskinella hjälpmedel i det postala arbetet, dels med hänsyn till behovet av inventarier för de nya postlokaler, som inom den närmaste tiden torde komma att tagas i bruk.

Vad nämnda maskinella hjälpmedel beträffar har jag från styrelsen inhämtat, att av postverket inköpta elektriska brevstämpningsmaskiner kostat mellan 2,590 och 1,790 kronor för styck. Elektriska brevtransportörer hava anordnats vid fyra postkontor för en kostnad av resp. 5,460, 4,775, 6,175 och 4,175 kronor. Hittills anskaffade säckrensningmaskiner hava betingat ett pris av 390 och 360 kronor för styck; dammsugningsapparater hava kostat något över 600 kronor. Dessa anordningar äro naturligtvis avsedda för de större postkontoren, där postförsändelserna uppgå till ett mycket betydligt antal.

Angående användningen av inventarieanslaget i övrigt har styrelsen icke i föreliggande framställning, såsom förut i regel skett, uppgjort någon approximativ fördelning mellan styrelsen samt distrikts- och lokalförvaltningarna, detta beroende på svårigheten att på förhand exakt uträkna behovet för de olika förvaltningsgrenarna. Den allra väsentligaste delen åtgår emellertid för distrikts- och lokalförvaltningarna, men sedan numera fast anslag i stället för förslagsanslag anvisas till inventarieanskaffningen och sålunda ett noggrannare avvägande av de framträdande behoven erfordras, torde fördelningen mellan de olika platserna få ske genom centralförvaltningen.

Under återopande i övrigt av vad styrelsen anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för inköp av *inventarier för postverkets behov* för år 1915 anvisa 300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna 150,000 kronor.

Nybyggnader.

Generalpoststyrelsen har vidare i sin skrivelse den 25 september 1913 gjort framställning om anslag till nybyggnader. [2.]

Styrelsen påpekar därvid, hurusom poströrelsens alltjämt fortgående utveckling medför allt större och större behov av ökade lokalutrymmen.

Vid sidan av sin egentliga statsuppgift såsom förmedlare av den allmänna posten har postverket emellertid, anför styrelsen, till följd av tidens krav under årens lopp tillagts även ett flertal andra rörelsegrenar. Sålunda har postverket så småningom i sin egenskap av affärsdrivande verk kommit att i sitt förhållande till allmänheten i vissa avseenden utöva en med bankrörelse jämförlig verksamhet av synnerligen betydande dimensioner.

För att visa omfattningen av postverkets rörelse meddelar gene-poststyrelsen efterföljande:

Summariska utdrag ur postverkets bokslut för år 1912.

	Kronor.		Kronor.	
<i>Debet.</i>				
1) Balans från år 1911.				
Tillgångar	—	—	12,943,041	09
2) Inkomster.				
Försäljning av frankotecken	22,133,103	30		
Postbefordringsavgifter för tidningar och tidskrifter	1,495,181	72		
Fraktdedel av postverkets ångfartyg	17,678	79		
Uppburna befordringsavgifter för utgivarekorsband	246,695	18		
Avgifter för registrering och fackavläggning	119,548	77		
Extra ordinarie uppbörd	88,065	95		
Bötesmedel	2,680	85		
Anmärkningsmedel	1,323	66		
Medel, funna i öppnade, obeställbara försändelser	1,095	78		
Återvunna medel till gäldande av utbetalad ersättning för bortkomna eller skadade värdeförsändelser	766	62		
Portoandelar för utrikes försändelser	557,963	31		
Diverse	790	56	24,664,894	49

{2.]

	Kronor.		Kronor.	
<i>3) Balans till år 1913.</i>				
Skulder:				
Överlevereringar från postkontoren	198	12		
Tidningsmedel, tillkommande tidningsutgivare	2,524,929	12		
Reserverade byggnadsmedel	177,055	25		
Postanvisnings- och postförskottsmedel	5,135,194	16		
Sveriges Riksbank, å giroräkning	313,600	—		
Likviderna med utländska postverk	1,454,885	06		
Postsparbanken	117,910	25		
Pensionsavgifter till staten	28,515	37		
D:o till civilstatens änke- och pupillkassa	75	43		
Överskottsmedel i postkassor	10,147	38	9,762,510	14
Summa	—	—	47,370,445	72
Kredit.				
<i>1) Balans från år 1911.</i>				
Skulder	—	—	8,878,709	35
<i>2) Utgifter.</i>				
Avlöningar	—	—	12,079,175	23
Pensioner	—	—	303,056	71
Postbefordran och transittersättning åt främmande postverk	—	—	6,112,376	56
Omkostnader:				
Traktamenten för tjänstgöring i postkupe eller å landsvägspostlinje	207,525	60		
Uniformsbeklädnad	288,607	67		
Posthusens underhåll och underhåll av inventarier	212,787	24		
Hyror för postlokaler	301,658	11		
Postlokalers uppvärmning, belysning och städning	321,195	35		
Tillverkning av frankotecken	223,895	73		
Blankett- och cirkulärtryck, skrivmaterialier m. m.	364,351	67		
Förbrukningsartiklar	152,677	24		
Övriga artiklar	321,053	36	2,393,751	97
Oförutsedda utgifter	—	—	14,987	51
Avkortningar och restitutioner	—	—	13,694	30

[2.]

	Kronor.		Kronor.	
3) <i>Leverering till statskontoret</i>	—	—	2,864,331	74
4) <i>Balans till år 1913.</i>				
<i>Tillgångar:</i>				
<i>Kontant behållning:</i>				
<i>hos Sveriges riksbank, å giroräkning</i>	1,585,889	03		
» <i>huvudpostkassan och postanstalterna m. fl.</i>	5,249,944	80		
<i>Förskotterade utgifter till ersättande av postsparbanken, telegraf-</i> <i>verket och statskontoret</i>	3,560,200	78		
<i>Postbyggnadsföretag</i>	45,177	58		
<i>Propriebalanser m. m.</i>	43,412	48		
<i>Fordringar:</i>				
<i>hos utländska postverk</i>	3,933,455	54		
<i>för tjänsteförsändelser</i>	277,619	94		
» <i>tillgripna eller förkomna postmedel</i>	9,870	41		
<i>Diverse</i>	4,791	79	14,710,362	35
<i>Summa</i>	—	—	47,370,445	72

Då emellertid av postverkets bokslut, på sätt detsamma uppgöres, icke framgår storleken av den utav postverket förmedlade medelsomsättningen, har generalpoststyrelsen i sådant hänseende, utöver vad som framgår av bokslutet, beträffande postverkets affärsrörelse under år 1912 låtit upprätta särskild tablå. Läggas vidare, för att få en bild av postverket såsom affärsdrivande institution, till de i tablån upptagna beloppen postverkets ansvarighetsvärde beträffande under år 1912 genom verket förmedlade assurerade och rekommenderade försändelser, vilka försändelser i det fall, som det här gäller, ju i viss mån skulle kunna jämföras med av bankinrättningar utfärdade postremissväxlar, kommer postverkets rörelse, i vad avser förmedlandet av värden för allmänhetens räkning, under år 1912 att te sig på i huvudsak följande sätt:

[2.]

Utdrag ur postverkets affärsrörelse år 1912.

	Kronor.	Kronor.
<i>Debet.</i>		
Prenumerationsavgifter för tidningar m. m.	3,956,912 58	
Tullmedel	234,169 60	
Postanvisnings- och postförskottsmedel	346.109,147 08	
Assignationer å giroräkning hos Sveriges riksbank 84,859,878: 61	— —	
Levereringar från statskontoret	300,417 29	
Postsparbanksmedel	4,133,497 30	
Pensionsavgifter	448,365 95	
Postverkets fordran av utländska postverk m. fl. för postanvisningar m. m.	12,821,497 59	368.004,007 39
Ansvarighetsvärde beträffande:		
assurerade försändelser	1,721,875 854 —	
rekommenderade »	254,524,140 —	1,976,399,994 —
Summa	— —	2,344,404,001 39
<i>Kredit.</i>		
Prenumerationsavgifter för tidningar m. m.	3,968,013 66	
Tullmedel	345,305 45	
Postanvisnings- och postförskottsmedel	354,620,704 92	
Insättningar å giroräkning i Sveriges riksbank 84,773,758: 43	— —	
Levereringar till statskontoret	2,864,331 74	
Postsparbanksmedel	5,758,128 60	
Pensionsavgifter	447,523 02	368.004,007 39
Ansvarighetsvärde beträffande:		
assurerade försändelser	1,721,875 854 —	
rekommenderade »	254,524,140 —	1,976,399,994 —
Summa	— —	2,344,404,001 39

Vidare lämnar generalpoststyrelsen följande tabell över
postverkets inkomster och utgifter samt överskott åren 1905—1912.

[2.]

Å r.	Inkomster.	Utgifter.	Överskott.
1905	17,377,323	15,297,548	2,079,775
1906	18,442,464	16,135,210	2,307,254
1907	19,651,075	17,482,211	2,168,864
1908	19,877,156	18,930,874	946,282
1909	19,951,000	18,420,758	1,530,242
1910	21,905,318	20,538,721	1,366,597
1911	23,260,148	20,395,816	2,864,332
1912	24,664,894	20,917,042	3,747,852

Styrelsen övergår därefter till de särskilda byggnadsföretagen och yttrar först beträffande ifrågasatt tillbyggnad till centralposthuset i Stockholm följande:

Tillbyggnad
till central-
posthuset i
Stockholm.

»Sedan under förra hälften av 1890-talet behovet av ökat utrymme för det inom dåvarande posthuset vid Rödbodtorget inrymda Stockholms Centralpostkontor börjat göra sig mer och mer kännbart, och det för Generalpoststyrelsen blivit tydligt, att erforderlig lokalutvidgning icke kunde erhållas annat än uti nybyggnad, vare sig denna skulle få karaktären av ett annex till det gamla posthuset eller den skulle bliva en byggnad av det omfång, att vid dess tagande i anspråk det förutvarande posthuset bleve obehövt för postverkets behov, såg Generalpoststyrelsen sig nödsakad att under år 1895 i samband med avgivande den 29 november samma år av förslag till stater för år 1897 göra underdånig framställning i ärendet hos Eders Kungl. Majt.

I nådig proposition till 1896 års riksdag framlade Kungl. Majt förslag i ärendet, därvid ifrågasattes, att till postverket skulle för ändamålet överlätas den statsverket tillhöriga, i omedelbar närhet av Centralpostkontoret belägna tomten n:o 1 i kvarteret Sjöhästen, det s. k. Kronprinsens stall. Riksdagen ansåg sig emellertid icke böra biträda förslaget, i vad detsamma avsåg tomtöverlåtelsen ifråga. Behovet av en nybyggnad hade dock blivit erkänt; och genom nådigt brev den 22 maj 1898 anbefallde Eders Kungl. Majt Generalpoststyrelsen att inkomma med utredning rörande lämpligaste sättet att anskaffa tomt till nytt posthus i Stockholm.

Den 22 december 1896 framlade Generalpoststyrelsen förslag om inköp av sådan tomt inom det av Vasagatan, Bryggaregatan, Klara Norra Kyrkogata och Mästersamuelsgatan begränsade kvarteret Riddaren, och jämlikt nådigt brev den 19 mars 1897 bemyndigades Generalpoststyrelsen avsluta köp av den erforderliga tomten, att tillträdas senast den 1 april 1898. Genom detta köp förvärvade postverket hela det kvarter, inom vilket nuvarande posthuset vid Vasagatan är beläget.

Emellertid hade Generalpoststyrelsen, med stöd av nådigt bemyndigande, under hösten 1897 inbjudit arkitekter till pristävlan rörande huvudritningar till den nya postbyggnaden på grundval av utarbetade planeskissritningar. Enligt planen skulle då endast något mera än två tredjedelar av det inköpta tomtområdet omedelbart tagas i anspråk för nybyggnaden, under det att den återstående delen av tomten skulle reserveras för framtida behov.

[2.]

I juni 1899 påbörjades grundläggningen för den nya byggnaden, som först mot slutet av år 1903 blev så färdig, att centralpostkontoret kunde flytta dit.

Ärendets handläggning, från det första framläggandet av frågan och den första grundplanens utarbetande till byggnadens fullbordande, hade sålunda tagit åtskilliga år i anspråk. Dels på grund härav dels ock till följd därav att posttrafiken under dessa år företett en alldeles oväntat hastig stegring, vilka omständigheter gjort det svårt för vederbörande att i byggnadsfrågans tidigare skede komma till full klarhet om de verkliga behoven av lokalutrymme inom det nya posthuset och att i enlighet därmed i tid framställa sina fordringar, inträffade att, då byggnaden stod i det närmaste färdig att tagas i anspråk, från flere håll framfördes önskingar om ökat utrymme utöver det först planerade. I det stora hela kunde dessa önskingar, i den mån som de föllo inom rimlighetens gränser, tillgodoses genom omflyttningar av expeditioner, överbyggande av befintliga ljusgårdar, entresoleringar och liknande. Men därmed voro också möjligheterna till ytterligare utvidgningar inom den då nybyggda delen av fastigheten i det närmaste till fullo utnyttjade.

Behovet av utvidgade lokaler.

Tiden efter centralpostkontorets överflyttande från Rödbodtorget till det nya posthuset vid Vasagatan har utmärkts genom en alltjämt fortgående, synnerligen stark stegring av posttrafiken. Härtill hava i oberäknad mån bidragit — frånsett det allmänna uppsvinget i affärslivet — det för tiden från och med den 1 juli 1905 väsentligt sänkta paketportot, de under samma år ikraftträdande bestämmelserna om billigare korsbandsförsändning (såsom utgivarekorsband) av direkt hos utgivare rekviderade tidningar och tidskrifter, de sänkta postanvisningsavgifterna, höjningen av maximumbeloppet för inrikes postanvisningar m. m.

En bild av ökningen från 1904 — det första kalenderår, centralpostkontoret var förlagt vid Vasagatan — till 1912 av rörelsen vid detta postkontor giver efterföljande sammanställning av antalet vid postkontoret Stockholm I (Centralpostkontoret) under åren 1904 och 1912 inlämnade portopliktiga försändelser:

Försändelseslag.	Antal inlämnade försändelser år		Ökning (+) eller minskning (—)	
	1904.	1912.	absolut.	relativ %.
Vanliga brev och brevkort	14,526,200	18,579,860	+ 4,053,660	+ 28·5
Vanliga korsband, tidningar och andra trycksaker	2,698,904	8,992,932	+ 6,294,028	+ 233·2
D:o affärshandlingar	40,404	191,880	+ 151,476	+ 374·9
D:o varuprov	33,176	84,812	+ 51,636	+ 155·6
Utgivarekorsband	—	¹⁾ 2,735,460	+ ¹⁾ 2,735,460	—
Rekommenderade försändelser	²⁾ 188,708	227,172	+ 38,464	+ 20·3
Oassurerade paket	182,934	442,023	+ 259,089	+ 141·6
Assurerade paket	3,840	15,739	+ 11,899	+ 309·8
Assurerade brev	42,622	17,761	— 24,861	— 58·3
Postanvisningar	138,769	305,755	+ 166,986	+ 120·3
Tillhopa	³⁾ 17,666,849	31,366,222	+ 13,699,373	+ 77·5

¹⁾ Innehållande 16,719,820 st. nummerexemplar. — ²⁾ De rekommenderade försändelserna äro inräknade jämväl bland »vanliga brev och brevkort». — ³⁾ Efter avdrag av rekommenderade försändelser.

Minskningen, 24,861, av antalet assurerade brev uppväges av den betydande ökningen, 166,986, av antalet postanvisningar.»

[2.]

I övrigt framhåller generalpoststyrelsen, att under det samtliga försändelsers antal ökats med 77,5 %, den relativa ökningen är störst — och anmärkningsvärt stor — för olika slag av korsbands- och paketförsändelser, eller de slag av försändelser, som äro mest skrymmande och sålunda i större grad än andra inkräkta på utrymmet inom postkontorslokalerna.

Under sådana förhållanden torde det, säger styrelsen, vara alldeles naturligt, om de avdelningar, där alla dessa försändelser inlämnas, numera icke kunna vara tillfredsställande betjänade med lokaler, som de vid flyttningen i slutet av år 1903 fingo sig tilldelade inom det då nya posthuset, och inom vilka, på sätt tidigare nämnts, möjligheterna till ökning av den disponibla golvytan måste redan från början tillgodogöras.

Med avseende å paketavdelningens behov av ökat utrymme åberopar generalpoststyrelsen en till styrelsen den 15 maj 1912 av postdirektören i Stockholms distrikt avlåten framställning i detta ärende, varuti denne, efter det han fäst uppmärksamheten på nyssberörda ansenliga ökning av paketposttrafiken, yttrar följande:

Paketavdelningen.

»Följden därav har blivit, att det paketavdelningen vid postkontoret Stockholm 1 tilldelade utrymmet visat sig otillräckligt för den opåräknat stora ökningen i pakettrafiken.

Paketposten till och från Stockholm har numera nått en sådan omfattning, att inom förenämnda paketavdelning, vilken tillika är transitopostanstalt för den ojämförligt största delen av huvudstadens hela paketpost, icke utan allra största svårighet kan beredas plats för allt till behandling där förekommande paketgods. För närvarande är också avdelningens hela utrymme så utnyttjat och dess lokaler så tränga, att åtgärder måste med det snaraste vidtagas för att avhjälpa de därav framkallade olägenheterna.

Det är icke endast de egentliga expeditionslokalerna inom avdelningen, vilka äro för tränga, utan även det för allmänheten upplåtna utrymmet är otillräckligt och bereder därför korrespondenterna stora olägenheter. Flera stora firmor hava av denna orsak börjat avlämna sina paket på andra postkontor, där de kunna bli expedierade med mindre tidsutdräkt än vid postkontoret Stockholm 1. Så t. ex. har »Svenska Partilagret», som dagligen avsänder flera hundra postpaket, flyttat från sistnämnda postkontor till postkontoret Stockholm 8, och firman har icke velat återflytta till postkontoret Stockholm 1, någonting som vållar postverket en del extra utgifter både för personal och posttransporter. Nuvarande utrymmet inom paketavdelningen medgiver emellertid icke, att någon ytterligare kassaexpedition för allmänhetens betjänande där anordnas.»

[2.]
Korsbands-
expeditionen.

På liknande sätt är, anför styrelsen, den till postkontorets avgående avdelning hörande korsbandsexpeditionen, där de ofantligt ökade korsbandsposterna skola expedieras, alldeles otillräcklig.

Tidningsav-
delningen.

Även för postkontorets tidningsavdelning börjar behovet av ökat lokalutrymme göra sig kännbart. Härom meddelar styrelsen följande:

»Antalet från Stockholm avsända nummer-exemplar postabonnerade tidningar utgjorde år 1904 82,843,488 och hade år 1912 nedgått till 76,314,368, en nedgång i de postabonnerade nummerexemplarens antal, som uppväges av de direkt från utgivarne under utgivarekostnad expedierade 16,719,820 stycken nummerexemplaren. Då emellertid utgivarekorsbanden handläggas vid avgående avdelningens korsbands-expedition och de genom tidningsavdelningen förmedlade nummerexemplaren, såsom av ovanstående siffror framgår, sjunkit med 7 %, kan det vid första påseende förefalla anmärkningsvärt, att även tidningsavdelningen kan, om än ingalunda i samma grad som förut behandlade två avdelningar (paketavdelningen och avgående avdelningen), börja känna sig trångbodd. Detta förhållande erhåller emellertid sin fulla förklaring däruti, att tidningarnes storlek och årsvikt under de senast gångna åren ökats i avsevärd grad, såsom ock belyses av följande sammanställning av vissa större i Stockholm utkommande tidningars årsvikt år 1905¹⁾ och år 1912.

Tidnings namn.	Huvudupplagans årsvikt.		Landsortsupplagans årsvikt.	
	1905.	1912.	1905.	1912.
Aftonbladet, dagligen.....	gr. 20,328	gr. 27,495	gr. 13,965	gr. 21,945
D:o halvvecko	—	—	3,729	5,358
Dagens Nyheter	24,609	31,100	14,157	19,650
Dagen	12,618	19,645	7,941	14,000
Nya Dagligt Allehanda.....	21,639	22,290	21,639	22,290
Socialdemokraten	11,625	14,900	11,625	14,900
Stockholms Dagblad	26,883	34,250	17,820	26,250
Stockholms-Tidningen	18,930	24,900	11,739	14,500
Svenska Dagbladet.....	27,825	36,400	22,485	27,990
Svenska Morgonbladet	9,705	15,500	7,920	12,300
Tillhoppa	174,162	226,480 + 30 %	133,020	179,183 + 35 %

Nu är att märka, att den minskning av 7 % i sammanlagda antalet postabonnerade nummerexemplar, om vilken det här är fråga, och som har sin orsak uti det

¹⁾ Anledningen till att årsvikten för 1905 tagits och icke årsvikten för 1904 är den, att årsvikten för tidningarne först från och med år 1905 angivits i tidningstaxan.

tidigare påpekade, från år 1905 tillämpade nya sättet att befordra tidningar såsom utgivarekorsband, nästan uteslutande härrör från tidningar och tidskrifter, utkommande en gång i veckan eller mindre ofta. Ty det är dessa och icke de oftare utkommande tidningarna, som försändas såsom utgivarekorsband. Någon motsvarande procentuell nedgång i de dagliga tidningarnes postupplagor är således ingalunda för handen. Om man emellertid skulle antaga, att antalet av de genom postverkets förmedling under här ifrågavarande period rekvirerade exemplaren av ovan uppräknade tidningar verkligen nedgått med 7 %, skulle, vid den ökning i årsvikten, som framgår av ovanstående sammanställning, storleken av den från dessa tidningar härrörande tidningsposten icke desto mindre hava ökats med omkring 23 % för tidningarnes huvudstads- eller motsvarande upplagor och med omkring 28 % för deras landsorts- eller motsvarande upplagor, vilka senare företrädesvis förekomma till postprenumeration. I själva verket torde, på förut anförda grunder, ökningen under berörda tidsperiod av den *dagliga* tidningsposten kunna beräknas till omkring 40 %. I varje fall är det tydligt, att den tidningspost, som här först och främst måste tagas i betraktande, under de senare åren växt högst betydligt. Läger man härtill, att tidningarna numera i en helt annan och större utsträckning än förut äro åtföljda av mera tillfälliga bilagor, i omfattning och vikt närmande sig de ordinarie nummer, med vilka de följa, samt att postanstalternas antal under dessa år ökats, något som nödvändiggjort inrättandet av ökat antal sorteringsfack, framstår behovet av större lokalutrymme för tidningsavdelningen såsom helt naturligt.»

[2.]

Det utrymme, som av postkontorets Stockholm 1 avgående avdelning, paketavdelning och tidningsavdelning för närvarande disponeras för den dagliga expeditionen, anges av generalpoststyrelsen sammanlagt utgöra en golvyta av omkring 2,265 m². Genom överbyggande av en till avgående avdelningen hörande ljusgård skulle denna avdelnings golvyta kunna ökas med omkring 55 m². Detta är dock, enligt vad styrelsen meddelar, hela den ökning, som kan inom det nuvarande posthuset utvinnas till förmån för de här omskrivna avdelningarna. Det oundvikliga behovet av lokalutvidgning på annat sätt träder sålunda, säger styrelsen, i öppen dag.

Sammanfattning.

Såväl postdirektören i Stockholms distrikt som ock vederbörande postmästare och avdelningsföreståndare hava — den förre uti sin här tidigare omnämnda skrivelse, de senare uti särskilda yttranden — hos styrelsen framhållit behovet av tillbyggnad av posthuset vid Vasagatan.

Styrelsen anser därför, att den tidpunkt nu är inne, då den del av den ifrågavarande posthustomten, som vid det första bebyggandet reserverades för postverkets framtida behov, måste tagas i anspråk för avsett ändamål. De på detta tomtområde för närvarande befintliga byggnaderna kunna enligt styrelsens uppgift icke, vare sig i oförändrat skick eller efter en till- eller ombyggnad för rimligt pris, användas för den lokalutvidgning, det här rör sig om, och någon annan utväg återstår icke än att låta utföra en fullständig och ändamålsenlig nybyggnad därstädes.

[2.]

Plan för
utvecklingen
av postanord-
ningarna i
huvudstaden.

Generalpoststyrelsen angiver därefter planen för utvecklingen av postanordningarna i huvudstaden och anför därvid följande:

»Vid beräkning av den således erforderliga nybyggnaden måste allra först tillses, att de däri, helt eller delvis, inrymda avdelningarnes lokaler icke blott fylla det närmaste behovet utan ock bliva, vid en normal ökning år från år av posttrafiken, tillräckliga för den framtid, som nu kan närmelsevis tagas i beräkning. Dessutom torde, innan slutligt förslag till sådan nybyggnad framlägges, tagas under noggrannt övervägande, efter vilken allmän plan utvecklingen av de postala anordningarne inom huvudstaden under de närmaste åren bör ledas, ävensom huruvida en sådan plan bör återverka på disponerandet av det till bebyggande nu ifrågasatta tomtområdet samt på fördelningen inom nybyggnaden av de olika avdelningarnes lokaler.

Härvid utgår Generalpoststyrelsen därifrån, att de postala anordningarne i första hand böra inriktas på tillgodoseendet av den korresponderande allmänhetens berättigade fordringar på en säker och snabb postutväxling, men samtidigt hållas inom de gränser, som utstakas av statsverkets krav på en planmässigt ekonomisk skötsel av postverket i dess helhet.

Vid ordnandet av posttrafiken inom ett samhälle bör i främsta rummet tillses, att alla de korrespondenter inom samhället, som i ungefär sinsemellan lika omfattning anlita postverket, betjänas i det stora hela lika, så att den ankommande posten varder lika ofta och, så vitt möjligt, lika snabbt tillställd dem alla, oavsett om de äro bosatta inom en centralare eller avlägsnare stadsdel, samt att var och en av dem må kunna inom ett ungefär lika avstånd från sin bostad eller sin affärslokal anträffa ett postkontor, där han kan vid en inom hela samhället ungefärlig, lika sen sista inlämnings tid till postbefordran avlämna sina postförsändelser.

Centralisering
av brev-
bäringen.

Vad då först angår utdelningen i Stockholm av brevörsändelser, häruti inbegripet korsband och tidningar, så sker denna för närvarande till korrespondenter, som icke själva avhämta sin post, genom brevbärare från sex av stadens tretton postkontor, nämligen inom nedre Norrmalm och å Kungsholmen från postkontoret vid Vasagatan (Stockholm 1), inom Staden mellan broarna från postkontoret vid Lilla Nygatan (Stockholm 2), på Södermalm från postkontoret vid Högbergsgatan (Stockholm 4), inom inre Östermalm från postkontoret vid Linnégatan (Stockholm 5), inom yttre Östermalm från postkontoret vid Riddaregatan (Stockholm 14) och inom övre Norrmalm från postkontoret vid Odengatan (Stockholm 6).

Vissa olägenheter hava emellertid varit förenade med denna anordning, såsom olikformighet i brevtudelingen inom skilda utdelningspostkontors områden, kostbara transporter mellan å ena sidan Centralbangården eller postkontoret Stockholm 1 och å andra sidan nyssnämnda postkontor, minskad möjlighet till ändamålsenlig arbetsindelning o. d. Fråga har därför gång på gång varit uppe, huruvida det icke kunde finnas lämpligt att låta all brevtudeling försiggå från ett eller i varje fall så få postkontor som möjligt. I sin förberörda skrivelse om ökat utrymme för postkontoret Stockholm 1 framhåller också postdirektören i Stockholms distrikt lämpligheten av att i samband med lösning av frågan om tillbyggnad av posthuset vid Vasagatan jämväl tages under noggrannt undersökning, huruvida icke brevbäringen inom huvudstaden borde centraliseras, så att brevbärarne inom samtliga postutdelningsområden, utom å Södermalm, utginge från ett och samma postkontor.

Med en sådan centralisering av brevbäringen skulle omedelbart vara förbunden den fördelen, att de övriga postkontor i Stockholm, med vilka nu äro förenade brev-

bärareexpeditioner, skulle kunna åtnöjas med avsevärt mindre lokaler än för närvarande.

Betydande svårigheter möta ock oupphörligen vid förhvirande av postkontorslokaler i Stockholm. Dessa måste ju kunna inredas på ett för posttjänsten ändamålsenligt sätt. De måste erbjuda tjänliga utrymmen för expeditiionslokaler samt möjligheter till en fullt betryggande kassaförvaring. Detta är givetvis dels icke möjligt med vilken lokal som helst och dels svårare, ju större det postkontor är, för vilket det gäller att anskaffa lokal. Men härtill kommer ytterligare, att postkontorens förläggning inom staden bestämmes med hänsyn ej mindre till folkfördelningen än även till det på grund av andra omständigheter framträdande olika trafikbehovet inom olika stadsdelar. Det område, inom vilket Generalpoststyrelsen måste, för varje särskilt fall, söka anskaffa postkontorslokal, bliver sålunda avsevärt begränsat. Om nu redan den förra omständigheten gör, att tillgången på för postkontor lämpliga lokaler i allmänhet är mycket knapp, så gör den senare omständigheten därtill, att Generalpoststyrelsen i vissa fall har nästan ingen om ens någon möjlighet till val, utan är hänvisad att taga den enda lokal, som kan stå till buds. På grund av dessa svårigheter, som göra sig alldeles särskilt gällande för de postkontor, om vilka det här närmast är fråga, och som äro bland de största postkontoren i huvudstaden, bliva lokalhyrorna för dessa postkontor jämförelsevis dryga. Om därför de med dem för- enade brevbärareexpeditionerna indroges, kunde tydligen en direkt besparing i lokalhyra erhållas. Detta gäller dock icke postkontoret Stockholm 2, vilket är inrymt i postverkets egen fastighet vid Lilla Nygatan. I detta posthus äro emellertid även förlagda postpersedelförrådet, postverkets undervisningsanstalt och postmuseet.

För postutdelningspostkontoren Stockholm 4, Stockholm 5, Stockholm 6 och Stockholm 14 utgör lokalhyran enligt senast avslutade kontrakt:

Stockholm 4	kr. 4,000: —
» 5	» 8,500: —
» 6	» 8,900: —
» 14	» 7,000: —
	<hr/>
	eller tillhopa kr. 28,400: —

Härav belöper åtminstone 40 % eller sammanlagt omkring 11,400 kr. på brevbärerierna, vilken summa skulle utgöra den direkta besparingen i lokalhyra för dessa postkontor vid centralisering av brevbäringen.

En dylik centralisering torde för allmänheten medföra obestridda fördelar, i det all post för hela det centraliserade området kunde bliva färdig för utdelning på en och samma gång. Härigenom skulle ernås, dels att korrespondenter i de yttre distrikten erhöle sin post tidigare än eljest, dels ock att största möjliga likformighet i utdelningen kunde uppnås. Dessutom kunde förebyggas de förseningar, som äro en följd av att försändelser tillsorteras oriktigt utdelningspostkontor. Dylika förseningar torde under nuvarande förhållanden knappast kunna undvikas. På det att brevbäringsturerna må kunna påbörjas så snart som möjligt efter vederbörande postlägenhets (bantågs, ångbåts) ankomst till staden, måste nämligen försorteringen av den ankommande posten, d. v. s. dennas utsortering till de sex med brevbärareexpeditioner försedda postkontoren, verkställas inom en jämförelsevis knappt tillmätt tid. Felaktiga och otydliga adresser erbjuda härvid ständiga anledningar till felsorteringar. Och personalens arbete vid sorteringen försvåras dessutom betydligt därigenom, att den måste hålla i minnet och iakttaga en mängd adressförändringar

[2.] på grund av korrespondenters flyttning, tillfälligt ombyte av bostad o. d. Följden av att försändelser sålunda komma att tillsorteras oriktigt utdelningspostkontor bliver den, att de felsorterade breven icke hinna utdelas med avsedd brevbäringstur.

Därest nu så många utdelningsområden som möjligt förlades under ett enda postkontor, torde de menliga följderna av dylika oundvikliga felsorteringar kunna bliva undanröjda, i det att, då alla brevbärare vore samlade på ett ställe, dessa kunde ända in i sista stund före brevbäringsturs påbörjande sinsemellan utbyta sådana felsorterade försändelser.

Med hänsyn till själva posttjänsten skulle sammanförandet till en expedition av samtliga brevbärare från ett så vidsträckt område som möjligt erbjuda väsentliga fördelar dels framför allt vid ordnandet av arbetet vid brådare tider, såsom jul och nyår, eller eljest, då särskilda anstalter kunna vara erforderliga för mötande av tillfälliga omständigheter, dels ock vid disponerandet av den extra brevbärarepersonalen och ordnandet av den ordinarie personalens semesterledigheter m. m. Överhuvud lärer kunna sägas, att en centralisering av brevbäringen skulle öka möjligheten av en ändamålsenlig och ekonomisk arbetsledning och arbetsindelning.

Huvudstaden är icke blott underkastad en ständig utveckling utåt genom en oavbruten tillbyggnad i de yttre kvarteren utan ock en oupphörlig förändring i de inre och innersta kvarteren, där affärsverksamheten — med undantag för de egentliga och uteslutande affärskvarteren — företer ständiga växlingar. Nya affärer med betydande brevväxling uppstå, utflytta från de ursprungliga affärsdistrikten till yttre distrikt eller flytta mellan dessa senare utan beräknlighet för postverket. Ju mindre utdelningsområden och ju fåtaligare personal de längre ut i staden belägna postkontoren under sådana förhållanden hava att förfoga över, desto svårare, för att icke säga omöjligare, bliver det för dem att anpassa arbetsindelingen efter dylika oberäknliga växlingar och att samtidigt kunna iakttaga en både ekonomisk och effektiv arbetsledning. Samlas däremot så många brevbärare som möjligt på en plats, så att en och samma arbetsledning har att omedelbart ordna arbetet inom ett stort område med en talrik personal, då torde också denna arbetsledning hava de största förutsättningar att kunna möta de olika skiftningarna i behovet av arbetskraft i olika delar av området genom lämpliga omläggningar, som leda till ett allt jämt ekonomiskt utnyttjande av de tillgängliga arbetskrafterna — och således ernå största möjliga nytta med minsta möjliga personal.

Slutligen skulle en centralisering av brevbäringen nog möjliggöra en besparing i den årliga kostnaden för posttransporter inom huvudstaden, i det att transporter till och från de övriga postutdelningspostkontoren icke behöfde vare sig ifrågakomma så ofta eller bliva så omfattande.»

Sedan styrelsen härmed redogjort för fördelarna av brevbäringens centralisering, omnämner styrelsen en med densamma förbunden svårighet sålunda:

»Olägenheterna vid en centralisering av brevbäringen äro huvudsakligen förknippade med den största svårighet, som därvid är att övervinna, nämligen att tillräckligt hastigt förflytta vederbörande brevbärare till och från de yttre brevbäringsdistrikten, så att, å ena sidan, brevutdelningen kan, efter det att den ankomna posten slutsorterats och iordningstälts å postkontoret, taga sin början i dessa distrikt så nära samtidigt som möjligt med utdelningen inom de innersta distrikten, och, å andra sidan, brevbärare, som efter avslutandet av brevutdelning i ett yttre distrikt

skall tjänstgöra jämväl en nästpåföljande brevbäringstur, hinner tillbaka till postkontoret för att i vederbörlig ordning göra förarbeten för och påbörja den senare turen.

För närvarande färdas brevbärarne i de yttre distrikten å Kungsholmen till och från sina distrikt medelst spårvagn. Med spårvägsnätets i Stockholm nuvarande utsträckning och förgrening skulle antagligen intet hinder möta att på motsvarande sätt låta brevbärarne i de yttre distrikten av Östermalm och övre Norrmalm färdas med spårvagn, i mån av behov, till och från vederbörande distrikt. Till och från Staden mellan broarna skulle dylika färder icke vara behövlige.

Tilläventyrs torde och andra möjligheter kunna erbjuda sig för ett både med hänsyn till posttjänsten och eljest fördelaktigt ordnande av brevbärarnes färder till och från distrikten.

Sedan Riksdagen anvisat erforderliga medel, är posttransportväsendet inom Stockholm numera omlagt så, att transporter medelst häst och åkdon genom särskilt antagen skjutsentreprenörs försorg blivit ersatta med transporter medelst automobiler. Detta forskaffningsmedel skulle exempelvis kunna med fördel användas för brevbärarnes färder från postkontoret till resp. brevbäringsdistrikt. Huruvida det också vore fördelaktigt att återhämta brevbärarne från distrikten till postkontoret medelst automobiler, synes däremot icke alldeles visst. En sådan anordning skulle nämligen, för så vitt den icke skulle komma att medföra den olägenheten, att enskilda brevbärare onödigtvis försenades i sin återkomst till postkontoret, förutsätta, att alla brevbärarne inom ett antal yttre och till varandra gränsande brevbäringsdistrikt alltid hunne avsluta brevtudelnigen vid en och samma tur på samma eller nära nog samma klockslag, en förutsättning, som i regel icke torde vara möjlig att skapa.»

Styrelsen slutar med att framhålla, att i varje fall dock svårigheterna vid ett lämpligt anordnande av brevbärarnas ifrågavarande färder icke torde vara större, än att de kunna utan drygare kostnader övervinnas. Förhållandena och erfarenheten finge i sinom tid avgöra, vilken ordning, under förutsättning att centralisering blir genomförd, kan bliva den för huvudstaden lämpligaste.

Till jämförelse meddelar styrelsen en redogörelse för centralisering av brevbäring å vissa utländska orter. Styrelsen yttrar följande: Centralisering av brevbäring i utlandet.

»För närvarande förekommer helt eller delvis centraliserad brevbäring i, bland annat, ett antal tyska städer. För utrönande av, huruvida detta system för brevbärningens ordnande visat sig fördelaktigt på de platser, där det sålunda i praktiken prövats, hava utlåtanden i sådant hänseende införskaffats från vederbörande under tyska Rikspostamtet lydande överpostdirektioner.

Uti *Cöln*, där brevbäringen är centraliserad till själva staden Cöln, under det att förstäderna hava självständiga brevbärarexpeditioner, betjänas omkring 275,000 invånare från ett enda brevbäreri. Brevbärarne i de yttre distrikten färdas där från och till postkontoret dels uti särskilda vagnar, vare sig för häst eller motordrift, dels ock medelst spårvagn. Centraliseringen förklaras hava visat ett gynnsamt resul-

[2.]

tat, i det att postutdelningen kan äga rum inom i medeltal kortare tid efter vederbörande postlägenhets ankomst än eljest.

I var och en av *Berlin—Neukölln* med 247,000 invånare, *Berlin—Schöneberg* med 173,000 invånare och *Berlin—Wilmersdorff* med 108,000 invånare är brevbäringen likaledes centraliserad. Brevbärarna i de yttre distrikten färdas till och från med spårvagn. Resultatet har visat sig fördelaktigt.

I *Leipzig* är brevbäringen centraliserad till den inre, äldre staden med 270,275 invånare. Vederbörande brevbärare färdar mellan postkontoret och distrikten äga rum medelst spårvagn. Centraliseringen har även där visat sig fördelaktigt.

I *München* har så sent som år 1911 en ytterligare centralisering av den förut delvis centraliserade brevbäringen ägt rum, så att nu cirka 450,000 personers post utdelas från ett och samma postkontor. Centraliseringen har medgivit en ändamålsenligare arbetsindelning, som möjliggjort en indragning i brevbärarepersonalen av 42 man. Resultatet har i övrigt i alla stycken bekräftat de fördelar, som här ovan framhållits såsom följande med en centralisering av brevbäringen. Brevbärarna färdas till och från distrikten medelst spårvagn.»

Södermalms
undantagande
från brevbä-
ringens cen-
tralisering.

Styrelsen upptager härefter frågan om Södermalm bör undantagas från centraliseringen och yttrar härom:

»Såsom ovan framhållits skulle sammanförandet till ett postkontor av brevbärare från ett större område möjliggöra en mera ändamålsenlig arbetsindelning än, därest brevutdelningen ägde rum från flera mindre brevbärareexpeditioner. Om förhållandena kunde ses enbart ur denna synpunkt, borde följdriktigheten kräva, att, vid en centralisering av huvudstadens brevbäring till postkontoret Stockholm I, denna centralisering komme att omfatta jämväl Södermalm. Södermalm intager emellertid ett från det övriga Stockholm avskilt läge. Förutsättningarna för en bekväm samfärdsel mellan Stockholm söder om Slussen och Stockholm norr om Slussen äro därför, åtminstone ännu, så begränsade, att det, i händelse av en fullständig centralisering till postkontoret Stockholm I av hela Stockholms brevbäring, torde bli mycket svårt att, såsom förhållandena nu äro, för en skäligen kostnad tillräckligt snabbt förflytta brevbärarna till och från de längst bort på Södermalm belägna brevbäraredistrikten. Den vinst i form av personalminskning och minskad lokalhyra, som eljest kunde tänkas bli en följd av centralisering till postkontoret Stockholm I av även Södermalms postutdelning, skulle sålunda kunna komma att antingen motvägas av stor kostnad för brevbärarnes färder mellan postkontoret och resp. brevbäringsdistrikt eller också icke motsvaras av den större snabbhet i brevbeställningen, som gjorde förändringen ur allmänhetens synpunkt önskvärd. Stadsdelen Södermalm med sina över 100,000 invånare är för övrigt så stor samt dessutom stadd i så stark tillväxt och äger så rika utvecklingsmöjligheter, att dessa förhållanden leda tanken på lämpligheten av denna stadsdels förseende med en egen brevbärarecentral, från vilken ett både för allmänheten fördelaktigt och för det allmänna ekonomiskt ordnande av brevutdelningen kunde äga rum. För såvitt generalpoststyrelsen nu kan bedöma, vill det synas, som om den omhandlade centraliseringen av brevbäringen i Stockholm under de närmast kommande åren skulle åtminstone tills vidare och intill dess ändrade förhållanden möjliggöra en snabbare och bekvämare samfärdsel mellan stadsdelarna norr och söder om Slussen lämpligen böra inskränka sig till att omfatta allenast Stockholm norr om Slussen.»

Styrelsen berör vidare ett par andra frågor rörande centraliserings omfattning samt yttrar härom:

[2.]

Det närmare ordnandet av en centraliserad brevbäring.

»För närvarande tillgår så, att de värdeförsändelser och postanvisningsbelopp, vilka brevbärare icke lyckas under brevbäringstur beställa, därefter få av vederbörande adressater avhämtas å det postkontor, från vilket brevbäraren utgått. Med hänsyn härtill har mot en eventuell centralisering av brevbäringen gjorts den invändningen, att avhämtandet av alla dylika försändelser vid postkontoret Stockholm I skulle bereda allmänheten stort besvär. Något större hinder lär emellertid icke finnas att, såsom skett å platser i utlandet, där centraliserad brevbäring äger rum, ordna det så, att dylika obeställda försändelser kunde få avhämtas å det adressatens bostad eller affärslokal närmast belägna postkontoret. Även i denna del skulle således förändringen kunna medföra en lättnad för allmänheten.

Slutligen har ifrågasatts, huruvida icke en blivande inkorporering med huvudstaden av närliggande samhällen skulle, i förekommande fall, och för den händelse dylika samhällens brevbäring icke lämpligen skulle kunna äga rum från Stockholm 1, nödvändiggöra en återgång till decentraliserad brevbäring. Nyligen har med Stockholms stad inkorporerats den söder om staden belägna Brännkyrka socken. Något förslag har i samband därmed icke väckts därom, att brevtudelingen inom på så sätt inkorporerade förstadssamhällen såsom Liljeholmen, Örby, Enskede m. fl. skulle ombesörjas av från postkontor inom själva Stockholm utgående brevbärare. Fråga härom torde givetvis heller icke kunna på allvar väckas förr, än sådana samhällen verkligen blivit sammanbyggda med moderstaden till ett geografiskt helt. Skulle det då visa sig, att de inkorporerade samhällenas brevtudeling icke utan olägenhet kunde centraliseras till vare sig postkontoret Stockholm 4 (Södermalm) eller postkontoret Stockholm 1, så torde fördelarne av en dittills genomförd centralisering icke därigenom bliva förringade. Däremot lär det tilläventyrs då visa sig lämpligt att, såsom skett i vissa tyska städer med centraliserad brevbäring, låta inkorporerade förstäder, där så befinner ändamålsenligt, bibehålla självständig posttutdelning oberoende av förhållandena i moderstaden. Då de redan inkorporerade och de till inkorporering ifrågasatta samhällena endels äro belägna på betydligt avstånd från själva Stockholm och endels äro skilda därifrån genom kronoområden, torde frågan om centralisering av dessa samhällens brevbäring till ettdera av postkontoren Stockholm 1 eller Stockholm 4, i de fall där den överhuvud kan väckas, icke komma att tränga sig fram inom den framtid, som här kan tagas i beräkning.»

På grund av vad sålunda anförts framhåller generalpoststyrelsen såsom sin bestämda uppfattning, att, då utvidgning av lokalerna för centralpostkontoret i Stockholm nu måste äga rum, vid denna frågas lösning ovillkorligen bör tagas med i beräkningen, att för ankommande avdelningen, Stockholm 1, avsättes så stort lokalutrymme, som kan erfordras med hänsyn jämväl till möjligheten att kunna inom de närmaste åren till postkontoret Stockholm 1 centralisera åtminstone all brevbäring norr om Slussen.

Styrelsen övergår härefter till en beräkning av det behöfliga utrymmet. Beträffande först brevbärarexpeditionen anför styrelsen följande:

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

[2.]

»Vid postkontoren Stockholm 1, Stockholm 2, Stockholm 5, Stockholm 6 och Stockholm 14 äro vid brevbärareexpeditionerna sysselsatta följande antal tjänstemän:

Postkontor.	Förste post-expeditör.	Post-expeditör.	Summa.	Värdebrevbärare	Brevbärareförmän.	Brevbärare.	Distributörer.	Stämpelare.	Grovsorterare.	Lädtömmare.	Summa.
Stockholm 1.....	1	3)	4	39	17	86	6	7	50	14	219
» 2.....	1)	4)	—	6	3	12	2	2	—	—	25
» 5.....	1	2	3	14	9	45	3	4	—	—	75
» 6.....	1	4) 2	3	19	13	63	3	2	—	—	100
» 14.....	—	1	1	5	3	20	2	2	—	—	32
Summa	3	8	11	83	45	226	16	17	50	14	451

1) Under $\frac{3}{4}$ timme per söckendag såsom vaktföreståndare.

2) En under 2 timmar per söckendag för postanvisningsrörelsen.

» » 1 » » » » »

» » $\frac{1}{2}$ » » » » »

» » 2 » » » » värdeutlämningen.

3) Inga tjänstemän av högre grad tjänstgöra utslutande vid brevbärareexpeditionen utan samtidigt vid ankommande eller avgående avdelningen. Tjänstemännens av högre grad arbete vid brevbärareexpeditionen synes kunna beräknas till omkring 10 timmar per söckendag.

4) Den ene postexpeditören biträder dessutom med tidningsräkenskaper, den andre med duplettvisering av postförskött.

Storlek av brevbärareasal vid Stockholm 1.

Golvutrymmet inom den till postkontoret Stockholm 1, ankommande avdelningen, hörande brevbärareasal är 300 m². Om man beräknar att vid normala förhållanden varje brevbärare eller annan vid brevbäringen eller därmed sammanhängande göromål sysselsatt tjänsteman erfordrar en golvyta av ungefär 2,5 m², skulle vid en sådan centralisering av brevbäringen, som här ifrågasatts, denna brevbärareasal vara tillräcklig för värdebrevbärarepersonalen icke blott för stunden utan ock för en lång följd av år. Det för den vanliga brevbäringen erforderliga lokalutrymme skulle då behöva anskaffas inom den tilltänkta nybyggnaden. Med beräkning för denna tjänstegren av en personal på åtminstone 350 stycken skulle, erforderligt utrymme för expeditionsrum åt vaktföreståndare medräknat, behövas en golvyta av omkring 900 m². Med hänsyn emellertid till nödvändigheten att under alla omständigheter, oberoende av centralisering eller icke, lokalen bliver så rymlig, att den kan vara tillfyllest för trafiken även efter 10 à 15 år, torde klok förtänksamhet bjuda att för den vanliga brevbäringen nu beräkna ett golvutrymme av 1,000 à 1,100 m²; vilket utrymme givetvis alltid kommer att bliva erforderligt för postverkets behov.»

Paketavdelningens areal.

Styrelsen övergår sedan till paketavdelningens lokalbehov och anför härom följande:

»Som av förestående sammanställning framgår, hava de vid paketavdelningen, Stockholm 1, inlämnade paketens antal stigit från 186,774 år 1904 till 457,762 år 1912, motsvarande en ökning av ungefär 145 %. Då emellertid paketavdelningen är transitopostanstalt för så gott som samtliga huvudstadens paketpostförsändelser ävensom för

paketpost till och från Finland samt ett antal i huvudstadens grannskap liggande postanstalter, förtjänar att undersökas, åtminstone huru mycket paketinlämningen i sin helhet ökats i Stockholm under dessa år. Det visar sig därvid, att de inlämnade paketen, som år 1904 uppgingo till 448,912 st., år 1912 belöpte sig till 1,436,052 st., motsvarande en totalökning av 987,140 st. och en relativ ökning av 197 %.

Inför en sådan ökning av paketrörelsen är det uppenbart, att härför avsedda expeditiionslokaler måste ökas betydligt, om än icke i samma förhållande, som rörelsen vuxit i omfång.

[2.]

Vid beräkandet av utrymme för inlämningsexpedition för postpaket bör avseende fästas vid, förutom den ökade paketinlämningen, det förhållandet att under de senare åren inom huvudstaden uppstått och utvecklats sig firmor, som regelbundet avsända postpaket i mycket stor utsträckning, ända till flere hundra om dagen. Såsom i tidigare åberopade yttrande av postdirektören i Stockholms distrikt framgår, har en sådan firma, vilken är så belägen, att den borde bekvämligen inlämna sina paketpostförsändelser vid postkontoret Stockholm 1, flyttat sin paketinlämning till postkontoret Stockkolm 8 (å Kungsholmen), alldenstund den icke kunnat, på grund av det bristande lokalutrymme, bliva tillräckligt snabbt betjänad vid postkontoret Stockholm 1.

Massinlämning av paket.

Var helst emellertid en sådan firma på en gång inlämnar en dylik paketpost på flere hundra paket, måste, även om lokalutrymme skulle medgiva tillfälligt tillkallande till diskjämsgöring av extra kassatjänstemän, en sådan massinlämning i en expeditiionslokal, som samtidigt är avsedd för den löpande inlämningen från korrespondenter i allmänhet, verka störande och föranleda stockning till obehag och men för ett flertal smärre korrespondenter och till olägenhet för den löpande posttjänsten.

Med hänsyn till dessa omständigheter anses det lämpligt, att i samband med postkontorets Stockholm 1 paketavdelning inrättas en särskild expedition, avsedd uteslutande för dylik massinlämning av paket, och dit vederbörande större paketinlämnare alltid kunde hänvisas.

Då de firmor, som regelbundet avsända paket i denna omfattning, hava god kännedom om gällande bestämmelser om paketförsändelsers inslagning, försegling, frankering och dylikt och i firmans eget intresse i regel äro angelägna att i behörig ordning iakttaga gällande bestämmelser i sådana hänseenden, skulle det vara möjligt att i en sådan särskilt för dem avsedd expedition införa sådana förenklade anordningar, att inlämningen kunde avvecklas med största möjliga snabbhet och under anlåtande av minsta möjliga personal. Frånsett de fördelar en dylik anordning skulle medföra med avseende å pakettrafiken i och för sig, skulle därigenom en i vissa fall betungande paketinlämning avlyftas från några av de övriga postkontoren i staden, varigenom dels behovet av ökat lokalutrymme för dem motvägdes, dels kostnaden för posttransporter från dessa postkontor till postkontoret Stockholm 1 nedbringades.

Slutligen måste i detta sammanhang tagas i övervägande, huru paketbeställningen, d. v. s. de ankomna paketpostförsändelsernas hemsändande till vederbörande adressater, bör ordnas. Den nuvarande ordningen, för vilken härefter i korthet redogöres, är nämligen, med den omfattning paketrörelsen redan nu tagit, icke fullt tillfredsställande och bliver, vid en fortsatt jämn ökning av pakettrafiken, år efter år än mindre tillfredsställande.

Paketens tillställande till adressat.

[2.]

För närvarande måste adressat själv å vederbörande postanstalt alltid avhämta paket, som är belagt med postförskott. Paket om högst 1 kilograms vikt, vilka icke äro belagda med postförskott, hembäras av brevbärare i samband med brevbeställningen. Tyngre, med postförskott ej belagda vanliga paket, som äro adresserade till personer, bosatta i Staden inom broarna eller å Södermalm, måste avhämtas å postkontoret. Dylka paket till personer å Norrmalm, Östermalm och Kungsholmen varda beställda genom Stockholms expressbyrå enligt särskilt avtal.

Att en sådan olikformig behandling av de ankomna paketen icke kan vara i överensstämmelse med allmänhetens berättigade krav, torde vara tydligt. Men även med hänsyn till själva posttjänsten medför den avsevärda olägenheter. Ett stort antal paket bliver alltid kvarliggande å postanstalterna, utan att postverket erhåller besked, huruvida desamma komma att avhämtas eller ej. För dessa pakets förvarande på ett sådant sätt, att de kunna vid eventuella efterfrågningar lätt och utan tidsutdräkt anträffas, samt att alltid kan med säkerhet övervakas och utronas, att paket ej bliver för länge kvarliggande, fordras stora utrymmen. I annat fall måste vid pakets efterforskande och eljest vid kontrollåtgärders vidtagande paketen oupphörligt lyftas och flyttas. Vid en brådskande expedition kan detta ofta icke ske med den försiktighet och planmässighet, som äro önskvärda. Genom dessa omflyttningar komma lätteligen adress- och andra anteckningar å paketen att antingen utplånas eller göras otydliga. Understundom kunna de även medföra skada å ömtåligt paketinnehåll. Dessutom föranledas genom omflyttningarna oordning och oreda i övervakandet och kontrollen.

Ur allmänhetens synpunkt bör fördenskull paketbeställningens ordnande åsyfta att åstadkomma en så snabb och likformig paketutdelning som möjligt. Med hänsyn till posttjänsten bör eftersträvas, att så många paket som möjligt bliva utan tidsutdräkt beställda till adressaterna och samtidigt beträffande alla vid första försöket ej beställda paket, icke minst postförskottspaket, erhålles bestämt besked, huruvida desamma komma att utkvitteras eller ej, eller huru med desamma skall förfaras.

På samma gång som sålunda därigenom överskådlighet och ordning vinnas, kräves mindre utrymme för ankomna pakets förvarande. Den nu tilltänkta ökning av paketavdelningens lokaler kunde sålunda bliva mindre än den eljest måste bliva. Dessutom skulle under de närmaste åren vid de övriga postkontoren i Stockholm icke behöva ifrågakomma lokalutvidgning på grund av den ankommande paketposten.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter anser Generalpoststyrelsen, att för paketavdelningen ifråga, vars expeditionslokaler för närvarande hava en golvyta av 420 m², bör beräknas en golvyta av omkring 900 m².

Den närmast intill paketavdelningen belägna postkontorsavdelningen, avgående avdelningen, är själv i behov av ökat utrymme. Från denna avdelning kan sålunda intet utrymme avstås till paketavdelningen. På skäl, som skola anföras här efteråt i sammanhang med utredning av frågan om ökat utrymme för avgående avdelningen, kan paketavdelningen icke behålla sin nuvarande lokal och erhålla den erforderliga lokaltillökningen inom nybyggnaden, utan torde det vara nödvändigt, att hela det behöfliga golvutrymmet, 900 m², beredes inom nybyggnaden.»

Korsbands-
expeditionens
storlek.

Inom den till avgående avdelningen, Stockholm 1, hörande korsbandsexpeditionen inlämnades år 1904 olika slag av korsbandsförsändelser till ett sammanlagt antal av 2,772,484. År 1912 hade antalet stigit till 9,232,600, utgörande en ökning av över 230 %. Av dessa

siffror anser styrelsen utan vidare framgå, att här måste föreligga ett trängande behov av ökat utrymme snarast möjligt.

[2.]

Styrelsen övergår härefter till frågan om den avgående postens expediering och anför härom följande:

Ordnandet av expedieringen av avgående post.

»Den till avdelningen hörande expeditionen för inlämning av brevpост torde, ehuru den vissa tider måste anlitas så till det yttersta, att den endast med största svårighet och anlitan­de av särskilda anordningar medgiver ett nöjaktigt betjä­nande av allmänheten, få anses tillfredsställande. Den till avdelningen hörande expeditionen för sortering och avfärdande till vederbörande bantåg och ångfartyg av de å postkontoret direkt inlämnade eller från brevlådor eller andra postanstalter dit ingående försändelser börjar däremot bliva allt för trång för att medgiva en så ingående och ändamålsenlig sortering och expedition av den avgående brevpостen, som är önskvärd.

För närvarande tillgår så, att vart och ett av postkontoren Stockholm 2, Stockholm 4, Stockholm 5, Stockholm 6 och Stockholm 16 i regel expedierar sin egen avgående post till vederbörande postförande huvudtåg, under det att övriga postanstalter i huvudstaden alltid expediera sin avgående post till postkontoret Stockholm 1, som därefter vidare expedierar den sålunda dit ingångna posten tillsammans med sin egen. Postkupén i ett huvudtåg mottager alltså samtidigt och har att öppna postpåsar från sex olika postkontor i Stockholm. För arbetet inom postkupén vore det nog lägligare, om den erhö­lle all posten från ett enda postkontor. Det torde därför böra undersökas, huruvida det icke överhuvud vore fördelaktigt att ordna det så, att all den post, som med en viss lägenhet skulle avsändas från Stockholm, in­ginge till vederbörande rörliga postanstalt från ett enda av Stockholms postkontor i sista hand.

Erfarenheten har visat, att en post av ett visst omfång omexpedieras snabbare, säkrare och med mindre ansträngning för personalen vid en fast postanstalt än vid en rörlig. För det första kan en expeditionslokal, som inredes inom en järnvägs­vagn, i regel icke bliva så rymlig och, på den grund, så ändamålsenligt inredd som en postkontorslokal. Man har i allmänhet icke inom en järnvägs­postkupé samma möj­ligheter som inom en postkontorslokal att vidtaga särskilda anordningar, anbringa meka­niska hjälpmedel och liknande, för underlättande av expeditionsarbetet. Detta bliver också svårare att utföra inom järnvägs­vagnen på grund av dennas rörelser under tågets gång ävensom på grund av oundvikliga bristfälligheter i densamma, än om motsvarande arbete ut­rättas på den fasta postanstalten. Och även ur andra syn­punkter måste det framstå som ett önskemål att i största möjliga utsträckning över­flytta arbetet från de rörliga till de fasta postanstalterna.

Den avgående postens expedierande sönderfaller uti, fränsett postens slutliga avfärdande från postkontoret efter det den färdigarbetats, *dels* försändelsernas sor­tering och *dels* de sorterade försändelsernas buntning och nedläggande i påsar eller säckar. Då vid postens sorterande, oberoende av om den fördelas på flere eller färre postanstalter, alla förekommande försändelser måste genomgås och alla adresser avläsas, medför postens uppsorterande på flera postanstalter icke ett förhållandevis större arbete än dess fördelande på färre postanstalter. Det arbete däremot, som är förenat med den sorterade postens buntning och inslagning etc., står i ett direkt förhållande till antalet postanstalter, till vilka posten särskilt buntas eller in­slås. Ett sådant direkt samband förefinnes emellertid icke mellan postens storlek och arbetet med

[2.]

buntningen. Ty arbetet med själva buntandet, snörslagning och dylikt, lärer vara ungefärligen detsamma om en bunt innehåller flera eller färre brev.

Denna senare omständighet gör, att, därest en post är jämförelsevis obetydlig, det icke är ekonomiskt fördelaktigt att låta den undergå en allt för detaljerad fin-sortering, då därvid det arbete, som åtgår vid postens buntning och inslagning, bliver allt för stort i förhållande till det fåtal försändelser, som kommer att inneslutas i varje bunt eller påse.

Ser man frågan ur enbart ekonomisk synpunkt, skulle otvivelaktigt vid posts expedierande från ett större samhälle, det fördelaktigaste sättet vara, att den slutliga expeditionen av posten skedde från ett enda postkontor, samt att den där underkastades en så detaljerad förarbetning som möjligt. Det sorteringsarbete, som i detta fall komme på den i sista hand expedierande postanstalten, bleve nämligen lika med det sammanlagda sorteringsarbete, som eljest skulle utföras på alla de postkontor, som expedierade var sin post, under det att buntnings- och inslagningsarbetet på den slutligt expedierande postanstalten bleve betydligt mindre än det sammanlagda arbete av samma slag, som krävdes vid direkt expedition till postkupé från flera postkontor på platsen.

Det är emellertid givetvis även andra omständigheter, som härvid spela in.

Med hänsyn till förhållandena i Stockholm har Generalpoststyrelsen ansett en ingående undersökning böra verkställas, huruvida det icke må vara önskvärt att ordna det så, att alla poster från de övriga postkontoren i Stockholm sändas till *ett* postkontor för att där i största utsträckning slutexpedieras och därifrån i sådant skick överlämnas direkt till vederbörande postkupé. Samtidigt härmed skulle med hänsyn till arbetet inom järnvägspostkupén vinnas, att detta bleve mindre krävande. Detta skulle i sin ordning leda till att järnvägspostbefordringen kunde äga rum under enklast möjliga former.

I sitt underdåniga förslag, den 24 oktober nästlidet år, till postverkets stat för driftkostnader år 1914 har generalpoststyrelsen omnämnt, att den revidering och omläggning av järnvägsposttrafiken, åsyftande besparingar i postverkets driftkostnader, som varit under genomförande under tiden sedan år 1909, blivit i det stora hela slutförd, varför postverket under de närmaste åren kunde hava att motse den allmänna ökning i ersättning för posttransporter å järnvägarne, som komme att påkallas av den i ständig stegring varande posttrafiken.

En sådan centralisering till ett enda postkontor av den avgående huvudstads-postens slutliga expedition, för vilken ovan redogjorts, skulle bidraga till att motverka denna ökning i kostnaden för järnvägspostbefordringen å från Stockholm utgående järnvägslinjer.

Postkontoret
Stockholm 1
såsom bangårds-
postkontor.

Med hänsyn till, bland annat, nyss beskrivna allmänna grunder, beträffande avgående posters expediering och kartering hava inom vissa städer i utlandet inrättats s. k. bangårdspostkontor. Dessa postkontor, som äro belägna inom eller omedelbart intill gränsen av vederbörande bangårdsområde, och vilka icke alls eller i endast obetydlig utsträckning äro avsedda för direkt inlämning från allmänheten, hava till huvuduppgift att förmedla utväxlingen av post mellan å ena sidan de postförande bantågen och å andra sidan postkontoren i staden. Bangårdspostkontoret bliver, så att säga, en centralpunkt, från vilken, å ena sidan, den till staden anländande posten distribueras till de särskilda postkontor, genom vilka den sedan skall tillställas allmänheten, och till vilken, å andra sidan, den å stadens samtliga post-

anstalter inlämnade posten sändes för att, samlad och bearbetad, överlämnas till vederbörande järnvägspostkupé.

Vid denna frågas bedömande för Stockholms vidkommande måste, med hänsyn därtill att postkontoret Stockholm 1 är, om än icke omedelbart, så dock synnerligen nära beläget intill huvudbangården, tagas under omprövning, huruvida icke detta postkontor kunde i huvudstaden lämpligen fylla uppgiften att jämväl vara bangårds-postkontor.

För ett bangårds-postkontor kräves ett avsevärt tomtutrymme. Huru enskildheterna av Stockholms bangårdsfråga än komma att lösas, så torde dock numera kunna få betraktas som avgjort, att stadens stora personstation kommer att förläggas på ungefär samma plats som den nuvarande Centralstationen. Tomtutrymmet där torde bliva så begränsat, att erforderlig tomt för ett bangårds-postkontor knappast kommer att kunna där erhållas. I varje fall skulle en sådan tomt med nuvarande tomtpriser komma att uppgå till ansevärt belopp.

Huvudvillkoret för att det med ett bangårds-postkontor eftersträfvade målet skall kunna uppnås är, att möjlighet finnes till en ständig och omedelbar utväxling av post med postkupéerna, vare sig att dessa redan äro inkopplade i vederbörande tågsätt, eller att de äro uppställda å särskilt spår och i dem förrättas erforderliga för- eller efterarbeten.

För Stockholms vidkommande kan man naturligtvis tänka sig mer än ett sätt för denna frågas ordnande.

Exempelvis kunde bangården anläggas så, att varje nyss anlänt eller för avgång framväxlat posttåg alltid vore från ena sidan tillgängligt från en plattform, som vore avsedd uteslutande för transport av postgods, tilläventyrs även järnvägsgods, men som vore avstängd för resandetraffiken, och vilka plattformar stode i bekväm förbindelse med en för postgods uteslutande avsedd rymlig lastkaj vid körbana utefter bangårdens yttergräns. Medgåve bangårdsutrymmet icke en sådan anordning, kunde tilläventyrs för postverkets behov endast anläggas särskilda lastkajer (för in- och utlastning av post), till vilka ankomna postkupéer omedelbart kunde framväxlas, och vid vilka postkupéerna kunde vara uppställda, då de icke vore inkopplade i framväxlade posttåg.

Den slutliga lösningen av denna fråga lärer emellertid bliva beroende på, huru Stockholms stora bangårdsfråga kommer att kunna avgöras, och generalpoststyrelsen skall icke underlåta att överväga de möjligheter, som kunna bidraga till att få frågan, i vad den rör posttraffiken, ordnad på ett så ändamålsenligt och ekonomiskt sätt som möjligt.

I andra hand kommer så frågan om ordnande av transporter mellan själva postkontoret och bangårdsområdet. Naturligtvis kunna dessa utföras i vanlig ordning medelst transportåkdon (häst och vagn, automobiler e. d.) eller ock kan, såsom skett utomlands i stad, där särskilt bangårds-postkontor icke anlagts, denna viktiga detalj ordnas så, att postkontoret sättes i direkt förbindelse med bangården genom en särskild anläggning (såsom tunnel, underjordisk elektrisk bana o. d.), genom vilken kan underhållas en oavbruten, bekväm och tryggad utväxling mellan postkontoret och bangården, utan att transporter vara sig störa eller störas av gatutrafiken. I Stockholm skulle en dylik anläggning, utom det att den möjliggjorde direkta besparingar uti transportkostnaderna, medföra en alldeles särskild fördel. Genom att ett stort antal av eljest erforderliga skjutsar mellan postkontoret och bangården på så sätt bleve överflödiga, vunnes bättre utrymme på den synnerligen trånga postgården, något som naturligen är av den allra största betydelse för att kunna på ett tillfredsstäl-

[2.] lande sätt någon längre tid framåt ordna posttransportväsendet. Postgården har nämligen under senare tiden visat sig så trång, att den redan under nuvarande förhållanden med knapp nöd lämnar erforderligt utrymme för postskjutsarna. Genom lämpliga dispositioner vid en blivande tillbyggnad, torde denna olägenhet kunna i någon mån avhjälpas. Men då för den paketutkörning, som tidigare omnämnts, på postgården komme att behövas plats jämväl för uppställande av de åkdon eller skjutsar, med vilka paketbeställningen i sådant fall skulle äga rum, vore det synnerligen önskvärt, att icke inom något år ett knappt gårdsutrymme komme att försvåra en välordnad paketutdelning.

Vilka anordningar än träffas för dessa posttransporter, torde det emellertid vara uppenbart, att uti Stockholm centralpostkontoret kan tjänstgöra jämväl som bangårdspostkontor, och att tanken på inrättande av ett särskilt bangårdspostkontor bör uppgivas. De synpunkter, som äro bestämmande för Generalpoststyrelsens uppfattning härutinnan, kunna sammanfattas sålunda.

Inom den blivande huvudbangården torde knappast bliva utrymme för ett bangårdspostkontor, vilket, även om denna svårighet visade sig möjlig att övervinna, komme att draga en högst betydlig anläggningskostnad. Centralpostkontoret är så närbeläget intill bangården, att det behov av bekväm och snabb förbindelse mellan detsamma och resp. järnvägspostkupéer, som skulle göra sig särskilt gällande, därest centralpostkontoret skulle tjäna jämväl som bangårdspostkontor, kan åtminstone tillfredsställande fyllas genom lämpliga anordningar vid bangården. Med avseende å den ankommande posten bliver ett eventuellt bangårdspostkontors betydelse avsevärt förringad genom den centralisering till postkontoret Stockholm 1 av brevbäringen norr om Slussen, som tidigare framhållits som eftersträfvansvärd. För att bereda postkontoret Stockholm 1 den lokaltillökning, som visat sig oundgängligen behöblig på grund av de senaste årens oerhörda trafikstegring, måste nu i alla händelser den del av posthustomten vid Vasagatan, som från början reserverades för framtida behov, tagas i anspråk för ny postbyggnad. Denna kan utan nämnvärd kostnadsökning planeras så, att — därest postkontorets avgående avdelning skall få till åliggande att i sista hand omexpediera all i Stockholm inlämnad brev- och korsbandspost — för avdelningen med hänsyn härtill behöblig ytterligare lokalutvidgning utöver vad som erfordras på grund av enbart trafikstegringen utan svårighet kan, i betraktande av vad förut i detta hänseende anförts, utvinnas.»

Plan för om- och tillbyggnad av centralposthuset i Stockholm.

Styrelsen anför härefter, att det oavvisliga behov av ökat lokaltutrymme, vilket gör sig gällande vid postkontoret Stockholm 1, kan dels på grund av trafikökningen och dels på grund av andra anförda förhållanden lämpligen och i huvudsak icke tillgodoses på annat sätt än genom nybyggnad på den mot Klara Norra Kyrkogata vettande, för sådant ändamål reserverade delen av posthustomten (hela fastigheterna n:r 2 och 8 samt för postverkets räkning icke ännu utbyggd del av fastigheten n:r 1, allt inom kvarteret Riddaren).

Beträffande planläggningen av det tillämnade byggnadsföretaget anför styrelsen till en början följande skäl för förläggning av brevbärarexpeditionen jämte hela ankommande avdelningen till nuvarande byggnaden:

»Såsom förut framhållits, skulle efter eventuellt genomförande av centralisering utav huvudstadens brevbäring för den vanliga brevbäringen erfordras ett utrymme av 1,000 à 1,100 m². En så stor golvyta skulle visserligen kunna erhållas inom nybyggnaden, utan att på något sätt inkräktades på det utrymme, som alldeles oundgängligen erfordras för andra av postkontorets avdelningar. Men den vanliga brevbärarexpeditionens förläggande till nybyggnaden skulle i och för sig medföra de alla största olägenheter. Brevbärarexpeditionen är icke en självständig avdelning, utan endast en underavdelning av ankommande avdelningen. All ankommande post ingår i första hand till ankommande avdelningen. Här fördelas den vid en första grovsortering på olika underavdelningar, såsom expeditionen för fackavläggning, posterestante-expeditionen, expeditionen för amerikanska fack, brevbärarexpeditionen o. s. v. Och mellan alla dessa underavdelningar sinsemellan och mellan dem och grovsorteringsexpeditionen måste en intim och oavbruten sam- och växelverkan äga rum. I motsatt fall kunna icke de fördelar utvinnas vare sig uti förbättringar för allmänheten eller uti rationell och ekonomisk arbetsledning och arbetsfördelning, som äro önskvärda. På grund av nybyggnadens avskilda läge från ankommande avdelningens lokaler samt med hänsyn jämväl till den nödvändiga lokalfördelningen för paket- och tidningsexpeditionerna finnes ingen möjlighet till sådant samarbete mellan en till nybyggnaden förlagd brevbärarexpedition och ankommande avdelningen i övrigt. Det nu ifrågavarande byggnadsföretaget skulle därför, enligt Generalpoststyrelsens uppfattning, till väsentliga delar förfelas, därest brevbärarexpeditionen inrymdes inom nybyggnaden.

Ankommande avdelningen har expedition för allmänhetens betjänande uti posthusets stora hall med ingång från Vasagatan. Givetvis kan denna avdelning icke förflyttas från sina nuvarande lokaler. Ingenting annat har då återstått styrelsen, än att söka erhålla det för brevbäreriet under alla förhållanden inom någon tid framåt erforderliga ökade utrymme inom den nuvarande byggnaden i omedelbar anslutning till ankommande avdelningen. Det har härvid visat sig, att detta endast kan på ett sätt ske fullt ändamålsenligt, nämligen genom vissa förändrings- och tillbyggnadsarbeten beträffande det nuvarande posthuset.»

På uppdrag av generalpoststyrelsen har arkitekten V. Bodin i Stockholm efter de ovan angivna riktlinjerna uppgjort ritningar till om- och tillbyggnad av centralposthuset i Stockholm, vilka styrelsen med föreliggande framställning överlämnat till Kungl. Maj:t. I anslutning till dessa ritningar beskriver styrelsen plananordningen på följande sätt:

»*Avgående avdelningen* skulle sålunda behålla sina nuvarande lokaler och dessutom övertaga de rum, som nu användas av paketavdelningen. Härför skulle ej erfordras några anmärkningsvärda förändringsarbeten.

Ankommande avdelningen med därtill hörande brevbärarexpedition skulle likaledes fortfarande disponera sina hittillsvarande rum. Den huvudsakligen för brevbäringen erforderliga lokalutvidgningen beredes sålunda. Avdelningens närmast inkörsporten från Mästersamuelsgatan belägna rum, nu entresolerat, upptages till vanlig höjd. Inkörsporten förvandlas till expeditjonsrum av vanlig höjd och införlivas med nyssnämnda rum ävensom med de närmast på andra sidan porten belägna, av tidningsavdelningen för närvarande disponerade rummen. Bottenvåningen i den på gården inskjutande flygeln övertages likaledes till sin väsentligaste del av ankommande av-

[2.] delningen liksom den mellan denna flygel och huvudbyggnaden belägna delen av gården, som överbygges och förvandlas till expeditionssal. Nuvarande trappuppgång till höger i denna port flyttas. Flygelbyggnadens mot den överbyggda gården gränsande vägg borttages och ersättes med kolonner.

För avdelningen omedelbart eller framdeles ytterligare erforderligt utrymme torde kunna erhållas i våningen ovanför, där tidningsavdelningen för närvarande är inrymd.

Paketavdelningen erhåller bottenvåningen i nybyggnaden med undantag för det utrymme i sydöstra ändan, som kan erfordras för en inlämningsexpedition för tidningar. Här torde böra anmärkas, att allmänhetens ingång till paketavdelningen (hörnet av Bryggaregatan och Klara Norra Kyrkogata) icke lämpligen torde böra anordnas så som å ritningen angivits. Den bliver nämligen i så fall väl trång. Med avseende å detta hörns läge vid en mindre betydande gata lärer ur arkitektonisk synpunkt inga tvingande skäl finnas för dess avslutande medelst ett runt torn. Detta kan således borttagas och härigenom vinnas möjlighet att till paketavdelningen anordna en stor och rymlig ingång i enlighet med trafikens fordringar.

Tidningsavdelningen får disponera hela våningen en trappa upp i nybyggnaden samt så mycket av sina nuvarande lokaler en trappa upp, som icke måste tagas i anspråk av ankommande avdelningen. Avdelningens lokaler i nybyggnaden sättas genom en passage i direkt förbindelse med gårdsflygeln, i vars längst in på gården belägna del, en trappa upp och i bottenvåningen, inredes expedition för utlämning till postskjutsarna av förpackade avgående tidningar.

Den närmare inredningen av såväl paketavdelningens som tidningsavdelningens lokaler har ej ansetts böra redan nu i detalj angivas. Givetvis skola avdelningarnas nuvarande inredningar först och främst tagas i anspråk och nyanskaffningar ifrågakomma först så småningom, därvid erfarenheten torde få visa, i vilken mån särskilda maskinella anordningar eller mekaniska hjälpmedel kunna vara önskvärda eller lämpliga.

Slutligen har, för att i görligaste mån begränsa olägenheterna med det trånga gårdsutrymmet, ifrågasatts att borttaga ena hörnet av nuvarande gårdsflygelns bottenvåning.

Enligt den sålunda uppgjorda planen skulle postkontorets Stockholm 1 behov av lokaltillökning kunna, på sätt förut framhållits, anses vara fyllt för en avsevärd tid framåt. Då emellertid *dels* icke nybyggnadens hela källarvåning skulle behöva tagas i direkt anspråk, *dels* ock grundläggningsarbetena givetvis bliva ungefär desamma, vare sig byggnaden uppföres i två eller flera våningar, har i detta sammanhang tagits under omprövning, på vilket sätt dessa förhållanden borde lämpligast ordnas.

Postverket har numera för posttransporterna i Stockholm övergått till automobil-drift. För automobilernas uppställande finnes emellertid icke lämpligt utrymme på postgården.

Inom nyssnämnda, för annat ändamål icke disponerade del av nybyggnadens källarvåning samt i angränsande del under postgården skulle dock kunna erhållas en rymlig (720 kvm.) uppställningsplats eller garage. Med hänsyn till själva posttrafiken skulle detta naturligtvis erbjuda synnerligen beaktansvärda fördelar.

Anskaffande av en sådan uppställningsplats eller garage torde f. ö. få anses vara alldeles nödvändigt för att, särskilt i betraktande av den mycket trånga postgården, kunna rationellt ordna posttransporterna.

Även om postkontoret Stockholm 1 torde för en följd av år få anses vara tillfredsställande tillgodosett med bottenvåningen och våningen en trappa upp inom nybyggnaden, vill det emellertid synas Generalpoststyrelsen som om klokheten bjöde, att redan nu tages under övervägande, huru därefter tilläventyrs erforderlig lokal-tillökning lämpligen skulle kunna beredas. Enklast lär det kunna ske inom en eventuell tredje och fjärde våning i nybyggnaden. Tills vidare skulle emellertid dessa två våningar inredas för uthyrning.»

[2.]

Beträffande *kostnaderna* anför styrelsen följande:

»Enligt av arkitekten Bodin uppgjorda kostnadsberäkningar, som jämväl här bifogas, skulle kostnaderna för nybyggnaden samt för förändringarna av det nuvarande posthuset i överensstämmelse med den allmänna plan, för vilken här ovan redogjorts, belöpa sig till 783,000 kronor för nybyggnaden samt 177,500 kronor för omändringen av den nuvarande byggnaden, eller tillhopa 960,500 kronor för det hela, därvid beräknats, att kostnaderna för rivning av de å den ännu icke i anspråk tagna delen av posthustomten befintliga byggnaderna skulle bli betalda med de materialier, som erhöles vid rivningen. Uti kostnaderna för nybyggnaderna ingår jämväl kostnaden för det ifrågasatta automobilgaraget med 49,000 kronor, varförutom beräknats ett avsevärt belopp för inredning av vart och ett av de för uthyrning avsedda rummen i våningarna två och tre trappor upp.

För närvarande inbringa de till rivning ifrågasatta byggnaderna en hyresinkomst av sammanlagt 22,330 kronor per år. Efter avdrag av utgifter för underhåll, under de senaste 3 åren 5,060 kronor i medeltal per år, bestiger sig den behållna årshyran till 17,270 kronor. Endast tomtvärdet kan emellertid beräknas till minst 300,000 kronor. Hyresinkomsten uppgår således icke till mer än 5.75 % å enbart tomtvärdet. Härav torde framgå, att byggnaderna äro av så ringa värde, att några betänkligheter mot deras rivande icke kunna uppstå.

De ifrågasatta våningarna två och tre trappor upp hava en golvyta av 848 resp. 935 kvadratmeter (förstugor, vestibuler, trappor, korridorer och toaletter frånräknade) eller sammanlagt 1,662 kvadratmeter. Någon svårighet lär icke komma att möta att uthyra dessa våningar till skäligt pris. I betraktande av det centrala läget å våningarna, vilka givetvis skulle, med nödigt aktgivande på deras framtida apterande för postverkets eget behov, inredas på ett i allo fullt modernt sätt, hyser Generalpoststyrelsen tvärtom den uppfattningen, att dessa lägenheter, särskilt såsom kontorslokaler, skulle bli mycket begärliga. Gängse hyrespris i trakten för kontorslokaler torde kunna beräknas till 18 kr. per kvadratmeter, vilket för de här ifrågavarande två våningarna gör en årlig hyresinkomst av omkring 32,300 kronor, eller över 4 % av byggnadskostnaden. Ett sådant tillgodogörande av fastigheten torde få anses synnerligen fördelaktigt för statsverket. Härigenom skulle enbart influtna hyresmedel så att säga bekosta hela nybyggnaden.»

Till slut har generalpoststyrelsen ännu en gång betonat nödvändigheten av omedelbar lokalutvidgning för särskilt postkontorets paketavdelning och avvägande avdelning (korsbandsexpeditionen) och påpekar, att paketavdelningens lokaler redan under en följd av år varit alldeles

[2.] otillräckliga för mottagande av den på årets sista månad infallande oerbörda stegringen av paketrörelsen. Extra lokal har därför måst anskaffas utom det nuvarande posthuset, och dylik har också hittills kunnat erhållas inom den snett emot posthuset vid Vasagatan belägna Klara folkskola. Då Klara församling emellertid numera byggt nytt skolhus på annat håll, och det nuvarande kommer att inom en nära framtid rivras, föreligger häruti, säger styrelsen, ett ytterligare skäl att byggnadsfrågan måste omedelbart upptagas till slutlig lösning.

Generalpoststyrelsen tillägger slutligen, att ett byggnadsföretag av den omfattning, varom här är fråga, helt naturligt icke kan fullföljas på ett år. Följden härav blir, att så väl den ovan angivna sammanlagda kostnaden för nybyggnaden som ock de erforderliga förändrings- och tillbyggnadsarbetena kan fördelas på flera år, varigenom vinnes, att företaget icke behöver komma att oskäligt betunga ett enda års budget. Med hänsyn icke blott till det oavvisliga behovet av ökat utrymme snarast möjligt för vissa av postkontorets avdelningar utan ock till önskvärdheten att erhålla de ekonomiska och andra fördelar, som kunna vinnas genom den tilltänkta omläggningen av posttrafiken, anser emellertid generalpoststyrelsen, att hela arbetet icke lämpligen bör fördelas på mer än tre år, med fördelning av anslagen för ändamålet med 350,000 kronor för år 1915, 450,000 kronor för år 1916 och återstoden 160,000 kronor för år 1917.

Generalpoststyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning dels om beviljande för år 1915 av ett belopp av 350,000 kronor till uppförande å den ännu icke för centralpostkontoret i Stockholm disponerade delen av postverkets tomt inom kvarteret Riddaren i Stockholm, efter rivning av därå uppförda byggnader, av en tillbyggnad samt för vidtagande av vissa förändringar å den nuvarande posthusbyggnaden, dels ock om rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 utanordna 100,000 kronor.

Uppförande
av posthus
i Kristian-
stad.

Generalpoststyrelsen har vidare gjort framställning om beredande av medel för uppförande av ett posthus i Kristianstad.

Styrelsen anför härom följande:

»År 1911 medgav Riksdagen, att, för beredande av erforderlig byggnadsplats i Kristianstad åt riksbanken och postverket, den västra delen av den Kronan tillhöriga, åt Vendes artilleriregemente upplåtna s. k. tyghustomten i Kristianstad finge överlätas till riksbanken mot en köpeskilling, beräknad efter 100 kronor kvadratmetern. Sedan Eders Kungl. Maj:t lämnat sitt samtycke till tomtöverlåtelsen i fråga och fullmäktige i riksbanken med arméförvaltningen träffat erforderligt avtal om överlåtelsen, övergick tomten, vars areal är 2,266.87 kvadratmeter, till riksbanken mot en köpeskilling av 226,687 kronor.

Enligt överenskommelsen mellan fullmäktige och arméförvaltningen skulle den sydöstra delen av tomten få omedelbart tillträdas, varemot tomtens nordvästra del skulle fortfarande få disponeras av Vendes artilleriregemente intill tre månader efter skedd tillsägelse, vilken från riksbanksfullmäktiges sida dock ej finge ske före den 1 januari 1915.

Riksbanksfullmäktige ingåvo därefter till 1912 års bankoutskott förslag ifråga om den förvärvade tomtens bebyggande, vilket förslag innebar, att å den omedelbart tillgängliga tomtdelen skulle utan uppskov uppföras en byggnad för riksbankens behov, under det att den återstående tomtdelen skulle i sinom tid tagas i anspråk för särskild postbyggnad. Kostnadsberäkningarna slutade på — oberäknat priset för tomten — 196,000 kronor för riksbankshuset och 191,500 för posthuset, sådant det av den av riksbanksfullmäktige anlitate arkitekten, professor E. Lallerstedt, förslagsvis tänkts.

Bankoutskottet anbefallde emellertid förnyad utredning av frågan. Riksbanksfullmäktige avgåvo därför till 1913 års bankoutskott ett nytt förslag med fyra alternativ, därvid dock fullmäktige för egen del fasthöllo vid den av dem tidigare förordade grundplanen för tomtens bebyggande, d. v. s. att riksbanken skulle bygga omedelbart å tomtens sydöstra del och tomtens nordvästra del skulle i sinom tid överlåtas till och bebyggas av postverket. De beräknade kostnaderna hade emellertid nedbringats med tillhoppa 91,830 kronor, och slutade för posthusets vidkommande på 165,921 kronor.

Redan i samband med riksbanksfullmäktiges först nämnda förslag till 1912 års bankoutskott hade Generalpoststyrelsen tillkännagivit, att styrelsen icke funne sig böra förorda, att postverket övertog hälften av det inköpta området och självt låte uppföra den byggnad, i vilken postkontoret skulle inrymmas; men att, om det av någon orsak skulle befinnas önskvärt, att postverket övertog hälften av det ifrågavarande tomtområdet, styrelsen måste förbehålla sig full rätt att bebygga tomtdelen på ett sådant sätt, att verket erhöle någorlunda tillfredsställande valuta av fastigheten, vilket svårligen kunde ske med den byggnadsplan, som då förelåge.

1913 års bankoutskott ansåg icke lämpligt, att riksbanken åtog sig att uppföra erforderlig byggnad för postverkets räkning, utan att bestyret härmed borde överlämnas åt postverket självt i samband med dess övertagande av den återstående delen av tyghustomten. Utskottet, som förklarade sig därvid hava utgått från den förutsättningen, att den blivande postbyggnaden uppfördes i en stil, som med hänsyn till berättigade estetiska krav harmonierade med bankbyggnaden, tillstyrkte, i det närmaste oförändrat, fullmäktiges då föreliggande förslag. Detta blev ock av Riksdagen godkänt.»

Styrelsen framhåller, att genom nämnda beslut frågan, så vitt postverket är berört av densamma, kommit i det läget, att postverket, då behovet av rymligare lokaler för postkontoret i Kristianstad nu gör sig allt mer och mer gällande, blivit hänvisat att tillgodose detta behov genom särskilt posthus på tyghustomtens nordvästra del, som därvid skulle av postverket övertagas.

Beträffande behovet av nybyggnad för postverkets räkning anför styrelsen:

[2.]

»Den av postkontoret i Kristianstad för närvarande disponerade lokal tillträdde den 1 oktober 1901 och hade då förhyrts på tio år. Nu gällande kontrakt är bindande till och med den 30 september 1914 samt förnyas därefter av sig självt för ett år i sänder, för så vitt det icke blivit inom en i kontraktet fastställd uppsägningstid av sex månader före kontraktstidens slut å någöndera sidan uppsagt. Den årliga hyran utgör 4,500 kronor.

Vid postkontoret i Kristianstad utgjorde uppbörden år 1902 kronor 159,667 och hade år 1912 stigit till kronor 232,046, motsvarande en ökning av 45 %. Av följande försändelselag hava under de två nyssnämnda åren inlämnats nedanstående antal, utvisande en genomgående ökning, nämligen:

	1902	1912	ökning.
vanliga brev	431,860	800,436	85 %
assurerade brev	16,185	26,061	61 %
korsbandsförsändelser	86,892	157,144	80 %
paket, vanliga	3,347	22,940	582 %
postanvisningar	22,461	53,033	136 %

Då trafiken vid postkontoret sedan 1902 sålunda ökats i synnerligen hög grad och allt fortfarande befinner sig i jämn tillväxt, är det naturligt, att de lokaler, som då motsvarade rörelsen, numera måste, särskilt på grund av den oerhörda ökningen, inemot 600 %, av paketrörelsen, vara alldeles otillräckliga.

Postkontoret i Kristianstad är därför i trängande behov av rymligare lokaler. Generalpoststyrelsen ser sig för den skull tvungen att nu ifrågasätta, att å tyghustomtens i Kristianstad nordvästra del må, så snart den kan enligt förberörda överenskommelse mellan riksbanksfullmäktige och arméförvaltningen för ändamålet disponeras, eller den 1 april 1915, få igångsättas uppförande av en tidsenlig postbyggnad.»

Beträffande nybyggnadens planläggning meddelar styrelsen:

»Generalpoststyrelsen har avlåtit skrivelse i ämnet till fullmäktige i Sveriges riksbank, vilka såsom svar härå den 11 september meddelat, att från fullmäktiges sida intet vore att crinra mot, att postverket övertager den norra delen av den utav riksbanken inköpta delen av tyghustomten i Kristianstad efter det pris riksbanken erlagt för det inköpta området, 100 kronor per kvm., eller för nu ifrågavarande tomtedel 113,343 kronor 50 öre, med tillträdesrätt den 1 april 1915.

I sammanhang härmed hava fullmäktige tillika meddelat, att till förmån för den av riksbanken inköpta tomtdelen staten genom arméförvaltningens artilleridepartement såsom ägare till den kvarvarande delen av tyghustomten medgivit sådant servitut å densamma, att den del därav, som omfattas av Östra Smalgatans förlängning över tomten, icke må bebyggas, samt att ägaren till den försälda fastigheten tillerkännes fönster- och fasadrätt mot den kvarvarande delen av tomten, såsom om Östra Smalgatan vore däröver framdragen.

För tillgodoseende av den från Riksdagens sida uttalade förväntan, att posthusbyggnaden skulle uppföras i en stil, som med hänsyn till berättigade estetiska krav harmonierade med bankbyggnaden, har Generalpoststyrelsen för uppgörande av ritningar till posthusbyggnaden hänvänt sig till samma arkitekt, som av riksbanken anlåtats, professor E. Lallerstedt.

[2.]

Den del av tomten, som skulle av postverket övertagas, är i och för sig förhållandevis mycket dyrbar och under alla omständigheter överstiger den i pris väsentligt vad som ansetts böra ifrågakomma, därest det endast gällt anskaffande av en för posthus i Kristianstad välbelägen tomt. På grund härav och särskilt i betraktande av den ur estetisk synpunkt enhetliga behandling av de båda byggnaderna, som förutsatts av Riksdagen och som har till följd, att en stor del av tomten måste lämnas obebyggd, har det vid uppgörande av program för posthusbyggnaden å den norra delen av tyghustomten varit förenat med ej ringa svårigheter att kunna ernå ett för verket någorlunda tillfredsställande resultat i fråga om byggnadsföretaget.

För att utvinna ett så gott ekonomiskt utbyte som möjligt har det för generalpoststyrelsen gällt att tillse, huru tomten, utan åsidosättande av berättigade estetiska krav, skulle kunna utnyttjas på bästa sätt. Det har härvid visat sig lämpligt att beträffande posthusbyggnaden, vilken ur ovan angivna enhetlighetssynpunkt endast kan byggas i två våningar, vidtaga en del ändringar i det förut uppgjorda å 165,921 kronor slutande förslaget till posthusbyggnad. Sålunda har byggnaden ansetts böra utsträckas, i båda våningarna, ända fram till den tomtgräns, som utgör Östra Smalgatans förlängning. För ernående av sådana lokaler för postkontorets vidkommande, som kunna anses fullt tillfredsställa berättigade fordringar, är det därjämte nödvändigt att åt gårdssidan utvidga byggningen med 2 rum, ett för postmästaren och ett för kontrollören. Postkontoret skulle härigenom erhålla en sammanlagd golvyta, med fränseende av vestibuler, förstugor, trappuppgångar samt kassavalv, av tillhoppa 457 kvadratmeter. Av detta utrymme lärer icke under de första åren behöva tagas i anspråk ett rum om 51 kvadratmeter, som för framtida behov reserverats för tidningsexpeditionens behov.

Genom att utdraga övervåningen ända fram till Östra Smalgatans förlängning har kunnat åstadkommas såväl utökning av de till uthyrning avsedda lägenheterna som även en lämplig disposition av desamma, så att de må kunna betinga högsta möjliga hyresersättning.»

Vad slutligen angår kostnadsberäkningarna anför styrelsen följande:

»Enligt ett av ingenjören K. Bildmark uppgjort och av professor Lallerstedt granskat, härhos bifogat kostnadsförslag med därtill gjort tillägg skulle uppförandet av byggnaden komma att belöpa sig till 206,000 kronor samt 198,000 kronor, därest undergrunden utföres av betong i form av bottensula på frostfritt djup i stället för på pälår. Detta sistnämnda sätt har, efter verkställd sakkunnig undersökning, befunnits fullt tillfredsställande. Byggnadskostnaden skulle sålunda med 32,079 kronor överstiga den senast beräknade kostnaden. Av sistnämnda belopp hänför sig allenast omkring 15,000 kronor till de föreslagna utvidgningarna av posthusbyggnaden. Den återstående delen av det överstigande beloppet är beroende på de förhöjda priser, som för riksbankens byggnadsentreprenad, efter numera avgivna anbud, visat sig komma att uppstå och med vilka förhöjda priser postverket också givetvis måste räkna vid uppgörandet av kostnadsberäkningar beträffande sin nybyggnad.

Härvid är emellertid att märka att, förutom det att postkontorslokalen bliver ändamålsenligt anordnad — vilket icke var fallet enligt det förra förslaget — bostadslägenheterna enligt det nu uppgjorda förslaget kunnat ordnas på sådant sätt, att de tvivelsutan komma att betinga högre hyresersättning än enligt det andra förslaget.

[2.]

I stället för en lägenhet om 2 rum och kök erhålles nu en lägenhet om 5 rum och kök, varjämte till en början ett rum i bottenvåningen anses kunna lämnas till uthyrning. Hyresbeloppen, inklusive ersättning för värme, torde enligt det nu uppgjorda förslaget och efter de upplysningar rörande nuvarande hyror i Kristianstad för motsvarande lägenheter, som inhämtats, kunna beräknas komma att giva väsentligt högre belopp än enligt det förra förslaget samt nu uppgå till omkring 3,650 kronor. Med en beräknad hyra för den förbättrade postkontorslokalen av 7,800 kronor skulle alltså hyresavkastningen för posthusbyggnaden, upptagen jämte tomt till ett värde av omkring 310,000 kronor, komma att uppgå till inemot 4 % å fastighetens värde, vilket torde vara det bästa resultat, som under förhandenvarande förhållanden kan uppnås.»

Med åberopande av vad sålunda anförts, hemställer generalpoststyrelsen därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för förvärvande, med tillträdesrätt den 1 april 1915, av halva den riksbanken tillhöriga s. k. tyghustomten i Kristianstad eller 1,133,43 kvadratmeter, anvisa ett belopp av 113,343 kronor 50 öre ävensom för uppförande å denna tomt av ett posthus därutöver anvisa ett belopp av 100,000 kronor.

**Bebyggande
av post-
verkets
tomt i Lin-
köping.**

På de av generalpoststyrelsen i skrivelse den 12 april 1913 närmare angivna skäl föreslog Kungl. Maj:t 1913 års Riksdag, att för beredande av erforderliga nya lokaler för postkontoret samt telegraf- och rikstelefonstationen i Linköping måtte för postverkets räkning inköpas tomten n:r 112 inom S:t Lars kvarter i Linköping samt för sådant ändamål för år 1914 anvisas ett anslag av 73,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1913 av tillgängliga medel utanordna beloppet.

Denna hemställan blev av Riksdagen bifallen.

Generalpoststyrelsen har nu i sin skrivelse den 25 september 1913 meddelat, att styrelsen med stöd av den 4 juni 1913 meddelat bemyndigande avslutat köpekontrakt, varigenom förvärvats ifrågavarande tomt för ovan angivna pris av 73,000 kronor samt att styrelsen tillträtt densamma den 5 juli 1913.

Styrelsen har därjämte överlämnat av arkitekten V. Bodin i Stockholm uppgjorda ritningar och kostnadsförslag till en post- och telegrafbyggnad å ifrågavarande tomt. Enligt detta kostnadsförslag skulle byggnaden draga en kostnad av 200,000 kronor.

Styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte göra framställning till Riksdagen om anvisande av ett belopp av 100,000 kronor för uppförande av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets

behov, å tomten nr 112 i S:t Lars kvarter i Linköping, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis under år 1914 av tillgängliga medel utanordna 50,000 kronor.

[2.]

1913 års Riksdag har dels medgivit, att för postverkets räkning finge inköpas tomterna nr 2, 3 och 4 i kvarteret Staken i Uddevalla för en köpeskilling, ej överstigande 38,300 kronor, dels ock till inköp av ifrågavarande tomter och uppförande därå av posthusbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, beviljat ett anslag av 240,000 kronor samt därav för år 1914 anvisat ett belopp av 125,000 kronor.

Anvisande av återstående anslag för post- och telegrafhusbyggnad i Uddevalla.

Sedan generalpoststyrelsen, jämlikt nådigt bemyndigande den 30 juni år 1913, inköpt ifrågavarande tomter, hemställer styrelsen, att för byggnadsarbetets utförande för år 1915 anvisas återstående delen av anslagsbeloppet, 115,000 kronor.

Till uppförande å den postverket tillhöriga tomten i Norrköping, efter rivning av därvarande posthus, av ny posthusbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för riksbankens behov, har 1913 års Riksdag jämväl beviljat anslag, nämligen 400,000 kronor, samt därav för år 1914 anvisat 200,000 kronor.

Återstående anslagsbelopp för ombyggnad av posthuset i Norrköping.

Generalpoststyrelsen hemställer nu, att för ifrågavarande byggnadsarbete i postverkets stat för kapitalökning för år 1915 upptages återstoden av anslaget eller 200,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har slutligen i sin förutberörda skrivelse anmält, att de krav, som sedan länge gjort sig gällande å erhållande av ett nytt centralposthus i Göteborg, icke, enligt generalpoststyrelsens förmenande, längre kunna undanskjutas samt att styrelsen hade för avsikt inom den närmaste tiden till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i fråga om nytt centralposthus i Göteborg, vartill förhållandena kunna giva anledning.

Fråga om nytt centralposthus i Göteborg.

De anslag till posthusbyggnader, som av generalpoststyrelsen begäras på 1915 års stat under utgifter för kapitalökning, uppgå, fränsett det ifrågasatta nya centralposthuset i Göteborg, till det betydande beloppet av 878,343 kronor 50 öre, medan anslaget för postbyggnader, jämte tomtköp, för år 1914 allenast uppgick till 398,000 kronor. Jag har förut haft tillfälle göra några allmänna uttalanden beträffande de betydande anspråk, som från de affärsdrivande verkens sida ställts på statsregleringen för år 1915. Den glädjande utvecklingen av poströrelsen under

Departementschefen.
Stockholm.

[2.] de senaste åren betingar givetvis ökade anslagskrav för postverket, men varsamhet måste ändock ur statsfinansiell synpunkt iakttagas, ej minst vad byggnader för postverkets behov beträffar. Jag ser mig därför nödsakad att föreslå avsevärda nedsättningar i de begärda anslagen till posthusbyggnader.

Med avseende å de särskilda byggnadsanslagen får jag, vad först beträffar *nybyggnaden i Stockholm* med i sammanhang därmed föreslagna ändringar av nuvarande posthusbyggnaden vid Vasagatan, anföra följande.

Den betydande stegringen av poströrelsen under senare år har givetvis gjort sig särskilt märkbar i Stockholm. En god bild av denna ökning giva de av generalpoststyrelsen i början av dess framställning lämnade statistiska uppgifterna för centralpostkontoret i Stockholm. Jag erinrar här allenast, att den procentuella ökningen av inlämnade portopliktiga försändelser därstädes under perioden 1904—1912 utgjorde för assurerade paket 309,8 %, för oassurerade paket 141,6 %, för vanliga korsband, tidningar och andra trycksaker 233,2 %, för affärshandlingar 374,9 % samt att ökningen, som för samtliga inlämnade portopliktiga försändelser under samma period utgjorde 77,5 %, över huvud taget varit störst för de mest skrymmande försändelserna. Då vid upprättande av planen för posthusbyggnaden vid Vasagatan icke räknades med denna, likväl icke långt därefter inträdda starka tillväxt av postförsändelsernas antal, kom också utrymmet i nämnda byggnad att redan från början visa sig knappt, och synes det numera för posttrafikens rationella skötande vara ett framträdande behov att större lokaler beredas.

Styrelsens byggnadsförslag är i viss mån påverkat av styrelsens planer på centralisering till centralpostkontoret av brevbärareexpeditionen för Stockholm med undantag av Södermalm samt på inrättandet av en med bangårdspostkontoren i vissa större utländska städer jämförlig expedition för den avgående huvudstadsposten.

Jag är naturligtvis ej i tillfälle att nu uttala något bestämt omdöme i vad mån de rent posttekniska fördelarna för verket och för allmänheten överväga de möjligen ökade kostnaderna för transporter. Styrelsens förslag synes i alla händelser innebära ett beaktansvärt uppslag. Även oavsett detta torde emellertid förhållandena vid centralpostkontoret numera vara sådana, att utrymmet måste utvidgas, och det synes mig då klokt att tilltaga utbyggnaden så, att man ej, såsom förhållandet var vid uppförandet av posthuset vid Vasagatan, kort efter företagets fullbordande står inför lokalbehov, som ej kunna väl tillgodoses.

Enligt styrelsens beräkningar skulle utrymmet för åtskilliga år framåt bli tillräckligt, om de nyuppförda byggnaderna inskränktes till bottenvåning och en övervåning. Styrelsen har likväl föreslagit, att tillbyggnaden skulle utsträckas till fyra våningar, bottenvåningen medräknad, varigenom i händelse av behov än ytterligare lokaler skulle kunna erhållas. Mot vad styrelsen sålunda föreslagit har jag intet att erinra. Det ställer sig givetvis billigare att redan nu anordna fyra våningar än att framdeles påbygga två våningar, vartill kommer, att de lokaler, som för närvarande icke skulle komma att erfordras för postverkets behov, med hänsyn till platsens goda affärsläge och de hyror, som närliggande kontorslokaler betinga, kunna förväntas vid uthyrning giva god avkastning. [2.]

I detta sammanhang vill jag även påpeka, att riksförsäkringsanstalten för närvarande hyr lokal i ett av de hus, som äro avsedda att rivras. Därest så skulle visa sig lämpligt, kan, enligt vad från styrelsen meddelats mig, utrymme beredas för anstalten i en av de tillämnade, för posten till en början ej behövlige våningarna.

Styrelsens förslag att i tillbyggnadens källarvåning anordna uppställningsplats för postverkets automobiler står icke i oskiljaktigt sammanhang med byggnadsföretaget i övrigt. Utrymmet å posthusets gård synes emellertid vara så trångt, att det möter svårighet, att, då automobiler äro uppställda där, sköta in- och urlastningen skyndsamt och obehindrat. För närvarande finnes under dagen ej heller någon möjlighet att skydda automobiler för regn och snö. Nattetid äro de enligt kontrakt med aktieföretaget Scania-Vabis uppställda i dess garage, där också reparationer ske med undantag av tillfälliga sådana, som måste utföras på postverkets gård. Genom den i generalpoststyrelsens förevarande skrivelse ifrågasatta anordningen skulle vinnas omedelbar tillgång till garage och verkstad för reparationer och justeringar. Då merkostnaden till följd av utrymmets anordnande till garage i stället för vanligt källarutrymme, enligt uppgift av arkitekten Bodin, ej uppgår till mer än omkring 28,000 kronor, anser jag mig böra tillstyrka den föreslagna anordningen.

Kostnaden för nybyggnaden samt förändringarna av det nuvarande posthuset i överensstämmelse med den upprättade planen skulle belöpa sig till 783,000 kronor för nybyggnaden samt 177,500 kronor för omändringen av den nuvarande byggnaden eller tillhopa 960,500 kronor, av styrelsen avrundat till 960,000 kronor. Enligt generalpoststyrelsens förslag skulle denna kostnad fördelas på tre år, så att på år 1915 skulle belöpa 350,000 kronor. Med allt erkännande av önskvärheten att inom kortast möjliga tid erhålla förbättrade lokaler och större utrymmen vid

- [2.] ifrågavarande postanstalt, anser jag dock, att anslaget bör fördelas på 4 år. Då anspråken på 1915 års statsreglering äro särskilt stora med avseende å nya husbyggnader, synes vidare anslaget för år 1915 böra sättas till ett relativt lågt belopp, möjliggörande i huvudsak antingen rivning av de gamla husen å tomterna n:r 2 och 3 i kvarteret Riddaren samt grundläggningsarbete för den nya byggnaden därstädes eller också påbörjande av ändringsarbetena i nuvarande posthusbyggnaden å tomten n:r 1 i nämnda kvarter. Ej heller torde någon lyftning av anslaget under år 1914 böra ifrågasättas, utan arbetena påbörjas först år 1915. Om 60,000 kronor anvisas för år 1915, torde övriga 900,000 kronor lämpligen fördelas på de tre följande åren med exempelvis 300,000 kronor om året. Ett ytterligare skäl att något undanskjuta ifrågavarande byggnadsföretag torde också vara att hämta av det förhållande, att staten för närvarande har och under de allra närmaste åren ytterligare torde få förhållandevis många och stora byggnadsarbeten i Stockholm och dess närmaste omnejd.

Kristianstad. Vad därefter frågan om uppförande av *posthusbyggnad i Kristianstad* vidkommer, torde riktlinjerna för frågans lösning få anses givna genom Riksdagens beslut år 1911 angående dispositionen av en viss del av den s. k. tyghustomten.

Då emellertid en reduktion av nu begärda anslag till posthusbyggnader är nödig, och särskilt trängande skäl icke synas mig föreligga att redan vid nu instundande Riksdag påkalla beslut om anslag till posthusbyggnad i Kristianstad, anser jag för min del, att frågan om uppförande av nytt posthus i nämnda stad bör anstå till ett annat år.

Linköping. Generalpoststyrelsen har ytterligare framställt förslag om anvisande av anslag för uppförande av posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, å den för postverkets räkning inköpta tomten n:r 112 i S:t Lars kvarter i Linköping.

Då, efter vad jag inhämtat, igångsättande av detta byggnadsföretag utan olägenhet kan anstå något år, finner jag för min del icke anledning nu ifrågasätta anslag till denna posthusbyggnad.

Uddevalla.
Norrköping. Vad vidare angår generalpoststyrelsens framställning om anvisande av återstående belopp av de anslag, som beviljats för uppförande av *post- och telegrafbyggnad i Uddevalla* samt för *ombyggnad av posthuset i Norrköping*, har jag icke funnit något att däremot erinra.

Göteborg. Vidkommande slutligen frågan om inköp av *tomt för nytt posthus i*

Göteborg föreligger icke slutlig framställning i ämnet, enär underhandlingarna med vederbörande stadsmyndigheter icke avslutats. Jag kan därför icke för närvarande göra framställning om anslag för ifrågavarande tomtköp.

[2.]

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

a) att till uppförande å den ännu icke för *centralpostkontoret i Stockholm* disponerade delen av postverkets tomt inom kvarteret Riddaren i Stockholm, efter rivning av därå uppförda byggnader, av en tillbyggnad samt för vidtagande i sammanhang därmed av vissa förändringar å den nuvarande posthusbyggnaden i samma kvarter bevilja ett anslag av 960,000 kronor samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av 60,000 kronor;

b) att av det av Riksdagen till inköp av vissa tomter i *Uddevalla* samt uppförande därå av posthusbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, beviljade anslag å 240,000 kronor för år 1915 anvisa återstående beloppet 115,000 kronor; samt

c) att av det av Riksdagen till uppförande å den postverket tillhöriga tomten i *Norrköping* av ny posthusbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för riksbankens behov, beviljade anslag å 400,000 kronor för år 1915 anvisa återstoden, 200,000 kronor.

Telegrafverket.

Till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning anvisades för år 1914 ett belopp av 500,000 kronor. Dessa medel voro avsedda att användas på följande sätt:

[3.]
Inköp och
bebyggande
av fastigheter.

till stationsbyggnaden i Lund	kronor	86,700: —
» » » Örebro	»	145,000: —
» » » Borås	»	100,000: —
» » » Karlshamn	»	108,300: —
» inköp av byggnadstomt för telegrafverkets behov i Eskilstuna	»	60,000: —

Summa kronor 500,000: —

- [3.] I skrivelse den 29 september 1913 med förslag till beräkning av anslag för kapitalökning för år 1915 anför telegrafstyrelsen, att styrelsen för år 1915 anser sig kunna begränsa anslaget under ifrågakvarande utgiftstitel till samma belopp som för år 1914 eller 500,000 kronor. Rörande fördelningen av detta belopp yttrar styrelsen följande:

Stationsbyggnad i Karlshamn. »Riksdagen medgav år 1912, att å telegrafverket tillhörig tomt i *Karlshamn* finge uppföras en telegrafstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i staden, för en kostnad ej överstigande 325,000 kronor, och anvisade samtidigt för denna stationsbyggnads påbörjande ett anslag av 100,000 kronor. Sedan Riksdagen till samma byggnadsarbetes fortsättande anvisat för år 1914 ett belopp av 108,300 kronor, har återstoden, 116,700 kronor, upptagits att utgå under år 1915.

Stationsbyggnad i Eskilstuna. År 1913 medgav Riksdagen, att för telegrafverkets räkning finge inköpas gården nr 259 i *Eskilstuna* för en köpeskilling av 60,000 kronor, och anvisade samtidigt medel till detta tomtförvärv. På uppdrag av telegrafstyrelsen har arkitekten Aron Johansson i Stockholm uppgjort ritningar och kostnadsberäkningar till uppförande å ifrågakvarande tomt av en telegrafstationsbyggnad, i vilken även skulle komma att inrymmas lokaler för postkontoret i Eskilstuna.

Enligt det uppgjorda förslaget skulle byggnaden uppföras i 4 våningar och komma att innehålla:

i *bottenvåningen*: lokaler för postkontoret, med en större posthall, rum för postmästaren, för ankommande och avgående post, brevbärareexpedition m. m.

i *våningen en trappa upp*: lokaler för telegrafstationen, nämligen rum för stationsföreståndaren, kassaexpedition, telegrafapparatsal, rum för allmänheten, för telegrambärare m. m.

i *våningen två trappor upp*: rum för överkoppling och reläer, maskin- och ackumulatormrum, kapprum för telefonstationen m. m.

i *våningen tre trappor upp*: telefonapparatsal, nattrum samt toaletter för telefonpersonalen.

Kostnaden för byggnaden, som beräknas komma att innehålla c:a 13,270 kubikmeter, skulle, efter ett pris av 25 kronor pr kubikmeter, komma att uppgå till 331,750 kronor. Om till grundförstärkning och oförutsedda utgifter anslås en summa av 68,250 kronor, skulle ett belopp av 400,000 kronor behövas för denna byggnad. Som byggnaden skulle i huvudsak vara uppförd under år 1915, har av byggnadssumman ett belopp av 345,800 kronor upptagits att utgå under år 1915.

Inköp av byggnadstomt i Oskarshamn.

I *Oskarshamn* förhyr telegrafverket enligt kontrakt den 7/11 juli 1908 en lägenhet 1 tr. upp i fastigheten nr 65 vid Stora torget, bestående av 6 rum och 3 kök för en årlig hyressumma av 1,000 kronor. Hyrestiden är bestämd till sju år, räknat från den 1 oktober 1909 till den 1 oktober 1916.

Ifrågakvarande lokal har visserligen några olägenheter beträffande de olika rummens läge i förhållande till varandra, men den är tillräcklig för stationens behov ännu åtskilliga år framåt. Att få ånyo förhyra lokalen på lämplig tid efter kontraktstidens utgång, anser telegrafstyrelsen ej komma att möta några svårigheter, om sådant från telegrafverkets sida anses lämpligt. Den tidpunkt, då det blir omöjligt att reda sig i den nuvarande lokalen, är dock endast högst 7 å 8 år avlägsen. Telefonverksamheten i Oskarshamn har nämligen under de senaste åren högst väsentligt ökat, såsom framgår av följande översikt.

Vid slutet av år 1903 funnos 221 st. apparater			
» » » » 1904	»	250	»
» » » » 1905	»	279	»
» » » » 1906	»	300	»
» » » » 1907	»	333	»
» » » » 1908	»	355	»
» » » » 1909	»	357	»
» » » » 1910	»	377	»
» » » » 1911	»	392	»
» » » » 1912	»	404	»

[3.]

De under samma tidsperiod influtna telefoninkomsterna vid stationen hava utgjort:

År 1903.....	kronor	23,002: 86
» 1904.....	»	28,679: 61
» 1905.....	»	32,267: 71
» 1906.....	»	34,577: 35
» 1907.....	»	40,633: 31
» 1908.....	»	44,039: 93
» 1909.....	»	45,956: 05
» 1910.....	»	48,699: 52
» 1911.....	»	49,741: 09
» 1912.....	»	61,039: 59

Av tablån angående apparatantalet framgår, att lokalnätet i Oskarshamn nu närmar sig den storlek, att enbart luftkablar ej längre med fördel kunna användas för ledningarnas framdragande till stationen. Jordkablar måste därför tillgripas.

Staden Oskarshamn är emellertid byggd direkt på berg, så att nästan allt utrymme, som skall vinnas för kabelledningar i gatorna, måste ernås genom sprängning och blir därför synnerligen dyrbart. Det är därför av vikt, när ett jordkabelnät där planeras, att stationens blivande läge är på förhand bestämt, så att ingenting göres, som vid en flyttning av stationen skulle bliva onyttigt. Med anledning härav har telegrafstyrelsen ansett sig böra redan nu försäkra sig om en välbelägen tomt för uppförande, när sådant blir lämpligt, av en egen byggnad för telegrafstationen, vilken byggnad då även skulle komma att innehålla lokaler för postkontoret i staden.

En lämplig byggnadstomt står nu telegrafverket till buds, då fastigheten tomtarna nr 142—143 i Oskarshamn är till salu för en köpeskilling av 34,000 kronor. Fastigheten, som skulle tillträdas den 1 oktober 1914, utgör ett självständigt byggnadskvarter omslutet av Stora Torget, Slottsgatan och Skomakaregränden. Den är belägen i omedelbar närhet av såväl den nuvarande telegrafstationen som postkontoret. Generalpoststyrelsen har meddelat, att styrelsen anser läget vara det för postkontoret mest lämpliga. Likaså är läget synnerligen fördelaktigt för telegrafverkets station. Tomterna innefatta en areal av 1,751,36 kvm., vilken areal kommer att nedbringas till omkring 1,430 kvm., om ett under behandling varande förslag till reglering av de omgivande gatorna vinner Kungl. Maj:ts fastställelse. Denna areal är likväl fullt tillräcklig för behovet.

Egendomens taxeringsvärde är 27,000 kronor, därav för byggnaderna 20,000 kronor. På tomten nr 143 är uppförd en träbyggnad i två våningar jämte vinds-

[3.]

våning. Denna byggnad är visserligen gammal, men befinner sig i relativt gott stånd, är utvändigt nymålad och försedd med nytt plåttak. Byggnaden lämnar i årliga hyror 1,534 kronor, trädgården (tomt nr 142) dessutom 175 kronor och hela egendomen sammanlagt sålunda 1,709 kronor. Byggnaden bör vid en första utbyggnad för statsverkets räkning kunna kvarstå och uthyras till bostäder.

Tomtplanet å tomt nr 142, å vilken den blivande stationsbyggnaden skulle komma att få sin plats, ligger så pass lågt under gatan att knappast någon sprängning och jordschaktning erfordras vid byggnadens uppförande. Denna omständighet är av stor betydelse, då — såsom ovan framhållits — staden till sin huvudsakliga del ligger på berg, som nästan överallt går upp i dagen. Enligt de upplysningar stadsingenjören lämnat hava borrningar, som av honom utförts på tomten, givit ett djup till fast botten av högst $\frac{3}{4}$ meter, varför ej heller pålning erfordras.

För att närmare kunna bedöma priset, som i sig själv ej synes oskäligt, då fastigheten redan nu giver en avkastning av 5 % på köpesumman, har telegrafstyrelsen införskaffat uppgifter å de priser, som under de senaste åren betalats eller som nu fordras för fastigheter i närheten av den ifrågavarande. Resultatet av denna undersökning framgår av följande tablå:

Tomt nr	Areal kvm.	Bebyggd med	Taxeringsvärde		Pris kr.	Pris pr kvm. kr.
			tomt kr.	byggnader kr.		
<i>Försålda fastigheter:</i>						
71	920	trähus	5,000	42,900	40,000	43,48
294	1,850	obebyggd (avbränd)	15,000	213,230	25,000	13,51
139, 140	1,591	obebyggd (såld 1903)	10,000	204,000	10,000	6,29
<i>Fastigheter till salu:</i>						
69	500	trähus	2,500	21,100	40,000	80,00
70	460	d:o	3,000	15,000	25,000	54,35
66	370	d:o	2,700	16,400	25,000	67,57
56	1,000	utan egentliga byggnader	3,000	9,700	18,000	18,00
<i>Den till inköp föreslagna fastigheten:</i>						
142, 143	1,751	trähus	7,000	20,000	34,000	19,42

Om man frånser de för tio år sedan sålda tomterna nr 139 och 140, vilka då voro fullständigt obebyggda, lämpa sig endast tomterna nr 294 och 56 för jämförelse med den föreslagna. Å tomten nr 294 hade vid försäljningen den förut å tomten uppförda byggnaden brunnit ned, vilket var en särskilt gynnsam omständighet för köparen. Vidare är denna tomt ej hörntomt utan sträcker sig ganska djupt in i ett kvarter. Grundförhållandena å denna tomt äro ej heller så förmånliga som å den föreslagna. Med hänsyn till dessa omständigheter torde man kunna säga, att prisen för de båda fastigheterna äro ungefär lika.

[3.]

Tomten nr 56 är nästan lika dyr pr kvadratmeter som den föreslagna, men den erbjuder ej tillnärmelsevis samma fördelar vid bebyggande, då berget här går högt över gatuplanet.

Då priset sålunda från alla synpunkter synes skäligt, har telegrafstyrelsen, under förutsättning av Kungl. Maj:ts och Riksdagens godkännande, uppgjort kontrakt om inköp av fastigheten, tomterna n:r 142—143, i Oskarshamn för en köpeskilling av 34,000 kronor. Detta belopp har upptagits att utgå under år 1915.

I *Ullånger* har kommunen hittills enligt åtagande tillhandahållit telegrafverket fri lokal för telegrafstationen, och har telegrafverket endast förhyrt två bostadsrum, gränsande intill den upplåtna lokalen, för ett hyresbelopp av 100 kronor pr år. På tillfrågan, huruvida kommunen vore villig att förnya sin förbindelse och fortfarande efter den 1 januari 1911 tillhandahålla fri lokal, beslutade kommunen den 15 december 1912 att ej vidare åtaga sig denna skyldighet. Med anledning av detta beslut inkommo ägarne av den fastighet, i vilken telegrafverkets station under 30 år varit inrymd, med erbjudande att till telegrafverket försälja fastigheten för en köpesumma av 3,500 kronor. Fastigheten, benämnd Telegraftomten n:r 1 och 2, som är väl belägen inom Utviks by av Ullångers socken och Västernorrlands län, består av fri tomt om 1,393 kvm. med därå uppförda boningshus samt behöfligt uthus. För tomten utan åbyggnader har av de nuvarande ägarne på sin tid betalats 1,150 kronor, åbyggnaderna äro brandförsäkrade för 5,000 kronor. Fastigheten har av kommunalnämndens ordförande saluvärderats till 5,000 à 5,500 kronor. Boningshuset behöver iståndsättas genom en grundligare reparation, vilken enligt linjedirektörens uppgift kommer att medtaga högst 1,000 kronor.

Inköp av
stations-
byggnad i
Ullånger.

Huset innehåller på nedre botten 4 rum och kök, förutom förstuga, tambur m. m., vilket utrymme är fullt tillräckligt för stationen under överskådlig framtid. Dessutom kan vinden utan större kostnad inredas med två rum.

Rörelsen vid Ullångers station är visserligen ej av den omfattning, att den särskilt betingar, att stationen är inrymd i telegrafverkets egen fastighet. Abonnentalet vid centralstationen har under de senaste 10 åren varierat mellan 23 och 26; telefoninkomsterna hava varit:

Under år 1903	8,538: 56 kronor
» » 1904	9,109: 02 »
» » 1905	9,868: 11 »
» » 1906	11,107: 15 »
» » 1907	12,979: 57 »
» » 1908	14,033: 40 »
» » 1909	13,826: 01 »
» » 1910	13,731: 86 »
» » 1911	14,073: 83 »
» » 1912	15,370: 19 »

För trafikens tillgodoseende synes det emellertid nödvändigt, att telegrafverket allt framgent håller en station å Ångermanlands kustland mellan Örnsköldsvik och Härnösand. Att helt och hållet indraga stationen i Ullånger torde därför aldrig komma i fråga.

Under sådana förhållanden har telegrafstyrelsen ansett det klokt att antaga det gjorda erbjudandet om förvärf av fastigheten och, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och Riksdagens godkännande, avslutat kontrakt härom.

Beloppet, 3,500 kronor, har upptagits att utgå under år 1915.»

[3.] Mot telegrafstyrelsens förslag i vad det avser anslag å 116,700 kronor till fullbordande av *stationsbyggnaden i Karlshamn* har jag intet Departements-
chefen. att erinra.

Vidkommande den föreslagna *stationsbyggnaden i Eskilstuna*, vilken är avsedd att inrymma jämväl för postverket erforderliga lokaler, har behovet redan blivit av Kungl. Maj:t och Riksdagen prövat genom tidigare lämnat bemyndigande att inköpa för ändamålet lämplig tomt. Mot de upprättade förslagsritningarna har jag ej funnit något att anmärka. Enligt vad jag inhämtat hava dessa ritningar, i vad de avse postlokalerna, av generalpoststyrelsen granskats och i huvudsak godkända. Vad kostnadsförslaget beträffar har detsamma upprättats på grundvalen av det för telegraf- och posthusbyggena under de senaste åren beräknade enhetspris, 25 kronor för kubikmeter. Emellertid föreföll mig det föreslagna beloppet väl högt tilltaget, varför jag lät verkställa förnyad undersökning i syfte att nedbringa kostnaden. I anledning härav har styrelsen nu meddelat, att, sedan arkitekten kommit till den uppfattningen att grundförhållandena ej äro så svåra som först antagits, kostnaden för byggnaden ansåges kunna nedsättas med 20,000 kronor eller till 380,000 kronor. Det har vidare synts mig önskvärt att minska utbetalningen under år 1915 för byggnaden i Eskilstuna, och har jag i anledning härav från telegrafstyrelsen inhämtat, att en minskning med 100,000 kronor kan ske i det begärda anslaget för år 1915 utan att summan av anslag för byggnader för telegrafverket för år 1916 behöver överstiga 500,000 kronor.

Vad därefter det föreslagna inköpet av *tomt i Oskarshamn* angår, betingas detsamma av önskvärdheten att vid planerandet av det kabelnät inom staden, som telefontrafikens ökning snart nödvändiggör, hava stationens blivande läge fixerat, så att ej onödiga och dyrbara kabelomläggningar skola behöva föranledas av en stationsförflyttning. De föreslagna tomternas läge i stadens centrum och i ett självständigt kvarter är efter allt att döma fördelaktigt och har även av generalpoststyrelsen befunnits ur postsynpunkt vara det mest lämpliga. Den fordrade köpeskillingen, 34,000 kronor, synes mig, med ledning av de av telegrafstyrelsen till jämförelse lämnade uppgifter, icke kunna anses annat än rimlig. Då tomterna icke äro avsedda att omedelbart tagas i bruk, talar för detta val av byggnadsplats därjämte den omständigheten, att det å den ena tomten befintliga bostadshuset lämnar en avkastning, som torde få anses motsvara skälig ränta å köpeskillingen. Mot telegrafstyrelsens förslag i nu berörda avseende har jag alltså icke något att anmärka.

Förslaget till inköp av *Telegraftomten nr 1 och 2 jämte åbyggnader i Ullångers socken* av Västernorrlands län har jag, med hänsyn till de av telegrafstyrelsen åberopade omständigheterna och i betraktande av att kostnaden för förhyrandet av annan telegraflokal knappast skulle understiga räntan å den till 4,500 kronor uppgående summan av köpeskillingen och kostnaden för boningshusets iståndsättande, för min del icke funnit böra föranleda någon erinran.

Under förutsättning av bifall till vad jag sålunda föreslagit, skulle för inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets behov för år 1915 erfordras ett anslag av 400,000 kronor att användas på följande sätt:

till stationsbyggnaden i Karlshamn.....	kronor	116,700: —
» » » Eskilstuna.....	»	245,800: —
» inköp av byggnadstomt i Oskarshamn	»	34,000: —
» » » fastighet i Ullånger	»	3,500: —
		<hr/>
	Summa kronor	400,000: —

På grund av vad jag sålunda anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

dels medgiva,

att å telegrafverket tillhörig tomt i Eskilstuna må uppföras en telegrafstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i staden, för en kostnad, ej överstigande 380,000 kronor,

att för telegrafverkets räkning må inköpas tomterna nr 142 och 143 i Oskarshamn jämte åbyggnader för en köpeskillning av 34,000 kronor, samt

att likaledes för telegrafverkets räkning må inköpas fastigheten Telegraftomten nr 1 och 2 med åbyggnader i Utviks by i Ullångers socken och Västernorrlands län för en köpeskillning av 3,500 kronor;

dels ock för år 1915 anvisa till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning ett anslag av 400,000 kronor.

[4.]
Fortsatt
utveckling
av statens
telefon- och
telegraf-
väsende.

I skrivelsen den 29 september 1913 har telegrafstyrelsen jämväl gjort framställning om anslag till *fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1915.*

Innan jag redogör för styrelsens framställning i detta avseende, må erinras, att Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 30 juni 1913 anbefallt statskontoret att till telegrafstyrelsen, på rekvisition i mån av behov, under år 1913 av under händer varande medel förskottsvis utbetala ett av 1913 års Riksdag för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende anvisat anslag till belopp av 4,000,000 kronor samt tillika bemyndigat telegrafstyrelsen att för ifrågasvarande ändamål, efter ingången av år 1914, hos riksgäldskontoret, på rekvisition, i mån av behov lyfta vad som av förberörda av Riksdagen anvisade belopp då kunde återstå.

I nu förevarande skrivelse har telegrafstyrelsen anmält, att de anläggningar, som voro avsedda att utföras för oförmälda medel, i huvudsak komma att bliva färdiga under år 1913.

Därjämte har styrelsen beträffande anslagsbehovet för år 1915 anført följande:

»Till vilka belopp de för telefon- och telegrafväsendets utveckling avsedda medel för de senaste tio åren uppgått, framgår av följande tablå.

Å r.	Anslags- och lånemedel för			Summa.
	interurbana telefon- ledningar.	lokala telefonnät.	telegraf- ledningar.	
1904	1,020,000	1,775,000	—	2,795,000
1905	1,039,400	2,000,000	7,200	3,046,600
1906	1,800,000	1,700,000	19,750	3,519,750
1907	2,500,000	2,500,000	99,200	5,099,200
1908	2,500,000	2,500,000	35,400	5,035,400
1909	750,000	3,250,000	136,800	4,136,800
1910	650,000	2,850,000	7,500	3,507,500
1911	950,000	3,050,000	11,000	4,011,000
1912	1,300,000	2,693,700	6,300	4,000,000
1913	1,200,000	2,746,700	53,300	4,000,000

Den samtalstrafik, som de *interurbana telefonledningarna* äro avsedda att förmedla, har, allt efter som nya ledningar öppnats, befunnit sig i ständig tillväxt. En översikt av de senaste tio årens utveckling i fråga om antalet telefonsamtal mot särskild avgift visar följande siffror:

[4.]

Å r.	Telefonsamtal mot särskild avgift.	Samtalsavgifter. Kronor.	Ökning under året		
			i samtal %	i samtalsavgifter.	
				Kronor.	%
1904	7,516,899 perioder	2,388,899	16,2	369,112	18,3
1905	9,122,780 »	2,898,519	21,4	509,620	21,3
1906	10,793,880 »	3,460,950	18,3	562,431	19,4
1907	12,911,168 »	4,099,414	19,6	638,464	18,4
1908	14,730,878 »	4,525,004	14,1	425,590	10,4
1909	16,751,450 »	5,061,764	13,7	536,760	11,8
1910	18,971,853 »	5,570,431	13,3	517,667	10,2
1911	20,819,076 »	6,150,864	9,7	571,433	10,2
1912	23,331,342 »	6,846,855	10,8	695,991	10,2
1913	omkring 25,000,000 »	omkring 7,271,000	7,2	424,000	6,2

Av dessa siffror äro de för år 1913 approximativt beräknade med ledning av förhållandena under de sju första månaderna av året.

Den utveckling, som framgår av dessa siffror, synes allt fortfarande komma att äga bestånd, och det måste därför vara telegrafstyrelsen angeläget att genom anläggande av nya förbindelser bereda möjlighet att framföra den växande trafiken och tillfredsställa de ökade anspråken på en snabb expedition.

Det belopp, som avses för interurbana telefonledningar och som under år 1912 uppgick till 1,300,000 kronor samt under år 1913 till 1,200,000 kronor, har för år 1914 ansetts böra upptagas till 1,500,000 kronor. Av denna summa skulle 1,298,650 kronor användas till nya ledningar, 138,150 kronor till kablar, stationsanordningar och stolplinjer för det interurbana telefontätet samt 63,200 kronor reserveras för oförutsedda ledningar, som visa sig oundgängligen behövligen under året.

Beträffande de *lokala telefontäten* har på samma sätt, som ägt rum under de närmast föregående åren, även under år 1913 utvecklingen av statens telefonväsende skett genom anordnande av telefontät å sådana orter, där dylika förut icke funnits, genom anläggning av nya landsledningar samt genom utvidgning av statens förutvarande lokaltät.

Utgifter för kapitalökning: bil. I.

[4.]

Utvecklingens gång under de senaste tio åren framgår av följande uppgifter:

Å r	Antal telefonapparater vid årets slut	Under året inflyttna inträdes- och abonnemangavgifter	Ökning i antalet telefonapparater under året		Ökning under året i inträdes- och abonnemangavgifter	
			Antal	%	Kronor.	%
1904	74,512	3,735,245	6,772	10,0	378,735	11,3
1905	81,994	4,132,288	7,482	10,0	397,043	10,6
1906	90,811	4,547,447	8,817	10,8	415,159	10,0
1907	102,094	5,177,171	11,283	12,4	629,724	13,9
1908	109,939	5,695,571	7,845	7,7	518,400	10,0
1909	118,949	5,980,588	9,010	8,2	285,017	5,0
1910	128,410	6,437,264	9,461	8,0	456,676	7,6
1911	137,799	7,110,920	9,389	7,3	673,656	10,5
1912	148,372	7,727,499	10,673	7,8	616,579	8,7
1913	omkring 158,400	omkring 8,345,000	10,000	6,8	617,500	8,0

Vid uppgörande av arbetsplanen för år 1914 har telegrafstyrelsen, oaktat arbetena begränsats till de allra nödvändigaste, icke kunnat upptaga de för planens genomförande beträffande de lokala telefontäten erforderliga medel till lägre belopp än 3,100,000 kronor.

I nämnda summa ingår jämväl, motsvarande vad som skett vid beräkning av anslagen för år 1913, ett belopp av 32,750 kronor, avsett att användas för sådana arbeten, som icke redan nu kunnat förutses, men som under år 1914 anses komma att visa sig erforderliga och icke utan olägenhet kunna uppskjutas till ett efterföljande år.

Telegraftrafikens utveckling under de senaste tio åren framgår av följande uppgifter.

Å r	Antal telegram	Telegramavgifter	Ökning (minskning) under året		
			i antal telegram %	i telegramavgifter	
				kronor	%
1904	3,024,103	1,872,425	4,8	60,931	3,4
1905	3,192,608	2,034,288	5,6	161,863	8,6
1906	3,472,524	2,165,835	8,8	131,547	6,5
1907	3,780,319	2,292,865	8,9	127,030	5,9
1908	3,822,897	2,228,494	1,1	— 64,371	— 2,8
1909	3,963,079	2,207,090	3,7	— 21,404	— 1,0
1910	4,142,060	2,207,959	4,5	— 869	— 0,04
1911	4,380,997	2,316,290	5,8	108,331	4,9
1912	4,912,525	2,606,472	10,9	290,182	12,5
1913	omkring 5,241,500	omkring 2,776,000	6,7	169,500	6,5

Under det att för de närmast föregående åren endast smärre anslag erfordrats för nya telegrafledningar, anslogs till samma ändamål för år 1913 ett belopp av 53,300 kronor. För år 1914 har för telegraftrafikens utveckling upptagits ett belopp av 50,000 kronor, vilket belopp avses till uppförande av en radiotelegrafstation i Stockholms skärgård. Den allt jämt fortgående ökningen av antalet handelsfartyg, som äro försedda med radiotelegrafstationer, gör det nödvändigt att planera ett antal kuststationer för radiotelegrafering även på de delar av Sveriges kust, som ännu äro i saknad av denna kommunikationsmöjlighet. Telegrafstyrelsen har företagit förberedande undersökningar rörande läge m. m. för en kuststation i Stockholms skärgård, då denna del av kusten torde vara den, som först bör komma i fråga, och har styrelsen för avsikt att under år 1914 inkomma till Kungl. Maj:t med underdånig framställning om anläggande av en sådan station.»

Under förutsättning av bifall till vad sålunda föreslagits, skulle anslaget till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende uppgå till 4,650,000 kronor eller 650,000 kronor utöver det belopp, 4,000,000 kronor, till vilket ifrågavarande anslag under de senaste åren kunnat begränsas.

I anledning härav anför styrelsen ytterligare:

»Trots de allvarligaste ansträngningar har telegrafstyrelsen icke lyckats att till lägre belopp än det nu föreslagna nedpressa den anslagssumma, som skulle hava motsvarat de från landets olika delar av vederbörande distriktsbefäl framburna behov, eller tillhopa 6,024,110 kronor.

Den del av anslaget, som avser den stegrade inhemska interurbantrafiken, har icke kunnat upptagas till lägre belopp än 1,366,000 kronor. Interurbantrafiken, som spelar allt större och större roll icke minst i den kommersiella samfärdseln, kräver på alla håll nya ledningar. Under de senaste åren hava de ökade anspråken kunnat något så när hjälpligt tillfredsställas, enär telegrafstyrelsen under dessa år i ganska stor utsträckning infört s. k. duplicering av förutvarande ledningar, varigenom flera trafikvägar kunnat utan avsevärda kostnader beredas. Möjligheten att vidtaga sådana anordningar är dock begränsad och för närvarande i stort sett utnyttjad. Men likväl har telegrafstyrelsen år för år fått särskilt från affärsvärlden mottaga ivriga förebråelser för interurbannätets otillräcklighet i förening med enträgna uppmaningar att utvidga detsamma i betydligt hastigare tempo än hittills skett. Det är också klart, att, om man en tid försökt hålla emot ett växande behov och endast tillgodosett det ytterst nödvändiga, påtryckningen slutligen skall bliva så stark, att en kraftigare åtgärd någon gång måste vidtagas för att komma något så när i jämbredd med de behov, som icke längre kunna tillbakavisas.

Vidare har telegrafstyrelsen funnit sig av den växande trafiken med Norge nödsakad att i förslaget upptaga ett belopp av 134,000 kronor till anläggning av en ny telefonledning till norska gränsen för att där möta en från norsk sida anslutande ny ledning, till vars bekostande norska telegrafstyrelsen, efter framställning därom av den svenska telegrafstyrelsen, begär anslag av stortinget.

Det för år 1914 begärda anslaget till de lokala telefontäten visar, i jämförelse med det för innevarande års motsvarande behov beviljade, en ökning av omkring 350,000 kronor, vilket belopp dock helt och hållet tages i anspråk för de kostnader, som äro förenade med flyttningen av stationer, som under år 1914 skola installeras i

[4.] nya lokaler. Under de närmaste åren skola nämligen stationerna i Borås, Kalmar, Landskrona, Lund, Trälleborg, Västervik och Örebro inflytta i sina färdigblivna nya lokaler. De arbeten, som föranledas av dessa flyttningar, kunna icke för längre tid uppskjutas även av den anledningen, att förhållandena å stationerna äro sådana, att ett kvarblivande i de gamla lokalerna är omöjligt. Telegrafstyrelsen har emellertid, så långt det låtit sig göra, försökt utjämna dessa arbeten genom att uppskjuta sådana av dem, som icke äro oundgängligen nödvändiga, men för flyttning av stationerna i Kalmar, Landskrona, Lund och Västervik samt delvis för stationerna i Borås och Örebro måste nu medel anslås för år 1914.

De nya interurbana telefonanläggningar, utvidgningar inom lokala telefonnät och nya telegrafanläggningar, vilka under år 1914 synas telegrafstyrelsen böra ifrågakomma, såvida ej förändrade förhållanden göra det lämpligt, att i stället för en eller annan av dem andra arbeten företagas, äro:

I. Interurbana telefonnätet.

Stockholm—Kristiania	kronor	134,000: —
» —Göteborg	»	122,400: —
» —Sundsvall—Härnösand	»	135,300: —
Sundsvall—Umeå	»	85,500: —
Umeå—Piteå	»	70,200: —
Stockholm—Falun	»	60,400: —
Göteborg—Falun	»	133,250: —
Falun—Gävle	»	27,000: —
Stockholm—Linköping	»	16,700: —
» —Enköping	»	16,000: —
Norrköping—Linköping	»	10,800: —
Stockholm—Nässjö	»	92,800: —
Nässjö—Malmö	»	82,200: —
» —Växjö	»	30,000: —
» —Örebro	»	58,000: —
Växjö—Karlshamn—Ronneby	»	41,000: —
Göteborg—Nässjö	»	54,600: —
» —Varekil	»	16,600: —
Malmö—Ystad	»	15,300: —
Nässjö—Hultsfred	»	23,500: —
Skövde—Skara	»	8,900: —
Norrköping—Nyköping	»	16,000: —
Krylbo—Norberg	»	5,900: —
Stockholm—Strängnäs	»	4,800: —
Göteborg—Vara	»	9,100: —
Malmö—Hörby	»	5,100: —
» —Eslöv	»	3,300: —
» —Trälleborg	»	5,000: —
Eslöv—Hälsingborg	»	4,200: —
» —Klippan	»	3,800: —
Kristinehamn—Karlskoga	»	5,800: —
Älvsjö—Tullinge (reglar)	»	1,200: —

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

61

[4.]

Kalmar (ny stationsinredning)	kronor	25,000:—
Landskrona (ny stationsinredning)	»	7,000:—
Lund (ny stationsinredning)	»	12,600:—
Alvesta bangård (interurbankabel)	»	5,400:—
Borås (flyttning av stationen)	»	12,100:—
Norrköping (nätarbeten)	»	18,600:—
Nässjö (inledning av interurbanledning)	»	22,100:—
Nyköping—Jönåker (parstolplinje)	»	7,000:—
Övriga mindre arbeten å interurbannätet	»	28,350:—
	Summa kronor	1,436,800:—
Oförutsedda interurbanledningar	»	63,200:—
	Summa kronor	1,500,000:—

II. Utvidgning av lokala telefontätet.

Anläggning av nya växelstationer

kronor 200,000:—

Anläggning av landsledningar:

Göteborg—Jörlanda	kronor	3,600:—
Svedala—Klagstorp	»	1,700:—
Trälleborg—Ljunghusen	»	2,500:—
Sjöbo—Tomelilla	»	2,700:—
Lund—Kävlinge	»	800:—
Hässleholm—Ousby	»	2,000:—
Höganäs—Viken	»	600:—
Ängelholm—Barkåkra	»	1,700:—
Lund—Dalby	»	1,600:—
» —Flyinge	»	1,200:—
Ystad—Rydsgård	»	1,400:—
Åstorp—Bjuv	»	450:—
Hälsingborg—Ekeby	»	1,600:—
Lysekil—Hunnebostrand	»	2,800:—
Falkenberg—Vessigebo	»	1,200:—
Örebro—Latorp	»	1,000:—
Uppsala—Örbyhus	»	3,000:—
» —Dannemora	»	3,650:—
Enköping—Grillby	»	800:—
Sala—Runhällen	»	1,800:—
Furusund—Yxlö	»	1,000:—
Falun—Borlänge, 2 ledn.	»	5,800:—
Grällsta—Sätrabrunn	»	500:—
Gustavs—Stora Tuna	»	700:—
Tomta—Södersvik	»	450:—
Mariefred—Stallarholmen	»	950:—
Älvkarleö—Tierp	»	2,200:—

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

[4.]

Ånge—Östavall	kronor	2,200:—
Östersund—Brunflo	»	1,100:—
» —Svenstavik	»	4,600:—
Nyland—Bjärträ	»	1,700:—
Hammarstrand—Hällesjö	»	4,100:—
Sundsvall—Ala	»	1,100:—
Nedansjö—Stöde	»	1,100:—
Stockholm—Kårsta	»	600:—
Stockholm—Lagnö	»	350:—
» —Gällnöby	»	2,100:—
» —Pilhamn	»	350:—
» —Ekerö—Munsö	»	3,650:—
Stockholm—Roslagskulla	»	3,500:—
» —Tyresö	»	1,900:—
» —Ösmo	»	3,350:—
» —Hasseludden, 3 ledn.	»	700:—
Brevik—Lidingö villastad	»	600:—
Norrtälje—Häverösund	»	3,900:—
	Summa kronor	84,600:—

Anläggning av kabelvägar samt utvidgning av näten i:

Eslöv	kronor	25,900:—
Halmstad	»	13,800:—
Kalmar	»	38,000:—
Landskrona	»	91,900:—
Lund	»	69,200:—
Malmö	»	55,600:—
Borås	»	20,700:—
Göteborg	»	194,900:—
Linköping	»	23,600:—
Västervik	»	14,000:—
Örebro	»	28,200:—
Norrtälje	»	13,800:—
Stockholm	»	617,900:—
Uppsala	»	23,050:—
Gävle	»	10,550:—
Västerås	»	16,400:—
Östersund	»	33,700:—
Övriga orter i riket	»	106,450:—
	Summa kronor	1,397,650:—

Anordnande av nya abonnentledningar vid förut befintliga nät:

Inom I linjedistriktet	kronor	375,000:—
» II	»	190,000:—
» III	»	130,000:—
» IV	»	470,000:—

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

63

Inom	V linjedistriktet	kronor	110,000:—	[4.]
	» VI »		70,000:—	
	» VII »		40,000:—	
			Summa kronor 1,385,000:—	
	Oförutsedda arbeten		32,750:—	

III. Telegrafnätet.

Radiotelegrafstation i Stockholms skärgård	kronor	50,000:—
--	--------	----------

Sammanfattning.

I. Interurbana telefonledningar m. m.	kronor	1,436,800:—	
Oförutsedda		63,200:—	1,500,000:—
II. Anläggning av nya växelstationer		200,000:—	
» » landsledningar		84,600:—	
» » kabelvägar m. m.		1,397,650:—	
» » nya abonnentledningar		1,385,000:—	
Oförutsedda arbeten		32,750:—	3,100,000:—
III. Telegrafnätet		50,000:—	50,000:—
		Summa kronor 4,650,000:—	

Enligt styrelsens förslag till beräkning av anslag för fortsatt utvecklande av statens telefon- och telegrafväsende skulle anslaget ökas för interurbana telefonledningar med 300,000 kronor och för lokala telefontät med 353,300 kronor, varemot det för telegrafledningar avsedda beloppet skulle minskas med 3,300 kronor. Departements-
chefen.

Det är således en ganska avsevärd ökning, som här ifrågasättes. Jag vill emellertid framhålla den stora betydelsen av ett väl utvecklat telefon- och telegrafväsende, särskilt i ett land som vårt med dess långa avstånd och glesa befolkning, förhållanden, som försvåra personliga sammanträffanden och som därför också varit en av de starkaste orsakerna till telefonväsendets snabba och starka utveckling hos oss. Det behov, som sålunda gjort sig gällande, framträder ej minst hos näringslivets representanter, och det är därför naturligt, att, såsom styrelsen framhåller, särskilt från dem framställt krav på förbättrade förbindelser. Men oavsett denna indirekta nytta är nu förevarande kapitalplacering av det slag, som hittills visat sig lämna god avkastning till statsverket. Till belysning härav må meddelas, att enligt styrelsens berättelse för år 1912 voro den 31 december 1912 följande belopp bokförda såsom bundet kapital i:

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

[4.]	lokalnäten	kronor 39,811,748:	45	
	interurbannätet	» 21,772,986:	76	
	telegrafnätet	» 4,361,431:	27	
	fastigheterna	» 9,320,797:	57	75,266,964: 05
	samt att telegrafverkets rörelsekapital vid samma tid-			
	punkt efter avdrag av diverse skulder uppgick			
	till	kronor	7,233,745:	23,
	ävensom att under år 1912 verkets rörelse utvisade			
	följande inkomster	kronor 17,267,005:	—	med ökning av 10,76 %,
	utgifter	» 10,828,034:	—	» » 4,81 ».
	överskott	kronor 6,438,971:	—	

Då härtill kommer, att dupliceringsmöjligheterna, efter vad telegrafstyrelsen meddelar, numera i stort sett äro utnyttjade, samt, vad de lokala telefonnäten angå, det ökade anslagsbehovet är beroende på kostnader för omedelbart förestående inflyttning i nya lokaler i åtskilliga städer, vilka inflyttningar icke lämpligen kunna uppskjutas, har jag icke funnit något att erinra mot telegrafstyrelsens förslag.

Jag hemställer fördenskull, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för *fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* för år 1915 anvisa ett anslag av 4,650,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna beloppet.

[5.]
Telefon-
kabel till
Gottland.

På förslag av Kungl. Maj:t beslutade Riksdagen år 1913 anordnande av telefonförbindelse mellan Gottland och fastlandet för en kostnad av 900,000 kronor samt anvisade för år 1914 för ändamålet ett anslag av 750,000 kronor. Återstoden, 150,000 kronor, har av telegrafstyrelsen i dess skrivelse den 29 september 1913 upptagits att utgå under år 1915.

Mot telegrafstyrelsens förslag att i 1915 års stat upptaga återstoden av anslaget till telefonkabeln mellan Gottland och fastlandet har jag intet att erinra.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen,

att av det till *anordnande av telefonförbindelse mellan Gottland och fastlandet* beviljade anslaget, 900,000 kronor, anvisa för år 1915 återstående beloppet 150,000 kronor.

Statens järnvägar.

I skrivelse den 23 oktober 1913 har järnvägsstyrelsen gjort framställning, bland annat, om anslag till sådana årligen återkommande *nybyggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar*, vilka å skilda platser av statsbanenätet äro av behovet påkallade och för vilka kostnaderna hittills i regel pläгат bestridas av andra statsinkomster än lån. [6.] *Nybyggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.*

Det belopp, järnvägsstyrelsen i sådant avseende äskar, uppgår till 5,219,200 kronor, därav 4,062,000 kronor avse förut ej beslutade anläggningar samt återstoden, 1,157,200 kronor, fortsättning av sådana arbeten, vilkas utförande redan beslutats.

Styrelsen lämnar i sin skrivelse en närmare redogörelse för de särskilda ändamål, till vilka styrelsen tänkt sig de ifrågasatta anslagen skola användas, och innehåller denna redogörelse följande:

»1:o) Husbyggnader.

a) Boställshus.

För tillgodoseendet av behovet av bostäder för personalen har jämväl för år 1915 upptagits anslag för uppförande av boställshus vid nedanstående platser. Kostnaderna för dessa hus hava beräknats i anslutning till den av 1911 års husbyggnadskommission verkställda utredningen. Utrymmen och inredning i desamma hava likaledes beräknats i överensstämmelse med de av sagda kommission framlagda förslagen, på sätt skett vid de boställshus, för vilka anslag under de båda senaste åren av Riksdagen beviljats.

Vid Rosshyttan.

Uppförande av boställshus kr. 13,500: —

Av den vid stationen tjänstgörande personalen sakna två stationskarlar bostad in natura. Då det är svårt att i närheten av stationen förhyra lämpliga bostäder, finner styrelsen det angeläget att genom uppförandet av ett boställshus bereda lägenheter för nämnda personal. Boställshuset är avsett att uppföras av trä och inrymma i bottenvåningen två lägenheter om två rum och kök. med möjlighet att framdeles i vindsvåningen inreda ytterligare en lägenhet om två rum och kök.

Vid Tullinge.

Uppförande av boställshus kr. 13.500: —

[6.]

Vid denna håll- och lastplats har trafiken under senare åren avsevärt ökats, så att för närvarande tre tjänstemän äro i dagligt trafikarbete därstädes. Av dessa har endast en, nämligen platsföreståndaren, bostad in natura i hållplatsstugan. Att hyra lämpliga bostäder i närheten har visat sig svårt; närmaste hyresmöjlighet torde vara i Tumba omkring 3 kilometer från hållplatsen. Under dessa förhållanden anser styrelsen det nödvändigt att genom uppförande av boställshus bereda lägenheter för personalen. Då det icke torde dröja länge förrän håll- och lastplatsen måste utvidgas till fullständig station med stationsmästare som föreståndare, har en lägenhet om tre rum och kök anordnats i det föreslagna boställshusets bottenvåning, vilken dock till en början uppdelas i en lägenhet om två rum och kök samt ett enkelrum. Detta senare rum skulle då tillsvidare tilldelas till platsen tillfälligtvis beordrad tjänsteman. I vindsvåningen inredes en lägenhet om två rum och kök. Boställshuset avses att uppföras av trä.

Vid Hagalund.

Uppförande av boställshus kr. 13,500: —

Av den vid hållplatsen tjänstgörande personalen äro fyra ordinarie och två extra ordinarie tjänstemän i saknad av bostad i statens hus. Föreståndaren för hållplatsen åtnjuter visserligen bostad in natura, men är denna belägen vid den omkring 500 meter därifrån varande gamla hållplatsen. För nödig tillsyn av nuvarande hållplatsen är det emellertid nödvändigt, att åtminstone föreståndaren och hans ställföreträdare bo inom platsen ifråga. Förslaget innebär uppförande av ett boställshus av trä inrymmande i bottenvåningen två lägenheter om två rum och kök med möjlighet att framdeles i vindsvåningen inreda ytterligare en lägenhet om två rum och kök. Den lägenhet vid gamla hållplatsen, som nu innehaves av platsföreståndaren, är avsedd att tilldelas en å hållplatsen tjänstgörande stationskarl.

Vid Laxå.

Uppförande av boställshus kr. 18,500: —

Av den vid stationen tjänstgörande personalen äro, bland andra, nio stationskarlar och tre vagn- och stallkarlar i saknad av bostad in natura. Då det är av värde för tjänstgöringen å stationen, att så stor del av personalen som möjligt bor i närheten av densamma, och svårighet att förhyra lämpliga bostäder förefinnes, anser styrelsen det behöfligt att bereda en del av nämnda personal bostäder i stationens närhet genom uppförande av ett boställshus. Förslaget avser en byggnad av trä inrymmande fyra lägenheter om två rum och kök.

Vid Fiskeby.

Uppförande av boställshus kr. 13,500: —

Av den vid stationen tjänstgörande personalen äro två stationskarlar i saknad av bostad in natura. Tillfölje av svårigheten att i närheten av stationen kunna förhyra lämpliga bostäder anser styrelsen det vara angeläget att härstädes genom uppförande av ett boställshus bereda lägenheter för nämnda personal. Förslaget avser en byggnad av trä inrymmande i bottenvåningen två lägenheter om två rum och kök,

med möjlighet att framdeles i vindsvåningen inreda ytterligare en lägenhet om två rum och kök. [6.]

Vid Harplinge.

Uppförande av boställshus kr. 23,500: —

Av den vid stationen tjänstgörande personalen äro en stationsförman och fyra stationskarlar i saknad av bostad in natura. Det har under senare åren blivit allt svårare för personalen att få hyra lämpliga lägenheter i närheten av stationen. Av denna anledning har det mången gång förorsakat olägenheter vid personalplaceringen å sektionen, emedan det icke varit möjligt att till denna station förflytta gift personal. Styrelsen anser det därför vara nödvändigt att genom uppförande av ett boställshus bereda lägenheter åt personalen. Förslaget avser en byggnad av trä i två våningar inrymmande fem lägenheter om två rum och kök.

Vid Ängelholm.

Uppförande av boställshus kr. 25,700: —

Vid denna station äro för banavdelningens behov placerade två banmästare och två banvakter. Bostad in natura har icke kunnat lämnas dessa, utan hava bostäder måst förhyras i staden. Detta förhållande innebär givetvis en stor olägenhet, emedan denna personal tillfölje arten av deras tjänstgöring bör hava bostäder inom eller i omedelbar närhet till deras tjänstgöringsområde. Styrelsen finner det därför nödvändigt, att genom uppförande av boställshus bereda lägenheter åt nämnda personal. Förslaget avser uppförande av tvenne byggnader, vardera inrymmande två lägenheter om två rum och kök jämte ett mindre expeditjonsrum för banmästare. Husen äro avsedda att uppföras av sten.

Vid Kattarp.

Uppförande av boställshus kr. 19,500: —

Den å 326 banmästareavdelningen, som omfattar linjen Åstorp—Höganäs nedre, tjänstgörande banmästaren har sin stationeringsort för närvarande vid Hasslarp, vilket emellertid ur banbevakningssynpunkt icke visat sig fullt lämpligt. Styrelsen kommer därför att placera såväl banmästaren som hans ställföreträdare, banvaktsförmannen, vid Kattarp, där sålunda bostäder måste åt dem uppföras. Därjämte erfordras bostad åt den å Kattarp station tjänstgörande banvakten. Förslaget avser uppförande av tvenne byggnader av sten, den ena inrymmande två lägenheter om två rum och kök jämte ett expeditjonsrum för banmästare och banvaktsförman, den andra inrymmande en lägenhet om två rum och kök för banvakten. Gamla bostaden i Hasslarp är avsedd att tilldelas en ordinarie banvakt.

Vid Lomma.

Uppförande av boställshus för stationsinspektoren kr. 19,000: —

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

[6.]

Den härstädes tjänstgörande stationsinspektoren bebor nu en lägenhet om fyra rum och kök i stationshusets vindsvåning. Denna lägenhet är emellertid synnerligt trång med små rum och utan varje bekvämlighet. Styrelsen anser det därför vara behöfligt att bereda nämnda tjänsteman annan bättre bostad. Förslaget innebär uppförande av en byggnad av tegel innehållande fem rum och kök. Stationsinspektorens nuvarande bostad å stationshusets vind är föreslagen att omändras och inredas till en lägenhet om två rum och kök och till ett enkelrum, avsedda för tjänstemän av lägre grad.

Vid Johannisberg.

Uppförande av boställshus kr. 15,700:—

Av den vid stationen tjänstgörande personalen äro tre stationskarlar i saknad av bostad in natura. På grund av i närheten av stationen rådande industriell verksamhet möter svårighet att förhyra lämpligt belägna bostäder, varjämte de bostäder, som finnas, äro synnerligt bristfälliga och betinga höga hyror. Då någon avsevärd förbättring ej torde vara att förvänta inom den närmaste tiden, anser styrelsen det nödvändigt att genom uppförande av ett boställshus bereda bostäder åt ovanstående personal. Boställshuset avses att uppföras av trä och inrymma tre lägenheter om två rum och kök.

Vid Kiruna.

Uppförande av boställshus kr. 47,000:—

Av den vid stationen tjänstgörande ordinarie personalen tillhörande stationskarlsgruppen och därmed jämställda, utgörande 105 st., hava endast 69 st. kunnat tilldelas bostad in natura, under det att till de övriga 36 st. inkvarteringsersättning utgår med ett belopp av 13,519:76 kronor per år. Då det emellertid inom samhället är svårt att få hyra i fråga om läge och beskaffenhet lämpliga bostäder och hyresprisen äro högt uppdrivna, anser styrelsen det vara nödvändigt att efter hand uppföra boställshus för att därigenom bereda lägenheter åtminstone för den del av ovanstående personal, som har familj. Till en början föreslår därför styrelsen, att två byggnader inrymmande vardera fyra lägenheter om två rum och kök uppföras.

Vid Notviken.

Uppförande av bostadshus för verkstadspersonalen kr. 161,000;—

Av den vid verkstaden anställda personalen, för närvarande uppgående till omkring 140 man, har endast ett fåtal kunnat skaffa sig bostäder i närheten av verkstaden, och utsikterna att enskild byggnadsverksamhet skall åstadkomma någon ändring häri äro ytterst små. Verkstadsarbetarna äro hänvisade att hyra i Luleå och i den s. k. Svartöstad på omkring 6 kilometers avstånd från verkstaden och befordras till och från arbetsplatsen med särskilt inrättade tåg. Även i Luleå äro hyrorna rätt höga i förhållande till bostädernas beskaffenhet.

De ogynnsamma bostadsförhållandena verka därhän, att skickliga verkstadsarbetare icke söka sig upp till Notviken, och att de, som tagit anställning där, äro

mycket benägna att lämna densamma. De långa dagliga resorna verka tröttande, och i synnerhet blir middagsrasten knapp och jäktig för äldre arbetare, som gärna önska stanna en stund i hemmet.

Vid verkstadens anläggning var visserligen förslag uppe att bereda arbetarne tillfälle att bilda egna hem å ett Luleå stad tillhörigt område, beläget alldeles invid verkstäderna, men svårigheterna härför hava visat sig vara större, än man antagit. Framställning har från verkstadsarbetarnas sida gjorts, att statens järnvägar skulle uppföra och tillhandahålla bostäder och, ehuru järnvägsstyrelsen icke anser denna väg vara att i vidsträcktare mån förorda, då fråga är om personal, i vars löneförmåner icke ingår förmånen av fri bostad, har styrelsen dock funnit under nuvarande förhållanden skäl finnas att i någon mån anlita densamma för att få behålla eller kunna anställa skickliga arbetare.

Styrelsen har tänkt sig, att dessa bostäder skulle anordnas som en koloni om till en början sju byggnader, vardera inrymmande fyra lägenheter om två rum och kök. Byggnaderna skulle uppföras å statens järnvägar tillhörigt, i närheten av verkstaden beläget område, vilket icke är eller kommer att bliva behöfligt för verkstadsanläggningen, men vilket är synnerligen lämpligt att indela i bostadstomter. Som första anläggning föreslår styrelsen nu uppförandet av sju bostadshus, avsedda att för skäligt pris uthyras till verkstadsarbetare, och att därtill anvisas 161,000 kronor att utgå under år 1915.

b) Övriga husbyggnader.

Vid Falköping Ranten.

Uppförande av ett manskapshus..... kr. 34,000:—

För stallpersonalen hava hittills icke funnits några särskilda lokaler, utan har personalen varit hänvisad till att vid arbetsplatsen intaga sina mellanmåltider och tvätta sig samt byta kläder vid ankomsten till och avlägsrandet från arbetet. Sina kläder har personalen fått förvara i skåp i lokomotivstallarne. Samma är förhållandet med den åkande personal, som tillhör stationen, vilken efter avslutad tjänstgöring icke har tillfälle tvätta sig före avlägsnandet från stallarne.

Ifrågavarande personalgrupper vid Falköpings lokomotivstation äro numera ganska stora, nämligen omkring 60 vagn- och stallkarlar samt 100 lokomotivförare och eldare. Med hänsyn härtill samt med hänsyn till arten av dessa tjänstemäns arbete är det synnerligen önskvärt, att snygga och renliga lokaler förefinnas för personalen, där de kunna förvara sina kläder och andra tillhörigheter, intaga sina måltider och tvätta sig efter arbetets slut. Styrelsen anser därför, att ett särskilt hus bör uppföras, inrymmande dagrum, skåp- och tvättrum för stallpersonal, skåp- och tvättrum för åkande personal samt badlokaler. Byggnaden avses att uppföras av trä.

Vid Nässjö.

Tillbyggnad av lokomotivstallet..... kr. 34,000:—

På grund av trafikens ökning och därav föranledd ökning av antalet i Nässjö stationerade lokomotiv saknas för närvarande plats för tre lokomotiv, och avser förslaget tillbyggnad till befintlig stallbyggnad med tre platser.

[6.]

Vid Nyvång.

Uppförande av stationshus och godsbod kr. 28,200:

Trafiken vid denna håll- och lastplats, belägen mellan stationerna Åstorp—Ormastorp, visar till följd av den därstädes nyupptagna kolgruvan under senare åren en stadig och stark tillväxt. Sålunda var summan av ankommande och avgående vagnslastgods under 1909 3,283 ton och under 1912 20,394 ton, samt antalet avgående resande under år 1912 5,020 stycken, därav under månaderna januari—juni 1,833 stycken. Under sistnämnda tid innevarande år var motsvarande antal 3,335 stycken. Styrelsen anser på grund härav nödvändigt att här anordnas fullständig station för att trafiken skall kunna nöjaktigt skötas. Förslaget avser uppförande av ett stationshus av sten, inrymmande väntsal och expeditjonsrum samt bostad om tre rum och kök för stationsföreståndaren. Därjämte skulle uppföras lokaler för förvaring av res- och styckegods samt en avträdesbyggnad.

Vid Ängelholm.

Tillbyggnad av godsmagasinet kr. 14,200: —

Det nuvarande magasinet är 40 meter långt, och kunna endast 4 vagnar rymmas å spåret i magasinet. På grund härav och genom den ökade godsomlastning, som pålagts stationen genom de nya godstransportföreskrifterna, måste stora mängder gods utsättas å det redan förut alltför trånga godsmagasinsgolvet. Härigenom förorsakas betydligt ökat arbete för personalen, samtidigt som arbetet med omlastningen betydligt försenas. För närvarande lastas i medeltal per dag 9 och lossas 14 styckegodsvagnar, varvid därjämte omlastning av gods från samtliga lossade vagnar äger rum. Dessutom sker dagligen ilastning i 3 å 4 förbigående kursvagnar, som därför måste inväxlas i magasinet. För att få bättre utrymme och få lastning och lossning bättre ordnad är nödvändigt att öka godsmagasinet, och innebär förslaget tillbyggnad av magasinet jämte i samband därmed utläggande av ett 97 meter långt spår. Kostnaderna härför äro beräknade till sammanlagt 15,700 kronor, men skall den anslutande banan, Ängelholm—Klippans järnväg, enligt gällande kontrakt bidraga med 1,500 kronor.

Vid Östersund.

Uppförande av en byggnad, inrymmande expeditjons- och personalrum, kr. 45,000: —

Sedan på grund av Inlandsbanans tillkomst antalet i Östersund förlagda lokomotiv ökat, och ny lokomotivstation för dessa påbörjats, till vilken den gamla lokomotivstationen efter hand kommer att överflyttas, erfordras invid den nya stationen vissa lokaler för lokomotivtjänstens behöriga skötande. Dessa förläggas lämpligast i särskild byggnad, uppförd av tegel och i direkt förbindelse med stallarne, och är densamma avsedd att innehålla verkstadslokal för lokomotivens revisioner och stallunderhåll, förråd med oljekällare, expeditjonsrum för lokomotivmästare, dagrum och tvättrum för åkande personal samt överliggningsrum.

Vid Vännäs.

Tillbyggnad av lokomotivstallet kr. 54,000:—

I Vännäs finnas för närvarande plats endast för 13 lokomotiv, medan vid denna lokomotivstation numera äro stationerade 30 lokomotiv. Av dessa äro visserligen en del under natten uppställda å andra stationer, men det oaktat är antalet stallplatser för litet för de återstående och för andra lokomotivstationer tillhörande lokomotiv, vilka stå över natten i Vännäs, varför antalet stallplatser behöver ökas, och föreslår styrelsen nu, att fyra stallplatser uppföras.

Vid Svartön.

Uppförande av en bod för koks och antracit kr. 37,000:—

Den nuvarande koksboden rymmer endast ungefär en fjärdedel av behovet, varjämte densamma är fallfärdig och olämpligt belägen för lossning och utlastning. För antracit finnes för närvarande ingen lämplig förvaringsplats, utan har antraciten hittills måst förvaras i öppet kolbås och täckas med pressenning. Förslaget avser en byggnad av trä jämte ett spår till densamma.

Vid Harrå.

Uppförande av stationsstuga..... kr. 16,500:—

På grund av den alltmer ökade malmtrafiken är nödvändigt att anordna ytterligare en mötesstation mellan Gällivare och Kiruna. Härför lämpar sig bäst Harrå, som är belägen ungefär mitt emellan Fjällåsen och Risbäcks stationer. Avståndet mellan dessa stationer är nu synnerligen stort, nämligen 24,8 kilometer, varför en minskning av stationsavståndet är nödvändig. För att ombesörja de sålunda uppstående trafikgöromålen skall därstädes placeras en stationskarl, för vilken bostad måste beredas. Förslaget avser uppförande av en stationsstuga, inrymmande för utom väntrum och expeditjonsrum även bostadslägenhet för nämnda stationskarl. En mindre avträdesbyggnad ingår dessutom i förslaget.

Vid Kusfors.

Uppförande av stationsstuga kr. 16,500:—

Denna håll- och lastplats förestås nu av en banvakt, vilken anordning med den stegring, som trafiken där vunnit, måste anses otillräcklig. Trafikanterna därstädes hava också vid upprepade tillfällen gjort framställning om utvidgning av trafikrättigheterna, så att gods av alla slag finge expedieras direkt till och från platsen. Styrelsen anser dessa önskemål böra tillfredsställas, och då det sedan lång tid tillbaka varit ifrågasatt att anordna en för trafiken behöflig mötesstation med ständig bevakning å den 32,7 kilometer långa bansträckan Jörn—Bastuträsk, finner styrelsen tiden nu vara inne att vid Kusfors vidtaga anordningar i nu nämnd riktning och får föreslå, att därstädes uppföres en stationsstuga, inrymmande väntrum och expeditjonsrum

[6.] samt bostadslägenhet om två rum och kök för föreståndaren. En mindre avträdesbyggnad ingår dessutom i förslaget.

2:o) Spåranordningar.

Vid Norrtull.

Utläggning av spår med tillfartsväg till upplagsplatser kr. 14,000: —

Vid denna station har statens järnvägar sedan åtskilliga år till trafikanter uthyrt vissa invid spårsystemet belägna områden till upplagsplatser mot en årlig hyra av 1 krona per kvadratmeter. Inom stationen finnes ytterligare ett område om 10,900 kvadratmeter, som lämpligen kan uthyras för samma ändamål, och då stark efterfrågan från trafikanter att få förhyra dylika upplagsplatser för närvarande råder, har styrelsen för avsikt att till samma pris uthyra även sistnämnda område. Här för fordras emellertid, att utmed dessa nya upplagsområden dels lämplig tillfartsväg anordnas, dels ett lastspår anlägges, och avser förslaget utförande av dessa arbeten. Det område, som sålunda skulle uthyras, är nu delvis upplåtet till boställsjord. Fullt tillräckligt område för boställsjord åt stationspersonalen finnes emellertid å annan del av stationsområdet.

Linjen Örebro—Örebro södra.

Utläggning av ytterligare ett spår kr. 28,600: —

Å denna 460 meter långa bansträcka framföras dagligen 60 tåg, varjämte den samma av de mellan stationerna gående växlingslokomotiven tages så hårt i anspråk, att svårigheter uppstått för tågledningen. För att undanröja dessa svårigheter finner styrelsen det vara nödvändigt att nu utlägga ytterligare ett spår bredvid det nuvarande.

Vid Forserum.

Anordnande av ett utdragsspår kr. 30,000: —

För att vid växlingar förhindra lösa vagnar, som av en eller annan anledning kommit i drift, att utkomma på de långa och skarpa lutningar, som förefinnes västerut från stationen, är nödvändigt att anordna ett utdragsspår, varå växlingsrörelser kunna ske utan att vagnarna behöva utgå å linjen. Då växlarorna till detsamma skola intagas i stationens växelförregling, kommer spåret i fråga jämväl att tjäna som säkerhetsspår.

Vid Sävenås.

Utvidgning av spårsystemet kr. 94,000: —

Då spårsystemen i Göteborgs bangårdar på grund av den alltjämt växande trafiken fortfarande visat sig otillräckliga, i det att vid livligare trafik bangårdarna blockerats av vagnar, vilket i sin tur fördröjt vagnrangeringen, har det synts sty-